

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ПЕСТОВСЬКА ЗОЯ СТАНІСЛАВІВНА

УДК 336.645.2

ДИСЕРТАЦІЯ

**УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТРЕБАМИ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ (підпис,

З.С. Пестовська

_____ ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник: **Ткаченко Володимир Андрійович**, доктор економічних наук, професор

**Ідентичність усіх примірників дисертації
ЗАСВІДЧУЮ:**

*Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради*

/ Гончар Л.А. /

Дніпро – 2017

АНОТАЦІЯ

Пестовська З.С. Управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – «економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». – Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля», Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля», Дніпро, 2017.

В дисертації наведено теоретичне обґрунтування і вирішення науково-прикладного завдання щодо удосконалення управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств.

Узагальнено наукові підходи до визначення поняття поточних фінансових потреб підприємства та їх управління, на основі чого набуло подальшого розвитку уточнення категорійного апарату в частині визначення поняття «управління поточними фінансовими потребами підприємства», що розглядається як блоковий процес мінімізації суми фінансових ресурсів підприємства, пов'язаних з формуванням запасів, відволіканням коштів у дебіторську заборгованість та необхідністю своєчасної сплати кредиторської заборгованості. Визначений процес здійснюється за допомогою відповідної організаційної структури й ресурсів, прийнятних фінансових інструментів й методів. Це дозволяє забезпечувати неперервну діяльність машинобудівного підприємства за умови підтримки достатнього рівня ліквідності та рентабельності.

Розроблено концептуальну схему управління поточними фінансовими потребами підприємства на основі поєднання процесного, ситуативного та системного підходів до управління, в яку на різних етапах додатково введено елементи: на етапі оцінки – встановлення відповідності базової стратегії показникам динаміки поточних фінансових потреб; на етапі планування – приведення рівня поточних фінансових потреб до від'ємного значення за умови узгодження його з показниками ліквідності й рентабельності; на етапі організації

– побудову алгоритму управління поточними фінансовими потребами; на етапі аналізу – врахування впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на динаміку поточних фінансових потреб й визначення системи оцінки ефективності управління ними. Запропонована схема дозволяє виділяти об'єкти управління за кожним блоком та етапом, що стає основою ухвалення управлінських рішень щодо узгодження коригувальних дій.

Розвинуто науково-теоретичні підходи щодо вибору політики підприємства в управлінні поточними фінансовими потребами, яка розглядається як цілеспрямована діяльність, пов'язана з ухваленням відповідних рішень стосовно підтримки їх оптимального рівня та, на відміну від існуючих, враховує визначену за системою матриць залежність між кредиторською заборгованістю, запасами й дебіторською заборгованістю; видом стратегії та поведінкою підприємства. Це дозволяє обирати політику машинобудівного підприємства відносно підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб з урахуванням показників ліквідності та рентабельності підприємства.

Досліджено особливості фінансового циклу машинобудівних підприємств та їх вплив на поточні фінансові потреби, в зв'язку з чим розвинуто класифікацію зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на рівень поточних фінансових потреб, визначених за особливостями фінансового циклу машинобудівного підприємства, які відрізняються від загальноприйнятих критеріями віднесення до груп факторів. Зокрема, до складу зовнішніх факторів введено загальноекономічні, правові, фіскально-бюджетні, міжгосподарські та грошово-кредитні; до внутрішніх – організаційні, виробничі, маркетингові й фінансові фактори; у кожній групі виділено кількісні та якісні фактори. Це дозволяє за рахунок виокремлення найбільш значущих параметрів з кожної групи визначати причини і наслідки відхилення поточних фінансових потреб від оптимального значення, визначати політику управління поточними фінансовими потребами на майбутній період і коригувати тактичні заходи на поточний період.

Проведено оцінку рівня ліквідності машинобудівних підприємств та їхніх поточних фінансових потреб; розвинено теоретичні положення щодо розбудови

системи показників ліквідності машинобудівного підприємства, що включає коефіцієнт фінансової ліквідності, розрахунок якого, на відміну від існуючих, базується на співставленні елементів оборотних активів та поточних зобов'язань, які є одночасно елементами поточних фінансових потреб, й застосовується як додатковий інструмент для контролю фінансових потреб підприємства. Використання коригуючого коефіцієнта, розрахованого за ступенем ліквідності для кожного елемента оборотних активів та поточних зобов'язань, дозволяє на етапі контролю утримувати елементи поточних фінансових потреб в межах рекомендованих значень коефіцієнтів ліквідності, а також визначати ту частину поточних зобов'язань, яку підприємство може відшкодувати за рахунок реалізації запасів та стягнення дебіторської заборгованості.

Удосконалено методичні підходи до визначення оптимального рівня поточних фінансових потреб за рахунок розв'язання оптимізаційної задачі, яка враховує обмеження щодо обсягу реалізації продукції, лімітів залишків запасів та лімітів на створення дебіторської і кредиторської заборгованості, що дозволяє попереджувати втрати від іммобілізації коштів у запаси та дебіторську заборгованість.

Удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на визначенні адитивного показника, що використовується для рейтингування машинобудівних підприємств. Означений адитивний показник розраховується за чотирма групами показників (часові та грошові показники поточних фінансових потреб; удосконалені коефіцієнти ліквідності; коефіцієнт поточних фінансових потреб; рентабельність підприємства) та враховує їх рекомендовані значення, на підставі чого можна визначати позицію підприємства і розробляти заходи щодо її підвищення, збереження або запобігання переходу до позиції нижчого статусу.

Таким чином, окремі положення дисертаційних досліджень доведено до рівня конкретних методик і пропозицій щодо удосконалення управління

поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, оптимізації параметрів розрахунку та планування поточних фінансових потреб підприємства.

Ключові слова: управління, поточні фінансові потреби, елементи, машинобудівне підприємство, фактори, оцінка, ефективність.

SUMMARY

Pestovska Z.S. Management of current financial needs of machinery enterprises. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences in specialty 08.00.04 – economics and management of enterprises. – Higher educational institution «Alfred Nobel University», Dnipro, 2017.

The thesis is a theoretical grounding and solving of practical problems of improving the management of current financial needs of machinery enterprises.

Scientific approaches to the definition of current financial needs and their management are generalized. This is the base for further development of categorical apparatus in term of the definition of "enterprise current financial needs management", regarded as blocked process of minimizing of the amount of financial resources associated with accumulating of inventories and accounts receivable reduced by accounts payable. This process is carried out with appropriate organizational structure and resources, with suitable financial instruments and methods. This makes possible to provide a continuous activity of machinery enterprise if it supports sufficient level liquidity and profitability.

The conceptual schema of current financial needs management is created on the basis of combining of process, situational and systemic approach to management. Some elements are added to the schema on different stages: at the stage of evaluation – conformity of basic strategy with dynamics of current financial needs; at the planning stage – bringing the level of current financial needs to a negative value provided harmonize them with liquidity and profitability; at the stage of organization – construction of the algorithm of current financial needs management; at the stage of analysis – taking into account the impact of external and internal factors on the dynamics of the current financial needs and determination of system of evaluating the

effectiveness of this management. The proposed scheme can provide facilities of management for each block and stage, that is the basis for management decisions on the coordination of corrective actions.

Scientific and theoretical approaches to election of enterprise policy of current financial needs management are developed. This policy is defined as purposeful activities related to the adoption of appropriate decisions about supporting the current financial needs' optimum level and, unlike the existing, takes into account defined by the matrices the relationship between accounts payable, inventory and accounts receivable; type of strategy and enterprise behaviour. This makes possible to choose a engineering enterprise to support optimal level of current financial needs on the basis of liquidity and profitability.

The features of machinery enterprises' financial cycle and their impact on current financial needs are explored, therefore there was developed the classification of external and internal factors affecting the level of current financial needs identified by the peculiarities of the financial cycle of machinery enterprise, which differ with criteria for groups of factors. In particular, external factors include general economic, legal, fiscal-budgetary, inter-firm and monetary; internal factors include organizational, production, marketing and financial ones; each group consists of quantitative and qualitative factors. It allows by separation of most important parameters of each group to determine the causes and consequences of current financial needs deviation from the optimum level, tu determe the management policy of current financial needs for the future and adjust tactical measures for the current period.

The estimation of machinery enterprises' current financial needs and was conducted; there were developed theoretical principles for improving of machinery enterprises' liquidity system, which includes financial liquidity ratio based, unlike existing ones, on a comparison of the elements of current assets and current liabilities, which are also elements of the current financial needs, and is used as an additional tool to control the financial needs of the enterprise. Using the correction coefficient calculated by the degree of liquidity for each item of current assets and current liabilities, allows at the stage of control to keep elements of current financial needs in

accordance to recommended values of liquidity ratios and to determine the portion of current liabilities, which the company can compensate through realization of inventories and collection of receivables.

Methodical approach to determining the optimal level of current financial needs are improved by solving the optimization problem that takes into account the limits on the volume of sales, inventory residue limits and limits on the creation of accounts receivable and accounts payable, which enables to prevent loss of funds in stocks and receivables.

Methodical approach to evaluating the effectiveness of machinery enterprises' current financial needs management is improved, and, unlike the existing ones, is based on the determination of additive indicator used for ranking machinery enterprises. This additive indicator is calculated on four groups of indicators (time and monetary indicators of current financial needs, improved liquidity ratios, current financial needs ratio, enterprise profitability) and take into account their recommended value/ This additive indicator allows to determine the position of the enterprise and to develop measures for its improvement, preservation or preventing the transition to a lower status position.

Thus, certain provisions of dissertation research were brought to the level of specific techniques and suggestions for improving the management of the current financial needs of machinery enterprises, improving of optimization parameters of calculation and planning of current financial needs of enterprise.

Keywords: management, current financial needs, elements, machinery enterprise, factors, estimation, effectiveness.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографія

1. Пестовская З.С. Текущие финансовые потребности предприятия: Концептуальные подходы к управлению: монография [Электронный ресурс] / З.С. Пестовская. Германия, Саарбрюккен, Издательский Дом «LAP LAMBERT Academic Publishing», 2015. – 92 с. – Режим доступа: www.ljubljudknigi.ru/store/

bookprice_offer/show?token=4cefa1f0352506ebc16724beaa620c68e9498cd4&auth_token=d3d3LmxhcC1wdWJsaXNoaW5nLmNvbTo3YzIxMmIwNzE4OWUxYWU4MDI1NmM2ZmU0OTI2MTZiOQ==&locale=ru

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Пестовська З.С. Теоретичні аспекти управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – № 1 (5), Т. 2. – С. 287–297.

3. Пестовська З.С. Використання зарубіжного досвіду розрахунку циклу обороту готівки (Cash Conversion Cycle) для визначення поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Вісник Хмельницького національного університету. Сер.: Економічні науки. – 2012. – № 5, Т. 2. – С. 148–155.

4. Пестовська З.С. Механізм задоволення поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі удосконалених показників ліквідності / З.С. Пестовська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2013. – № 1 (6). – С. 253–260.

Статті у закордонних виданнях та виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз

5. Пестовская З.С. Сущность и анализ текущих финансовых потребностей машиностроительных предприятий Украины / З.С. Пестовская, С.В. Грушевский // Вісник НТУ «ХПІ». Сер.: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – 2013. – № 53 (1026). – С. 170–175. *Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні впливу особливостей фінансового циклу на рівень поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств¹.*

6. Пестовська З.С. Концептуальні підходи до управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Науковий вісник ХДУ. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 5. – С. 229–233².

7. Ткаченко В.А. Оцінка ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств / В.А. Ткаченко, З.С. Пестовська // Науковий

¹ Міжнародні наукометричні бази даних: Ulrich's Periodicals Directory у (New Jersey, USA), Google Scholar.

² Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus.

вісник ХДУ. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 6, Ч. 3. – С. 177–180. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці підходів до визначення загального рівня ефективності управління поточними фінансовими потребами*³.

8. Пестовська З.С. Механізм задоволення поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі цільової функції / З.С. Пестовська // Академічний огляд. – 2013. – № 1(38). – С. 53–61⁴.

9. Пестовская З.С. Влияние внешних и внутренних факторов на текущие финансовые потребности машиностроительных предприятий / З.С. Пестовская // «ФЭС: Финансы. Экономика. Стратегия». Сер.: «Инновационная экономика: человеческое измерение». – Воронеж, РФ, 2013. – № 8. – С. 31–36⁵.

10. Пестовська З.С. Сучасні аспекти управління кредиторською та дебіторською заборгованістю підприємства / З.С. Пестовська // EVROPSKÝ ČASOPIS EKONOMIKY A MANAGEMENTU (European Journal of Economics and Management). – Jižní Palmira, Brno, Чеська Республіка, 2015. – Vol. 1, Is. 2. – С. 178–184.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Пестовська З.С. Планування поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України: матеріали міжрег. наук.-практ. конф., 24 листопада 2010 р. – Дніпропетровськ: ДУЕП імені Альфреда Нобеля, 2010. – С. 59–62.

12. Пестовська З.С. Оперативне управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Формування та розвиток макроекономічних систем в аспекті економічного розвитку України у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 вересня 2011 р. – Київ: Аналітичний центр «Нова економіка», 2011. – С. 62–64.

13. Пестовська З.С. Впровадження агресивної стратегії фінансування поточних фінансових потреб машинобудівного підприємства за рахунок банківського кредитування / З.С. Пестовська // Формування практичних компетенцій у майбутніх

³ Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus.

⁴ Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus, Російський індекс наукового цитування (РІНЦ).

⁵ Міжнародні наукометричні бази даних: Російський індекс наукового цитування (РІНЦ), EBSCO, Ulrich's Periodicals directory, Research Bib Journal Database, Google Scholar.

фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України: матеріали III міжрег. наук.-практ. конф., 17 листопада 2011 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2011. – С. 125–128.

14. Пестовская З.С. Зависимость эффективности управления текущими финансовыми потребностями предприятия от психологии руководителя / З.С. Пестовська // Современные направления теоретических и прикладных исследований–2012: сб. науч. трудов Межд. науч.-практ. конф., 23–31 березня 2012 р. – Одесса: Одесский национальный морской университет, 2012. – Т. 20. – С. 14–21.

15. Пестовська З.С. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26–28 квітня 2012 р. – Львів, 2012. – С. 244–246.

16. Пестовська З.С. Бухгалтерський облік як інформаційне джерело оцінки поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: матеріали Десятої Всеукр. наук. Internet-конф., 22–23 лютого 2012 р. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2012. – С. 74–75.

17. Пестовська З.С. Оцінка впливу зовнішніх чинників на поточні фінансові потреби машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 20 березня 2013 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – С. 268–271.

18. Пестовська З.С. Концептуальні підходи до функціонування механізму задоволення поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Об'єднання економістів і правознавців – ключ до нового етапу розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конгресу, 29 листопада 2013 р. – Берн, Швейцарія: Міжнародне наукове об'єднання економістів "Консиліум", 2013. – Т. 1. – С. 255–259.

19. Пестовская З.С. Обобщение практических подходов к трактовке понятия «Текущие финансовые потребности предприятия» / З.С. Пестовська // Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 жовтня 2013 р. – Харків: НТУ «Харківський політехнічний інститут»,

2013. – С. 80–81.

20. Пестовська З.С. Алгоритм управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства / З.С. Пестовська // Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28 листопада 2013 р. – Мукачєво: Мукачівський державний університет, 2013. – С. 18–21.

21. Пестовская З.С. Концептуальная схема управления текущими финансовыми потребностями предприятия / З.С. Пестовська // Always ahead facing the unknown: International scientific and practical congress, October 9, 2014. – Basel, Switzerland, 2014. – С. 202–207.

22. Пестовська З.С. Управління поточними фінансовими потребами підприємства на основі удосконалених показників ліквідності / З.С. Пестовська // Сучасні соціально-економічні системи та проблеми освітології: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 12 квітня 2014 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – С. 54–57.

23. Пестовська З.С. Кредитування як спосіб покриття поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Актуальні проблеми економіки та фінансів: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 31 серпня 2015 р. – Київ–Санкт-Петербург–Відень: Фінансово-економічна наукова рада, 2015. – С. 45–49.

24. Пестовська З.С. Контроль і аналіз ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 26 травня 2016 р. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2016. – С. 386–389.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	13
ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТРЕБАМИ ПІДПРИЄМСТВА	21
1.1 Поточні фінансові потреби підприємства: економічна сутність та управління	21
1.2 Концептуальні підходи до управління поточними фінансовими потребами на машинобудівному підприємстві	38
1.3 Політика машинобудівного підприємства щодо підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб	55
Висновки до розділу 1	72
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТРЕБАМИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ	75
2.1 Особливості фінансового циклу машинобудівних підприємств та їх вплив на поточні фінансові потреби	75
2.2 Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на поточні фінансові потреби машинобудівних підприємств	92
2.3 Оцінка поточних фінансових потреб та рівня ліквідності машинобудівних підприємств	108
Висновки до розділу 2	126
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТРЕБАМИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ	129
3.1 Контроль поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств за показниками ліквідності	129
3.2 Обґрунтування рівня поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі вирішення оптимізаційної задачі	146
3.3 Підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств	166
Висновки до розділу 3	184
ВИСНОВКИ	186
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	189
ДОДАТКИ	206

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ПФП –	Поточні фінансові потреби
ДЗ –	Дебіторська заборгованість
КЗ –	Кредиторська заборгованість
З, Зап –	Запаси
НЗВ –	Незавершене виробництво
ГП –	Готова продукція
КК –	Короткострокові кредити банків
ПФПа, ПФПабс –	Абсолютний рівень поточних фінансових потреб
ПФПв, ПФПвідн –	Відносний рівень поточних фінансових потреб
ФЦ –	Тривалість фінансового циклу
МСФЗ –	Міжнародні стандарти фінансової звітності
ОВДП –	Облігації внутрішньої державної позики
А –	Агресивна політика управління запасами, дебіторською чи кредиторською заборгованістю
К –	Консервативна політика управління запасами, дебіторською чи кредиторською заборгованістю
П –	Помірна політика управління запасами, дебіторською чи кредиторською заборгованістю

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах невизначеності впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність машинобудівних підприємств важливим є забезпечення ефективності їх функціонування. У цьому сенсі управління оборотним капіталом, який має циклічну природу, дозволяє регулювати фінансові ресурси, забезпечувати стійкий фінансовий стан за рахунок підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб та визначати шляхи підвищення ефективності управління ними з метою запобігання ризику втрати ліквідності, що є підґрунтям для вибору альтернативних шляхів розвитку. Існуючі підходи до визначення поточних фінансових потреб підприємств та управління ними не завжди відображають зв'язок системи управління поточними фінансовими потребами з ефективністю діяльності підприємства.

Питання формування фінансових ресурсів підприємства, оцінки поточних фінансових потреб та управління поточними активами й пасивами розглядали такі вчені: Дж. Бірлі, В. Бочаров, А. Буряк, А. Віхаякумар, Л. Гітман, В. Гриньова, Н. Деєва, Р. Джордан, А. Елджеллі, Р. Задерецька, Х. Заман, В. Коюда, Г. Крамаренко, С. Кузнецова, В. Леонт'єв, Н. Метеленко, А. Муратов, С. Оджека, В. Рикунів, О. Стоянова, Г. Стюарт, В. Ткаченко, В. Ушаков, М. Халіков, Б. Холод, О. Чорна, А. Яр та ін.

Незважаючи на суттєві розробки з досліджуваної тематики, існує необхідність адаптувати наявні підходи до управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств за їх подальшого удосконалення, зокрема в частині систематизації методичних підходів – до обґрунтування рівня поточних фінансових потреб підприємства та співвідношення їх елементів, які є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності машинобудівних підприємств. Вищенаведене обумовило актуальність теми дослідження, його мету й завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» за темами: «Розвиток фінансів в

умовах хаотично структурованої економіки» (номер державної реєстрації 0111U007589), у рамках якої автором уточнено категорію поточних фінансових потреб підприємства та управління ними на машинобудівних підприємствах й удосконалено систему показників ліквідності підприємства, і «Підвищення стійкості та розвиток підприємства у системі управління потоковими процесами» (номер державної реєстрації 0110U000202), де автором удосконалено науково-теоретичні підходи щодо обґрунтування політики підприємства стосовно підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб з урахуванням показників ліквідності та рентабельності.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розвиток науково-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- розвинути теоретичний базис щодо поняття "управління поточними фінансовими потребами підприємства";
- удосконалити концептуальну схему управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства;
- обґрунтувати вибір політики підприємства машинобудування щодо підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб;
- розкрити особливості фінансового циклу машинобудівних підприємств та уточнити класифікацію зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на їхні поточні фінансові потреби;
- запропонувати систему показників ліквідності для забезпечення контролю рівня поточних фінансових потреб підприємств машинобудування;
- обґрунтувати оптимальний рівень поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі вирішення оптимізаційної задачі;
- удосконалити методичні підходи до оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні положення щодо удосконалення управління поточними фінансовими потребами підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу досліджень сформувавши загальні положення економічної теорії та економіки підприємств, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань сучасних теорій і моделей управління поточними фінансовими потребами підприємств.

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові і спеціальні підходи та методи дослідження: методи критичного аналізу, наукової абстракції та узагальнення наукового досвіду із сучасних теоретичних досліджень – для уточнення понятійного апарату; системний підхід – для розробки концептуальної схеми управління поточними фінансовими потребами; метод групування – для обґрунтування класифікації факторів, що впливають на рівень поточних фінансових потреб; методи порівняння, трендового, кореляційного аналізу – для дослідження впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на рівень поточних фінансових потреб; метод економіко-математичного моделювання – для наукового обґрунтування економічного змісту та економіко-математичної моделі оптимізації рівня поточних фінансових потреб.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчо-нормативні акти України, статистичні дані Державної служби статистики України та звітні дані машинобудівних підприємств Дніпропетровської області.

Наукова новизна отриманих результатів. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в такому:

удосконалено:

– концептуальну схему управління поточними фінансовими потребами підприємства, побудовану за допомогою поєднання процесного, ситуативного та системного підходів до управління, в яку, на відміну від існуючих, введено такі елементи: на етапі оцінки – встановлення відповідності базової стратегії

показникам динаміки поточних фінансових потреб; на етапі планування – приведення рівня поточних фінансових потреб до від’ємного значення за умови узгодження його з показниками ліквідності й рентабельності; на етапі організації – побудова алгоритму управління поточними фінансовими потребами; на етапі аналізу – врахування впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на динаміку поточних фінансових потреб й визначення системи оцінки ефективності управління ними. Запропонована схема дозволяє виділяти об’єкти управління за кожним блоком та етапом, що стало підставою для ухвалення управлінських рішень щодо узгодження коригувальних дій;

– методичні підходи до визначення оптимального рівня поточних фінансових потреб за рахунок розв’язання оптимізаційної задачі, які, на відміну від існуючих, враховують обмеження щодо обсягу реалізації продукції, лімітів залишків запасів та лімітів на створення дебіторської і кредиторської заборгованості, що дозволяє запобігати втратам від іммобілізації коштів у запаси та дебіторську заборгованість;

– методичний підхід до оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, який, порівняно з існуючими, базується на визначенні адитивного показника, що використовується для рейтингування машинобудівних підприємств. Зазначений адитивний показник розраховується за чотирма групами показників (часові та грошові показники поточних фінансових потреб, удосконалені коефіцієнти ліквідності, коефіцієнт поточних фінансових потреб, рентабельність підприємства) та враховує їхні рекомендовані значення, на підставі чого можна визначати позицію підприємства і розробляти заходи щодо її підвищення, збереження або запобігання переходу до позиції нижчого статусу;

набули подальшого розвитку:

– змістове розкриття категоріального апарату в частині визначення поняття "управління поточними фінансовими потребами підприємства", що, на відміну від існуючих, розглядається як поблоковий процес мінімізації суми фінансових ресурсів підприємства, пов’язаних з формуванням запасів, відволіканням коштів у дебіторську заборгованість та необхідністю своєчасної сплати кредиторської

заборгованості. Зазначений процес здійснюється за допомогою відповідної організаційної структури й ресурсів, прийнятних фінансових інструментів і методів. Це дозволяє забезпечувати неперервну діяльність машинобудівного підприємства за умови підтримки достатнього рівня ліквідності та рентабельності;

– науково-теоретичні підходи щодо вибору політики підприємства в управлінні поточними фінансовими потребами, яка розглядається як цілеспрямована діяльність, пов'язана з ухваленням відповідних рішень стосовно підтримки їх оптимального рівня та, на відміну від існуючих, враховує визначену за системою матриць залежність між кредиторською заборгованістю, запасами й дебіторською заборгованістю, а також видом стратегії та поведінкою підприємства. Це дозволяє обирати політику машинобудівного підприємства стосовно підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб з урахуванням показників ліквідності та рентабельності підприємства;

– види зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на рівень поточних фінансових потреб, визначених за особливостями фінансового циклу машинобудівного підприємства, які відрізняються від загальноприйнятих критеріями віднесення до груп факторів. Зокрема до складу зовнішніх факторів введено загальноекономічні, правові, фіскально-бюджетні, міжгосподарські та грошово-кредитні, до внутрішніх – організаційні, виробничі, маркетингові й фінансові фактори. У кожній групі виділено кількісні та якісні фактори. Це дозволяє за рахунок виокремлення найбільш значущих параметрів з кожної групи визначати причини і наслідки відхилення поточних фінансових потреб від оптимального значення, визначати політику управління поточними фінансовими потребами на майбутній період і коригувати тактичні заходи на поточний період;

– теоретичні положення щодо розбудови системи показників ліквідності машинобудівного підприємства, що включає коефіцієнт фінансової ліквідності, розрахунок якого, на відміну від існуючих, базується на зіставленні елементів оборотних активів та поточних зобов'язань, які є одночасно елементами поточних фінансових потреб, й застосовується як додатковий інструмент контролю фінансових потреб підприємства. Використання коригуючого коефіцієнта, розрахованого за ступенем ліквідності для кожного елемента оборотних активів

та поточних зобов'язань, дозволяє на етапі контролю утримувати рівень елементів поточних фінансових потреб в межах рекомендованих значень коефіцієнтів ліквідності, а також визначати ту частину поточних зобов'язань, яку підприємство може відшкодувати за рахунок реалізації запасів та стягнення дебіторської заборгованості.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що окремі положення дисертаційного дослідження доведено до рівня конкретних методик та пропозицій щодо удосконалення управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, оптимізації параметрів розрахунку та планування поточних фінансових потреб машинобудівного підприємства.

Методичні розробки щодо удосконалення управління поточними фінансовими потребами, запропоновані в дисертаційній роботі, апробовано на машинобудівних підприємствах: ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів" (довідка про впровадження № 15-08/14 від 02.08.2014 р.), ДП "НВК "Електровозобудування" (довідка про впровадження № 02-21-05/2014 від 21.05.2014 р.), Дніпропетровською міською асоціацією промисловців і підприємців (довідка про впровадження № 26-04 від 10.03.2015 р.). Результати досліджень використовуються у навчальному процесі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» при викладанні дисциплін «Обґрунтування господарських рішень», «Кредитний менеджмент», «Аналіз господарської діяльності», у науково-дослідних, курсових та дипломних роботах студентів (довідка № 1237/1 від 22.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому сформульовано і обґрунтовано наукові положення, висновки і рекомендації щодо підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства. З наукових праць, виконаних у співавторстві, використано тільки ті результати, що одержані безпосередньо здобувачем.

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи доповідалися і були схвалені на 14 науково-практичних конференціях та конгресах: *міжнародних*: «Формування та

розвиток макроекономічних систем в аспекті економічного розвитку України у XXI столітті» (м. Київ, 2011 р.); «Современные направления теоретических и прикладных исследований-2012» (м. Одеса, 2012 р.); «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (м. Львів, 2012 р.); «Об'єднання економістів і правознавців – ключ до нового етапу розвитку» (м. Берн, Швейцарія, 2013 р.); «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств» (м. Харків, 2013 р.); «Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю» (м. Мукачево, 2013 р.); «Always ahead facing the unknown» (м. Базель, Швейцарія, 2014 р.); «Актуальні проблеми економіки та фінансів» (м. Київ – Санкт-Петербург – Відень; Україна – РФ – Австрія, 2015 р.); «Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції» (м. Одеса, 2016 р.); *міжрегіональних*: «Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України» (м. Дніпропетровськ, 2010 р., 2011 р.); *всеукраїнських*: «Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева» (м. Житомир, 2012 р.); «Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); «Сучасні соціально-економічні системи та проблеми освітології» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 24 наукові праці, з яких: 1 одноосібна монографія обсягом 4,05 др. арк., 9 статей (у тому числі 3 статті у наукових фахових виданнях України, 4 статті – у виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз) та 14 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій складає 12,31 др. арк., особисто автору належить 11,94 др. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел зі 173 найменувань на 17 сторінках і 20 додатків на 44 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації складає 188 сторінок. Дисертація містить 30 таблиць та 21 рисунок. Загальний обсяг дисертації складає 10,38 др. арк., з них обсяг основного тексту – 7,83 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТРЕБАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поточні фінансові потреби підприємства: економічна сутність та управління

Проблеми, що останнім часом виникли у світовій економіці, ставлять на перше місце завдання побудови ефективного механізму підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, зокрема машинобудівних, підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств, формування та ефективного використання активів, пошуку ефективних джерел фінансування, забезпечення прибутковості діяльності та ефективного управління ризиком ліквідності підприємств. Ліквідність можна розглядати як здатність активів підприємства набувати грошової форми за тією вартістю, яка зафіксована в балансі, а ступінь ліквідності визначаємо тривалістю періоду часу, протягом якого здійснюється перетворення активів у грошові кошти. Грошові кошти можна отримати на фінансових ринках за умови високої кредитоспроможності підприємства, або за рахунок продажу власних активів. Управління ліквідністю підприємства напряму пов'язане з управлінням активами й пасивами, а ті у свою чергу – з управлінням поточними потребами у фінансуванні. Тому управління поточними активами й пасивами є щоденною, поточною діяльністю, спрямованою на забезпечення підприємства достатнім розміром фінансових ресурсів для продовження його діяльності, що напряму підводить до необхідності визначення, оцінки та вдосконалення управління поточними фінансовими потребами підприємства. Обсяг оборотного капіталу, який використовується в операційному процесі, різні види активів, що формуються за рахунок даного капіталу, визначають його роль у прискоренні обороту капіталу й забезпеченні постійної платоспроможності підприємства, що визначають складність задач, пов'язаних з управлінням поточними фінансовими потребами підприємства. Механізм

реалізації комплексу цих завдань відображається у системі управління поточними фінансовими потребами, що має бути розроблена на підприємстві.

Завдання, поставлені у роботі, зумовлюють передусім необхідність з'ясування сутності терміну "поточні фінансові потреби підприємства".

Для з'ясування сутності поточних фінансових потреб підприємства важливо простежити різноманітні погляди науковців стосовно їх визначення, об'єднати їх за певними критеріями у групи, бо лише у єдності та взаємозв'язку можна зробити на їх основі ґрунтовний аналіз і висновки.

Проведений аналіз визначень сутності поняття "поточні фінансові потреби підприємства" у спеціальній економічній літературі свідчить про відсутність єдиного його тлумачення авторами, або взагалі про відсутність згадування цього поняття під час розгляду та критичного аналізу управління оборотним капіталом підприємства. Різні підходи вітчизняних та російських науковців до визначення сутності поточних фінансових потреб дають змогу виділити кілька груп авторів (Додаток А) [1 – 15], що дає можливість скласти уявлення щодо трактування поняття «поточні фінансові потреби підприємства». Слід зауважити, що у зарубіжній економічній літературі відсутнє поняття "поточні фінансові потреби підприємства", але зустрічається близьке до нього поняття "cash conversion cycle" (надалі – CCC), або "cash to cash", тобто "цикл обороту готівки (грошей)", або "цикл обороту грошових коштів". Але закордонні вчені та практики вимірюють цикл обороту готівки в днях на основі середньорічних показників, не надаючи йому грошового виразу (Додаток Б) [16 – 42].

На цьому етапі дослідження виникає певне протиріччя через розбіжність між значеннями категорії «фінанси» та категорії «гроші». Нами обґрунтовано власну позицію стосовно відмінностей між цими поняттями, спираючись на думки сучасних вчених-економістів (Додатки В, Г). Найпоширенішим є сприйняття фінансів як економічних відносин, пов'язаних із розподілом та перерозподілом ВВП країни з метою формування фінансових ресурсів і створення фондів грошових коштів та їхнього використання для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства [43 – 48], а грошей – як особливого

економічного блага, яке безумовно і вільно приймається для оплати всіх товарів та послуг і яке вимірює їх вартість [49, с.7], та як специфічного товару, загального еквіваленту, за допомогою якого вимірюються затрати праці виробників [50 – 56]. На макроекономічному рівні деякі вчені-економісти вважають фінанси засобом задоволення державних потреб [45, с. 110].

Крім того, в зарубіжній економічній літературі тлумачення терміну «фінанси» дещо відрізняється від його розуміння вітчизняними вченими. Наприклад, Е. Нікбахт і А. Гроппеллі вважають фінанси системою застосування різноманітних економічних прийомів для досягнення максимального достатку фірми або загальної вартості капіталу, вкладеного у справу. До 1970 року головним для фінансистів було визначення шляхів ефективного управління робочим капіталом з метою поліпшення методики ведення фінансового обліку, та тлумачення балансу і звіту про результати діяльності [48]. В свою чергу, Зві Боді, Р.К.Мертон саме фінанси вважають наукою про те, яким чином люди управляють витрачанням та надходженням дефіцитних грошових ресурсів протягом визначеного проміжку часу [19, с. 38]. Якщо слідувати їхній логіці, то можна сказати, що управління поточними фінансовими потребами підприємства – це управління витрачанням та надходженням дефіцитних грошових ресурсів протягом поточного періоду.

На відміну від визначення більшості закордонних вчених [57 –63], потреби, які вивчаються у даному підрозділі, є саме фінансовими, оскільки для їх оцінки та розрахунку навіть виключено статтю «грошові кошти та їх еквіваленти» з суми робочого капіталу підприємства. Крім того, наявність у формулі розрахунку (про що йтиметься далі) дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про виконання грошима функції платежу, що напряду пов'язано з фінансовими відносинами; в свою чергу запаси (які також присутні у формулі розрахунку поточних фінансових потреб) є активами, що повільно реалізуються, отже, мають низьку ліквідність, що, в свою чергу, віддаляє їх від понять «гроші» та «грошові». Існує думка, що платіжний оборот є частиною грошового обороту підприємств, що відображає рух грошей як засобу платежу та погашення зобов'язань [64, с.

288]. Але на нашу думку, це не зовсім так. Можна навіть ототожнювати поняття платіжного обороту та грошового обороту, оскільки весь платіжний оборот має грошовий вираз. Проте саме грошовий оборот є частиною платіжного обороту - тією частиною, яку виконують гроші.

Під час фінансових та економічних криз постійно виникає проблема неплатежів. Але питання про їх причину залишається спірним й неоднозначним. Найчастіше криза неплатежів виявляється у надмірному простроченні дебіторської та кредиторської заборгованості. Дебіторська та кредиторська заборгованості мають як загальні риси, так і відмінності [65, с. 213]. Загальним є те, що обидва види заборгованостей мають у своїй основі розрив між товарною угодою та її оплатою, тобто мають у своїй основі функцію грошей як засобу платежу. Різниця між дебіторською та кредиторською заборгованістю полягає, наприклад, у їхніх строках. Підприємству вигідно збільшення розміру і термінів оплати кредиторської заборгованості (без порушення договірної та платіжної дисципліни). Відстрочки платежів створюють джерело фінансування, породжуване самим циклом виробництва. З іншого боку, підприємству не вигідні заморожування коштів у запасах, велика і тривала дебіторська заборгованість, оскільки це збільшує час обороту. Ретельно продумана цінова політика, обґрунтований рівень знижок за швидку оплату товару, системна оцінка кредитної надійності клієнта, використання інструментів оформлення дебіторської заборгованості сприяють зміцненню позицій підприємства в конкурентному середовищі. Сплативши за товар, покупець погашає свою кредиторську заборгованість, а дебіторська заборгованість залишається непогашеною до надходження грошових коштів на рахунок постачальника. Звідси відмінність у часі існування обох видів заборгованостей в кожній зі сторін розрахунків. В цілому функція дебіторської та кредиторської заборгованості полягає в добровільному (при своєчасних розрахунках) і в примусовому (при прострочених розрахунках) перерозподілі оборотних коштів в економіці [66].

Між виробництвом і неплатежами є запаси підприємств. Кредиторська заборгованість заміщає чи доповнює власні оборотні кошти підприємств або

банківський кредит. У сфері руху кредиторської заборгованості функція грошей як засобу платежу розпадається на функцію засобу термінового платежу і функцію засобу простроченого платежу. Погашаючи прострочені зобов'язання, гроші відновлюють порушені господарські зв'язки, знижують соціальну напруженість у відповідних виробничих колективах, зміцнюють позиції бюджетів всіх рівнів і банківської системи [66, с. 41].

Згадавши запаси, слід відзначити, що управління ними також часто стає не тільки фінансовим, а й психологічним завданням, але не у стосунках з контрагентами підприємства, а всередині нього, оскільки тут стикаються інтереси відділів збуту, виробництва і планових служб. Служби збуту і маркетингу працюють на зростання обсягів продажів і на якісне задоволення потреб покупців, вони намагаються збільшити запаси на всіх стадіях виробництва, щоб не зірвати виконання замовлень. Виробництво також прагне до збільшення запасів, вважаючи, що це забезпечить більшу ступінь надійності роботи, запобігатиме простоям, забезпечить задоволення підвищеного попиту на продукцію. Проте фінансові, економічні, планові відділи прагнуть скорочення запасів до мінімально можливого рівня з метою зменшення витрат на зберігання та прискорення оборотності поточних активів.

Отже, слід зазначити, що існує певний, навіть тісний, зв'язок між поняттями «фінанси» і «гроші», пояснення якого дозволить уникнути необґрунтованості у використанні цих та похідних від них термінів у подальшому дослідженні.

Фінанси й гроші не можуть існувати одне без одного як у макроекономічному, так і мікроекономічному сенсі. Не можна досягти поліпшення фінансового стану держави в цілому та окремих підприємств, не налагодивши стабільного та ефективного грошового обігу в державі (це стосується управління обсягом грошової маси, темпами інфляції, співвідношення готівкового та безготівкового обігу, наявністю бартеру). У свою чергу, якщо держава допускає тривале перевищення своїх видатків над доходами, це призведе до надмірного та дорогого кредитування з боку зовнішніх та внутрішніх

кредиторів, пожвавлення інфляційних процесів, та згодом неминуче розбалансиє грошовий обіг та погіршить стан розрахунків між підприємствами.

Саме тому після критичного аналізу розуміння закордонними вченими сутності поняття «цикл обороту грошових коштів» ми повертаємось до сприйняття поточних потреб підприємства як «фінансових».

Проведений аналіз визначень сутності поняття "цикл обороту готівки" ("cash conversion cycle", "cash gap", "cash-to-cash time") у зарубіжній економічній літературі, тотожних поняттю "поточні фінансові потреби підприємства" в часовому вимірі у вітчизняних науковців, свідчить про відсутність тлумачення його авторами у грошовому вимірі, або взагалі про відсутність згадування цього поняття під час розгляду та критичного аналізу управління оборотними коштами підприємства (Додаток Б).

У сучасній економічній літературі поняття поточних фінансових потреб підприємства вперше зустрічається у О.С. Стоянової та Е.А. Стоянова, які розглядають вартісну оцінку поточних фінансових потреб підприємства, але вона надає тільки визначення поточних фінансових потреб як суми запасів та дебіторської заборгованості за мінусом кредиторської заборгованості, не пояснюючи змісту та структури окремих їх складових [1, с. 207-210].

Закордонні вчені С. Уеслі, М. Рендалл, Т. Фаррис [42, с. 27–32] доводять, що цикл обороту готівки може бути використаний як критерій для оцінки ланцюга поставок за допомогою аналізу внутрішньої політики платежів та підвищення ефективності співпраці з постачальниками.

У Л.С. Ситник можна зустріти трактування поточних фінансових потреб як частини чистих оборотних активів, яка не покрита ні власними коштами, ні довгостроковими кредитами [2, с. 81]. Існує думка [4, с. 155], що поточні фінансові потреби – це різниця між коштами, авансованими в оборотні активи (без грошових коштів) і сумою кредиторської заборгованості за товарними операціями і її величиною. Але таке трактування не можна вважати повним й точним, оскільки беручи до уваги кредиторську заборгованість тільки за

товарними операціями, необхідно вказати й які саме запаси та дебіторська заборгованість входять до складу відповідних оборотних активів.

Більшість закордонних та вітчизняних вчених розглядають саме часову оцінку поточних фінансових потреб підприємства (цикл обороту готівки, період обороту готівки, цикл готівки, розрив готівки). Наприклад, В.В. Бочаров пропонує визначати поточні фінансові потреби за часом відносно обороту (у днях чи місяцях) [3, с. 42–43], але не обґрунтовує, оборот якого показника слід використовувати. Як і закордонні вчені, вони застосовують поняття операційного та фінансового циклів.

Потрібно зауважити складність завдання визначення сутності поточних фінансових потреб, оскільки одне й те саме явище різні науковці називають по-різному. Наприклад, Г.М. Азаренкова [14, с. 61] під час розв'язання задачі управління поточними активами й поточними пасивами вводить поняття фінансово-експлуатаційних потреб (ФЕП) як різниці між поточними активами й поточними пасивами підприємства. Проте А. Стоянов [1, с. 207] не розрізняє визначення ФЕП як різниці між поточними активами та поточними пасивами й розрахунком ФЕП як суми запасів та дебіторської заборгованості за мінусом кредиторської заборгованості. Фінансово-експлуатаційні потреби розглядаються в широкому та вузькому розумінні, що не співпадають кількісно, що, на нашу думку вносить плутанину у розуміння сутності досліджуваного поняття.

Існує велика кількість робіт закордонних вчених-економістів, які не надають власного визначення сутності поняття циклу обороту грошових коштів, але використовують його для підвищення ефективності управління ліквідністю та рентабельністю підприємства. Наприклад, існує думка [36], що короткий цикл обороту готівки вважається позитивним показником діяльності фірми, але це не завжди так, оскільки мінімізація циклу може відбуватися через тиск на постачальників заради відстрочки платежів.

Можна погодитись з думкою автора, що тривалість циклу залежить від характеру діяльності та галузевої приналежності підприємств: для підприємств, які мають довший термін створення вартості, і цикл обороту готівки, відповідно,

буде довшим. Але для того, щоб правильно оцінити цикл обороту готівки, потрібно проаналізувати й іншу інформацію. По-перше, завжди треба його оцінювати у часовій динаміці. Тенденція зміни циклу важливіша, ніж його значення в одній точці. По-друге, якщо потрібно оцінити значення циклу у певний момент часу, необхідно звернути увагу на типові цикли обороту готівки у тій самій галузі. Треба прагнути до коротшої тривалості циклу, ніж у конкурентів.

Крім використання показника циклу обороту грошових коштів для потреб фінансового управління, деякі автори застосовують його з логістичної точки зору. Наприклад, Рут Баномьон [37, с. 29–34] стверджує, що визначення тривалості циклу обороту готівки є важливим як з точки зору обліку, так і з точки зору управління ланцюгом поставок підприємства. Для цілей бухгалтерського обліку цикл обороту готівки використовується для виміру ліквідності та оцінки вартості компанії. Для управління ланцюгом поставок продукції підприємства він важливий з точки зору процесу переробки сировини та матеріалів у готову продукцію. Підприємства мають використовувати цикл обороту готівки для оцінки змін оборотного капіталу (*circulating capital*) та моніторингу й контролю стану та динаміки його компонентів.

Знову знаходимо спроби пов'язати цикл обороту грошових коштів з ліквідністю у М. Жозе, С. Ланкастер та Дж. Стівенс [32, с. 33–46], які вважають, що цикл обороту готівки – це динамічний вимірювач для управління поточною ліквідністю, оскільки він поєднує дані балансу та звіту про фінансові результати для створення виміру з урахуванням часу. Більш розгорнутою цю думку бачимо у С. Оволабі, Р. Обіакор та А. Окуен [38, с. 11–28], які, проводячи дослідження кореляційного зв'язку між ліквідністю та прибутковістю підприємства, стверджують, що існує взаємозв'язок між циклом обороту готівки та мінімальною необхідною ліквідністю, оскільки якщо цикл подовжується, необхідна ліквідність також має збільшуватися, та навпаки; автори доводять існування прямого зв'язку між циклом обороту готівки та коефіцієнтами поточної і швидкої ліквідності, та зворотного – із прибутковістю фірми.

Крім того, показник циклу обороту грошових коштів використовується для відображення результату управління робочим капіталом [39, с. 19–30; 54]: чим коротше цикл обороту грошових коштів, тим агресивніше управління робочим капіталом та прибутковіша фірма. Також ми можемо погодитись з висновками Х. Нобані, М. Абдуллатіфа та М. Алхайяра [41] на основі вивчення взаємозв'язку між циклом обороту готівки та прибутковістю фірми, що існує обернений зв'язок між тривалістю циклу обороту готівки та прибутковістю в усіх галузях економіки за виключенням компаній, що надають послуги.

Корисною для нашого подальшого дослідження є думка про відмінності у тривалості циклу обороту готівки великих та малих підприємств у праці Хатчинсона, Фарріса та Андерса [67, с. 42-47], які проводять аналіз циклу обороту готівки для невеликих приватних фірм, а потім доводять, що він є корисним і для великих підприємств з метою пошуку можливостей для подальшого розвитку; вони доводять, що тривалість циклу обороту готівки може відрізнятися для підприємств різних галузей. Тому ми вважаємо правильним зіставлення специфіки підприємства з галуззю, в якій вона працює, а, отже, необхідним є встановлення певних критеріїв для циклу обороту готівки, щоб підприємства змогли оцінити своє становище та запобігти проблемам з ліквідністю.

Отже, ми бачимо, що поняття поточних фінансових потреб підприємства, фінансового циклу або циклу обороту грошових коштів розкривається та використовується вітчизняними та закордонними науковцями з різних точок зору та з різними цілями: з точки зору фінансового менеджера, логістика, бухгалтера, для управління поточними активами й пасивами підприємства, оборотним капіталом, управління ліквідністю підприємства та його рентабельністю.

Та є й такі фахівці у сфері фінансів підприємств, корпоративних фінансів та фінансового менеджменту, хто при розгляді управління оборотним капіталом або поточними активами й поточними пасивами не застосовують поняття поточних фінансових потреб або згадує фінансовий цикл, не надаючи його визначення: В.О. Коюда [9], Є.Ф. Брігхем [68, с. 781], В.В. Бочаров, який згадувався вище, в інших своїх працях, присвячених грошовому обороту підприємств та

бюджетуванню, не вводить поняття поточних фінансових потреб, Л.О. Птащенко [65], Т.А. Городня [10], Н.О. Власова [66, с. 88, 149] для планування руху оборотних коштів пропонують скласти платіжний календар, В.В. Глущенко [69, с. 193], А.М. Поддєрьогін [70], В.М. Федосов [71], Н.В. Кузнецова [15, с. 517], доводячи необхідність ретельного аналізу структури й складу оборотних активів кожного підприємства, вводять поняття циклу обігу грошових коштів як періоду часу, протягом якого гроші перетворюються у запаси, запаси перетворюються у заборгованість кредиторів, а потім заборгованість кредиторів перетворюється знов у гроші; проте поняття поточних фінансових потреб в їхніх працях не зустрічається; І.А. Бланк в одній зі своїх праць, присвяченій управлінню грошовими потоками, дає опис операційного циклу, але визначення поточних фінансових потреб в нього не зустрічається [72, с. 275], В. Белозерцев уточнює поняття дебіторської заборгованості, комерційного кредиту, товарного кредиту, наводить історичні аспекти виникнення цих понять, але не дає визначення взаємозв'язку між ними у межах розрахунку поточних фінансових потреб [73], О. Баришников [74] оцінює вплив балансових залишків дебіторської та кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємств з урахуванням рівня платоспроможності (коефіцієнта поточної ліквідності) та відповідності періодичності перетворення дебіторської заборгованості у грошові кошти періодичності погашення кредиторської заборгованості та робить висновок про одночасне управління рухом як дебіторської, так і кредиторської заборгованості. Але навіть в такому контексті не вводить поняття поточних фінансових потреб, В.М. Гриньова [7], Г.Н. Ронова [75] розглядають методи визначення (оцінки) фінансових потреб підприємства, але не уточнюють, чи є ці потреби поточними.

Отже, за результатами узагальнення підходів до трактування категорії «поточні фінансові потреби підприємства» можна зробити висновок, що найчастіше у вітчизняних вчених зустрічається таке визначення: поточні фінансові потреби підприємства – це сума грошової вартості запасів та суми дебіторської заборгованості за мінусом суми кредиторської заборгованості.

Проте у зарубіжних науковців розповсюджено ототожнення ПФП з фінансовим (грошовим) циклом підприємства, що, на нашу думку, означає, що тривалість фінансового циклу – це поточні фінансові потреби, виражені в днях чи місяцях. Також виявлено поширене визначення ПФП як різниці між коштами, авансованими в оборотні активи (без грошових коштів), та сумою кредиторської заборгованості по товарних операціях або загальною її величиною.

З теоретичної точки зору, сутність терміну «поточні фінансові потреби підприємства» можна визначити як мінімальну суму грошових коштів, необхідних підприємству у поточному періоді для фінансового забезпечення неперервності його діяльності за умови дотримання договірної дисципліни й ефективного управління з боку фінансових служб підприємства.

Наявність різних підходів до визначення сутності терміну «поточні фінансові потреби підприємства» (табл. 1.1) свідчить про необхідність узагальнення цього поняття, але для цього необхідно дослідити сутність та можливі варіанти застосування складових цього терміну.

Таблиця 1.1

Узагальнення підходів до застосування категорії
«поточні фінансові потреби підприємства» (ПФП)*

Суб'єкти, що використовують поняття ПФП	Трактування
Інвестори	оцінка вартості компанії: негативна кореляція між циклом обороту готівки та вартістю компанії
Кредитори	характеризують потребу підприємства у короткостроковому банківському кредиті
Економісти	різниця між тривалістю операційного циклу та тривалістю погашення кредиторської заборгованості
Бухгалтери	$\text{ПФП} = \text{Запаси (р.1100 + р.1102 + р.1103 + р.1104)} + \text{Дебіторська заборгованість (р.1125 + р.1130 + р.1135 + р.1140 + р.1155)} - \text{Кредиторська заборгованість (р.1600 + р.1610 + р.1615 + р.1620 + р.1625 + р.1630 + р.1635 + р.1640 + р.1645)}$ (усі рядки – з форми №1 «Звіт про фінансовий стан»)

Продовження табл. 1.1

Логісти	<ul style="list-style-type: none"> – критерій для оцінки ланцюга поставок за допомогою аналізу внутрішньої політики платежів та підвищення ефективності співпраці з постачальниками – є більш зручним для вимірювання ефективності ланцюга поставок, ніж показники поточної та швидкої ліквідності, оскільки на відміну від них, є не статичним показником, а динамічним
Фінансові менеджери	<ul style="list-style-type: none"> – складова управління робочим капіталом – взаємозв'язок між управлінням робочим капіталом та прибутковістю – управління грошовими потоками – зворотній зв'язок з теперішньою вартістю чистого грошового потоку, створеного активами – управління поточною ліквідністю, оскільки воно поєднує дані балансу та звіту про фінансові результати для створення виміру з урахуванням часу – прямий взаємозв'язок між циклом обороту готівки та мінімальною необхідною ліквідністю, коефіцієнтами поточної та швидкої ліквідності – зворотний зв'язок із прибутковістю фірми

* Складено автором за [1, 2, 9, 15, 37, 39, 73, 74].

Потреби розглядають безліч фахівців у різних галузях науки та практики: психологи, фізіологи, економісти, менеджери, фінансисти.

Для пояснення терміну "потреби" існує безліч варіантів (Додаток Д) [57 – 63], але досить багато з них схожі та зводяться до наступного: потреби розглядаються як нужда в чомусь, що є об'єктивно необхідним для підтримання життєдіяльності та розвитку організму, людської особистості, соціальної групи, суспільства в цілому.

Є простіше визначення потреб, яке можна було б використати далі для пояснення сутності фінансових потреб: «Потреби (англ. needs) – те, що є необхідним для здійснення чи досягнення будь-чого» [76].

Потреби можна розглядати з різних точок зору стосовно їхніх суб'єктів та об'єктів. Б. Райзберг та інші розрізняють потреби, що можна наситити, які мають чітку межу, та ті, які наситити неможливо, прагнення задовольнити які не має чіткої межі (наприклад, потреби у знаннях). Важливою, на наш погляд, є думка

авторів про те, що потреби – одна з фундаментальних категорій теоретичної та прикладної економіки. Це види продукції, послуг, речей, яких потребують люди, які вони бажають, прагнуть мати, вживати, використовувати [77].

У психології потреби розглядають як особливий психічний стан індивіда, що відчувається або усвідомлюється їм як «напруга», «незадоволення», «дискомфорт» – відображення у психіці людини невідповідності між внутрішніми та зовнішніми умовами діяльності. Тому потреби є збудниками активності, мета якої - усунення такої невідповідності. Це можливо шляхом реального насичення потреб, а при відсутності такої можливості – шляхом подавлення або заміщення даної потреби іншою, найближчою до неї [78]. Найбільш корисним для цілей нашого дослідження вважаємо розгляд потреб як внутрішнього збудника активності. Розрізняють потреби: за сферами діяльності: потреби праці, пізнання, спілкування, відпочинку; за об'єктом потреб: матеріальні, духовні, етичні, естетичні; за важливістю: домінуючі / другорядні, центральні / периферійні; за часовою тривалістю: стійкі, ситуативні; за функціональною роллю: природні, обумовлені культурою; за суб'єктом потреб: групові, індивідуальні, колективні, суспільні.

Отже, потреби пов'язані з наявністю у людини відчуття незадоволеності, яке обумовлене дефіцитом, нестачею чогось необхідного. Різні вчені пояснюють сутність потреб як необхідність, відносини, стан, програму поведінки (Додаток Д). Таким чином, ми можемо погодитись з висновками вчених, зокрема Ф.Н. Ільєсова [58], про те, що потреби спонукають людину до діяльності, активності [79, с. 171–177; 80, с. 487–494], а процес задоволення потреб є цілеспрямованою діяльністю [81, с. 17–19].

Застосовуючи визначення потреб економічних як ідеального внутрішнього мотиву людини, що спонукає її до економічної діяльності з метою забезпечення власного добробуту і добробуту членів сім'ї, до визначення сутності потреб підприємства, можна сказати, що потреби підприємства – це необхідність у матеріальних або грошових ресурсах (що буде пояснено далі), яка спонукає керівництво підприємства або фінансового менеджера до економічної діяльності з

метою забезпечення добробуту підприємства, тобто прибуткової діяльності та стійкого фінансового стану.

Далі необхідно пов'язати поняття «фінансові» з поняттям «потреби». Більшість вчених схиляються до такого визначення: фінансовий – пов'язаний з організацією фінансів, грошового обороту та кредиту [82]; – грошовий, макрофінансовий, матеріальний [83]; – пов'язаний з організацією фінансів, грошового обігу й кредиту [84]. Але існує більш повне визначення, яке цілком можна пов'язати з фінансами підприємства: «Фінансовий – той, що стосується розрахунків надходження та витрачання, має відношення до грошових оборотів, має відношення до доходу» [85].

Отже, якщо перевести поняття потреби у площину фінансових категорій, то можна сказати, що фінансові потреби – це потреба у фінансових ресурсах, що спонукає керівництво підприємства до пошуку шляхів покриття (фінансування, задоволення, забезпечення) цієї потреби.

Визначаючи сутність поняття «поточний», ми стикаємося з різними трактуваннями навіть в одному джерелі. Наприклад, Д.Н. Ушаков, С.І. Ожегов, визначають поточний як теперішній, наявний саме у цей час, але надають й інше значення: поточний – щоденний, наявний постійно, а тому й в дану хвилину [83; 82; 86; 87]. Поточний – нинішній, черговий, повсякденний, сучасний, цей, теперішній [88].

Досить часто в економічній літературі поняття «поточні» ототожнюють з поняттям «короткострокові», «короткотермінові». І саме визначення короткостроковості є більш прийнятним для пояснення сутності поточного періоду. Короткотерміновий період: 1) період до 1 року; 2) період, протягом якого товаровиробники спроможні змінити частину використовуваних ресурсів, а виробничі потужності не змінюються [89, с. 85]. Поточний [84] – це: 1) який є, існує, відбувається, має місце тепер, у цей час; пов'язаний із сучасним моментом (поточні активи – запаси, гроші, позичені кредиторами, готівка компанії, що використовуються для фінансування її обороту; поточні зобов'язання – зобов'язання фірми, підприємства, що підлягають оплаті протягом одного

операційного циклу або одного року); 2) який відбувається, здійснюється щодня (про справи, роботу); повсякденний.

Короткостроковий, відповідно до тлумачного словника української мови [84]: те саме, що короткотерміновий: 1) який триває короткий термін; 2) виданий або наданий на короткий термін (короткотерміновий кредит – кредит з початковим строком погашення до 1 року; короткотермінові зобов'язання – короткотермінові кредити банків та інші позикові кошти.

Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати сутність поточних фінансових потреб підприємства: це мінімальна сума грошових коштів, яка необхідна підприємству у поточному періоді для фінансового забезпечення безперебійності його діяльності за умови дотримання договірної дисципліни та потребує управління з боку фінансових служб підприємства.

З позиції управління поточні фінансові потреби можна розглядати як систему, яка містить взаємозалежні частини (підсистеми), кожна з яких дає свій внесок до характеристики цілого. Це підсистема управління запасами, підсистема управління дебіторською заборгованістю, підсистема управління кредиторською заборгованістю. Кожна з цих підсистем має свої властивості, що не співпадають з властивостями системи поточних фінансових потреб, та потребує вибору конкретної політики управління нею (консервативної, помірної, агресивної), яка матиме вплив на загальну політику управління поточними фінансовими потребами.

На рис. 1.1 схематично представлено місце управління поточними фінансовими потребами у фінансовому менеджменті підприємства.

Таке неспівпадіння мети системи з цілями її частин дозволяє стверджувати, що поточні фінансові потреби є емерджентною системою і потребують відповідного управління, мистецтво якого й полягає у здатності згладжувати такі протиріччя та знаходити компроміси. Емерджентність протилежна редукціонізму, згідно якого ціле можна вивчати, розділивши його на частини, а потім, визначивши їхні властивості, визначити якість цілого [90, с. 189].

Рис. 1.1. Місце управління поточними фінансовими потребами у фінансовому менеджменті підприємства (складено автором за [11; 12; 14; 19; 38])

Емерджентність є більш розвинуеною формою закону діалектики про перехід кількості в якість: для переходу в нову якість не обов'язкове збільшення кількості, а достатньо об'єднати в ціле хоча б два елементи. Динамічний аспект емерджентності – це синергетичність [91, с. 88]. Г.Р. Латіфуллін та А.В. Райченко [90, с. 196] вважають емерджентність оперативною мобілізацією принципово нових якостей, а Ю.М. Лапигін [92, с. 86] визначає її як особливість систем, яка полягає в тому, що властивість системи не зводиться до сукупності властивостей частин, з яких вона складається, та не виводиться з них.

Крім виявлення властивості емерджентності, можна стверджувати, що поточні фінансові потреби – це відкрита система, оскільки вона взаємодіє із зовнішнім середовищем через відносини з покупцями та постачальниками, через законодавчі та нормативні акти, через короткострокове банківське кредитування.

Також поточні фінансові потреби – це складна система, оскільки має багато цілей: крім основної, яка полягає у забезпеченні поточної діяльності підприємства

мінімальною сумою фінансових ресурсів, вона повинна сприяти збалансуванню ліквідності та рентабельності підприємства.

Поточні фінансові потреби не належать до самозабезпечуваних систем, оскільки залежать від інформації та інших ресурсів, що надходять ззовні, вона має пристосовуватися до змін зовнішнього середовища, щоб продовжити своє функціонування (інфляційні процеси, зміни попиту на продукцію, неплатоспроможність дебіторів, підвищення кредитних ставок та ін.).

Отже, управління спрямоване на об'єкти управління: систему поточних фінансових потреб підприємства та її підсистеми.

За рівнем керованості з боку самого підприємства на першому місці стоїть кредиторська заборгованість, на другому – запаси, на третьому – дебіторська заборгованість.

Підсистема управління запасами машинобудівного підприємства має на меті забезпечення безперервності процесу реалізації товарів та обслуговування покупців за допомогою зниження поточних витрат на зберігання, закупівлю та обслуговування, що зумовлює зменшення тривалості фінансового циклу підприємства.

Підсистеми управління дебіторською та кредиторською заборгованістю передбачають комплекс заходів з оптимізації розмірів та строків погашення дебіторської та кредиторської заборгованості, зокрема підсистема управління дебіторською заборгованістю спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її оплати, а підсистема управління кредиторською заборгованістю спрямована на збільшення залучення комерційного та банківського кредитування для покриття коштів, іммобілізованих у запасах та дебіторській заборгованості за умови підтримання договірної дисципліни щодо кредиторів та вибору найдешевших інструментів залучення фінансування.

Головне завдання економіста чи фінансового менеджера стосовно управління ПФП полягає в узгодженні величини кожного з елементів таким чином, щоб ПФП прагнули до мінімуму, а в ідеалі мали від'ємне значення.

Це означатиме, що в сумі період обороту запасів та період обороту дебіторської заборгованості повинні бути менше періоду обороту кредиторської заборгованості, тобто управління спрямоване на скорочення фінансового циклу підприємства (періоду, протягом якого грошові кошти залучені до обороту і не можуть бути використані підприємством на інші цілі).

Крім того, фінансові менеджери підприємства повинні аналізувати зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на рівень ПФП: зовнішні фактори вони змінити не можуть, але можуть їх врахувати при побудові політики управління ПФП, проте внутрішні фактори за результатами ретроспективного аналізу можна скоригувати та спрямувати на оптимізацію ПФП.

На нашу думку, управління поточними фінансовими потребами підприємства, на відміну від існуючих визначень, можна окреслити як поблоковим процесом мінімізації суми фінансових ресурсів підприємства, яка забезпечується шляхом оптимізації запасів, відволікання коштів у дебіторську заборгованість, своєчасної сплати кредиторської заборгованості, що потребує відповідного організаційного й ресурсного забезпечення і застосування сучасних фінансових інструментів та методів. Зазначений процес здійснюється за умови підтримки достатнього рівня ліквідності та рентабельності..

1.2. Концептуальні підходи до управління поточними фінансовими потребами на машинобудівному підприємстві

У сучасній економічній науці відбувається активний пошук нових підходів до управління, які б дозволили знизити вплив нестабільності та невизначеності на діяльність підприємств. Більшість вчених висловлюють думку про те, що управління є функцією організованих систем, що виникли природним (еволюційним) або штучним (креаційним) шляхом. Найчастіше в літературі зустрічаються такі функції управління [90 – 96]: підтримка та оптимізація системних характеристик, усвідомлений вплив на внутрішні та зовнішні (по

відношенню до системи) процеси, створення різноманітності, цілеполагання, регулювання, облік.

Але є вчені, які дійшли висновку, що розроблені методики загальної теорії систем та кібернетики придатні лише для описування систем, що не змінюються в часі, тобто лінійні та детерміновані [91]. Тому найважливішими можна вважати такі функції управління: оптимізація системних характеристик, вплив на внутрішні та зовнішні (по відношенню до системи) процеси, створення різноманітності, регулювання.

Управління – це елемент, функція організованих систем різноманітної природи (біологічних, соціальних, технічних), яка забезпечує збереження їх певної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми, мети діяльності. Ми можемо спостерігати, що у суспільстві склалися два типи механізму управління - стихійний та свідомий. При стихійному (ринковому) механізмі керуючий вплив на систему є середнім результатом зіткнення та перехрещування різних, навіть протилежних сил, маси випадкових окремих дій; його вплив автоматичний за своєю природою та не потребує втручання людей.

На нашу думку, свідоме управління передбачає провадження суб'єктом управління низки послідовних дій: підготовка та ухвалення планів, організація виконання планів, контроль виконання планів, підбиття підсумків виконання, аналіз підсумків, коригування планів.

Управління неможливо відокремити від систематичного обміну інформацією між компонентами системи, а також даної системи з оточуючим її середовищем. Інформація дозволяє суб'єкту управління мати уявлення про стан системи у кожен конкретний момент часу, про досягнення (чи недосагнення) поставленої мети з тим, щоб вплинути на систему й забезпечити виконання управлінського рішення [93]. Н. Г. Метеленко, яка в своїй роботі [94] узагальнює класифікацію типів організаційних структур управління промисловими підприємствами, наголошує, що при побудові організаційної структури управління промислового підприємства необхідно врахувати такі передумови: врахування специфіки підприємства; надійність внутрішньофірмових

комунікацій; постійний моніторинг функцій підрозділів з метою врахування змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Д.Н. Ушаков, С.І. Ожегов визначають управління як сукупність, систему приладів та механізмів, за допомогою яких управляють рухом машини; а також визначають як великий підрозділ у системі будь-якої установи. Синоніми: адміністрація, адміністрування, контроль, координація, координування, менеджмент, регулювання [95, 83].

На думку Г.Бетса, Б.Брайндли, С.Уильямса [84], управління (management) містить два основні компоненти: вміння організувати, включаючи здатність делегувати повноваження, та підприємницької інтуїції. Вони вважають, що управління ділиться на категорії лінійного та функціонального керівництва (line and staff management). Лінійні керівники організують виробництво товарів та контролюють послуги установи, а функціональні відповідають за такі важливі забезпечуючі виробництво системи, як кадрова політика, транспортне обслуговування, матеріально-технічне забезпечення. За словами М.І. Халікова, управління - це функція системи, що спрямована на виживання цієї системи шляхом координації, організації, впорядкування елементів даної системи, як між собою (всередині себе), так і з зовнішнім середовищем [96].

Ефективне управління (коли ми самі можемо управляти об'єктом) або самоуправління (коли можемо тільки бажати, щоб суб'єкт, на який ми не можемо вплинути, самокерувавсь у прийнятному для нас режимі) передбачає наявність зворотного зв'язку, тобто передачі інформації щодо плину процесу, на основі якої коригується управляючий вплив для кращого результату (зменшення втрат, підвищення якості, збільшення прибутку). Цей процес називається контроль [97]. Управління можна розглядати як вплив на процес, об'єкт чи систему для збереження їхньої стійкості або переведення з одного стану в інший відповідно до визначених цілей. Підсистеми управління: керуюча (суб'єкт), керована (об'єкт). Зв'язок – через обмін інформацією [98].

В науковій літературі «управління» застосовують як до живих, так і неживих об'єктів. «Управляють» велосипедами, автомобілями, колективами

людей, але «менеджмент» застосовують лише до колективу людей. Крім того, в командній економіці використовувався термін «управління», а в ринковій – частіше «менеджмент», тобто, при переважанні зовнішнього впливу – «управління», при самоорганізації – «менеджмент». «Для досягнення гармонії протилежні процеси повинні знаходитися в рівноважному стані» [99, с. 15-22]. Узгодження дії зовнішніх та внутрішніх факторів є необхідним для сталого функціонування та розвитку системи. Та напевно, найдоречніше визначення є таким: «Управління фінансами корпорацій – система методів, принципів, засобів, форм організації, що використовуються для забезпечення ефективного регулювання фінансових ресурсів компанії» [89].

Організації як форма об'єднання людей для досягнення спільної мети існують більше тисячі років, проте до середини 19 ст. не існувало системних підходів до управління організацією. Ідеї щодо управління організацією на науковій основі почали формуватися у середині 19 ст. Причиною тому були зміни, які внесла промислова революція у виробничий процес та середовище функціонування організацій. На відміну від інших наук, розвиток управлінської думки не був системою знань, які накопичувалися послідовно. Навпаки, на першому етапі (до середини 19 ст.) наука управління розвивалася одразу за кількома відносно самостійними напрямкам (підходами до управління), кожний з яких концентрував увагу на різних аспектах менеджменту (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Еволюція теорій та підходів до управління*

Ранні теорії управління	
Класична теорія управління	Школа наукового управління (Ф. Тейлор, Г. Форд, Френк і Ліліан Гілбрейт, Г. Гантт). Теорії ґрунтувалися на механістичному розумінні людини, її місця в організації і сутності її діяльності та були спрямовані на вирішення проблем підвищення продуктивності праці шляхом удосконалення операцій ручної праці на основі її наукової організації
	Школа адміністративного управління (А. Файоль, Г. Емерсон, Л. Урвік, М. Вебер). Представники школи опрацьовували підходи до ефективного управління організацією в цілому, концентрували увагу на вивченні сутності та змісту управлінської (адміністративної) діяльності, намагалися виділити загальні принципи та закономірності управління організаціями

Продовження табл. 1.2

Неокласична (поведінкова) теорія управління	Школа людських стосунків (Е. Мейо, М.П. Фоллетт, А. Маслоу, Д. МакГрегор). В центрі уваги теоретиків цієї школи знаходиться людина, її індивідуальна поведінка й міжособові стосунки. В основу концепції людських стосунків покладено ідею про те, що застосування прийомів управління міжособовими стосунками, досягнення гармонії у взаємовідносинах між менеджерами і робітниками призводить до зростання продуктивності праці та ефективності організації
	Школа організаційної поведінки (К. Арджиріс, Р. Лайкерт, Ф. Герцберг). Дослідження теоретиків школи організаційної поведінки (біхевіоризм) також зосереджені на людині. Але на відміну від представників руху за людські стосунки, вони шукали відповіді на запитання щодо природи соціальної взаємодії в колективі, влади та авторитету, комунікацій, лідерства, організаційної культури, управління конфліктними ситуаціями, тобто різних аспектів групової поведінки
Кількісна теорія управління (школа науки управління)	Кількісна школа (Р. Аккоф, Г. Саймон, Л.В. Канторович). Представники кількісної школи розглядали управління як логічний процес, котрий можна відобразити за допомогою відповідних математичних моделей і на основі цього забезпечити прийняття оптимальних управлінських рішень. Фактично дослідження теоретиків цієї школи спрямовані на розробку кількісних методів обґрунтування управлінських рішень (дослідження операцій)
Інтегровані (синтетичні) підходи до управління	
Процесний підхід	Процесний підхід розглядає управління як серію взаємопов'язаних і неперервних дій (функцій управління). Кожна функція, у свою чергу складається з підфункцій. Всі функції та підфункції об'єднуються пов'язуючими процесами комунікацій та прийняття рішень і доповнюються лідерством. Таким чином процес управління є загальною сумою всіх функцій, підфункцій, пов'язуючих процесів та лідерства
Системний підхід	Системний підхід стверджує, що організацію слід розглядати як систему в сукупності частин, з яких вона складається та зв'язків з її зовнішнім середовищем. Отже в управлінській діяльності необхідно враховувати вплив і взаємозв'язки чисельних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Щоб вижити, організація має пристосуватися до змін у середовищі. Головні причини того, що робиться у середині організацій, слід шукати за її межами. Таким чином управління – це процес адаптації організації до змін у середовищі її функціонування
Ситуаційний підхід	Ситуаційний підхід визнає, що результати одних і тих самих управлінських дій в різних ситуаціях можуть суттєво відрізнятися. Тому в процесі здійснення управління менеджери повинні враховувати конкретну ситуацію, набір конкретних обставин, які впливають на організацію в даний момент. З точки зору ситуаційного підходу, управління є мистецтвом менеджера усвідомити ситуацію, визначити її характеристики, вибрати відповідну модель управління і вже потім використовувати наукові управлінські рекомендації загального характеру
Сучасні напрямки розвитку науки управління	
<ul style="list-style-type: none"> – Глобалізація управління – Об'єднання інтересів бізнесу, суспільства і людини – Гуманізація управління – Посилення технократичного аспекту управління 	

* Складено автором за [83, 84, 95, 99].

Для початкової стадії розвитку наукових знань про управління (ранні теорії менеджменту) характерним був одномірний підхід, за якого наголос робився на дослідженні одного з таких елементів управління: управлінські задачі, поведінка й взаємовідносини людей в організації, прийняття управлінських рішень. Загальним для усіх ранніх теорій було те, що кожна пропонували свій єдиний підхід до підвищення ефективності управління. Кожна з них не була помилковою та зробила важливий внесок у розуміння сутності управління, хоча кожна з них одночасно обмежена з точки зору вузького погляду на багатомірність управління.

Зазначені недоліки певною мірою усунені інтегрованими підходами до управління (процесний, системний, ситуаційний).

Процесний підхід розглядає управління як серію взаємопов'язаних дій (функцій управління), які реалізуються у певній послідовності. Кожна функція управління, в свою чергу, складається із взаємопов'язаних підфункцій. Об'єктом процесного підходу є безперервний процес виконання взаємопов'язаних функцій управління (рис. 1.2) [97, с. 29].

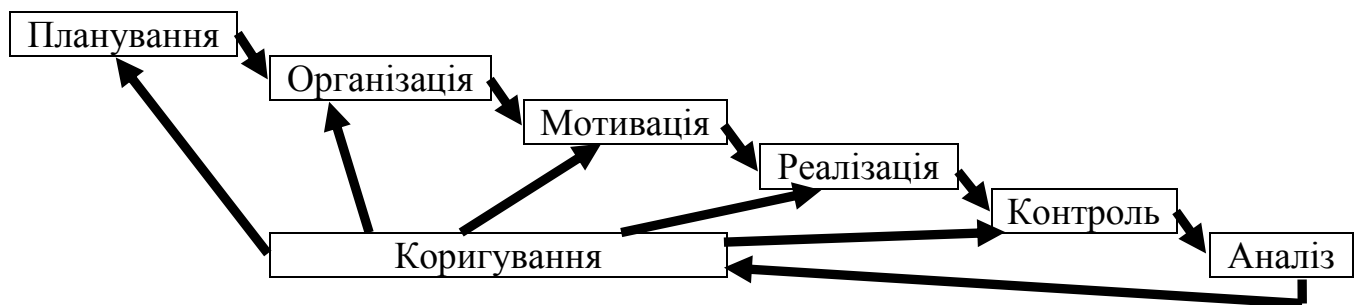

Рис. 1.2. Функції управління відповідно до процесного підходу [97]

Функція планування передбачає рішення про те, якими мають бути цілі підприємства і що слід зробити, щоб досягти їх, а також наявність інформації про поточний стан справ ззовні і всередині. Функція організації полягає у створенні певної структури задля досягнення поставленої мети: розподіл робіт між працівниками, делегування завдань і повноважень. Функція мотивації спрямована на забезпечення виконання працівниками підприємства делегованих їм

обов'язків; для цього в організації мають бути створені умови для матеріальної та моральної зацікавленості працівників у виконанні робіт. Функція реалізації передбачає безпосередньо виконання плану у процесі тієї діяльності, яка є об'єктом управління. Функція контролю є забезпеченням досягнення поставлених цілей, яке включає встановлення стандартів, зміни того, що було фактично досягнуто за відповідний період, та порівняння досягнутого з очікуваним результатом. Функція аналізу полягає у визначенні причин, факторів, які призвели до відхилення отриманих результатів від очікуваних. Функція коригування спрямована на усунення відхилень, збоїв, недоліків, виявлених під час контролю і аналізу, шляхом усунення відхилень, перегляду стандартів та критеріїв, усунення відхилень з переглядом стандартів і критеріїв. Коригуючі заходи можуть застосовуватись на всіх попередніх етапах [97, с. 35].

Системний підхід розглядає організацію як систему у єдності елементів, з яких вона складається, та її зв'язків із зовнішнім середовищем. Цей підхід дозволяє отримати цілісне уявлення про сутність управління. Об'єктом системного підходу є елементи внутрішнього та зовнішнього середовища організації. Система складається із взаємозалежних частин, кожна з яких певною мірою характеризує ціле. Згідно з системним підходом керівник має розглядати об'єкт управління як сукупність взаємопов'язаних елементів (люди, структура, завдання, технологія), що орієнтовані на досягнення певних цілей і тісно переплетені з зовнішнім середовищем [97, с. 41].

Рис. 1.3. Управління відповідно до системного підходу [97]

Організація отримує з зовнішнього середовища інформацію, капітал, матеріали, трудові ресурси. Ці компоненти мають назву «входи» (рис. 1.3). У

процесі перетворення ці входи перетворюються на підприємстві у продукцію або послуги, які є «виходами». Якщо управління ефективне, то в процесі перетворення утворюється додаткова вартість. За цих умов збільшується обсяг продажу, зростають прибуток, задоволення працівників результатами своєї праці.

Ситуаційний підхід визнає, що хоча загальний процес управління і є однаковим, специфічні прийоми, які використовує керівник, повинні змінюватися залежно від ситуації. Об'єктом ситуаційного підходу є найбільш значущі елементи внутрішнього та зовнішнього середовища організації, які впливають на прийняття управлінських рішень (рис. 1.4).

Ситуаційний підхід ґрунтується на тому, що пріоритетність методів управління визначається ситуацією. Через те що існує безліч факторів як у самій організації, так і у зовнішньому середовищі, не існує єдиного найкращого методу управління. Щодо конкретної ситуації найефективнішим є той, що найбільш повно відповідає її суті [97, с. 45].

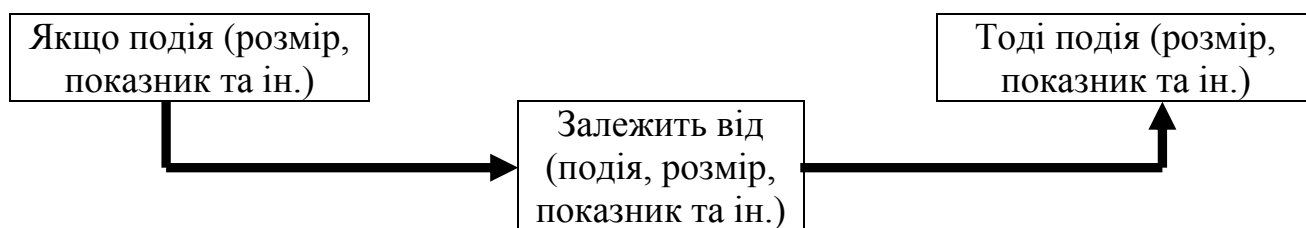

Рис. 1.4. Прийняття управлінських рішень відповідно до ситуаційного підходу [97]

Синтетичні підходи до управління в цілому мають такі особливості: погляд на управління як на комплексне явище, яке пов'язано із внутрішнім та зовнішнім середовищем, визнання наявності синергетичного ефекту, заперечення наявності універсальних підходів до управління та загальних принципів побудови і здійснення управління [97, с. 50]. Слід зауважити, що кожен з наведених підходів зосереджує увагу тільки на окремих аспектах управління. Отже, різні підходи доповнюють один одного і є однаково важливими.

Вважаємо доцільним застосувати до управління поточними фінансовими потребами синтез процесного, ситуативного та системного підходів, надаючи перевагу процесному.

Весь процес управління поділено на певну послідовність етапів (саме етапів, а не функцій, як вказано у більшості наукових джерел, оскільки, на наш погляд, функції можуть діяти як послідовно, так і одночасно, а етапи передбачають чітку послідовність дій). Ці етапи управління поєднуються між собою процесами комунікації та прийняття рішень.

Відповідно до концептуальної схеми управління поточними фінансовими потребами підприємства (рис. 1.5) етапи згруповано у блоки.

Перший блок – підготовки – включає в себе етап оцінки рівня поточних фінансових потреб, їх динаміки та наявності у підприємства стратегії управління поточними фінансовими потребами, планування, організації виконання плану та мотивації.

Другий блок – реалізації – включає етап практичної реалізації політики управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю та етап контролю рівня поточних фінансових потреб.

Третій блок – регулювання – включає етапи аналізу та коригування планів.

Більш детально блоки та етапи управління ПФП пропонуємо використовувати таким чином:

Блок підготовки:

Етап 1 - оцінка: включає кілька аспектів – по-перше, оцінка абсолютної та відносної величини поточних фінансових потреб: додатне значення рівня ПФП потребує певних управлінських дій з перетворення його на нульове або від'ємне; необхідне узгодження з показниками ліквідності та рентабельності підприємства; по-друге, оцінка динаміки ПФП за кілька попередніх періодів – зниження, коливання чи зростання, що дає можливість зробити висновок про наявність у підприємства стратегії управління ПФП та її ефективність; по-третє, оцінка тривалості фінансового циклу підприємства: додатна величина фінансового циклу потребує певних заходів з перетворення її на від'ємну.

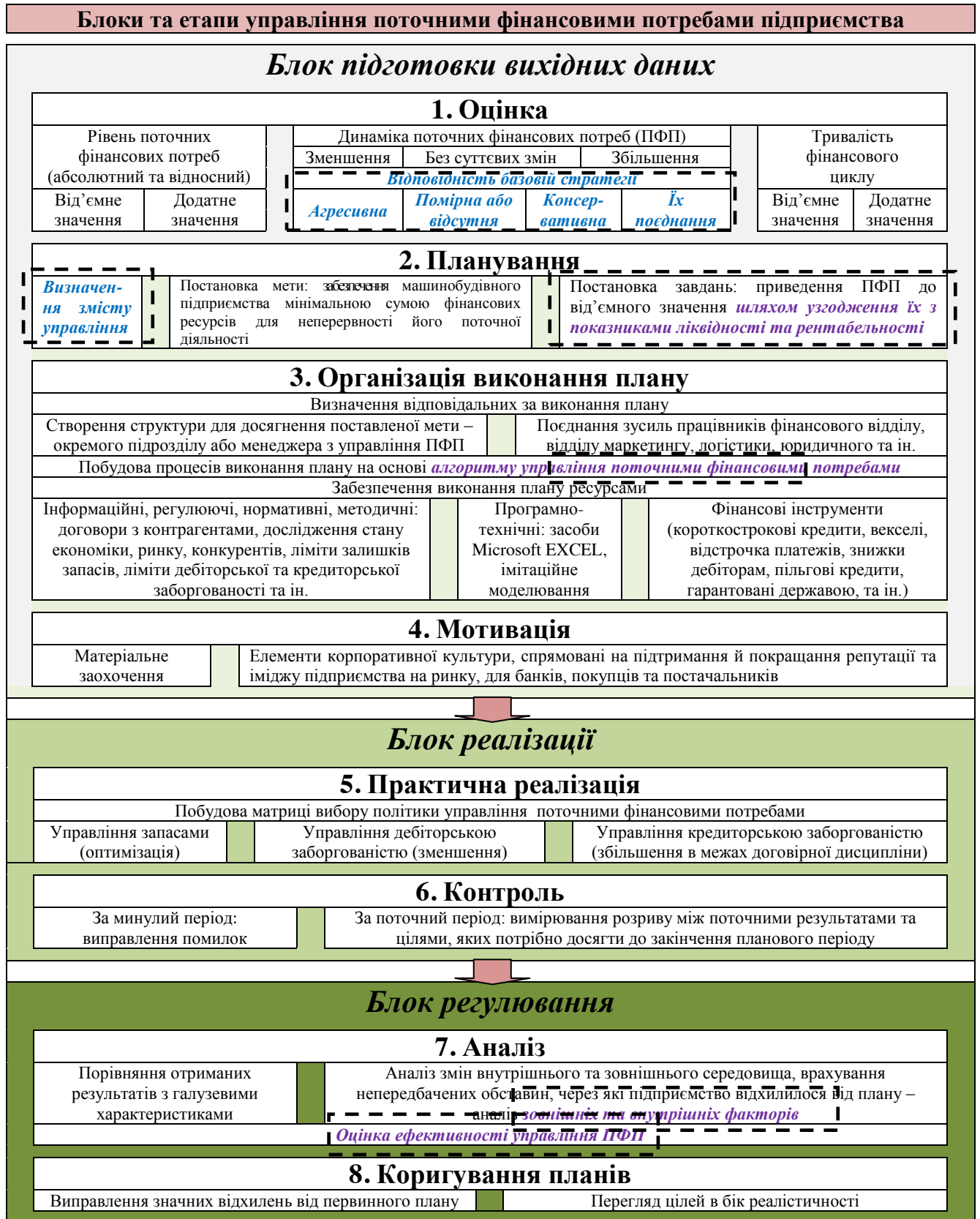

Рис. 1.5. Концептуальна схема управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства (розробка автора)

Етап 2 – планування: починається з визначення сутності управління, постановки мети, яка полягає у забезпеченні підприємства мінімальною сумою фінансових ресурсів для безперервності його поточної діяльності, постановку завдань приведення ПФП до від'ємного значення, узгодження їх з показниками ліквідності та рентабельності, визначення об'єкта та предмета управління; планування передбачає перелік дій, спрямованих на досягнення поставленої мети з урахуванням невизначеності через зміни у зовнішньому середовищі, що обумовлює необхідність перегляду планів для їх узгодження з реальністю.

Етап 3 – організація виконання планів: полягає у створенні структури для досягнення поставленої мети – організації окремого підрозділу або введення посади менеджера з управління ПФП, або, якщо підприємство не має такої можливості, організація поєднання зусиль працівників фінансового відділу, відділу маркетингу, логістики, юридичного та ін., тобто визначення тих, хто має виконувати поставлені завдання та брати на себе відповідальність за результати виконання цих завдань; організація має керуючий (змінюючий) вплив на об'єкт управління – це побудова процесів виконання завдань та забезпечення їх ресурсами (інформаційними, регулюючими та нормативними: договори з постачальниками (кредиторами) та покупцями (дебіторами), дослідження ринку, дослідження поведінки конкурентів, вивчення стану економіки, ліміти залишків запасів, ліміти дебіторської та кредиторської заборгованості, дані про завезення матеріалів на склад, про передавання матеріалів у цех зі складу, передавання продукції на склад готової продукції, зменшення незавершеного виробництва, виплату кредиторської заборгованості, повернення боргів покупцями, збільшення дебіторської; програмно-технічними: засоби Microsoft EXCEL, економіко-математичне моделювання, імітаційне моделювання; методичними: нормування, лімітування, контроль, аналіз) та фінансовими інструментами (короткострокові кредити, вексельний обіг, відстрочка платежів, знижки дебіторам, пільгові кредити, гарантовані державою).

Етап 4 – мотивація: спрямована на формування у відповідальних працівників внутрішнього спонукання для ефективного виконання поставлених завдань відповідно до плану, узгодження інтересів працівників фінансового відділу, відділу маркетингу, відділу логістики, юридичного відділу та ін., оскільки в практиці сучасних підприємств спостерігаються ситуації, коли кожен з підрозділів націлений на виконання лише власного плану, наприклад, фінансовий – спрямований на економію коштів, часто може відмовлятися від розробки кредитної політики, яка привела б до прискорення оборотності дебіторської заборгованості, фахівці маркетингу й логістики – на збільшення продажів та розширення клієнтської бази, іноді без ретельного аналізу платоспроможності покупців; мотивація включає в себе не тільки матеріальне заохочення, а й елементи корпоративної культури, спрямовані на підтримання й покращення репутації та іміджу підприємства на ринку в цілому та у відносинах з банками, покупцями та постачальниками.

Блок реалізації:

Етап 5 – практична реалізація: вибір політики управління кожною з підсистем поточних фінансових потреб, побудова матриці поєднання цих політик для формування комплексної політики управління ПФП; зменшення дебіторської заборгованості, постійний моніторинг надходження коштів від покупців, оптимізація запасів, моніторинг їх надходження та витрачання в рамках обраної системи нормування запасів, збільшення кредиторської заборгованості у певних межах, які не порушують договірної дисципліни, а в разі застосування банківського кредитування – вибір його найвигідніших умов.

Етап 6 – контроль: це постійна перевірка якості виконання дій, спрямованих на досягнення підприємством мети управління ПФП; контроль виконання завдань (підтримка оптимальної швидкості досягнення цілей). Можливі різні підходи до контролю: 1) ретроспективний контроль, заснований на попередній діяльності підприємства та зосереджений на відхиленнях від колишніх еталонів та виправленні колишніх помилок; він пов'язаний з наступним етапом – аналізом виконання плану; 2) перспективний, що відповідає управлінню методом

екстраполяції, який переносить минуле у майбутнє, де рішення приймаються на основі економіко-математичних моделей: відповідно плани необхідно виконувати та контролювати згідно того, що потрібно зробити у майбутньому; такий контроль зосереджений на вимірюванні розриву (GAP) між сьогоднішніми результатами та цілями, яких потрібно досягти до закінчення планового періоду, він спрямований на заходи з досягнення майбутніх цілей.

Блок регулювання:

Етап 6 – аналіз отриманих результатів: порівняння досягнутих результатів з показниками аналогічних підприємств, прискорення оборотності вивільнених ресурсів, підвищення рентабельності, збільшення обсягів виробництва, розширення частки ринку, аналіз змін внутрішнього та зовнішнього середовища та факторів, пов'язаних з такими змінами, врахування непередбачених обставин, які змусили або змусять підприємство відхилитися від плану; оцінка ефективності управління ПФП – складне та відповідальне завдання, тому що кількісної оцінки недостатньо, а експертна оцінка якості управління ПФП завжди буде суб'єктивною.

Етап 8 – коригування планів: це дії, спрямовані на виправлення значних відхилень від первісного плану, або перегляд цілей, щоб вони стали більш реалістичними, це коригування планів відповідно до результатів аналізу.

Наведені етапи управління потребують прийняття рішень та обміну інформацією, тобто сполучаючих процесів, або комунікацій, наприклад, плани неможливо виконати, якщо не передати їх працівникам, відповідальним за їх виконання, працівники, у свою чергу, не будуть достатньо мотивовані доки не зрозуміють, яка винагорода їх очікує, контроль та аналіз не дадуть результатів без достатньої інформації по внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства, про кількісні та якісні фактори, які на нього впливають.

Якщо більш детально зупинитися на інформаційному забезпеченні (забезпечення практичної реалізації всіма видами ресурсів, блок реалізації), то до нього можна віднести законодавчі акти у сфері фінансів, оподаткування, кредитування, страхування, фінансового аналізу, обліку та звітності, розкриття

інформації, організації готівкового та безготівкового обігу, банківського обслуговування, складу собівартості продукції підприємств відповідного виду діяльності, платіжної та договірної дисципліни, інструкції відповідних міністерств та відомств (усе належить до зовнішнього середовища); статут підприємства, положення про діяльність спеціального підрозділу з управління поточними фінансовими потребами підприємства, посадову інструкцію фахівця з управління поточними фінансовими потребами підприємства, або відповідні положення у посадових інструкціях фахівців фінансового відділу, відділу маркетингу, відділу логістики, юридичного відділу, договори, контракти з дебіторами та кредиторами, систему аналізу та лімітування залишків запасів, систему аналізу та лімітування величини дебіторської заборгованості, систему оптимізації знижок постачальникам, система аналізу та лімітування величини кредиторської заборгованості, систему аналізу ефективності джерел фінансування (внутрішнє середовище), а також фінансову інформацію: рівень рентабельності та ліквідності підприємств-конкурентів, рівень знижок, умови короткострокового кредитування підприємств-конкурентів, моделі управління запасами підприємств-конкурентів, стан ринкової кон'юнктури на внутрішньому та зовнішньому ринках збуту продукції підприємства, стан та тенденції розвитку податкової, бюджетної, грошової, кредитної та банківської системи країни та країн, де працюють підприємства-контрагенти (зовнішнє середовище); дані про завезення матеріалів на склад, збільшення (зменшення) дебіторської та кредиторської заборгованості та передавання матеріалів у цех зі складу, передавання продукції на склад готової продукції та її збут, зменшення (збільшення) незавершеного виробництва, повернення боргів покупцями, виплату кредиторської заборгованості (внутрішнє середовище).

Організаційна структура може існувати у вигляді спеціального підрозділу, що координує строки погашення дебіторської й кредиторської заборгованості, рівень та доцільність знижок постачальникам, визначення оптимальних джерел фінансування (короткострокового кредитування), аналізує рівень запасів та обирає й застосовує ефективну систему планування залишків запасів та ланцюгу

постачання, або як організація співпраці окремих фахівців (фінансового відділу, відділу маркетингу, відділу логістики, відділу збуту, бухгалтерії, юридичного відділу), якщо керівництво підприємства вважає недоцільним створення спеціального підрозділу. Надалі в тексті роботи відповідальних за управління поточними фінансовими потребами будемо називати фінансовими менеджерами.

Фінансові інструменти у вітчизняній та зарубіжній практиці різноманітні, але їхнє визначення узагальнене у міжнародному стандарті бухгалтерського обліку МСФЗ 32 (п. 11) [100]: «Фінансовий інструмент – це договір, в результаті якого виникає фінансовий актив в одного підприємства та фінансове зобов'язання або пайовий інструмент в іншого».

Згідно МСФЗ 32 [100] до фінансових активів належать: грошові кошти; пайовий інструмент іншого підприємства; право, обумовлене договором: отримати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства, або обмінятися фінансовими активами чи фінансовими зобов'язаннями з іншим підприємством на умовах, потенційно вигідних для підприємства.

Згідно МСФЗ 32 [100] до фінансових зобов'язань належать обумовлені договором зобов'язання: надати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому підприємству; обмінятися фінансовими інструментами або фінансовими активами з іншим підприємством на потенційно не вигідних для підприємства умовах (зокрема, при вимушеному продажі дебіторської заборгованості).

Отже, якщо застосувати наведені визначення до управління ПФП, отримаємо такі фінансові інструменти: короткострокові кредити банків (овердрафт, факторинг, кредитна лінія), договори й контракти з постачальниками та покупцями (зокрема, з умовами надання знижок дебіторам або надання відстрочки платежів кредиторами, що надалі в тексті роботи будемо називати умовами комерційного кредитування або інкасаційною та кредитною політикою), вексельний обіг як форму комерційного кредитування.

Одним з інструментів забезпечення стабільної фінансової рівноваги є планування та прогнозування поточних фінансових потреб підприємства,

пов'язане з прогнозуванням змін показників ліквідності в плановому періоді, що є основою для оперативного управління ліквідністю підприємства.

Грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства – це головний засіб генерування прибутку. Тобто ефективність використання оборотних коштів визначається прибутком, створеним підприємством за звітний період відносно наявного обсягу оборотних коштів. На цей процес також впливає рентабельність продажів та кількість продажів за звітний період (оборотність).

Отже, крім головних об'єктів управління ПФП – запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості – ми можемо виділити пов'язані з ними дії: аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на рівень ПФП, оптимізацію ПФП (зведення їх до від'ємного значення), скорочення фінансового циклу підприємства, узгодження коефіцієнтів ліквідності підприємства з діями, спрямованими на мінімізацію рівня ПФП, а також врахування необхідності підвищення рентабельності підприємства.

Для ефективного управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств необхідно:

1) доповнити організаційну структуру підприємства підрозділом з управління ПФП, оскільки досліджувані підприємства не мають відповідного підрозділу або фахівця, що ускладнює планування та контроль ПФП;

2) удосконалити практику застосування фінансових інструментів із використанням знижок покупцям та відстрочок платежів постачальникам, активізувати взаємодію з банківськими установами щодо залучення різних форм короткострокового кредитування;

3) удосконалити фінансові методи, зокрема планування, аналіз та контроль поточних фінансових потреб, лімітування рівня їхніх складових (зокрема запасів), впровадити можливість отримання пільгових кредитів, гарантованих державою, що цілком відповідало б Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» [101], впровадити планування ліквідності підприємства;

4) прискорити рух фінансової інформації (інформаційних потоків) від окремих підрозділів (фінансовий відділ, відділ маркетингу, відділ логістики, юридичний відділ, бухгалтерія) до фінансового менеджера з управління ПФП з метою підвищення ефективності управління ПФП та ввести систему мотивації для відповідних фахівців;

5) розширити застосування технічних та програмних засобів управління ПФП (економіко-математичне моделювання, засоби Microsoft EXCEL (кореляційний та регресійний аналіз), імітаційне моделювання).

Кожна з наведених пропозицій заслуговує окремого дослідження та ретельної розробки. Тому в роботі ми зупинилися на найважливіших, на нашу думку. Це удосконалення етапу планування ПФП на основі вирішення оптимізаційних задач визначення рівня ПФП з урахуванням лімітів їх складових та удосконалення існуючих показників ліквідності підприємства з метою їх використання при плануванні та контролі рівня поточних фінансових потреб.

Вибір даних шляхів підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств зумовлений тим, що цільова функція розрахунку ПФП показує їх рівень, до якого необхідно прагнути, а удосконалені показники ліквідності є так званими контрольними мітками, які відобразять фінансовий стан підприємства при зміні будь-якої зі складових розрахунку ПФП. Крім того, цільова функція дає можливість спрогнозувати та спланувати рівень ПФП, а коефіцієнти ліквідності відобразять якість складеного плану. Наявність і потреба в грошових коштах, у т.ч. в тимчасово вільних, включаючи залишки на поточному рахунку (після надходження виручки та її подальшого авансування для відновлення виробничого циклу) є важливим смисловим компонентом ПФП підприємства та основою їх реального фінансування.

Все питання в тому, чи достатньо наявних на рахунках підприємства грошових коштів у кожен з моментів майбутнього фінансування видатків, чи може наявний обсяг цих залишків задовольнити наявні мінімально постійні і

виникаючі додаткові поточні фінансові потреби, чи існує необхідність пошуку додаткових джерел кредитних ресурсів для фінансування поточної діяльності.

У зв'язку з цим перед економістами (фінансовими менеджерами) підприємства постають дві проблеми: визначення в оперативному плані величини перевищення поточних грошових витрат над надходженнями грошових коштів та вибір джерел покриття тієї частини ПФП, яка виявилася незабезпеченою грошима. Першу проблему практично можна розв'язати на основі систематичного складання, коригування та контролю виконання платіжного календаря. Другу – на основі практичної реалізації існуючих можливостей поєднання власних і позикових коштів, короткострокових і довгострокових джерел фінансування.

Таким чином, запропонована нами концептуальна схема управління поточними фінансовими потребами підприємства на відміну від існуючих підходів, доповнена елементами: на етапі оцінки – відповідність базової стратегії показникам динаміки поточних фінансових потреб; на етапі планування – приведення рівня поточних фінансових потреб до від'ємного значення шляхом узгодження їх з показниками ліквідності та рентабельності; на етапі організації – побудову алгоритму управління поточними фінансовими потребами; на етапі аналізу – врахування впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на динаміку поточних фінансових потреб й визначення системи оцінки ефективності управління ними. Такий підхід дозволяє виділяти об'єкти управління у кожному блоці та на кожному етапі, що стає основою ухвалення управлінських рішень щодо узгодження коригувальних дій.

1.3. Політика машинобудівного підприємства щодо підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб

Вирішуючи завдання оцінки поточних фінансових потреб підприємства та обґрунтування критеріїв їх визначення, звертаємось до спеціальної економічної літератури. В численних працях зустрічаємо визначення тривалості циклу обороту грошових коштів (CCL – англ. cash cycle life) та формулу розрахунку

поточних фінансових потреб, але не знаходимо обґрунтованих підходів до оцінки їх рівня [8, с. 83; 16, с. 22–23; 17, с. 38–45; 18, с. 25–38; 19, с. 89; 20, с. 643; 21, с. 50; 22, с. 45–64; 23, с. 10–19; 24, с. 156–175].

На нашу думку, можна використовувати кілька взаємодоповнюючих підходів до оцінки як самих поточних фінансових потреб підприємства, так і якості управління ними на підприємстві, що знайшло відображення у розробленій нами концептуальній схемі управління ПФП (рис. 1.5).

Перший підхід - це оцінка рівня ПФП – як абсолютного, так і відносного. Але мало оцінити рівень ПФП тільки за поточний або попередній період, необхідно відстежити динаміку їх зміни, щоб визначити, чи є в підприємства стратегія управління ПФП та чи є вона ефективною.

Другий підхід – це аналіз динаміки ПФП і визначення стратегії.

І третій підхід - це оцінка тривалості фінансового циклу підприємства.

Найчастіше автори розглядають цикл обороту готівки як складову управління робочим капіталом та приділяють увагу аналізу взаємозв'язку між управлінням робочим капіталом та прибутковістю, також використовують показник циклу обороту готівки [29, с. 365–372]. CCC (англ. cash to cash cycle, cash conversion cycle) був вперше запропонований Л. Гітманом Л. [35, с. 79–88]: цикл обороту готівки, відомий як розрив готівки, це період перетворення запасів плюс період дебіторської заборгованості мінус період кредиторської заборгованості. Якщо фірма збільшує продажі, вона потребує більше запасів і дебіторської заборгованості. Цей період треба профінансувати, і збільшення кредиторської заборгованості, як правило, недостатньо для такого фінансування.

Вважаємо доцільним використовувати у подальших дослідженнях наведене В.В. Коюдою визначення тривалості фінансового циклу як різниці між тривалістю виробничого циклу та тривалістю погашення кредиторської заборгованості, що, з іншого боку, дорівнює сумі тривалості обороту запасів та дебіторської заборгованості за мінусом тривалості обороту кредиторської заборгованості [9].

Тривалість виробничого, операційного і фінансового циклів є важливим індикатором ефективності управління ПФП підприємства (рис. 1.6, 1.7).

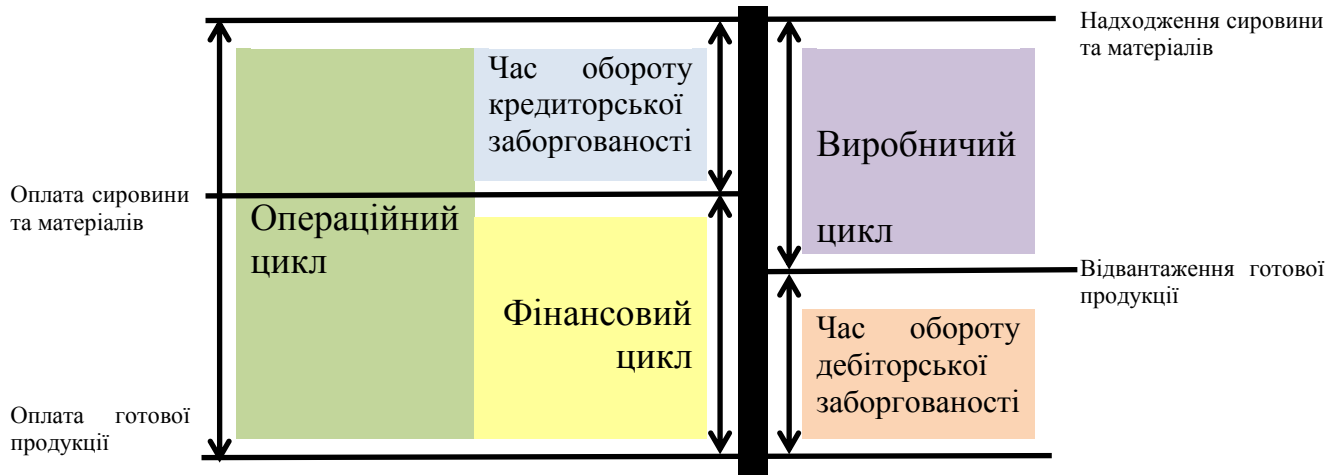

Рис. 1.6. Взаємозв'язок між операційним, виробничим та фінансовим циклом підприємства; величина фінансового циклу додатна (складено автором за [1; 14; 67; 102])

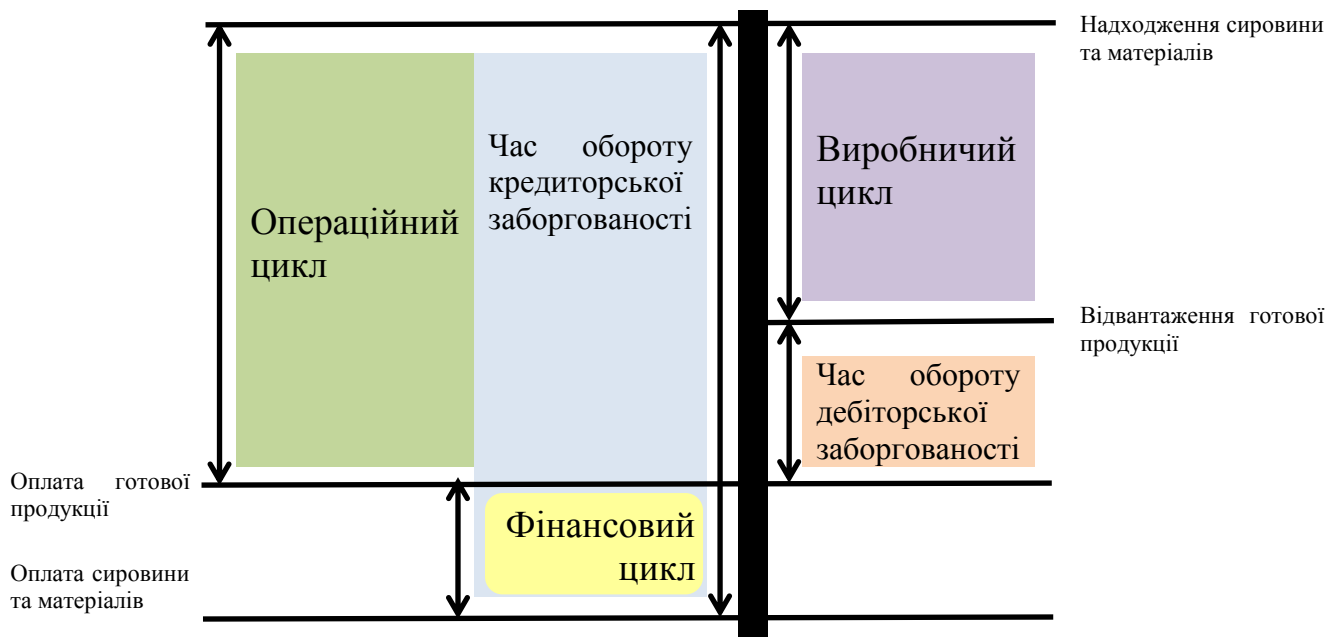

Рис. 1.7. Взаємозв'язок між операційним, виробничим та фінансовим циклом підприємства, фінансовий цикл має від'ємне значення (складено автором за [1; 14; 67; 102])

Виробничий цикл — це час операцій із матеріальними оборотними активами, тобто, період від закупівлі сировини до отримання готової продукції.

Він характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, що використовуються для обслуговування виробничого процесу, починаючи з моменту надходження сировини, матеріалів і напівфабрикатів на підприємство та закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції покупцям. Тривалість виробничого циклу підприємства ($ВЦ_t$) визначається за формулою (1.1):

$$ВЦ_t = ПО_{зан} + ПО_{нзв} + ПО_{зн}, \quad (1.1)$$

де $ПО_{зан}$ – період обороту середнього запасу сировини, матеріалів і напівфабрикатів, дні;

$ПО_{нзв}$ – період обороту середнього обсягу незавершеного виробництва, дні;

$ПО_{зн}$ – період обороту середнього запасу готової продукції, дні;

t – тривалість розрахункового періоду, дні.

Операційний цикл — це час від закупівлі сировини до оплати готової продукції (якщо підприємство працює на умовах передоплати, то моментом закінчення операційного циклу є відвантаження, а не оплата готової продукції).

На рис. 1.6, 1.7 бачимо, що фінансовий цикл — це час від оплати сировини до отримання коштів за реалізовану продукцію. Фінансовий цикл визначає потребу у фінансуванні операційного циклу, не покриту кредиторською заборгованістю. Тривалість фінансового циклу підприємства $ФЦ_t$ можна визначити за формулою (1.2):

$$ФЦ_t = ВЦ_t + ПО_{дз} - ПО_{кз}, \quad (1.2)$$

де $ПО_{дз}$ – середній період обороту дебіторської заборгованості, дні;

$ПО_{кз}$ – середній період обороту кредиторської заборгованості, дні.

Чим коротше цикли, тим нижче ступінь забезпеченості підприємства оборотними активами і тим ризикованіше підприємство. Проте, що більше тривалість циклів, тим вище потреба підприємства у джерелах фінансування і тим вище видатки фінансування. Отже, постає завдання пошуку компромісу між ризикованістю діяльності та прибутковістю підприємства, який і є результатом управління поточними фінансовими потребами.

В запаси сировини і готової продукції вкладені гроші. Поки сировина не трансформувалася в готову продукцію, а готова продукція - в гроші на рахунку, запаси вже самим своїм існуванням породжують потребу в оборотних коштах. У дебіторській заборгованості теж втілена потреба в оборотних коштах. Поки товар не вироблений, не складований, не відвантажений та не оплачений покупцем, ця потреба вимагає відповідного задоволення. В кредиторській заборгованості втілено покриття поточної потреби в оборотних коштах. Поки не настав термін оплати рахунків за зобов'язаннями за придбані товари, сировину й матеріали, кредиторська заборгованість являє собою безкоштовний кредит з боку постачальників, тобто джерело ресурсів для підприємства. Фінансовий цикл взаємно пов'язує статті капіталу (оборотні активи, поточні пасиви, власний оборотний капітал) та виробничі й фінансові показники (тривалість виробництва продукції, період перебування сировини і готової продукції на складі, строк оплати дебіторської заборгованості, строк погашення кредиторської заборгованості), оскільки тривалість кожної операції пов'язана (через період оборотності) з розміром капіталу, необхідного для виконання певної операції.

Таким чином, ми можемо оцінити поточні фінансові потреби за допомогою тривалості фінансового циклу підприємства. Найбільш повне роз'яснення взаємозв'язку між цими поняттями наводить М.В. Грідчіна, яка визначає фінансовий цикл як період від оплати рахунків за придбану сировину, матеріали та інші виробничі запаси до одержання грошей від покупців за відвантаженою продукцією [10]. Корисною для подальших досліджень є думка, що середня сума грошей, яка має постійно перебувати в обороті, – це добуток тривалості фінансового циклу та середніх щоденних витрат. Отже, потреба в обігових коштах залежить від тривалості операційного циклу, що є періодом, протягом якого кошти перебувають у запасах та дебіторській заборгованості, а фінансовий цикл саме є різницею між операційним циклом та тривалістю кредиторської заборгованості підприємства. Цю думку розвиває Т.А. Семенов [11], зауважуючи, що «фінансовий цикл, чи цикл обороту готівки, являє собою час, протягом якого грошові кошти вилучені з обороту».

І.А. Бланк, на відміну від інших науковців, на перше місце ставить управління кредиторською заборгованістю, оскільки визначає фінансовий цикл як період, який починається з моменту оплати постачальникам за матеріали (погашення кредиторської заборгованості), й завершується у момент отримання грошей від покупців за відвантажену продукцію (погашення дебіторської заборгованості) [12, с. 307–308].

Проте у розглянутих вище роботах ми не знаходимо критерію оптимальності тривалості фінансового циклу та поточних фінансових потреб. Необхідний критерій наводить І.М. Боярко [13, с. 23], який вважає, що сутність тривалості фінансового циклу підприємства полягає в тому, що значення фінансового циклу пропорційне потребі підприємства в грошових коштах для придбання виробничих оборотних засобів; а також згадує оптимальний варіант, коли фінансовий цикл дорівнює нулю, строки надходження грошових коштів від дебіторів співпадають з термінами їх повернення кредиторам.

Таким чином, від часового виміру ми переходимо до визначення відносних показників поточних фінансових потреб підприємства. Наприклад, згаданий вище В.В. Бочаров зауважує, що ПФП можна визначати «у відсотках до обороту (обсягу продажів чи виручки від реалізації продукції, робіт, послуг)», та надають формулу розрахунку, не обґрунтовуючи, чому саме необхідно брати за важіль виручку від реалізації продукції, а не, наприклад, чистий прибуток, собівартість продукції або операційні витрати [3, с. 45]. Пропонують розраховувати фінансові потреби у відсотках до товарообігу В.М. Гриньова [7], Кіоун та інші [25, с.109] (1.3):

$$\text{Цикл обороту готівки} = КДНП + КДЗЗ - КДЗПП, \quad (1.3)$$

де *КДНП* – кількість днів неоплачених продажів,

КДЗЗ – кількість днів зберігання запасів,

КДЗПП – кількість днів затримки платежів постачальникам.

В свою чергу складові цієї формули запропоновано розраховувати наступним чином (1.4), (1.5), (1.6):

$$КДНП = \text{Рахунки до отримання} / (\text{Обсяг продажів} / 365) \quad (1.4)$$

$$КДЗЗ = \text{Запаси} / (\text{Вартість проданих товарів} / 365) \quad (1.5)$$

$$КДЗПП = \text{Рахунки до сплати} / (\text{Вартість проданих товарів} / 365). \quad (1.6)$$

Але у працях вищенаведених вчених подано тільки алгоритми розрахунків циклу обороту грошових коштів або поточних фінансових потреб підприємства, вони не розкривають сутності та призначення цього поняття та його зв'язку з іншими показниками діяльності підприємства.

Кілька зарубіжних науковців [25, с. 5–11; 30, с. 83–91; 31, с. 53–58; 32, с. 33–46; 29, с. 365–372; 28, с. 186–193] стверджують, що існує негативна кореляція між циклом обороту готівки та вартістю компанії: 25%-ве зниження циклу обороту готівки за рік приводить до підвищення вартості підприємства на 7,5%; в ході емпіричних досліджень автори доводять існування зв'язку між скороченням циклу обороту грошових коштів та зростанням теперішньої вартості чистого грошового потоку, створеного активами.

З цієї точки зору цікавим є дослідження П. Грос-Руйкен, С. Вагнер та В. Лі [34, с. 16–33], які у роботі, присвяченій дослідженню підвищення ефективності роботи фірми за допомогою управління ланцюгом поставок, стверджують, що цикл обороту готівки є більш зручним для вимірювання ефективності діяльності, ніж показники поточної та швидкої ліквідності, оскільки на відміну від них, є не статичним показником, а динамічним.

Також для подальших досліджень корисною є думка авторів про те, що на величину циклу обороту готівки впливають не тільки внутрішні фактори, а й зовнішні: взаємовигідні умови договорів, проникнення на ринок та рівень конкуренції. На відміну від багатьох інших вчених, що досліджували сутність циклу обороту готівки, ці автори детально розглядають складові розрахунку циклу обороту готівки, а саме складові дебіторської, кредиторської заборгованості та різні показники запасів.

Якщо спиратись на логіку В.Я. Ушакова [5], то схематично розрахунок поточних фінансових потреб на основі бухгалтерського балансу наведено можна представити так (рис. 1.8).

Актив	Пасив
Необоротні активи	Власний капітал
Грошові кошти	Довгострокові зобов'язання
Поточні активи	Поточні зобов'язання

 Поточні фінансові потреби

 Чистий оборотний капітал

Рис. 1.8. Схематичний баланс підприємства та місце в ньому чистого оборотного капіталу та поточних фінансових потреб (складено автором за [102])

Різноманітні підходи вчених до розрахунку поточних фінансових потреб дають змогу виділити кілька груп авторів (Додаток А). До першої групи авторів можна віднести тих, хто дає вартісну оцінку поточних фінансових потреб підприємства. Найбільше варіантів розрахунку поточних фінансових потреб наводять В.В. Бочаров, який зазначає, що поточні фінансові потреби можна визначати в абсолютній сумі; у відсотках до обороту (обсягу продажів чи виторгу від реалізації продукції, робіт, послуг); за часом відносно обороту (у днях чи місяцях) [3, с. 55], а також наводить формулу розрахунку поточних фінансових потреб (1.7):

$$ПФП = ОА - ГК - КЗ, \quad (1.7)$$

де *ОА* – оборотні активи підприємства,

ГК – грошові кошти,

КЗ – кредиторська заборгованість.

Таку саму формулу наводять Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорна [6, с. 284] та Н.Е. Дєєва [4].

Найбільш повно розкриває зв'язок поточних фінансових потреб з фінансуванням оборотних активів підприємства В.З. Бугай [102, с. 111], який зазначає, що трактування фінансування ПФП як фінансування поточних активів

не означає, що поточні фінансові потреби підприємства тотожні поточним активам, оскільки ПФП охоплюють ще платежі в бюджет, які не формують дебіторську заборгованість, і тому сплата таких платежів може не проходити по активній частині балансу й здійснюється в порядку безперервного загального грошового кругообігу коштів підприємства. Цей автор уточнює, що фінансування поточної діяльності підприємства здійснюється в порядку фінансування його поточних фінансових потреб і зазначає, що ПФП виступають як потреба підприємства в короткострокових фінансових і кредитних ресурсах.

До другої групи авторів можна віднести тих, хто розраховує часову оцінку поточних фінансових потреб підприємства. В.В. Бочаров, який згадувався вище, пропонує визначати поточні фінансові потреби «за часом відносно обороту (у днях чи місяцях)» [3, с. 42–43]. Кілька авторів – Ланкастер та інші, Шилинг та Соінен [26, с. 27–38; 27, с. 4–8; 28, с. 53–58] – надають лише формулу розрахунку циклу обороту готівки (ССС), не вдаючись до деталізації кожної її складової. Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорна [6] визначають тривалість фінансового циклу за формулами (1.8 – 1.11):

$$T_{фц} = T_z + T_{дз} - T_{кз}, \quad (1.8)$$

в якій $T_z = Z_{ср} \times Д / C_n, \quad (1.9)$

$$T_{дз} = ДЗ_{ср} \times Д / ВР, \quad (1.10)$$

$$T_{кз} = КЗ_{ср} \times Д / C_n, \quad (1.11)$$

де $Z_{ср}$ – середня величина матеріальних оборотних активів,

$Д$ – кількість днів у періоді (зазвичай квартал чи рік),

$ДЗ_{ср}$ – середня величина дебіторської заборгованості, що відноситься до виробництва,

$КЗ_{ср}$ – середня величина кредиторської заборгованості, що відноситься до виробництва,

C_n – повна собівартість реалізованої продукції,

$ВР$ – виручка від реалізації продукції.

І.А. Бланк визначає фінансовий цикл як період, який починається з моменту оплати постачальникам за матеріали (погашення кредиторської заборгованості), й

завершується у момент отримання грошей від покупців за відвантажену продукцію (погашення дебіторської заборгованості) [12, с. 307–308].

До третьої групи авторів можна віднести тих, хто розраховує відносний показник поточних фінансових потреб підприємства. В.В. Бочаров [3, с. 45], Гриньова [7] зауважують, що поточні фінансові потреби можна визначати у відсотках до обороту (обсягу продажів чи виручки від реалізації продукції) за формулою (1.12):

$$ПФП_{відн} = ПФП_{у гр. од.} / \text{середньоденний обсяг продажів} \quad (1.12)$$

Отже, за результатами узагальнення методичного інструментарію розрахунку рівня поточних фінансових потреб підприємства можна зробити висновок, що найбільш вживаними способами є формули (1.7) та (1.8). Ці формули мають суттєві вади.

По-перше, вони не конкретизують види запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, які необхідно використовувати у розрахунку (наприклад, «запаси» трактуються як запаси матеріальних цінностей та готової продукції, оптимальний запас, виробничий запас; «дебіторська заборгованість» – як кошти у розрахунках, іноді до неї включають платежі в бюджети й позабюджетні платежі, які не формують дебіторську заборгованість, не робиться розподіл на нормальну та невиправдану дебіторську заборгованість; «кредиторська заборгованість» може визначатися як поточні зобов'язання, як заборгованість, що об'єднує рахунки до сплати, накопичені видатки, банківські овердрафти та інші види короткострокового банківського кредитування, комерційний кредит (накопичені видатки - це суми заробітної плати, відсотків за позиками, комісійних, страхових премій, що не сплачені підприємством на кінець року). Крім цього, інформаційне забезпечення розрахунків – бухгалтерська звітність – може розглядатися як по всіх даних про дебіторську та кредиторську заборгованість, так і лише по тих даних, що відносяться до виробничого процесу;

По-друге, не зазначено, на який саме момент часу розраховуються складові формул – на початок або кінець року, періоду, або це середньорічні показники;

По-третє, складові запропоновано використовувати в абсолютному вимірі, що не дає змоги порівнювати поточні фінансові потреби різних підприємств між собою з урахуванням масштабів діяльності, специфіки роботи підприємства та інших чинників.

Менш поширеним є ототожнення розрахунку поточних фінансових потреб з розрахунком тривалості фінансового циклу підприємства, тобто тривалість фінансового циклу – це поточні фінансові потреби, виражені в днях чи місяцях (табл. 1.3). Такий варіант має суттєвий недолік – фінансовому менеджеру при поточному та інших видах фінансового планування зручно та звично використовувати грошові, а не часові вимірювачі.

Таблиця 1.3

Узагальнення підходів до оцінки рівня поточних фінансових потреб підприємства (ПФП) *

Часова оцінка	Грошова оцінка
Різниця між тривалістю операційного циклу та періодом обороту кредиторської заборгованості	Добуток тривалості фінансового циклу та середніх щоденних витрат
Фінансовий цикл, чи цикл обороту готівки, являє собою час, протягом якого грошові кошти вилучені з обороту	$\text{ПФП} = \text{Запаси (р.1100ф.1 + р.1102ф.1 + р.1103ф.1 + р.1104ф.1)} + \text{Дебіторська заборгованість (р.1125ф.1 + р.1130ф.1 + р.1135ф.1 + р.1140ф.1 + р.1155ф.1)} - \text{Кредиторська заборгованість (р.1600ф.1 + р.1610ф.1 + р.1615ф.1 + р.1620ф.1 + р.1625ф.1 + р.1630ф.1 + р.1635ф.1 + р.1640ф.1 + р.1645ф.1)}$
Сума тривалості обороту запасів та тривалості обороту дебіторської заборгованості за мінусом тривалості обороту кредиторської заборгованості	Ссума грошової вартості запасів та суми дебіторської заборгованості за мінусом суми кредиторської заборгованості

* Складено автором за [3; 5; 6; 7; 11; 26; 27; 31; 34].

Таким чином, ми підходимо до необхідності застосовувати відносний показник оцінки поточних фінансових потреб підприємства. У науковій літературі [9; 10; 14; 34] існують різні підходи до визначення часу обороту кожної складової фінансового циклу. На нашу думку, для забезпечення порівнянності показників

оборотності можна використовувати величину чистого прибутку/збитку або величину чистого доходу (виторгу) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг. Вважаємо, що показник чистого прибутку/збитку використовувати важче через можливі його зміни з додатного на від'ємне значення й навпаки, що може спотворити інтерпретацію додатної або від'ємної величини тривалості фінансового циклу. Вважаючи інформаційною базою розрахунку поточних фінансових потреб підприємства його фінансову звітність, розрахуємо абсолютне значення поточних фінансових потреб підприємства за даними форми №1 «Звіт про фінансовий стан» за формулою (1.13):

$$ПФП = З + ДЗ - КЗ, \quad (1.13)$$

де $З = \text{Запаси (р.1100)} + \text{Незавершене виробництво (р.1102)} + \text{Готова продукція (р.1103)} + \text{Товари (р.1104)}$, тис. грн,

$ДЗ = \text{Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (р.1125)} + \text{ДЗ за розрахунками за виданими авансами (р.1130)} + \text{ДЗ за розрахунками з бюджетом (р.1135)} + \text{ДЗ за розрахунками з нарахованих доходів (р.1140)} + \text{Інша поточна дебіторська заборгованість (р.1155)}$, тис. грн,

$КЗ = \text{Короткострокові кредити банків (р.1600)} + \text{Поточна КЗ за довгостроковими зобов'язаннями (р.1610)} + \text{Поточна КЗ за товари, роботи, послуги (р.1615)} + \text{Поточна КЗ за розрахунками з бюджетом (р.1620)} + \text{Поточна КЗ за розрахунками зі страхування (р.1625)} + \text{Поточна КЗ за розрахунками з оплати праці (р. 1630)} + \text{Поточна КЗ за одержаними авансами (р.1635)} + \text{Інші поточні зобов'язання (р.1690)}$, тис. грн.

Якщо розраховувати відносний показник поточних фінансових потреб підприємства, тоді спочатку ми маємо розрахувати період обороту запасів, період обороту дебіторської заборгованості, період обороту кредиторської заборгованості, тривалість фінансового циклу у межах року, для чого використаємо показники форми № 2 «Звіт про фінансові результати»: собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у таких формулах (1.14, 1.15, 1.16).

$$ПобЗ = 365 \times (Зк + Зн) / (р.2000ф.2к + р.2000ф.2н), \quad (1.14)$$

$$ПобДЗ = 365 \times (ДЗк + ДЗн) / (р.2000ф.2к + р.2000ф.2н), \quad (1.15)$$

$$ПобКЗ = 365 \times (КЗк + КЗн) / (р.2000ф.2к + р.2000ф.2н), \quad (1.16)$$

де *ПобЗ*, *ПобДЗ*, *ПобКЗ* – період обороту відповідно запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості на кінець та початок періоду, днів,

Зк, *ДЗк*, *КЗк*, *Зн*, *ДЗн*, *КЗн* – запаси, дебіторська та кредиторська заборгованість на кінець та початок періоду, тис. грн.,

р.2000ф.2к, *р.2000ф.2н* – доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідно на кінець та початок періоду, тис. грн.

Тепер можна розрахувати тривалість фінансового циклу підприємства за формулою (1.17):

$$ФЦ = ПобЗ + ПобДЗ - ПобКЗ. \quad (1.17)$$

Нарешті, звідси отримуємо формулу розрахунку середньорічних поточних фінансових потреб підприємства у грошовому вимірі (1.18):

$$ПФПср = (р.2050ф.2к + р.2050ф.2н) \times ФЦ / (365 \times 2), \quad (1.18)$$

де *р.2050ф.2к*, *р.2050ф.2н* – собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідно на кінець та початок періоду, тис. грн.

Не завжди є доцільним використовувати в розрахунках загальну величину короткострокових фінансових вкладень через те, що у складі цих коштів є: цінні папери, що можуть бути еквівалентами грошових коштів; вкладення, строк погашення яких настав (короткострокові кредити, надані іншим підприємствам); вкладення, зроблені на строк, наприклад, більше 6 місяців, і термін повернення яких підприємству в якості платіжного засобу потребує значного часу.

Крім цього, недоцільно використовувати в розрахунках загальну суму короткострокових зобов'язань, оскільки в їх складі присутні зобов'язання, що не потребують термінового погашення. До них можна віднести: податки, що погашаються у 20-х числах місяця; аванси отримані, які погашаються запасами; резерви майбутніх витрат, які можна враховувати лише у тій частині, яка буде використовуватися в даний період часу для розрахунків. Проте у балансі підприємства присутні статті, в яких є зобов'язання, що потребують термінового

погашення, але зазвичай не враховуються, - короткострокові та довгострокові кредити, що містять перехідну суму залишку на інші місяці, суму основного боргу та відсотків за користування кредитами, які необхідно погасити негайно.

Через те, що короткострокова дебіторська заборгованість – це заборгованість перед підприємством, яка буде погашена протягом 12 місяців, до її складу включаються кошти різної якості. Тому в оцінці ПФП слід використовувати лише ту частину, яка за строком погашення відповідає часу погашення прийнятих зобов'язань. Загострення конкурентної боротьби потребує поживлення комерційного кредитування покупців. Такі умови співпраці з покупцями можуть привести до збільшення безнадійної дебіторської заборгованості, яку треба відносити до неліквідних активів.

Отже, існує необхідність удосконалити управління поточними фінансовими потребами, врахувавши усі ці протиріччя. Для визначення конкретної політики окремого підприємства необхідно побудувати матрицю, де з одного боку розташовані агресивна, консервативна та помірна політика управління запасами та дебіторською заборгованістю, а з іншого боку розташовані агресивна, консервативна та помірна політика управління кредиторською заборгованістю.

Консервативна політика передбачає підтримання підприємством мінімально необхідного обсягу запасів, зниження дебіторської заборгованості та підвищення їх оборотності. Отже, ПФП знижуються, ефективність вкладення коштів у запаси та дебіторську заборгованість зростає, але падають показники абсолютної та проміжної ліквідності. Таку політику можна застосовувати при стабільних поставках, або за часів суворої економії, коли підприємство навіть погоджується наражатися на ризик перебоїв виробництва через несвоєчасне постачання сировини та матеріалів.

Помірна політика управління запасами та дебіторською заборгованістю передбачає підтримання середнього їх рівня та, відповідно, збереження середньої їх оборотності (для даного підприємства). Отже, рівень ПФП, ефективність вкладення коштів у запаси та дебіторську заборгованість, показники абсолютної

та проміжної ліквідності стабільні та відповідають середньому для підприємства рівню.

Агресивна політика означає збільшення запасів та дебіторської заборгованості при невеликій їх оборотності. За такої політики ПФП ростуть, а ефективність вкладення коштів у запаси та дебіторську заборгованість знижується, проте зростають показники абсолютної та проміжної ліквідності. Така політика застосовується в умовах високої невизначеності та зростання темпів інфляції.

Консервативна політика управління кредиторською заборгованістю спрямована на її зменшення. Отже, ПФП за такої політики зростають, рентабельність залишається стабільною або зростає (немає витрат на виплату відсотків за кредитами). Показники ліквідності зростають.

Помірна політика управління кредиторською заборгованістю означає підтримання її на середньому для підприємства рівні та характеризуються стабільністю рівня ПФП за інших однакових умов.

Агресивна політика управління кредиторською заборгованістю передбачає її збільшення за рахунок короткострокових кредитів або відстрочки оплати постачальникам. Такі дії зменшують рівень ПФП, проте збільшують постійні витрати на величину відсотків за кредитами. Тому рентабельність підприємства знижується, зменшуються показники ліквідності. Така політика відповідає розвитку інфляційних процесів в економіці.

Відповідно до наведених характеристик впливу політики управління ПФП на їхній рівень та тенденції зміни побудуємо матрицю обґрунтування політики управління поточними фінансовими потребами (рис. 1.9).

Певні типи політики управління запасами й дебіторською заборгованістю дають суперечливі результати при поєднанні з певними типами політики управління кредиторською заборгованістю.

При агресивній політиці управління запасами та дебіторською заборгованістю підприємство збільшує їх рівень, що важко поєднати з консервативною політикою управління кредиторською заборгованістю, яка

передбачає відмову від короткострокових кредитів (проте існує можливість залучення довгострокових кредитів). І навпаки, зростання залучених кредитів при агресивній політиці управління кредиторською заборгованістю не має сенсу при консервативній політиці управління запасами та дебіторською заборгованістю, яка спрямована на їх зменшення.

Динаміка величини показника порівняно з минулим періодом		Запаси та дебіторська заборгованість		
		Зменшення	Без суттєвих змін	Збільшення
Кредиторська заборгованість			Результат	
	Зменшення	Консервативна політика	Помірна політика	Агресивно-консервативна політика
	<i>Характеристика рівня ПФП, рентабельності та ліквідності</i>	<i>ПФП не змінюються Рентабельність збільшується Ліквідність не змінюється</i>	<i>ПФП не змінюються Рентабельність не змінюється Ліквідність не змінюється</i>	<i>ПФП збільшуються Рентабельність зменшується Ліквідність збільшується</i>
	Без суттєвих змін	Помірна політика	Помірна політика	Помірна політика
	<i>Характеристика рівня ПФП, рентабельності та ліквідності</i>	<i>ПФП не змінюються Рентабельність не змінюється Ліквідність не змінюється</i>	<i>ПФП не змінюються Рентабельність не змінюється Ліквідність не змінюється</i>	<i>ПФП не змінюються Рентабельність не змінюється Ліквідність не змінюється</i>
	Збільшення	Консервативно-агресивна політика	Помірна політика	Агресивна політика
<i>Характеристика рівня ПФП, рентабельності та ліквідності</i>	<i>ПФП зменшуються Рентабельність не змінюється Ліквідність зменшується</i>	<i>ПФП не змінюються Рентабельність не змінюється Ліквідність не змінюється</i>	<i>ПФП не змінюються Рентабельність зменшується Ліквідність не змінюється</i>	

Рис. 1.9. Обґрунтування політики машинобудівного підприємства щодо управління поточними фінансовими потребами (розробка автора)

Кумулятивний ефект отримаємо від поєднання агресивної політики управління запасами та дебіторською заборгованістю з агресивною політикою управління кредиторською заборгованістю. Так само кумулятивний ефект отримаємо при поєднанні консервативної політики управління запасами та дебіторською заборгованістю з консервативною політикою управління кредиторською заборгованістю. Але такі поєднання неможливо розвивати безкінечно – перше обмежене попитом на продукцію, а друге може призвести до невиправданої економії та зупинки виробництва.

Помірну політику управління ПФП створює поєднання помірної політики управління запасами та дебіторською заборгованістю з помірною політикою управління кредиторською заборгованістю.

Багато, щоб кредиторська заборгованість перекривала дебіторську – тоді у підприємства у відповідний проміжок часу виявляється грошових коштів навіть більше, ніж необхідно для забезпечення безперервності виробництва (рівень поточних фінансових потреб та тривалість фінансового циклу при цьому від'ємні). Цей принцип знаходимо навіть у класичній художній літературі: «... усі таланти цієї людини зводяться до того, щоб змушувати платити собі будь-кого, хто йому винен, з найбільшою акуратністю, а самому зі сплатою своїх боргів тягнути якомога довше» [103, с. 16].

Тому найбільш доцільною є консервативно-агресивна політика управління ПФП, яка передбачає зменшення розміру запасів та дебіторської заборгованості, збільшення кредиторської заборгованості, що приведе до зменшення ПФП. Але така політика має суттєвий недолік – вона приводить до зниження показників ліквідності підприємства, що буде сприйматися зовнішніми користувачами інформації як негативний сигнал щодо платоспроможності підприємства. Тобто необхідно збалансувати прагнення до зменшення ПФП з рекомендованими значеннями показників ліквідності.

Навпаки, несприятливим для фінансового стану підприємства є заморожування певної частини коштів у запасах (резервних і поточних запасах сировини, запасах готової продукції). Крім цього поточні фінансові потреби

підприємства виникають при наданні відстрочок платежу клієнтам, оскільки при цьому підприємство утримується від негайного відшкодування витрат.

Наведена вище матриця має практичний сенс при прийнятті рішень про політику управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств. Але для цього підприємство повинно мати всю достовірну інформацію про внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства: внутрішні фактори підлягають зміні з боку підприємства, а зовнішні воно може й повинно враховувати у своїй діяльності.

Отже, обгрунтовано підходи до вибору політики підприємства в управлінні поточними фінансовими потребами, яка враховує залежність між кредиторською заборгованістю, запасами й дебіторською заборгованістю; видом стратегії та поведінкою підприємства, визначеною за системою матриць, і дозволяє обрати прийнятну політику машинобудівного підприємства відносно підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб з урахуванням показників його ліквідності та рентабельності.

Як вже зазначалося, поточні фінансові потреби мають схожі з коефіцієнтами ліквідності складові, тому необхідно їх узгодити, оскільки підвищення ліквідності викликає й збільшення рівня ПФП, хоч вони мають прагнути до зменшення. Це викликає необхідність встановити такі межі розміру складових ПФП та таке їх співвідношення, що покаже мінімальне їх значення, яке дає можливість утримувати коефіцієнти ліквідності у межах рекомендованих значень. Також вдосконалення управління ПФП потребує розробки системи оцінки його ефективності.

Висновки до розділу 1

За результатами дослідження теоретичних основ управління поточними фінансовими потребами підприємства, проведеного у Розділі 1, виявлено наступне:

1. В закордонних дослідженнях відсутнє поняття «поточні фінансові потреби підприємства», натомість є «цикл обороту грошових коштів». Доведено, що потреби, які розглянуто у даному розділі, є саме фінансовими, оскільки їх елементи - дебіторська та кредиторська заборгованість - засновані на виконанні грошима функції платежу, що пов'язано саме з фінансовими відносинами. Використання поняття поточних фінансових потреб підприємства залежить від суб'єкта та мети їх застосування: з точки зору фінансового менеджера, логістика, бухгалтера, інвестора, кредитора для управління поточними активами й пасивами підприємства, оборотним капіталом, ліквідністю і рентабельністю підприємства.

2. Сформульовано сутність поняття «поточні фінансові потреби підприємства» – це мінімальна сума грошових коштів, яка необхідна підприємству у поточному періоді для фінансового забезпечення безперебійності його діяльності за умови дотримання договірної дисципліни; оптимізація складових цієї мінімальної суми потребує управління з боку фінансових служб підприємства.

3. Найбільш вживані методики розрахунку поточних фінансових потреб мають суттєві вади: вони не конкретизують види запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, які необхідно використовувати у розрахунку, вони не визначають, на який саме момент часу розраховуються їхні складові, а самі складові використовуються в абсолютному вимірі, що не дає змоги порівнювати поточні фінансові потреби різних підприємств між собою з урахуванням масштабів діяльності, специфіки роботи підприємства та інших чинників.

4. Управління поточними фінансовими потребами підприємства - це процес, який складається з визначених блоків управління, забезпечений організаційною структурою та ресурсами, обґрунтованими методами й фінансовими інструментами. За таким підходом машинобудівне підприємство має можливість фінансового забезпечення своєї діяльності за рахунок мінімізації фінансових ресурсів підприємства, пов'язаних з формуванням запасів, відволіканням коштів у дебіторську заборгованість та необхідністю своєчасної сплати кредиторської заборгованості, а також підтримки достатнього рівня ліквідності і рентабельності.

5. Удосконалено концептуальну схему управління поточними фінансовими потребами підприємства на підґрунті синтезу процесного, ситуативного та системного підходів до управління, в яку, на відміну від існуючих, введено елементи: на етапі оцінки – відповідність базової стратегії показникам динаміки поточних фінансових потреб; на етапі планування – приведення рівня поточних фінансових потреб до від’ємного значення шляхом узгодження їх з показниками ліквідності та рентабельності; на етапі організації – побудову алгоритму управління поточними фінансовими потребами; на етапі аналізу – врахування впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на динаміку поточних фінансових потреб й визначення системи оцінки ефективності управління ними. Запропонована схема дозволяє виділяти об’єкти управління у кожному блоці й етапі, що стає основою ухвалення управлінських рішень щодо узгодження коригувальних дій.

6. Для обґрунтування політики підприємства стосовно управління поточними фінансовими потребами доцільно використовувати систему матриць, які на основі залежності між кредиторською заборгованістю, запасами та дебіторською заборгованістю, видом стратегії та поведінкою підприємства, дозволяють виділяти агресивну, консервативну та помірну політику управління запасами й дебіторською заборгованістю та відповідну їм політику управління кредиторською заборгованістю. Найбільш прийнятною виявлено консервативно-агресивну політику управління поточними фінансовими потребами, яка може призвести до їх зменшення за рахунок зменшення розмірів запасів та дебіторської заборгованості при збільшенні кредиторської. Однак, слід зважати, що така політика може вплинути на зниження показників ліквідності підприємства, що сприймається як сигнал щодо рівня його платоспроможності. Тож, основним є збалансування поточних фінансових потреб з рекомендованими значеннями показників ліквідності.

Основні результати, отримані в розділі 1, відображено в наукових працях, наведених у переліку використаних джерел [104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТРЕБАМИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Особливості фінансового циклу машинобудівних підприємств та їх вплив на поточні фінансові потреби

Машинобудування — важлива галузь промисловості розвинутих країн світу. Залежно від продукції, що випускається, машинобудівні підприємства об'єднуються у групи: важке, транспортне, сільськогосподарське, точне машинобудування, верстатобудування. Рівень розвитку машинобудування є одним з основних показників економічного і, насамперед, промислового розвитку країни. Вже більше 40 років машинобудування є провідною галуззю промисловості. На нього припадає понад 34% усього промислового виробництва світу. На думку В.А. Ткаченка [115, с. 143, 168], саме машинобудуванню належить ключова роль у прискоренні науково-технічного прогресу, переході до нової системи ринкових відносин, що нерозривно пов'язане з переходом до техніки останніх поколінь, нових технологій. Також В.А. Ткаченко зазначає, що саме у машинобудуванні матеріалізуються провідні науково-технічні ідеї, створюються нові системи машин, що визначають прогрес в інших галузях економіки. Слід зазначити, що машинобудування є важливим не тільки з економічної, а й з філософської точки зору: «Людина завжди менше власної мрії. Отже, якщо машина втілює мрію людини, вона більше того, хто її створив... Але зараз ми з вами живемо у такий час, коли людина може наздогнати будь-яку свою Велику Мрію та зробити її реальністю. За допомогою машини. Саме тому машина стає чимось більшим, ніж просто машина» [116, с. 522].

На початку 90-х років 20 ст. машинобудування виробляло близько третини загального обсягу промислової продукції в Україні. Тепер, внаслідок зупинки

багатьох потужних підприємств, обсяги продукції значно зменшились (до 10,21% у 2001 році, до 7,15% у 2014 році) [117], а окремі виробництва цілком зникли.

Найбільший спад виробництва відбувся в галузях важкого (передусім енергетичного, гірничошахтного), сільськогосподарського машинобудування, автомобілебудування, приладобудування.

Розвиток і розміщення підприємств машинобудування залежить від дії низки чинників — технічних, соціальних, економічних, природних. Урахування цих чинників є умовою проектування, будівництва, ефективного функціонування підприємств машинобудування. На вдосконалення виробництва та його раціональну територіальну організацію дедалі більше впливають:

- динамічні зміни в галузевій і виробничій структурі транспортного машинобудування, швидка диференціація галузей, зростання темпів оновлення номенклатури продукції та розміщення її асортименту;
- освоєння принципово нових видів продукції, створення техніки, що має міжгалузевий характер;
- перехід до створення і широкого впровадження високоефективних систем машин, устаткування, приладів і технологічних процесів;
- збільшення одиничної потужності і продуктивності машин і устаткування;
- ліквідація важкої праці і повна механізація трудових процесів, передусім складальних, навантажувально-розвантажувальних і складських робіт;
- створення повністю автоматизованих ділянок, виробництв;
- впровадження автоматизованих систем управління виробництвом на основі програмування та управлінням усім виробничим процесом за допомогою електронно-обчислювальної техніки;
- підвищення якості та інших техніко-економічних характеристик продукції, що вимагає створення відповідних науково-дослідної і експериментальної баз, розвиток інтеграційних процесів;
- перетворення науки в безпосередню продуктивну силу суспільства: вона виступає як органічний елемент процесу виробництва через робочу силу

(діяльність людей, нагромадження їх знань, зростання кваліфікації, досягнення нових рівнів управління, організації виробництва і праці тощо) і через засоби виробництва (їх удосконалення, розширення, ефективне застосування), це є важливим чинником розвитку і розміщення виробництва.

Провідне місце в подальшому зростанні економіки країни належить галузям машинобудування, які забезпечують матеріальну основу технічного прогресу. Моральне старіння продукції машинобудування настає значно швидше за її фізичне старіння, при цьому терміни стійкого масового або серійного виробництва виробів скоротилися нині з 10–15 до 3–5 років, а для постановки на виробництво нових виробів на кожну тисячу деталей потрібно розробити понад 15 тис. одиниць різної технічної документації і виготовити до 5 тис. різних видів технологічного оснащення.

Все це вимагає подальшого підвищення науково-технічного рівня і якості виробів, всебічного вдосконалення технології методів організації і управління виробничими та фінансовими процесами машинобудівного підприємства.

Найбільш розвинуті види діяльності машинобудування України – важке машинобудування, верстатобудування, приладобудування, радіотехнічне, транспортне, сільськогосподарське та електротехнічне виробництво [118, 119].

На основі дії закону територіальної спеціалізації та комплексного розвитку в Україні сформувалося сім (нині за винятком частини Донецького та Південного) машинобудівних районів [120]:

- Харківський зі спеціалізацією на енергетичному, транспортному, тракторному, сільськогосподарському машинобудуванні та випуску електротехніки і приладів;

- Придніпровський з провідними галузями важкого і середнього машинобудування, верстатів, транспортних, енергетичних, електротехнічних і сільськогосподарських машин; наукоємної космічної техніки;

- Центральноукраїнський з випуском верстатів, устаткування для хімічної і будівельної індустрії, транспортних засобів, електротехнічних машин, приладів, комп'ютерів;

- Подільський з розвитком сільськогосподарського й електротехнічного машинобудування, верстатів і приладобудування;
- Західноукраїнський з приладобудуванням, виробництвом телевізорів, верстатів, підйомно-транспортних машин, автобусів, вантажних несучих конвеєрів, вантажопасажирських автомобілів, товарів електроніки, сільськогосподарських машин;
- Південний, що спеціалізується на випуску суден, верстатів, сільськогосподарських машин, кранів, приладів, кіноапаратів;
- Донецький з виготовленням переважно металоємного обладнання: машин і устаткування для вуглевидобутку та чорної металургії, транспортних засобів.

Для підвищення конкурентоспроможності на національному та світовому ринках вітчизняним машинобудівним підприємствам та промисловості загалом необхідно створити ефективний механізм залучення фінансових ресурсів.

Одержати необхідні ресурси машинобудівні підприємства можуть на фондовому ринку шляхом емісії акцій та облігацій (але жодне з вітчизняних машинобудівних підприємств ще не проходило лістингу на Лондонській фондовій біржі), а також за рахунок банківського кредитування. Але на внутрішньому фондовому ринку через постійні зміни законодавства знайти ресурси важко, а для виходу на міжнародний фінансовий ринок необхідно провести оздоровлення фінансового стану та впровадити міжнародні стандарти фінансової звітності, що забезпечить прозорість підприємств та підвищить довіру до них. Важливою для залучення інвестицій є також форма власності машинобудівного підприємства та можливість участі у його статутному капіталі інвесторів.

У «Програмі структурної перебудови економіки України» [101; 121] для машинобудування запропоновано перелік заходів щодо покращення його функціонування. Перелік включає заборону використання інвестицій на розширення виробничих потужностей машинобудівних підприємств. На противагу цьому пропонується створювати замкнуті цикли виробництва.

Машинобудування тісно пов'язане з іншими видами економічної діяльності: воно виробляє машини та устаткування, які забезпечують виробництво товарів і послуг підприємствами інших галузей, стимулюючи тим самим їхній розвиток.

Сучасний етап економічного розвитку підприємств характеризується тенденціями, сформованими під впливом світової фінансової кризи, яка почалася у 2007 році. Відтоді відбулось скорочення обсягів виробництва, фінансових ресурсів, грошових потоків, збільшення неплатежів. Ситуація тільки погіршилась з початком політичної кризи у 2013 році.

Перехід від прибуткової діяльності до збиткової відбувся внаслідок загальних кризових процесів в економіці України. Обсяги промислового виробництва в Україні у 2008 році зменшилися порівняно з 2007 роком на 3,1 %, що спричинено різким скороченням обсягів продукції у IV кварталі 2008р. (на 24,9%, в машинобудуванні на 29,2%).

Можна визначити такі фактори негативних процесів у виробництві та реалізації продукції підприємств машинобудування в Україні [119]:

- скорочення зовнішнього попиту на вітчизняну машинобудівну продукцію, спричинене рецесійними процесами у світовій економіці, привело до втрат експортерами зовнішніх ринків збуту. Враховуючи високу залежність машинобудівної галузі від традиційних зовнішніх ринків збуту продукції (головним чином, російського) та низький рівень диверсифікації зовнішніх ринків, даний фактор виступає суттєвим обмеженням щодо розвитку машинобудування;

- зменшення попиту на внутрішньому ринку, пов'язане зі зниженням купівельної спроможності вітчизняних споживачів;

- скорочення обсягів фінансування майже з усіх джерел (обмеження кредитування, встановлення більш жорстких умов отримання кредитів, підвищення відсоткових ставок на кредити) призвело до різкого звуження внутрішнього ринку;

- курсова нестабільність: суттєва девальвація гривні призвела до зростання собівартості виробництва, яке використовує в проміжному споживанні

матеріальні ресурси імпортного походження. Крім того, фінансові плани та цінова політика підприємств розроблялися, виходячи із співвідношення гривні до долара США на рівні спочатку 5, а потім 8 грн. В результаті девальвації гривні до 21-25 грн за долар США суттєво зросла вартість обслуговування валютних кредитів підприємств, що обмежило їх фінансові можливості і виступило додатковим стримуючим чинником розвитку.

В межах падіння активності господарських операцій виробництво машин та устаткування впало на 31,4%, електричного, електронного та оптичного устаткування – на 19%, транспортних засобів – на 68,5%. У 2013-2015 рр. падіння продовжилося (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Місце машинобудування в обсязі реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) в Україні, 2001–2015 роки*

Роки	Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг)				
	Промисловість всього, млн грн	В т.ч. переробна, млн грн	З неї машинобудування, млн грн	Частка машинобудування у промисловості, %	Темп зміни обсягу реалізації продукції машинобудування, % до попереднього року
2001	210842,7	138042,9	21523,1	10,21	-
2002	229634,4	155439,9	24492,2	10,67	113,79
2003	289117,3	207906,3	35133,1	12,15	143,45
2004	400757,1	306267,9	53569,3	13,38	152,48
2005	468562,6	355079,9	59668,1	12,73	111,38
2006	551729,0	405466,3	68730,6	12,46	115,19
2007	717076,7	530162,7	98339,9	13,71	143,08
2008	917035,5	668466,4	121780,4	13,28	123,84
2009	806551,0	559267,0	85833,0	10,64	70,48
2010	1065108,0	730544,0	97056,9	9,11	113,08
2011	1120325,0	852537,4	130847,0	11,68	134,81
2012	1102636,1	871146,6	140539,3	12,75	107,41
2013	1322408,4	817734,3	113926,6	8,62	81,06
2014	1428839,1	903735,3	101924,7	7,13	89,47
2015	1742175,0	1125542,6	113730,2	6,53	111,58

* Складено автором за [117]

Окремої уваги заслуговують проблеми фінансування машинобудівних підприємств, оскільки на відміну від підприємств, орієнтованих на споживчі

ринки, вони мають триваліший виробничий цикл, що потребує більших обсягів фінансування. Зарубіжні науковці Х. Нобани, М. Абдуллатіф, М. Алхайяр [41], Хатчинсон, Фарріс та Андерс [67, с. 42–47] вивчають взаємозв'язок між фінансовим циклом та прибутковістю фірми, та роблять висновок, що між ними існує обернений зв'язок в усіх галузях економіки за виключенням компаній, що надають послуги. Необхідно встановити граничні критерії для фінансового циклу, щоб фірми змогли оцінити своє становище та запобігти проблемам з ліквідністю.

Фінансовий цикл – це один з основних показників того, наскільки ефективно підприємство управляє фінансовими потоками з постачальниками (кредиторська заборгованість) і клієнтами (дебіторська заборгованість) [24].

Саме підприємства Придніпровського регіону, які займаються важким і середнім машинобудуванням, верстатами, транспортними, енергетичними, електротехнічними і сільськогосподарськими машинами, авіа- та космічною технікою, мають тривалий фінансовий цикл та потребують вдосконалення підходів до управління ним та своїми поточними фінансовими потребами.

Відповідно, тривалий виробничий цикл потребує значного обсягу виробничих запасів (до 70% у загальному обсязі оборотних фондів) та створює велику частку незавершеного виробництва (до 40%).

Структура оборотних коштів на підприємствах різних галузей має значні відмінності. Найбільшу частку в них становлять [117]:

- виробничі запаси – на підприємствах легкої промисловості та електростанціях – до 90%;
- незавершене виробництво – на підприємствах машинобудування – до 40%;
- витрати майбутніх періодів – на видобувних підприємствах – до 50%.

Проведемо узагальнення результатів діяльності машинобудування за 2002–2015 рр. та визначимо відповідні тенденції його розвитку (табл. 2.2). В Україні наслідки світової фінансової кризи мали гірші прояви через її накладання на системну кризу економіки, високу залежність від експортних ринків, надмірну матеріало- та енергомісткість виробництва. Але багато проблем залишилось ще з

часів адміністративно-командної економіки: застарілі основні засоби, що негативно впливає на якість та собівартість продукції; недостатній рівень платоспроможності; обмежений внутрішній попит; низька інноваційна активність; залежність від інших країн щодо постачання вузлів, деталей та комплектуючих.

Таблиця 2.2

Тенденції розвитку машинобудування в Україні у 2002–2015 рр. *

Група машинобудівних підприємств	2002 – сер. 2008 рр.	II півр. 2008 рр. – 2009 рр.	2010 – 2013 рр.	кін. 2013 – 2015 рр.
Важке машинобудування	Значні темпи зростання виробництва	Різде скорочення виробництва	Незначне зростання виробництва	Скорочення виробництва
Електротехнічна промисловість	Повільне зростання, незначне зменшення виробництва деяких видів продукції	Зменшення виробництва деяких видів продукції	Незначне зростання виробництва	Зростання виробництва деяких видів продукції
Транспортне машинобудування	Значні темпи зростання виробництва	Зменшення виробництва	Поступове зростання виробництва	Різде скорочення виробництва
Сільськогосподарське машинобудування	Нестабільне коливання темпів виробництва продукції	Зменшення виробництва	Незначне зростання виробництва	Незначне зростання виробництва
Машинобудування для легкої та харчової промисловості, виробництво побутових машин та обладнання, приладів	Зростання галузі з виготовлення побутової техніки, повільне зростання машинобудування для легкої та харчової промисловості	Зменшення виробництва	Повільне зростання виробництва для легкої та харчової промисловості	Зростання виробництва деяких видів продукції
Верстатобудування та приладобудування	Спад виробництва	Значний спад виробництва	Продовження повільного спаду виробництва	Спад виробництва
Хімічне та нафтохімічне машинобудування	Зростання середніми темпами	Спад виробництва	Незначне зростання виробництва	Спад виробництва

* Складено автором за [117]

Машинобудування повинно зайняти більш вагоме місце як у структурі промисловості, так і у формуванні експорту України. Проте під час фінансової та політичної кризи, навпаки, знизилась обсяги господарських операцій, зросли борги, збільшився дефіцит грошових коштів, зросли дебіторська та кредиторська

заборгованість. Тому необхідно приділити увагу визначенню обсягів поточних фінансових потреб підприємств, розробці та впровадженню механізмів управління цими потребами. На сьогодні маємо такі негативні чинники формування галузевої кон'юнктури: зниження інноваційної активності, незначні обсяги фінансування господарської діяльності, відсутність державної підтримки, повільний розвиток окремих видів машинобудування, погіршення показників ефективності функціонування та показників фінансового стану господарювання, погіршення матеріально-технічної бази господарської діяльності, скорочення кількості працівників, відсутність дієвої моральної та матеріальної мотивації, скорочення соціальної інфраструктури підприємств, критичне зростання зношеності основних засобів.

Через загострення політичної та економічної кризи, а тому ускладнення залучення зовнішніх джерел фінансування, важливим елементом поліпшення діяльності підприємств є пошук внутрішніх резервів. Це означає підвищення ефективності виробничої діяльності на основі вдосконалення організації та управління виробничим процесом, що у свою чергу дасть можливість виявити і використати внутрішні резерви. Це пов'язано з раціональним використанням ресурсів підприємства та ефективністю управління його поточними фінансовими потребами.

Вивчаючи діяльність машинобудівних підприємств, ми розглядаємо управління поточними фінансовими потребами на рівні машинобудування в цілому та видів економічної діяльності, що належать до машинобудування.

Для розробки дієвих заходів щодо підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами підприємств важливо визначити зміни структурних складових виробничого, операційного та фінансового циклів.

Проведений аналіз показав, що питома вага часу перебування оборотних активів у сфері обігу становить майже 68% у промисловості, близько 57% – у машинобудуванні.

Винятком є підприємства, що займаються виробництвом транспортного устаткування. Тут спостерігається практично рівне співвідношення між сферою

виробництва та сферою обігу (з невеликою перевагою на користь першої), де питома вага часу перебування оборотних активів становить – 48,65% й 48,16% відповідно в зазначених сферах діяльності. Така структура відтворювального циклу свідчила про виникнення тенденцій на користь нормалізації виробничої діяльності на підприємствах і раціоналізації використання оборотних коштів. Також у 2012–2013 рр. в порівнянні з 2009 (кризовим) роком відбулися позитивні зміни в напрямку зменшення перебування оборотних коштів у сфері обігу на користь сфери виробництва майже по всіх видах економічної діяльності; виключення становили підприємства, що займаються виробництвом машин та устаткування, де питома вага перебування оборотних активів у сфері виробництва зменшилась на 2,27%.

Проте, аналізуючи дані за 2013–2015 рр., необхідно відзначити наявність негативних тенденцій в напрямку постійного зниження питомої ваги часу перебування оборотних коштів у сфері виробництва на користь сфери обігу, які спостерігаються протягом останніх років. Таке вилучення оборотних активів зі сфери виробництва в сферу обігу може призвести до загострення дефіциту власних оборотних коштів, що необхідні для розширення виробництва продукції. Оптимізація тривалості фінансового циклу є одним зі шляхів підвищення ефективності використання оборотних активів у сфері обігу.

Отже, виникає необхідність продовження вивчення виявлених тенденцій і проблем та проведення подальших досліджень у напрямку управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств з метою підвищення ефективності їх діяльності.

Фінансовий цикл (часове вираження ПФП) є індикатором стійкості ринкових позицій підприємства та його здатності фінансувати виробничий цикл за допомогою ринкових контрагентів, тобто можливості диктувати умови контрагентам. Повернемося до постановки основного завдання управління ПФП: зменшення періодів обороту запасів і дебіторської заборгованості й збільшення періоду обороту кредиторської заборгованості (в рамках ділової етики), з метою зниження рівня ПФП до від'ємного значення. В запаси сировини і готової

продукції вкладено грошові кошти, отже, поки сировина не трансформувалася в готову продукцію, а готова продукція – в гроші на рахунку підприємства, запаси самим своїм існуванням породжують потребу в оборотних коштах. В дебіторській заборгованості також втілена потреба в оборотних коштах. Поки товар не відвантажений й не оплачений покупцем, ця потреба вимагає відповідного задоволення. У кредиторській заборгованості втілено покриття поточної потреби в оборотних коштах. Поки не настав термін оплати рахунків за придбані товари, сировину, матеріали тощо, кредиторська заборгованість – це безкоштовний кредит з боку постачальників, тобто джерело ресурсів для підприємства.

Отже, машинобудівні підприємства зазвичай мають додатне значення поточних фінансових потреб, оскільки:

- є значні запаси сировини і готової продукції, а також незавершене виробництво. Запаси готової продукції враховуються за виробничою собівартістю, тобто з включенням всіх витрат на виготовлення (сировина, енергія, праця, непрямі витрати), тому в структурі вартості запасів може спостерігатися перекид у бік запасів готової продукції;

- відволікання значних сум у дебіторську заборгованість. Це може бути пов'язано з труднощами збуту, коли покупці вимагають тривалих відстрочок платежу. Відвантажувальні ціни, за якими формується дебіторська заборгованість, включають не тільки витрати на виробництво і реалізацію, але і прибуток, щоправда, поки реально не отриманий.

Скорочення тривалості фінансового циклу можна досягнути трьома шляхами:

- зменшенням тривалості виробничого циклу за допомогою оптимізації схеми закупівлі сировини, оптимізації виробничого процесу, зменшення часу перебування готової продукції на складі;

- зменшенням строку погашення дебіторської заборгованості за допомогою жорсткішої кредитної політики, якщо це дозволяють ринкові умови;

- збільшенням строку погашення кредиторської заборгованості за допомогою отримання відстрочки платежів постачальникам.

Для порівняння розглянемо підприємства торгівлі, які зазвичай мають поточні фінансові потреби близькі або менше нуля. Це пояснюється тим, що дебіторська заборгованість невелика, оскільки оплата від клієнтів надходить, в основному, готівкою; кредиторська заборгованість, навпаки, значна: постачальники надають відстрочку платежів, щоб залишатися партнерами торговельної організації, що бере великі партії товару і є зазвичай платоспроможною; запаси відносно невеликі завдяки їх швидкій оборотності.

Отже, ми бачимо суттєві розбіжності у формуванні поточних фінансових потреб підприємств різних видів економічної діяльності. Проте в будь-яких з них може виникнути тимчасова або постійна нестача грошових коштів для здійснення розрахунків та ведення поточної операційної діяльності.

Великий дефіцит грошових коштів не виникає одразу. Спочатку підприємство бере короткостроковий кредит без помітного погіршення свого фінансового стану. Керівництво не помічає, що кредит маскує нестачу грошових коштів, відсотки зростають, і настає момент, коли банківські кредитні інспектори починають вважати небезпечним подальше нарощування кредитування. Саме тоді підприємство може опинитися на межі банкрутства.

Для зниження потреби в короткостроковому кредиті необхідно збільшити власні оборотні кошти та знизити поточні фінансові потреби. Збільшити власні оборотні кошти можна завдяки збільшенню власного капіталу: збільшення статутного капіталу, зниження дивідендів, збільшення нерозподіленого прибутку і резервів, збільшення рентабельності за допомогою контролю витрат і агресивної комерційної політики. Крім цього, можна збільшити довгострокові запозичення, зменшити іммобілізацію коштів у позаоборотних активах, якщо це не зашкодить виробництву.

ПФП можливо знизити, якщо зменшити оборотні активи. Багато підприємств неефективно керують запасами, що може призвести до неплатоспроможності. Часто оптимальний рівень запасів визначають дослідним шляхом, а не науково обґрунтованим. Також можливо зменшити дебіторську заборгованість, пам'ятаючи при цьому, що скорочення тривалості відстрочок

платежів пов'язане з ризиком втрати покупців, тому доцільно вивчити кредитну політику конкурентів. Можливо збільшити кредиторську заборгованість, подовжуючи терміни розрахунку з постачальниками великих партій сировини, матеріалів, палива.

Ситуація надлишку фінансових ресурсів рідко спостерігається у машинобудівних підприємств, що мають зазвичай значні поточні фінансові потреби. Однак і в таких підприємств може скластися така ситуація за рахунок позареалізаційних статей. Для машинобудівного підприємства нестача власних оборотних коштів є ризикованою через те, що частина іммобілізованих активів не фінансується стабільно і довгостроково.

Завдяки ретельному регулюванню дебіторської та кредиторської заборгованості, поміркованому управлінню запасами, підприємство може отримати надлишок поточних ресурсів порівняно з поточними потребами. Але треба пам'ятати, що доводиться сподіватися на доброзичливе і сумлінне ставлення клієнтів та / або постачальників. Найменша затримка в платежах від дебіторів або несприятлива зміна в умовах розрахунків з кредиторами можуть спровокувати неплатоспроможність.

Навіть якщо у даний момент ситуація є врівноваженою, у наступному періоді рівень ПФП може стати додатним, що властиво машинобудівним підприємствам. Тому необхідно розкрити причину недостатнього обсягу грошових коштів (низька рентабельність, не настання строку окупності інвестиційного проекту та ін.), а також виявити походження від'ємного значення рівня ПФП (надлишок ресурсів за позареалізаційними статтями може з'явитися завдяки відстрочці оплати придбаних основних засобів, вартість яких таким чином збільшуватиме кредиторську заборгованість і знижуватиме ПФП).

Так само визначення граничного рівня ПФП, неможливість забезпечення якого є критичною, залежить від галузевої належності та інших особливостей підприємства. Наприклад, в хімії і металургії існує мінімальний технологічно допустимий обсяг виробництва, а для металообробки такого немає. Обсяг постійних (накладних) витрат також не може бути однозначним критерієм

граничного рівня ПФП, оскільки може коригуватися фінансовими менеджерами підприємства.

Отже, виявлено суттєві розбіжності у формуванні поточних фінансових потреб підприємств різних видів економічної діяльності. Проте в будь-яких з них може виникнути тимчасова або постійна нестача грошових коштів для здійснення розрахунків та ведення поточної операційної діяльності.

Традиційний розрахунок фінансового циклу не відображає відмінностей між продажем за готівку та продажем в кредит, що створює певні труднощі, оскільки в двох підприємств з однаковою дебіторською заборгованістю та різними частками продажу в кредит при традиційному розрахунку буде однаковий фінансовий цикл, проте підприємство з більшою часткою продажу за готівку матиме більше можливостей сплатити вчасно свої зобов'язання.

В аналітичних цілях слід порівнювати видані аванси з кредиторською заборгованістю (без отриманих авансів), а також отримані аванси з дебіторською заборгованістю (без виданих авансів). Потім з урахуванням домінуючого показника слід дати остаточну оцінку фінансового циклу. Тривалість фінансового циклу побічно характеризує позицію підприємства на ринку збуту і поставок. Отримані аванси вказують на наявність певної ринкової влади підприємства на ринку збуту, а видані аванси вказують на наявність цієї влади у постачальників.

Чим коротше цикли, тим менше підприємство забезпечене оборотними активами, а діяльність більш ризикована.

З іншого боку, чим довше цикли, тим більше джерел фінансування потребує підприємство та витрати на фінансування вищі. Така ситуація приводить до необхідності пошуку балансу між ефективністю діяльності та фінансовою стійкістю.

За даними таблиці 2.3. можна зробити висновок, що тривалість кожного з цих циклів на підприємствах України протягом 2008–2014 рр. зростала, що негативно характеризує рівень поточних фінансових потреб підприємств України, оскільки підприємства мають прагнути до скорочення виробничого, операційного, та, головне, фінансового циклу.

Таблиця 2.3

Формування фінансового циклу підприємств України у 2008–2014рр.*

Показник	Рік							Відхилення 2014 до 2008 р.	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	(+,-)	%
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	3087052	2692721	3290885	3251728	3024107	3598687	3742634	655582	21,24
Середньорічний обсяг запасів, тис. грн.	258332	265596	388935	481663	462396	531755	547708	289376	112,02
Середньорічна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	681760	740465	1092213	1248171	1185762	1399199	1441175	759415	111,39
Середньорічна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	800160	851682	1265774	1469119	1395678	1674795	1775283	975123	121,87
Відношення дебіторської заборгованості до кредиторської, од.	0,85203	0,86942	0,86288	0,84961	0,84959	0,83544	0,81180	-0,04023	-0,89226
Відношення суми запасів та дебіторської заборгованості до кредиторської, од.	1,17488	1,18126	1,17015	1,17746	1,18090	1,15294	1,12031	-0,05456	-0,22944
Виробничий цикл, дні	30,54	36,00	43,14	54,07	55,81	53,93	53,41	22,87	74,89
Операційний цикл, дні	111,15	136,37	164,28	194,17	198,93	195,85	193,97	82,82	74,51
Фінансовий цикл, дні	16,55	20,93	23,89	29,26	30,47	25,98	20,83	4,28	25,86
Поточні фінансові потреби абсолютні, тис.	139932,5	154378,7	215373,6	260715	252480	256159	213600	73668	52,65

* Складено автором за [117].

При стійкому співвідношенні обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості зростання операційного і фінансового циклів говорить про погіршення управління дебіторською і кредиторською заборгованістю на підприємствах України, що потребує вдосконалення управління ними на основі вибору конкретної стратегії.

Порівняємо стан формування фінансового циклу на 15 досліджуваних машинобудівних підприємствах Дніпропетровської області, перелік яких наведено у Додатку 3. Як бачимо, певної тенденції не простежується в змінах жодного з показників, що свідчить про відсутність чітко сформульованої стратегії управління поточними фінансовими потребами та їх елементами (табл. 2.4).

Підвищення фінансової стійкості підприємства кількісно характеризується значною дебіторською заборгованістю (через збільшення ліквідних активів), але це може призвести до втрати прибутку. Значна кредиторська заборгованість (і коротший фінансовий цикл) характеризуються зниженням фінансової стійкості, зниженням показників ліквідності, але мають позитивний вплив на прибуток.

Таблиця 2.4

Формування фінансового циклу досліджуваних машинобудівних підприємств
Дніпропетровської області у 2008–2014рр. *

Показник	Рік							Відхилення 2014 до 2008р.	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	(+,-)	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	1624396	1115860	2044900	2529498	2870782	2517102	2500086	875690	53,94
Середньорічний обсяг запасів, тис. грн.	419332	379538	482794	526574	408058	564415	584666	165334	54,74
Середньорічна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	199911	197243	368709	287492	455390	401589	578328	378477	189,29
Середньорічна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	228423	242840	354781	255752	214375	223700	314540	86117	37,70
Відношення дебіторської заборгованості до кредиторської, од.	0,875	0,812	1,039	1,124	2,124	1,795	1,839	0,964	-0,089
Відношення суми запасів та дебіторської заборгованості до кредиторської, од.	2,711	2,375	2,400	3,183	5,415	6,526	5,244	2,533	-0,178

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Виробничий цикл, дні	94,22	124,15	86,18	75,99	51,88	81,84	85,36	-8,86	-9,4
Операційний цикл, дні	139,14	188,67	151,99	117,47	147,58	211,70	240,81	108,67	73,07
Фінансовий цикл, дні	87,82	109,23	88,66	80,56	120,33	179,26	194,89	177,07	121,92
Поточні фінансові потреби абсолютні, тис. грн.	390820	333941	496722	558314	946382	1236193	1334891	944071	341,56

* Складено автором за [122].

Порівняння темпу зміни показників досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області з показниками підприємств України в цілому дає змогу зробити висновок, що обсяги середньорічної дебіторської заборгованості зростають на машинобудівних підприємствах значно швидше, ніж в цілому по країні, що свідчить про неефективне управління. Проте темпи росту середньорічного обсягу запасів та кредиторської заборгованості, навпаки, нижчі, що є досить суперечливими фактами, оскільки повільне зростання обсягу запасів може свідчити як про ефективне управління їх закупівлею та витрачанням, так і про низькі темпи зростання обсягу виробництва продукції, а низькі темпи зростання кредиторської заборгованості – як про дотримання платіжної дисципліни, так і про нехтування можливістю фінансувати запаси та дебіторську заборгованість за рахунок майже безкоштовних джерел коштів.

Часто досліджувані підприємства тривалий час отримують необхідні їм товарно-матеріальні цінності від постачальників, не сплачуючи при цьому боргів по кредиторській заборгованості. Не розраховуючись зі своїми боргами, вони спричиняють подовження фінансового і операційного циклів у груп підприємств з нормальною розрахунковою дисципліною.

Вивчаючи динаміку тривалості складових фінансового циклу з метою оцінки та коригування стратегії управління цим циклом, необхідно враховувати, що ця динаміка відображає не тільки ступінь ефективності управління оборотним капіталом, а й певні процеси, що можуть привести до збільшення операційного циклу: зміна номенклатури продукції, політики формування запасів, кредитної

політики. Цілком можливо, що в такому разі зростання тривалості фінансового циклу буде компенсоване підвищенням рентабельності підприємства.

Отже, необхідно вивчити напрямки дії зовнішніх та внутрішніх по відношенню до підприємства факторів, які впливають на рівень та динаміку поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств.

2.2. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на поточні фінансові потреби машинобудівних підприємств

Необхідність удосконалення управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств потребує виявлення та класифікації факторів, які впливають на рівень цих потреб. Аналіз публікацій показав, що більшість вчених-економістів [1; 2; 9; 14] визначають групи зовнішніх (темпи інфляції, сезонність виробництва та реалізації продукції, стан ринкової кон'юнктури) та внутрішніх факторів (тривалість виробничого та збутового циклу, темпи зростання виробництва та продажу товарів, збутова політика), хоча на практиці їх набагато більше. На нашу думку, для удосконалення управління поточними фінансовими потребами необхідно уточнити класифікацію факторів, які впливають на рівень ПФП, а також поділити їх не тільки за критерієм напрямку дії на зовнішні та внутрішні, а також за критерієм можливості вимірювання на кількісні та якісні (рис. 2.1).

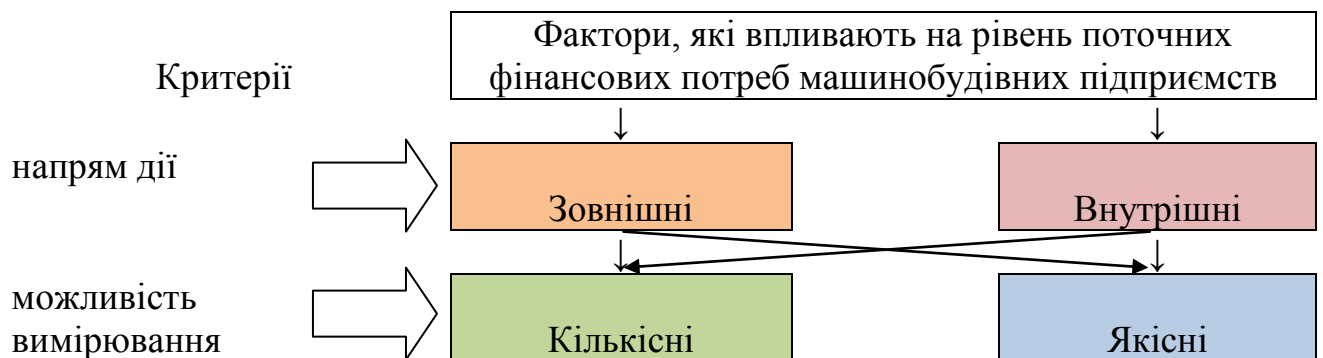

Рис. 2.1. Класифікація факторів, які впливають на рівень поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств

У свою чергу, зовнішні фактори доцільно поділити на кілька груп (рис. 2.2):

1) загальноекономічні:

– стан розвитку економіки (ринкова кон'юнктура): найгірше, що може трапитися з продавцем на висококонкурентному ринку, – залишитися без готівки для продовження операційного (виробничого) циклу внаслідок труднощів зі збутом своєї продукції під час спаду економіки, виробництва, зниження платоспроможного попиту всередині країни та на світових ринках, отже, якщо кон'юнктура несприятлива, необхідно зменшити обсяг виробництва або переорієнтуватися на випуск іншої продукції;

– рівень конкуренції в галузі: за підвищення попиту на продукцію виникає необхідність у підвищення обсягів виробництва товару та швидкості його поставки покупцю, що може призвести до відповідного збільшення дебіторської заборгованості підприємства, бо конкуренція змушує продавця залучати покупців знижками та відстрочками, або необхідно підвищити якість продукції, що може призвести до підвищення собівартості продукції, збільшення обсягів запасів та дебіторської заборгованості;

– тенденції зміни цін сировини, матеріалів, енергоносіїв на внутрішньому та зовнішньому ринку: зростання цін призведе до підвищення вартості продукції, що може знизити її конкурентоспроможність, а отже уповільнить оборотність та подовжить комерційний та фінансовий цикл підприємства;

– напрямки зміни курсу гривні до іноземних валют: зниження курсу національної валюти приводить до зростання грошових витрат на фінансування поточних фінансових потреб, особливо якщо підприємство має залежність від імпортованих комплектуючих, проте для підприємств, які активно експортують свою продукцію, ситуація девальвації національної валюти є сприятливою – продаючи свою продукцію за ту саму суму іноземної валюти, вони отримують більшу виручку в національній;

– темпи зміни валового внутрішнього продукту держави (ВВП);

2) правові:

– якість законодавчої бази регулювання підприємницької діяльності (наприклад, своєчасність та якість роз'яснень щодо списання безнадійної дебіторської заборгованості, обліку кредиторської заборгованості або виробничих запасів [123 – 131]),

		Зовнішні фактори, які впливають на рівень ПФП машинобудівних підприємств										
		↓			↓	↓			↓		↓	
		Загальноекономічні			Правові	Фіскально-бюджетні			Міжгосподарські		Грошово-кредитні	
Стан розвитку економіки (ринкова кон'юнктура)	Рівень конкуренції в галузі*											
	Тенденції зміни цін сировини, матеріалів, енергоносіїв на внутрішньому і зовнішньому ринках*											
	Напрями зміни курсу гривні до іноземних валют*											
	Темпи зміни ВВП											
	Якість законодавчої бази регулювання підприємницької діяльності*											
	Якість регулювання зовнішньоекономічної діяльності*											
	Наявність дотацій з держбюджету*											
	Наявність пільг з оподаткування*											
	Наявність державних замовлень*											
	Рівень оподаткування											
Характер взаємин з постачальниками і покупцями та платіжна дисципліна*												
Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції переробної промисловості і машинобудування*												
Якість обслуговування в банках*												
Показники кредитування банками економіки*												
Показники емісії НБУ*, грошової маси (пропозиції грошей)*, інфляції, зміни відсоткових ставок												

 якісні фактори*
 кількісні фактори*

* Запропоновано автором

Рис. 2.2. Класифікація зовнішніх факторів, які впливають на рівень ПФП машинобудівних підприємств України

– регулювання зовнішньоекономічної діяльності: встановлення ввізного та вивізного мита в інтересах вітчизняних виробників, зниження частки обов'язкового продажу валютної виручки експортерів;

3) фіскально-бюджетні:

– дотації з держбюджету: допомагають знизити ціни на продукцію підприємства та підвищити його конкурентоспроможність на внутрішньому або зовнішньому ринку;

– наявність пільг з оподаткування: дозволяє спрямувати частину прибутку на розвиток підприємства, використання інноваційних технологій, що дозволить відмовитися від дорогих кредитів [132];

– наявність державних замовлень: забезпечує стабільний попит на продукцію підприємства, але існує загроза несплати за продукцію під час кризи державних фінансів;

– загальний рієнь оподаткування в державі та зміни податкового законодавства;

4) міжгосподарські:

– характер взаємовідносин з постачальниками й покупцями та платіжна дисципліна: з одного боку, мотивація дебіторів до своєчасної сплати рахунків (наприклад, за рахунок впровадження знижок), з іншого боку, недопущення прострочок сплати зобов'язань кредиторам аби не втратити репутацію на ринку;

– показники обсягу реалізованої промислової продукції в промисловості і машинобудуванні: повинні зберігати стабільне співвідношення або обсяг реалізації в машинобудуванні має рости випереджаючими темпами, оскільки воно є основою економіки будь-якої країни;

5) грошово-кредитні:

– якість обслуговування в банках: час, який працівник банку витрачає на клієнта або операцію, атмосфера в банківському офісі, компетентність персоналу, ввічливість, доброзичливість, швидкість переводу коштів, наявність додаткових послуг – інформаційних, консультативних та ін., швидкість прийняття рішення

про короткострокове кредитування або овердрафт, якість роботи системи «Клієнт – Банк», вартість розрахунково-касового обслуговування;

– показники кредитування банками економіки (кредити банків реальному сектору, кредити банків у поточну діяльність, кредити банків до 1 року, ставка банків по кредитах реальному сектору);

– показники емісії, грошової маси, інфляції, зокрема:

а) приріст первинної емісії НБУ: здійснюючи емісію грошей, НБУ повинен забезпечити таку кількість грошей в обігу, яка необхідна для обслуговування процесу обміну товарами та послугами в економіці, але якщо НБУ кредитує Уряд для покриття бюджетного дефіциту, такі гроші не матимуть відповідного товарного покриття і призведуть до зростання цін та інфляції, що знову призведе до зростання цін та порушення платіжної дисципліни (НБУ може ініціювати первинну емісію тільки у випадку приросту реального ВВП або приросту золотовалютних резервів);

б) рівень монетизації ВВП (відношення грошового агрегату М2 до ВВП): підвищення рівня монетизації ВВП внаслідок зростання грошової маси поліпшує умови для безперервної реалізації ВВП, зменшення неплатежів і бартерних операцій, сприяє зростанню банківського і комерційного кредитування економіки, сприяє посиленню забезпеченості підприємств оборотним капіталом, проте зниження рівня монетизації означає відмову від використання внутрішніх джерел економічного розвитку на користь іноземного капіталу з виплатою йому значної частки ВВП у вигляді процентів;

в) швидкість обігу грошової маси (ВВП до грошового агрегату М2): її зміна відображає зміну реального грошового попиту та може призвести до росту цін, зміна швидкості обігу грошей впливає на платоспроможний попит прямо пропорційно: при її збільшенні за умови сталості товарообороту платоспроможний попит відносно збільшується, і навпаки;

г) темпи інфляції, зміна відсоткових ставок: зростання темпів інфляції підвищує вартість виробництва – поки підприємство отримує грошові кошти від більш ранніх продажів, вартість виробництва більш пізніх за часом товарів

збільшитися, але обмежити зростання цін на товари може наявність досконалої конкуренції та платоспроможний попит покупців.

На нашу думку, внутрішні фактори, які впливають на рівень поточних фінансових потреб, доцільно поділити на такі групи (рис. 2.3):

1) організаційні:

- масштаб діяльності підприємства (мале, середнє, велике);
- форма власності підприємства (ТОВ, ПАТ, ПрАТ та ін.);
- професійний рівень управління та організаційна культура: поєднання інтересів збутового відділу, економічного відділу, виробництва з метою зниження витрат на зберігання запасів та зменшення ПФП, фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства, їхнє ставлення до рівня припустимого ризику в процесі здійснення господарської діяльності;

- тривалість збутового циклу: чим швидше готова продукція після її реалізації перетворюється у грошові кошти, тим менше оборотних коштів іммобілізовано, тим менше ПФП;

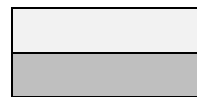
2) виробничі:

- темпи росту виробництва та реалізації продукції: оскільки ПФП безпосередньо пов'язані з обсягом продажів, їхній рівень буде змінюватися пропорційно обсягу продажів, крім цього, в умовах інфляції підприємства намагаються створити надмірні запаси сировини, щоб не переплачувати за них пізніше;

- сезонність виробництва і реалізації продукції, а також постачання сировини і матеріалів, розрив між строками надходження матеріальних ресурсів і платежів за них може привести підприємство до втрати фінансової стійкості і ліквідності;

- асортимент продукції, кількість та номенклатура ресурсів, що споживаються: більший асортимент ускладнює управління запасами та розрахунками з постачальниками та покупцями, але, з іншого боку, допомагає зменшити ризик втрати прибутку від зниження попиту на окремі види продукції;

Внутрішні фактори, які впливають на рівень ПФП машинобудівних підприємств			
↓	↓	↓	↓
організаційні	виробничі	маркетингові	фінансові
Форма власності підприємства*			
Професійний рівень управління та організаційна культура*			
Тривалість збутового циклу			
Масштаб діяльності підприємства (малий бізнес, середній, великий)*			
Темпи зростання виробництва і реалізації продукції			
Сезонність виробництва і реалізації продукції			
Асортимент продукції, кількість і номенклатура споживаних ресурсів*			
Тривалість виробничого циклу			
Конкурентоспроможність підприємства*			
Збутова політика підприємства*			
Цінова політика підприємства*			
Показники оборотності і ліквідності*			
Тривалість фінансового циклу			
Наявність поточних касових розривів у надходженні та витрачання коштів*			
Методика оцінки дебіторів та дебіторської заборгованості*			
Методика оцінки запасів*			
Величина і норма доданої вартості (НДВ)			

якісні фактори*
кількісні фактори*

* Запропоновано автором

Рис. 2.3. Класифікація внутрішніх факторів, які впливають на рівень ПФП машинобудівних підприємств України

– тривалість виробничого циклу: чим швидше сировина і матеріали перетворюються в готову продукцію, тим менше іммобілізовано оборотних коштів у матеріальні запаси та незавершене виробництво, тим менше ПФП;

3) маркетингові:

– конкурентоспроможність підприємства: стабільний попит на продукцію підприємства допомагає забезпечити стабільні відносини з покупцями та

постачальниками, що зменшує строки зберігання запасів сировини, матеріалів та готової продукції, отже, зменшує ПФП;

– збутова політика підприємства: пов'язана з якістю управління запасами готової продукції, чим менше обсяг маржинального доходу (різниця між виручкою від реалізації продукції та змінними витратами на виробництво цієї продукції), тим більшою мірою кредит постачальників може компенсувати дебіторську заборгованість покупців, але тут виникає певне протиріччя: при високій нормі маржинального доходу і невеликому ступені залежності підприємства від закупівель матеріальних ресурсів йому доводиться просити своїх постачальників про більш тривалі відстрочки платежів;

4) фінансові:

– показники оборотності і ліквідності: показники оборотності мають прямий вплив на відносний показник ПФП, оскільки використовуються для його розрахунку – чим вище оборотність, тим менше ПФП, показники ліквідності підприємства пов'язані з ПФП тільки тому, що мають спільні елементи розрахунку (про що йтиметься у розділі 3 даного дослідження);

– наявність поточних касових розривів у надходженні та витрачання коштів: загрожує ліквідності та фінансовій стійкості підприємства, характеризує недоліки в управлінні ПФП, оскільки вимагає їх підвищення;

– цінова політика підприємства: визначення абсолютного рівня ціни за одиницю виміру продукції (за штуку, за тону), обґрунтування масштабів та абсолютних величин знижок для різних категорій покупців, обґрунтування зміни базової ціни одиниці продукції залежно від зміни базових умов грошових розрахунків (обґрунтування надбавки до базової ціни при надання відстрочки (від базового терміну) в оплаті відвантаженої продукції, визначення рівня знижки від базової ціни при забезпечення покупцем оплати відвантаженої продукції у більш ранні строки (від базового терміну) з метою прискорення оборотності оборотного капіталу підприємства, компенсації втрат за рахунок мобілізації додаткових фінансових ресурсів для покриття іммобілізації оборотних коштів, економії на витратах обігу за рахунок прискорення повернення дебіторської заборгованості;

– тривалість фінансового циклу: чим швидше сировина перетворюється в готову продукцію, а готова продукція – в гроші, тим менше імобілізація грошових коштів у запасах сировини і готової продукції,

– методика оцінки дебіторів та дебіторської заборгованості: частка сумнівних боргів знаходиться в прямій залежності від тривалості періоду, протягом якого дебітор зобов'язується погасити свою заборгованість – в загальній сумі дебіторської заборгованості зі строком погашення 30 днів – близька 4% належить до сумнівної, при терміні 30–60 днів – 10%, 61–90 днів – 17%, 91–120 днів – 26%, при подальшому збільшенні строку погашення на чергові 30 днів частка сумнівних боргів збільшується на 3–4% [131], крім цього для оцінки прогнозного отримання коштів на кожного покупця доцільно завести картку інформації про стан розрахунків з ним;

– методика оцінки запасів: зміни цін закупівлі та наявність залишків на кінець періоду створюють певні труднощі для їх оцінки, крім того, від оцінки економістами підприємства залишку непроданих або невикористаних запасів на кінець періоду залежить оцінка витрат цього періоду та прибутку (детальніше це питання буде розглянуто у розділі 3 даного дослідження);

– норма доданої вартості (НДВ) та її величина на підприємстві: чим менше НДВ (відношення доданої вартості до виручки від реалізації), тим більше кредиторська заборгованість здатна компенсувати дебіторську; якщо НДВ висока, а залежність підприємства від закупівель сировини незначна, йому доводиться звертатися до постачальників про тривалішу відстрочку платежів, що не завжди доцільно (в такому разі можна звернутися за короткостроковим банківським кредитом); крім того, у підприємств з високою НДВ ПФП ростуть швидше, ніж виручка від реалізації, але намагання знизити НДВ може призвести до зниження рентабельності. Узагальнення введених автором зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на рівень поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств, наведено у Додатку І.

Таким чином, після проведення аналізу впливу факторів на рівень ПФП машинобудівних підприємств за 2002–2015 рр., можна сказати, що і зовнішні, і

внутрішні кількісні фактори на кожне підприємство впливають по-своєму, що ускладнює побудову загальної моделі, отже, необхідно визначити такі чинники, які мали б однаковий вплив на ПФП, що обумовлено необхідністю удосконалення управління ПФП машинобудівних підприємств.

В роботі використано модель множинної лінійної кореляції, рівняння якої зазвичай має вигляд:

$$Y = a_0 + a_1 \times x_1 + a_2 \times x_2 + \dots + a_n \times X_n, \quad (2.1)$$

де Y – результативний показник,

x_1, x_2, \dots, x_n – факторні ознаки,

$a_0, a_1, a_2, \dots, a_n$ – коефіцієнти факторних ознак.

Першою побудовано модель для визначення витрат на підтримання необхідного рівня запасів.

В якості факторних ознак, які впливають на темпи зміни рівня запасів, в ході кореляційного аналізу використовувалися зовнішні та внутрішні кількісні фактори, наведені на рис. 2.2 і 2.3. Після усунення наслідків автокореляції для побудови моделі було обрано такі факторні ознаки:

x_1 – темп росту грошової маси, %;

x_2 – індекс цін виробників промислової продукції, %;

x_3 – темп росту ВВП, %;

x_4 – темп зміни курсу долара США до гривні, %.

Отже, рівняння для визначення темпу зміни витрат на підтримання необхідного рівня запасів Y_1 має вигляд:

$$Y_1 = -5,48 + 0,70 \times x_1 - 1,27 \times x_2 + 1,19 \times x_3 + 1,87 \times x_4. \quad (2.2)$$

Другою побудовано модель для визначення витрат на підтримання необхідного рівня кредиторської заборгованості як більш керованої з боку підприємства. В якості факторних ознак, які впливають на темпи зміни кредиторської заборгованості, після усунення автокореляції обрано такі:

x_5 – темп зміни обсягу кредитів реальному сектору, %;

x_6 – темп зміни ставки за кредитами реальному сектору, %;

x_1 – темп росту грошової маси, %;

x_2 – індекс цін виробників промислової продукції, %;

x_3 – темп росту ВВП, %.

Отже, рівняння для визначення темпу зміни кредиторської заборгованості Y_2 має вигляд:

$$Y_2 = -191,89 - 0,85 \times x_5 - 5,05 \times x_6 - 1,75 \times x_1 + 11,88 \times x_2 - 1,35 \times x_3. \quad (2.3)$$

Третьою побудовано модель для визначення витрат на підтримання необхідного рівня дебіторської заборгованості. В якості факторних ознак, які впливають на темпи зміни дебіторської заборгованості, після усунення автокореляції обрано такі:

x_5 – темп зміни обсягу кредитів реальному сектору, %;

x_6 – темп зміни ставки за кредитами реальному сектору, %;

x_1 – темп росту грошової маси, %;

x_2 – індекс цін виробників промислової продукції, %;

x_3 – темп росту ВВП, %.

Отже, рівняння для визначення темпу зміни дебіторської заборгованості Y_3 має вигляд:

$$Y_3 = 360,80 - 0,68 \times x_5 - 0,64 \times x_6 - 4,45 \times x_1 - 3,82 \times x_2 + 8,04 \times x_3. \quad (2.4)$$

Для кореляційного аналізу використано дані 15 машинобудівних підприємств Дніпропетровської області та статистичні показники економіки України з 2002 по 2014 роки. Було визначено ступінь впливу вказаних факторів на складові ПФП за допомогою редактора електронних таблиць EXCEL.

Методика багатфакторного кореляційного аналізу дозволяє інтерпретувати отримані в середовищі EXCEL табличні дані. Аналіз підтверджує наявність щільного зв'язку між результативною ознакою та факторами, що на неї впливають. Коефіцієнт детермінації дорівнює 0,6935. Економічна інтерпретація параметрів рівняння (2.2):

$a_1 = 0,70$, це означає, що прискорення зростання грошової маси на 1% викличе зростання запасів на 0,7%,

$a_2 = - 1,27$, це означає, що збільшення цін виробників промислової продукції на 1% викличе падіння запасів на 1,27%,

$a3 = 1,19$, це означає, що прискорення темпу росту ВВП на 1% призведе до зростання запасів на 1,93%,

$a4 = 1,87$, це означає, що прискорення темпу зміни курсу долара США до гривні на 1% викличе зростання витрат на запаси на 1,87%,

Аналогічні висновки робимо для рівняння (2.3):

$a5 = -0,85$, це означає, що при зростанні темпів обсягу кредитів реальному сектору на 1% кредиторська заборгованість зменшиться на 0,84%,

$a6 = -5,05$, це означає, що при зростанні темпу зміни ставки за кредитами реальному сектору на 1% кредиторська заборгованість зменшується на 5,05%,

$a1 = -1,75$, це означає, що при збільшенні темпу росту грошової маси на 1% кредиторська заборгованість зменшиться на 1,74%,

$a2 = 11,88$, це означає, що при збільшенні індексу цін виробників промислової продукції на 1% кредиторська заборгованість збільшиться на 11,87%,

$a3 = -1,35$, це означає, що при збільшенні темпу росту ВВП на 1% кредиторська заборгованість зменшиться на 1,34%.

Висновки для рівняння (2.4) сформулюємо наступним чином:

$a5 = -0,68$, це означає, що при зростанні темпу зміни обсягу кредитів реальному сектору на 1% дебіторська заборгованість збільшиться на 0,67%,

$a6 = -0,64$, це означає, що при зростанні темпу зміни ставки за кредитами реальному сектору на 1% дебіторська заборгованість зменшиться на 0,64%,

$a1 = -4,45$, це означає, що при збільшенні темпу росту грошової маси на 1% дебіторська заборгованість зменшиться на 4,45%,

$a2 = -3,82$, це означає, що при збільшенні індексу цін виробників промислової продукції на 1% дебіторська заборгованість зменшиться на 3,82%,

$a3 = 8,04$, це означає, що при зростанні темпу росту ВВП на 1% дебіторська заборгованість збільшиться на 8%.

Знайдені залежності в подальшому доцільно використовувати для планування запасів (як найбільш керованої з боку підприємства складової ПФП) в залежності від зміни макроекономічних показників.

Фінансування поточної (сукупність різновидів виробничої, господарської, фінансової діяльності підприємства, яка не носить інвестиційного та іншого довгострокового характеру) діяльності підприємства здійснюється в порядку фінансування його поточних фінансових потреб (ПФП). Існування таких потреб для працюючого підприємства носить постійний характер.

Формування поточних фінансових потреб та їх фінансування здійснюються в процесі обороту грошових коштів. ПФП виступають як потреба підприємства в короткострокових фінансових і кредитних ресурсах.

Зовнішнім проявом формування, розподілу і використання фінансово-кредитних ресурсів є безготівковий і готівково-грошовий оборот підприємства.

Грошові кошти та їх форми прояву – фінансово-кредитні ресурси і грошові фонди – акумулюються підприємством та у нерозривному взаємозв'язку перетворюються на фінансування поточних фінансових потреб. Це покриття грошових витрат виступає як цільове фінансування безперервності здійснення процесу виробництва за рахунок джерел фінансування поточної діяльності, включаючи використання в обороті тимчасово вільних залишків грошових фондів і амортизації. При цьому фінансування ПФП здійснюється в порядку авансування грошової форми вартості в процес виробництва та інші види діяльності. Фінансування (покриття) поточних фінансових потреб може бути повним і частковим.

Для повного покриття ПФП необхідні достатні для цього оборотні кошти. Поточні фінансові потреби виступають як поточна потреба підприємства у власних і позикових оборотних коштах для фінансування поточної діяльності. Не ПФП виступають економічною та фінансовою категорією, а оборотні кошти (оборотний капітал). Правильне розуміння розглянутих потреб безпосередньо пов'язане з грошовим обігом і природою функціонування двох споріднених фінансових категорій оборотного капіталу і оборотних коштів.

Поточні фінансові потреби підприємства визначаються грошовими витратами, мінімально необхідними для здійснення безперервної поточної фінансово-господарської діяльності підприємства. Але мінімальна потреба у

власних оборотних коштах (оборотному капіталі) не дорівнює поточній фінансовій потребі в них – остання завжди більше. Для забезпечення необхідного додаткового фінансування оборотних коштів підприємства залучають короткострокові банківські кредити та інші поточні позикові джерела покриття додаткової потреби.

Анкетування (Додатки Е, Ж) досліджуваних підприємств показало, що в жодного не існує окремого структурного підрозділу, відповідального за процес управління поточними фінансовими потребами відповідного підприємства, отже доцільним є введення до організаційної структури управління ПФП відповідного підрозділу або спеціаліста з цього питання.

На 4 підприємствах з 15 функції управління оборотним капіталом виконує відділ збуту, на трьох – відділ постачання, на 8 – бухгалтерія.

В ході анкетування з'ясовано, що в той час як цілі, програми та плани підприємств стосовно фінансування поточної діяльності, підтримання ліквідності та рентабельності були зосереджені на майбутньому, система контролю була спрямована на минуле та реагувала на відхилення сьогоднішніх результатів від плану на поточний період. Це означає, що мета та оцінка результатів не завжди пов'язані між собою.

Більш логічне сполучення планування та випереджаючого контролю має бути довгостроковим плануванням за критерієм адекватності до оточуючого середовища (адаптивний метод).

Використання в плануванні та контролюванні методу екстраполяції доречні лише у стабільних умовах. Існує метод планування – підприємницький, який допускає, що майбутнє незвичне та несподіване. Підприємницький підхід визначає загальне уявлення про майбутній стан підприємства і за допомогою послідовних рішень і дій для їхнього втілення скеровує його (підприємства) розвиток одним із можливих варіантів.

Щодо співвідношення власних та позичених коштів на досліджуваних підприємствах не виявлено ретельного аналізу оптимальності, а відповідно й будь-якого прогнозування цього співвідношення.

Дані про внутрішню систему оцінки дебіторів, а також про наявність простроченої кредиторської заборгованості досліджувані підприємства не надали.

Важливим інструментом фінансування поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств є банківське кредитування (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Кредитування банками реального сектору економіки України,
2002–2015 роки *

Роки	Кредити всього, млн грн	Кредити реальному сектору, млн грн	Кредити реальному сектору до загального обсягу, %	Кредити до 1 року, млн грн	Кредити до 1 року у кредитах реальному сектору, %	Середня ставка по кредитах у грн. реальному сектору, % річних
2002	41199	38154	92,61	28519	74,75	23,4
2003	67835	57403	84,62	34382	59,90	18,7
2004	88579	71589	80,82	37063	51,77	17,6
2005	143423	106078	73,96	47028	44,33	16,9
2006	245230	160503	65,45	72050	44,89	15,7
2007	426867	260476	61,02	107921	41,43	14,7
2008	734022	443665	60,44	190299	42,89	18,0
2009	723295	462215	63,90	199323	43,12	21,4
2010	732823	500961	68,36	208201	41,56	14,7
2011	801809	575545	71,78	251298	43,66	14,5
2012	815142	605425	74,27	296547	48,98	17,5
2013	910782	691903	75,97	358812	51,86	14,4
2014	1020667	778841	76,31	339631	43,61	16,5
2015	981627	787795	80,25	387900	49,24	20,9

* Складено автором за [133].

Крім того, підприємства застосовують для поточного фінансування серед чисельних кредитних продуктів банків (облік векселів, факторинг, форфейтинг, овердрафт) тільки короткострокові кредити (табл. 2.6). З 15 підприємств три жодного разу протягом досліджуваного періоду не зверталися за короткостроковим кредитом до банків, рідко (1–4 рази за досліджуваний період) зверталися 4 підприємства, постійно, з тенденцією до збільшення заборгованості, – 6 підприємств. Якщо говорити про застосування комерційного кредитування шляхом надання або отримання векселів, то аналіз показав наступне (табл. 2.6): з 15 підприємств три жодного разу протягом досліджуваного періоду не

розраховувалися з постачальниками за допомогою векселів, рідко (1–4 рази за досліджуваний період) надавали векселі 6 підприємств, постійно - 2 підприємства.

Таблиця 2.6

**Використання машинобудівними підприємствами
Дніпропетровської області векселів та короткострокового банківського
кредитування у 2002–2015 рр. (кількість років з досліджуваного періоду)**

Назва підприємства	Коротко- строкові кредити банків (р.500 (1600) ф.1)	Наявність заборговано- сті за кредитами на 31.12.2015	Векселі одержані (р.150 (1120) ф.1)	Векселі видані (р.520 (1605) ф.1)
1. ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш"	-	-	-	-
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	2	+	-	2
3. ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	11	+	13	8
4. ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	12	+	10	7
5. ПАТ "Дніпроважпапірмаш імені Артема"	6	-	10	13
6. ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів" (Дніпровагонрембуд)	13	+	-	3
7. ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків" (ДЗПВ)	5	-	2	3
8. Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод" (ДХК ДМЗ)	10	-	9	2
9. ПАТ "Дніпрополімермаш"	2	-	7	13
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод" (ДНСЗ)	-	-	10	6
11. ДП "НВК " Електрозобудування"	13	+	1	-
12. ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод" (ДнЕМЗ)	-	-	-	-
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин" (ПАТ "Завод "Палмаш")	12	+	10	2
14. ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"	2	-	4	6
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод" (ПАТ "СРЗ")	3	-	3	3

З 15 підприємств 4 жодного разу протягом досліджуваного періоду не прийняли від покупців векселі, рідко (1–4 рази за досліджуваний період) приймали 4 підприємств, постійно – 6 підприємств (з них три – на невеликі суми 1–10 тис. грн.).

Отже, існуючу в наукових джерелах класифікацію факторів, які впливають на рівень ПФП, розширено і доповнено, за рахунок чого вона має наступний вигляд:

- зовнішні фактори: загальноекономічні, правові, фіскально-бюджетні, міжгосподарські, грошово-кредитні;
- внутрішні фактори: організаційні, виробничі, маркетингові, фінансові.

Проте і зовнішні, і внутрішні кількісні фактори на кожне підприємство впливають по-своєму, що ускладнює побудову загальної моделі, яку кожне підприємство могло б використовувати для прогнозування рівня своїх поточних фінансових потреб.

Врахування зовнішніх факторів, зокрема прогнозних макропоказників розвитку вітчизняної економіки, які розраховуються при складанні проекту Державного бюджету (при розробці Бюджетної резолюції та Основних напрямків грошово-кредитної політики на наступний бюджетний (фінансовий) рік, що зазвичай відбувається у травні попереднього року), дозволить фінансовим менеджерам підприємства створити стратегію управління ПФП на наступний рік та скоригувати тактичні заходи з управління ПФП до кінця поточного року.

2.3. Оцінка поточних фінансових потреб та рівня ліквідності машинобудівних підприємств

Поточні фінансові потреби залежать не тільки від тактики, а й від стратегії управління фінансами підприємства. Тому для прийняття рішень з управління ПФП необхідно аналізувати дані за досить тривалий період і виявляти спрямованість головних структурних змін.

У машинобудівних підприємств, особливо тих, які виготовляють складне та дороге устаткування для інших підприємств, операційний цикл має тривалий період підвищеної загрози втрати платоспроможності, а отже, й ліквідності. Тому відновлення рентабельності часто може опинитися на другому плані, оскільки прибуткова діяльність підприємства не завжди свідчить про його поточну платоспроможність.

Оскільки ПФП є різницею між чистим оборотним капіталом підприємства та грошовими коштами, можна сказати, що грошові кошти є регулятором рівноваги між власними оборотними коштами і поточними фінансовими потребами. Тому почнемо з аналізу оборотного капіталу і зокрема оборотних активів за попередні періоди.

Якщо розглядати зведений баланс підприємств України за кожним видом діяльності, то можна побачити, що в цілому структура балансу відповідає галузевій спрямованості: близько 80% оборотних активів знаходяться на балансі підприємств торгової сфери, проте в промисловості переважають необоротні активи, що відповідає їх діяльності.

Питома вага оборотних активів на період 2004–2014 рр. змінювалася дуже нерівномірно за різними видами діяльності (табл. 2.7): наприклад, можна відзначити її підвищення на 14,14 п.п. на підприємствах, що займаються операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям, та зниження (– 28,07 п.п.) на підприємствах, що здійснюють надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту. Тому можна сказати, що питома вага оборотних коштів у промисловості в цілому за цей період змінювалася середніми темпами (+ 5,20 п.п.).

У роботі досліджено показники діяльності 15 машинобудівних підприємств Дніпропетровської області (Додаток 3). Порівняємо показники підприємств машинобудування з показниками всієї промисловості України. Подивимося, як змінилася за цей час питома вага оборотних активів у структурі балансу досліджуваних підприємств машинобудування Дніпропетровської області (табл. 2.8).

Таблиця 2.7

Питома вага оборотних активів у загальній сумі активів підприємств України за видами економічної діяльності у 2004-2014 рр., % *

Види економічної діяльності	Роки (станом на кінець року)											Відхилення (+/-) 2014 р. до 2004 р.
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	43,54	45,26	45,71	51,55	54,31	55,44	56,08	56,74	56,65	55,80	52,15	8,61
Промисловість	45,11	46,22	45,27	46,84	48,23	49,33	49,87	50,31	50,58	50,91	49,51	4,40
Будівництво	57,10	56,45	56,84	57,35	57,05	57,22	57,31	57,41	57,52	57,61	57,13	0,03
Торгівля, ремонт	78,93	76,90	79,54	76,96	77,58	78,62	78,98	79,21	79,45	79,58	78,95	0,02
Діяльність готелів та ресторанів	21,35	23,76	27,17	29,37	27,58	30,80	31,49	32,09	33,01	33,97	31,45	10,10
Діяльність транспорту та зв'язку	23,09	23,48	21,17	24,88	24,13	24,52	24,69	24,81	27,98	25,11	25,17	2,08
Фінансова діяльність	59,79	68,76	70,17	68,06	68,16	69,00	69,55	69,91	70,12	70,15	69,90	10,11
Операції з нерухомим майном, оренда, надання послуг підприємцям	22,00	22,99	21,98	25,77	31,09	34,24	35,15	36,14	37,17	38,02	37,55	15,55
Освіта	27,01	25,07	24,03	20,91	23,09	25,57	26,01	26,77	27,13	27,26	27,14	0,13
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	26,67	26,93	22,28	21,42	22,20	20,00	20,25	19,93	19,90	20,15	19,89	-6,78
Надання комунальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	54,15	21,49	40,07	19,12	24,06	25,47	25,88	26,08	26,22	26,37	26,31	-27,84

* Складено автором за [117, 134]

Таблиця 2.8

Питома вага оборотних активів в загальній сумі активів машинобудівних підприємств Дніпропетровської області у 2004–2014 рр., % *

Назва підприємства	Роки (станом на кінець року)											Відхилення (%) 2014 р. до 2004 р.
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш"	27,73	30,43	36,10	37,86	40,78	41,40	38,24	45,96	47,20	44,86	56,51	28,78
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	60,12	56,59	47,60	55,49	63,02	63,49	73,52	81,06	79,16	76,12	75,03	14,91
3. ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	65,09	76,07	78,13	49,13	56,68	43,89	51,56	51,76	56,72	42,49	51,48	-13,61
4. ПАТ "ДНІПРОВ АЖМАШ"	54,37	58,35	59,90	61,02	64,15	62,75	72,17	79,09	84,39	84,81	85,61	31,24
5. ПАТ "Дніпроваж папірмаш імені Артема"	48,21	22,02	21,18	20,58	21,43	17,89	56,68	61,30	25,83	31,29	27,82	-20,39
6. ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів"	83,99	86,78	51,92	20,53	24,63	26,04	64,86	42,22	67,24	44,09	58,79	-25,20
7. ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків"	55,13	54,35	51,40	45,54	42,87	51,95	58,80	42,92	42,51	37,22	28,91	-26,22
8. Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	26,78	24,89	20,26	22,77	25,70	24,34	34,75	9,10	13,14	11,11	11,30	-15,48

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
9. ПАТ "Дніпрополі мермаш"	53,43	54,44	48,09	47,60	52,72	43,37	59,88	59,14	66,62	61,69	46,63	-6,80
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"	43,38	41,63	36,92	44,49	55,65	60,23	44,05	44,38	43,53	48,32	59,21	15,83
11. ДП "НВК" Електровозобудування"	45,02	46,23	45,00	48,42	45,98	43,57	46,45	46,50	42,59	44,70	57,49	12,47
12. ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	22,13	58,20	39,55	37,15	10,68	2,64	1,46	34,31	20,41	23,28	33,62	11,49
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"	56,78	57,22	54,09	64,42	64,59	60,67	57,35	61,00	52,02	53,75	60,95	4,17
14. ПАТ Завод "ПАВЛОГР АДХІММА Ш"	49,85	24,71	31,38	38,68	48,20	71,51	75,61	77,74	81,96	60,95	66,64	16,79
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	19,30	28,25	45,99	62,36	49,99	45,10	48,46	53,20	54,42	57,30	57,48	38,18
В середньому	51,34	53,31	44,50	43,74	44,47	43,92	52,26	54,93	51,85	48,13	51,83	0,49

* Складено автором за [122]

Як бачимо, у середньому питома вага оборотних активів в активах досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області більше, ніж в середньому по промисловості України, що є позитивним, але необхідно звернути увагу на той факт, що частка оборотних активів у загальній сумі активів в багатьох з досліджуваних підприємств значно коливається з року в рік.

Крім цього, негативним є той факт, що для кількох з досліджуваних підприємств існує пріоритет необоротних активів перед оборотними, зокрема на ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш» частка оборотних активів коливається

протягом досліджуваного періоду від 27,73% до 45,96%, у Державній холдинговій компанії «Дніпровський машинобудівний завод» (ДХК ДМЗ) – від 26,78% до 9,10%, на ПрАТ «Дніпропетровський експериментальний механічний завод» (ДнЕМЗ) – від 22,13% до 34,31%, що є дуже низькими показниками.

Таблиця 2.9

Показники діяльності підприємств України у 2004-2014 рр. *

Показники	Рекомендоване значення	Рік (станом на кінець року)											Відхилення (+,-) 2014 до 2004
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Чистий оборотний капітал, млн грн	> 0	40150	75359	81977	185859	220652	188521	219387	222571	221259	238698	234571	194421
Питома вага обор. активів в заг. сумі активів, %	тенденція до зростання	41,70	39,76	41,29	40,20	41,59	42,75	43,21	43,58	43,69	44,01	43,55	1,85
Пит. вага запасів обор. активів, %	тенденція до спадання	22,2	23,45	22,77	22,48	21,6	19,9	20,1	19,8	20,2	20,3	19,9	-2,3
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,0-2,0	1,03	1,08	1,07	1,14	1,11	1,07	1,09	1,10	1,12	1,13	1,09	0,06
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,6-0,8	0,80	0,82	0,83	0,88	0,87	0,86	0,87	0,88	0,88	0,89	0,87	0,07
Коефіцієнт грошової ліквідності	0,2-0,35	0,10	0,14	0,15	0,17	0,17	0,14	0,15	0,16	0,17	0,17	0,15	0,05
Коефіцієнт фінансової ліквідності	0,8-1,65	0,93	0,94	0,92	0,97	0,94	0,93	0,94	0,94	0,95	0,96	0,94	0,01
Коефіцієнт поточних фінансових потреб	≥ 1	1,075	1,064	1,087	1,031	1,064	1,075	1,064	1,064	1,053	1,042	1,064	-0,01

* Складено автором за [117, 134]

У ринкових умовах, коли господарська діяльність підприємства та його розвиток здійснюються за рахунок самофінансування, а при недостатності власних фінансових ресурсів – за рахунок позикових коштів, важливою аналітичною характеристикою є ліквідність підприємства. Основними

показниками ліквідності підприємства є чистий оборотний капітал (який дорівнює сумі ПФП та грошових коштів) та коефіцієнти ліквідності.

Чистий оборотний капітал як абсолютний показник ліквідності і платоспроможності за період 2004–2014 рр. на підприємствах України демонстрував позитивну динаміку (табл. 2.9): він збільшився із 40150 млн грн до 222571 млн грн, або на 182421 млн грн (у 4,5 раза). Це свідчить про підвищення платоспроможності підприємств.

Таблиця 2.10

Показники діяльності досліджуваних машинобудівних підприємств
Дніпропетровської області у 2004–2015 рр. *

Показники	Рекомендоване значення	Рік (станом на кінець року)											
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Чистий оборотний капітал, тис. грн	> 0	130606	134665	90068	39431	290305	229934	404939	324439	824774	743923	834633	97145
Пит. вага оборотних активів в заг. сумі активів, %	тенденція до зростання	51,34	53,31	44,50	43,74	44,47	43,92	52,26	54,93	51,85	48,13	51,83	50,19
Пит. вага запасів оборотних активах, %	тенденція до спадання	50,45	41,62	45,71	45,28	44,27	41,49	32,97	36,99	39,89	34,31	29,62	30,77
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,0-2,0	0,80	0,83	0,86	0,95	0,69	0,75	0,72	0,77	0,57	0,55	0,58	0,59
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,6-0,8	0,30	0,41	0,40	0,49	0,25	0,33	0,39	0,40	0,19	0,20	0,28	0,29
Коефіцієнт грошової ліквідності	0,2-0,35	0,01	0,04	0,04	0,02	0,05	0,08	0,07	0,06	0,18	0,12	0,06	0,06
Коефіцієнт фінансової ліквідності	0,8-1,65	0,79	0,79	0,82	0,93	0,64	0,67	0,65	0,71	0,39	0,43	0,52	0,53
Коефіцієнт поточних фінансових потреб	≥ 1	1,27	1,27	1,22	1,08	1,56	1,49	1,54	1,41	2,56	2,33	1,92	1,91

* Складено автором за [122]

Як видно з таблиці 2.9, коефіцієнт проміжної ліквідності був у межах рекомендованих значень тільки на початку періоду, складаючи 0,8. Протягом 2004–2014 рр. він збільшувався. Коефіцієнт грошової ліквідності був менше рекомендованого значення на протязі усього аналізованого періоду, становлячи 0,10 на початку періоду та 0,15 на кінець. Це свідчить про те, що підприємства в цілому не мають достатнього запасу ліквідності і не в змозі негайно погасити значну частку поточних зобов'язань коштами, що є в їх розпорядженні. Таким чином, стан ліквідності вітчизняних підприємств не можна вважати задовільним.

Якщо порівняти загальну картину ліквідності вітчизняних підприємств з показниками досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області (табл. 2.10), то можна побачити, що чистий оборотний капітал збільшився на 193833 тис. грн, або майже у 2,5 раза, що значно менше темпів зростання підприємств в цілому (5,54 раза).

Коефіцієнт швидкої ліквідності значно менше рекомендованого значення, що обумовлено специфікою діяльності підприємств машинобудування.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності також значно менше рекомендованого значення, крім цього він не демонструє тенденції до зростання, що є несприятливим показником.

Стан ліквідності і платоспроможності підприємств у розрізі видів економічної діяльності має суперечливу динаміку протягом аналізованого періоду. Одні види діяльності демонстрували поліпшення показників, а за іншими відбувалося погіршення.

Так, як видно з табл. 2.11, за період 2004–2014 рр. найбільша сума чистого оборотного капіталу була зосереджена у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві, промисловості та фінансовій діяльності.

Як бачимо, найбільші проблеми з ліквідністю виникають у підприємств, що працюють у сферах освіти, охорони здоров'я та соціальної допомоги, комунальних послуг, діяльності готелів і ресторанів. А відносно добре забезпечені оборотним капіталом підприємства, що займаються фінансовою діяльністю,

сільським господарством, мисливством і лісовим господарством та промислові підприємства.

Таблиця 2.11

Чистий оборотний капітал підприємств України за видами економічної діяльності у 2004–2014 рр., млн грн. *

Види економічної діяльності	Рік (станом на кінець року)											Відхилення (+/-) 2014 р. до 2004 р.
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	7549	8934	119	19301	27462	32507	39512	39782	39153	43215	42714	35165
промисловість, всього	21788	38537	48021	78564	80531	56796	64915	66412	66117	68521	69118	47330
в т.ч. досліджувані підприємства	131	135	90	39	290	230	405	324	525	744	835	704
Будівництво	1156	2514	3664	11029	11605	12779	14288	14603	14452	15790	15558	14402
Торгівля, ремонт	-2657	7296	10969	28132	20143	13500	15501	15824	15669	17901	17541	20198
Діяльність готелів та ресторанів	-39	-159	494	88	-144	-255	-285	-280	-281	-253	-251	-212
Діяльність транспорту та зв'язку	2115	3611	3284	6701	112	2741	3718	3801	3795	3615	3007	892
Фінансова діяльність	12116	19729	16732	47718	61298	63581	69873	69816	69825	72804	72349	60233
Операції з нерухомістю, оренда, надання послуг	-2399	-5267	-1476	-6390	19733	9386	14927	16107	15981	17905	17468	19867
Освіта	80	21	6	49	61	91	102	115	114	120	119	39
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	68	117	226	99	128	-220	-247	-253	-251	-228	-247	-315
Надання комунальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	400	73	224	373	-398	-2344	-3117	-3301	-3315	-2892	-2805	-3205
Всього	40177	75406	82263	18566	22053	18856	21918	22262	22125	23869	23457	194598

* Складено автором за [117, 134]

Як зазначалося у розділі 1 даного дослідження, ПФП підприємства у найпростішому варіанті розрахунку – це сума запасів та боргових прав до клієнтів (дебіторська заборгованість) за мінусом боргових зобов'язань постачальникам (кредиторська заборгованість). Розгляд економічного змісту ПФП підприємства впритул підводить нас до розрахунку середньої тривалості фінансового циклу, тобто часу, необхідного для перетворення коштів, вкладених в запаси і дебіторську заборгованість, в гроші на рахунку. Якщо відношення ПФП

підприємства до середньоденної виручки від реалізації дорівнює 50,06% (ДП «НВК «Електровозобудування» у 2002 році), це означає, що нестача оборотних коштів підприємства еквівалентна половині його річного обороту: 183 дні на рік підприємство працює тільки на те, щоб покрити свої ПФП.

Таблиця 2.12

Рівень поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств
Дніпропетровської області у відсотках до обороту *

№	Назва підприємства	Роки (станом на кінець року)													
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш"	15,73	14,72	16,03	14,15	13,33	13,85	16,52	22,14	16,95	18,25	18,17	21,16	26,75	24,65
2.	ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	67,37	91,05	59,79	69,31	58,49	30,02	14,11	74,94	27,19	13,95	15,24	25,98	68,39	51,24
3.	ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	33,09	36,94	56,97	80,66	66,74	58,13	30,33	41,46	51,61	52,71	54,13	37,95	38,03	59,11
4.	ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	70,93	40,03	35,03	34,90	37,04	38,41	34,78	58,18	45,98	43,87	40,95	53,29	47,40	50,17
5.	ПАТ "Дніпроважпапірмаш імені Артема"	17,26	26,26	18,80	26,77	16,11	15,04	21,83	29,37	32,91	40,88	88,48	85,10	52,72	60,14
6.	ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів"	10,57	29,66	41,45	44,35	90,99	144,77	198,63	135,38	24,71	41,06	45,22	42,45	76,03	122,69
7.	ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків"	22,74	21,01	13,47	13,30	15,07	15,76	33,08	81,44	55,16	31,20	24,90	27,38	20,87	23,55
8.	Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	38,79	36,47	32,54	22,01	27,56	22,31	74,43	340,99	236,68	34,50	252,34	1648,09	887,69	887,69
9.	ПАТ "Дніпрополімермаш"	66,68	152,45	65,53	55,10	36,82	44,84	791,64	1012,50	37,19	56,69	70,26	90,57	91,11	87,38
10.	ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"	29,75	21,16	17,36	14,64	15,72	18,64	16,20	18,76	19,37	27,61	28,76	68,93	60,32	49,27

Продовження табл. 2.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
11.	ДП "НВК "Електровозобудування"	50,06	39,49	24,96	22,80	23,75	17,81	24,45	62,09	32,41	22,61	30,75	23,67	25,18	30,82
12.	ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	800,00	286,41	198,05	-3,14	-20,72	-87,95	-113,50	-12,31	-12,71	-7,62	-3,17	3,31	9,31	11,37
13.	ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"	109,80	293,60	147,40	190,25	181,78	121,97	99,38	121,43	50,24	47,57	46,90	62,36	109,08	89,93
14.	ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"	70,14	24,99	26,30	37,31	40,39	26,88	16,33	11,96	16,22	49,73	63,65	105,46	113,53	95,40
15.	ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	-1,64	-5,28	-2,55	3,12	31,21	42,17	48,17	174,60	128,56	87,05	108,53	144,22	123,96	95,10

Розраховано автором за [122].

За даними таблиці 2.12 можна зробити висновок, що відношення поточних фінансових потреб до виручки від реалізації продукції значно коливається від підприємства до підприємства та від року до року. Найгірші показники бачимо у Державної холдингової компанії «Дніпровський машинобудівний завод» у 2013 році: 1648,09% означають, що підприємство майже сімнадцять років повинне працювати на те, щоб покрити свої ПФП. Але потрібно зазначити, що вже наступного року ситуація почала змінюватися на краще.

Проведений аналіз неодноразово довів, що досліджувані машинобудівні підприємства не мають чітко визначеної політики управління ПФП.

Отже, порівняння стану ліквідності промислових підприємств України і показниками досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області за період 2004–2014 рр. показало, що в останніх чистий оборотний капітал збільшився майже у 6,4 рази, що вище темпів зростання чистого оборотного капіталу підприємств в цілому (4,8 рази).

Коефіцієнт швидкої ліквідності протягом всього періоду значно менше рекомендованого значення, що обумовлено специфікою діяльності підприємств машинобудування. Коефіцієнт абсолютної ліквідності також значно менше

рекомендованого значення, крім цього він не демонструє тенденції до зростання, що є несприятливим показником.

Пошуку зв'язку між тривалістю фінансового циклу, рівнем поточних фінансових потреб підприємства та рівнем ліквідності підприємства присвячено певну кількість наукових робіт зарубіжних вчених. Зокрема С. Оджека [23, с. 10–19] використовує цикл обороту готівки (ССС) для пошуку та обґрунтування зв'язку між кредитною політикою фірми та її ліквідністю. У більш ґрунтовному дослідженні А. Вихаякумар [24, с. 156–175], розглядаючи питання управління прибутковістю та ліквідністю компанії, зауважує, що поточна ліквідність є функцією циклу обороту готівки, тому вона буде більш доречною для оцінки ефективності управління робочим капіталом за допомогою циклу обороту готівки, ніж традиційні показники ліквідності. Він додає, що трьома різними компонентами циклу обороту готівки (дебіторська заборгованість, запаси та кредиторська заборгованість) можна управляти різними способами з метою підвищення прибутковості, що було нами доведено при побудові матриці вибору політики управління ПФП.

Оптимальний рівень запасів має прямий вплив на прибутковість, оскільки він вивільняє ресурси робочого капіталу, які, у свою чергу, будуть інвестовані у бізнес-цикл, або збільшать рівень запасів для задоволення підвищення попиту на продукцію.

Так само кредитна політика та відстрочка платежів постачальниками мають вплив на прибутковість. Автор також стверджує, що цикл обороту готівки бажано зробити від'ємною величиною та прагнути його скорочення. Оскільки, чим менший цикл обороту готівки, тим ефективніше компанія управляє своїми грошовими потоками. Автор підтримує думку, що в літературі дуже рідко цикл обороту готівки використовується для характеристики ліквідності.

Вчені Бхутто та інші [22, с. 45–64] вводять нові поняття політики інвестування робочого капіталу (Working capital investment policy – INV) та політики фінансування робочого капіталу фірми (Working capital financing policy – FIN), які також можна розглядати як модернізовані показники ліквідності:

« $INV = \text{Total Current Assets} / \text{Total Assets}$, $FIN = \text{Total Current Liabilities} / \text{Total Assets}$ », тобто: показник інвестиційної політики дорівнює відношенню поточних активів до загальної суми активів, показник фінансової політики дорівнює відношенню поточних пасивів до загальної суми активів.

Цикл обороту готівки є мірою ризику ліквідності, спричиненого зростанням фірми. Проте, скорочення циклу створює новий ризик: навіть якщо фірма досягне від'ємного значення циклу, збираючи платежі від дебіторів раніше, ніж сплачуючи кредиторам, політика суворих зборів платежів та недбалих виплат не завжди є життєздатною.

Крім цього, що цикл обороту готівки – це один з основних показників того, наскільки ефективно компанія управляє фінансовими потоками з постачальниками (кредиторська заборгованість) і клієнтами (дебіторська заборгованість), тобто, чим довше цикл обороту готівки, тим більше чистого оборотного капіталу потрібно.

Ще одним чинником є те, що покупки можуть бути зроблені в кредит. Не сплачуючи за покупки одразу (з використанням товарного кредиту), компанія знижує свої потреби в ліквідності. В той же час, кредит, який компанія надає своїм клієнтам, збільшує цикл обороту готівки, оскільки дебіторам може бути потрібно більше часу для оплати за продукцію. Інформацію, необхідну для розрахунку циклу обороту готівки, можна знайти у звіті про фінансові результати та у балансі; чим коротше цикл обороту готівки, тим більше оборотних коштів компанія продукує, і тим менше вона повинна позичати.

Для оцінювання ступеня ліквідності підприємства вчені вживають відносні показники ліквідності, що різняться набором ліквідних засобів, які використовують для покриття короткострокових зобов'язань.

Перевагами застосування коефіцієнтів ліквідності є можливість усунення негативного впливу інфляції на окремі статті звітності: якщо інфляція призводить до різкого збільшення статей звітності, й важко за абсолютними даними зробити достовірні висновки щодо діяльності підприємства, тоді доцільно застосовувати

відносні показники. Інфляція може по-різному впливати на статті залежно від терміну їх знаходження на балансі чи оборотності.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні активів, згрупованих за ступенем зменшення ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, які групуються за ступенем терміновості їх погашення.

Найбільш мобільною частиною ліквідних коштів вважаються гроші й короткострокові фінансові вкладення.

До другої групи належать готова продукція, товари відвантажені і дебіторська заборгованість. Ліквідність цієї групи поточних активів залежить від своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообігу в банках, від попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форм розрахунків.

Значно більший термін знадобиться для перетворення виробничих запасів і незавершеного виробництва на готову продукцію, а потім в грошові кошти (табл. 2.13). Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки по кожній групі активів і пасивів. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються умови: $A_1 \geq П_1$; $A_2 \geq П_2$; $A_3 \geq П_3$; $A_4 \leq П_4$.

Таблиця 2.13

Класифікація активів та пасивів підприємства [2]

Групи активів	Позначка	Вид	Група пасивів	Позначка	Вид
Високоліквідні	A1	Грошові кошти	Найбільш термінові	П1	Кредиторська заборгованість
Швидколіквідні	A2	Дебіторська заборгованість	Короткострокові	П2	Короткострокові кредити
Повільноліквідні	A3	Запаси	Довгострокові	П3	Довгострокові кредити та позикові кошти
Важколіквідні	A4	Основні засоби	Постійні	П4	Джерела власних коштів

Якщо виконуються перші три нерівності, тобто поточні активи перевищують зобов'язання підприємства, то обов'язково виконується і остання нерівність. Це означає достатню наявність у підприємства власних оборотних коштів – тобто дотримується мінімальна умова його фінансової стійкості.

Таблиця 2.14

Загальноприйняті коефіцієнти ліквідності *

Назва	Синоніми	Зміст	Формула розрахунку за звітністю		Обмеження
Коефіцієнт загальної ліквідності	коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт загальної платоспроможності [135, с. 114–122], [136, с. 73]	показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити, якщо реалізує усі свої оборотні активи, в т.ч. матеріальні запаси	до 2013 року	$K_{зл} = \frac{OA(p.260\Phi 1)}{ПЗ(p.620\Phi 1)} \quad (2.1)$	$K_{зл} \geq 2$ Критичне значення 1, якщо менше за 1 – неліквідний баланс; 1-1,5 – своєчасність погашення боргів; при нормальному фінансовому – більше 2, тобто поточні активи повинні вдвічі перевищувати короткострокові зобов'язання
			після 2013 року	$K_{зл} = \frac{OA(p.1195\Phi 1)}{ПЗ(p.1695\Phi 1)}$ OA – оборотні активи; $ПЗ$ – поточні зобов'язання	
Коефіцієнт проміжної ліквідності	Коефіцієнт швидкої, критичної, суворої ліквідності [135, с. 114–122, 172], [136, с. 69–73]	показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів – грошових коштів, фінансових інвестицій та ДЗ	до 2013 року	$K_{нл} = \frac{OA(p.260\Phi 1) - 3(p.100 \div 140\Phi 1)}{ПЗ(p.620\Phi 1)} \quad (2.2)$	$0,6 \leq K_{нл} \leq 0,8$ У різних авторів різняться допустимі значення цього коефіцієнта, що ускладнює проведення аналізу та призводить до суперечливих висновків: у Л.А. Лахтіонової [135] 1-2, у Є.В. Мниха [136] 0,7–0,8
			після 2013 року	$K_{нл} = \frac{OA(p.1195\Phi 1) - 3(p.1100\Phi 1)}{ПЗ(p.1695\Phi 1)}$ $З$ – запаси	
Коефіцієнт грошової ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, абсолютної платоспроможності [135, с. 172], [136, с. 74]	показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити своїми грошовими коштами негайно, є найжорсткішим критерієм ліквідності	до 2013 року	$K_{зл} = \frac{ГК(p.230 + 240\Phi 1)}{ПЗ(p.620\Phi 1)} \quad (2.3)$	$0,2 \leq K_{зл} \leq 0,35$
			після 2013 року	$K_{зл} = \frac{ГК(p.1165\Phi 1)}{ПЗ(p.1695\Phi 1)}$ $ГК$ – грошові кошти	

* Складено автором за [135 – 146].

Недотримання будь-якої з трьох перших нерівностей показує, що ліквідність балансу більшою або меншою мірою відрізняється від абсолютної.

Але слід зазначити, що складові ПФП за такою класифікацією потрапляють до різних нерівностей, що ускладнює управління ними. Розрахунок ПФП можна визначити як $A_2 + A_3 - П_1 - П_2$ (табл. 2.13). За даними балансу такий аналіз можна зробити раз на місяць або квартал.

Для оцінки ліквідності застосовують систему коефіцієнтів, що заснована на зіставленні певного набору оборотних активів і поточних зобов'язань на основі інформації, наведеної у балансі підприємства (форма № 1).

Кожен з цих трьох коефіцієнтів має у вітчизняній та російськомовній економічній літературі по кілька назв, не кажучи вже про світову практику, що значно ускладнює взаєморозуміння між користувачами аналітичної інформації, тому надалі, на нашу думку, відповідно до кількості та сутності складових відповідних формул, доцільно використовувати такі назви коефіцієнтів (у дужках наведено синоніми, що зустрічаються в різних джерелах) (табл. 2.14).

Якщо коефіцієнт поточної ліквідності дуже високий, то це може бути пов'язано із надлишковими виробничими запасами, залишками готової продукції на складах, що вказує на уповільнення обороту капіталу, тобто необхідним є аналіз структури оборотних активів. Зниження коефіцієнту поточної ліквідності нижче 1 означає зростаючий ризик неплатоспроможності. У більшості досліджуваних машинобудівних підприємств виявлено нижчий рівень коефіцієнта проміжної ліквідності, тому проведено аналіз тенденції зміни цього показника та його складових за досліджуваний період. Виявлено, що зростання коефіцієнта проміжної ліквідності часто пов'язане зі зростанням дебіторської заборгованості або грошових коштів, що свідчить про серйозні фінансові проблеми підприємства. Крім того, ми вважаємо, що мало розмежувати коефіцієнти ліквідності тільки за складовими оборотних активів та поточних зобов'язань, а один і той самий знаменник у розрахунку коефіцієнтів – поточні зобов'язання – значно звужує можливості аналізу та прогнозування ліквідності підприємства.

Рекомендовані значення коефіцієнтів ліквідності в залежності від методики розрахунку, запропоновані вченими (Додаток М), такі:

– коефіцієнт загальної ліквідності – у межах 1,0 – 3,0;

– коефіцієнт проміжної ліквідності – у межах 0,5 – 1,0;

– коефіцієнт грошової ліквідності – у межах 0,01 – 0,5.

Оскільки показники ліквідності та поточні фінансові потреби поєднані схожим набором складових, пропонуємо ввести до системи коефіцієнтів ліквідності четвертий коефіцієнт, який покаже, яку частину поточних зобов'язань підприємство зможе погасити, реалізувавши запаси та стягнувши дебіторську заборгованість, не використовуючи грошові кошти, що спростить оцінку поточних фінансових потреб підприємства, та назвати його коефіцієнтом фінансової ліквідності; граничні межі його розраховуємо, використовуючи коефіцієнти загальної та грошової ліквідності (2.4) (табл. 2.15):

$$K_{\phi л} = \frac{3(p.100 \div 140\Phi.1) + ДЗ(p.160 \div 210\Phi.1)}{КЗ(p.620\Phi.1)}, \quad (\text{форма звітності до 2013 р.}),$$

$$K_{\phi л} = \frac{3(p.1100\Phi.1) + ДЗ(p.1125 \div 1155\Phi.1)}{КЗ(p.1695\Phi.1)} \quad (\text{форма звітності з 2013 р.}),$$

$$1,65 \leq K_{\phi л} \leq 1,85. \quad (2.4)$$

Таблиця 2.15

Значення коефіцієнту фінансової ліквідності досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області за 2002–2015 рр. *

Назва підприємства	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш"	2,73	3,00	2,05	11,58	16,54	5,43	2,67	6,75	3,93	2,50	2,88	10,75	2,55	4,93
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	14,67	9,17	4,07	13,98	3,80	1,52	1,14	1,34	1,54	1,11	1,68	3,11	2,74	4,66
3. ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	0,84	0,79	0,61	0,73	0,90	0,65	0,93	1,07	1,21	1,26	2,45	2,17	1,74	1,80
4. ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	1,64	1,59	1,75	1,42	1,80	1,61	1,15	1,77	1,98	1,36	1,32	1,36	1,36	1,40
5. ПАТ "Дніпроважпапірмаш імені Артема"	1,53	0,91	0,53	0,92	0,65	0,44	0,50	0,37	0,38	0,32	0,32	0,22	0,22	0,22
6. ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів"	0,91	1,07	1,08	1,08	0,39	0,23	0,91	0,38	0,60	0,33	1,02	0,93	0,89	0,15

Продовження табл. 2.15

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
7. ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків"	1,13	1,06	0,96	0,87	0,85	0,86	1,20	1,98	1,24	1,15	1,60	0,99	0,69	1,21
8. Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	1,07	1,28	1,37	1,25	1,39	1,24	1,73	1,01	0,99	0,63	0,53	0,39	0,37	0,24
9. ПАТ "Дніпрополімермаш"	1,49	1,03	0,82	0,65	0,46	0,48	0,55	0,53	0,62	0,65	0,35	0,69	0,72	0,71
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"	2,80	1,58	1,56	1,46	2,59	2,10	1,88	1,69	9,91	3,15	24,27	21,43	9,48	5,40
11. ДП "НВК "Електроозобудування"	3,04	3,69	3,22	2,07	1,87	2,10	2,02	2,13	1,80	1,94	1,91	1,81	1,54	1,24
12. ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	2,50	2,18	3,71	0,78	0,73	0,77	0,21	0,06	0,03	0,60	0,55	1,40	2,05	1,90
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"	1,69	1,57	2,45	1,83	1,21	1,18	1,17	1,03	0,91	0,80	0,82	0,65	0,49	0,42
14. ПАТ "ПАВЛОГРАДХІММАШ" Завод	1,60	2,95	2,63	0,43	0,47	0,91	1,08	1,04	1,35	3,10	6,48	2,74	2,39	6,25
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	0,67	0,67	0,94	1,08	2,63	1,65	3,02	7,10	5,59	4,11	3,72	5,03	17,79	24,32

* Розраховано автором за [122]

Як показало дослідження показників машинобудівних підприємств Дніпропетровської області, фактичні значення усіх коефіцієнтів ліквідності набагато нижче критичних (рекомедованих). Вважається, що необхідно застосовувати заходи щодо збільшення цих показників за рахунок збільшення найбільш ліквідних активів або зменшення найбільш термінових зобов'язань, короткострокових кредитів та / або поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями. З іншого боку, В. Вовк та О. Бугай [137] вважають, що це не дає підстави робити висновок про неможливість підприємства негайно погасити свої борги, бо мало ймовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно пред'явили йому боргові вимоги. Крім банківського кредитування можливим та сприятливим для фінансового стану підприємства (але не завжди для його репутації) є отримання відстрочок платежу від постачальників, від працівників

(заборгованість по зарплаті), від держави (короткострокова заборгованість із сплати податків). Також можливі інші способи покриття поточних фінансових потреб: комерційний кредит, який оформлюється рухом векселів; факторингові операції (продаж дебіторської заборгованості з дисконтом банкам чи факторинговим компаніям); короткострокові позики, що надаються сторонніми організаціями (фінансово-промисловими групами, холдингами).

Дослідження показало, що фактичні значення коефіцієнту фінансової ліквідності відрізняються від рекомендованого як у бік перевищення, так і навпаки. Це означає, що одним підприємствам необхідно переглянути політику управління запасами і дебіторською заборгованістю у бік їх зменшення, а іншим рекомендовано збільшення цього показника за рахунок збільшення запасів та дебіторської заборгованості або зменшення найбільш термінових зобов'язань.

Вибір способу покриття ПФП залежить від особливостей діяльності підприємства, його кредитної історії, кваліфікації фінансових менеджерів та впливу на підприємство внутрішніх і зовнішніх факторів.

Висновки до розділу 2

Дослідження аналітичних аспектів управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, проведене у розділі 2, дозволило сформулювати наступні висновки:

1. Машинобудівні підприємства на відміну від підприємств, орієнтованих на споживчі ринки, мають триваліший виробничий цикл, що потребує більших обсягів фінансування. Тобто, необхідно прагнути до скорочення тривалості фінансового циклу, чого можна досягти трьома шляхами: зменшенням тривалості виробничого циклу за допомогою оптимізації схеми закупівлі сировини; зменшенням строку погашення дебіторської заборгованості за допомогою жорсткішої кредитної політики; збільшенням строку погашення кредиторської заборгованості завдяки отриманню відстрочки платежів постачальникам.

2. Динаміка тривалості складових фінансового циклу відображає не тільки ступінь ефективності управління оборотним капіталом, а й певні процеси, що можуть привести до збільшення операційного циклу: зміна номенклатури продукції, політики формування запасів, кредитної політики; тоді збільшення тривалості фінансового циклу компенсується збільшенням рентабельності підприємства, і така ситуація викликала необхідність вивчення факторів, які впливають на рівень та динаміку поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств. Уточнено класифікацію таких факторів: їх поділено за критерієм прямої дії на зовнішні (загальноекономічні, правові, фіскально-бюджетні, міжгосподарські, грошово-кредитні) та внутрішні (організаційні, виробничі, фінансові), за критерієм можливості вимірювання на кількісні та якісні. Кількісні фактори на кожне підприємство впливають не однаково, що ускладнює побудову загальної моделі, яку кожне підприємство могло б використовувати для прогнозування рівня своїх поточних фінансових потреб. Врахування зовнішніх факторів, зокрема прогнозних макропоказників розвитку вітчизняної економіки, дозволить підприємствам скоригувати стратегію управління ПФП на наступний період або тактичні заходи до кінця поточного періоду.

3. Чистий оборотний капітал як абсолютний показник ліквідності і платоспроможності за 2004–2014 рр. на підприємствах України демонстрував позитивну динаміку, що свідчить про підвищення їх платоспроможності. Коефіцієнт проміжної ліквідності був у межах норми тільки на початку періоду, і протягом 2004–2014 рр. збільшувався; коефіцієнт грошової ліквідності був менше рекомендованого значення протягом усього аналізованого періоду, отже, підприємства в цілому не мають достатнього запасу ліквідності і не в змозі негайно погасити значну частину поточних зобов'язань. Відношення поточних фінансових потреб до виручки від реалізації продукції значно коливається. Проведений аналіз неодноразово довів, що досліджувані машинобудівні підприємства не мають чітко визначеної політики управління ПФП.

4. Для оцінки рівня ліквідності підприємства застосовують систему коефіцієнтів, що заснована на зіставленні певного набору оборотних активів і

поточних зобов'язань на основі інформації, наведеної у балансі підприємства. Виходячи зі схожості набору складових показників ліквідності й поточних фінансових потреб, запропоновано ввести коефіцієнт фінансової ліквідності, який розраховано з використанням граничних меж коефіцієнтів загальної та грошової ліквідності. Він є основою прийняття управлінських рішень щодо визначення частини поточних зобов'язань, яку машинобудівне підприємство відшкодовує шляхом реалізації запасів та стягнення дебіторської заборгованості без використання грошових коштів.

Основні результати, відображені у розділі 2, розкрито у наукових працях, наведених у переліку використаних джерел [106, 107, 113, 147, 148, 149, 150, 151].

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ФІНАНСОВИМИ ПОТРЕБАМИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Контроль поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств за показниками ліквідності

Однією з умов стабільного функціонування підприємства є забезпечення своєчасних розрахунків з постачальниками, банками, бюджетом, робітниками. Підприємства повинні володіти певним обсягом фінансових ресурсів, щоб мати змогу точно в термін і повністю розраховуватися за своїми зобов'язаннями, тобто фінансовий стан підприємства має характеризуватися певним рівнем ліквідності.

Зміна обсягів та структури активів за ступенем їхньої ліквідності в часі обов'язково повинна передбачити корективи загальної політики управління ліквідністю підприємства та політики управління ПФП.

Незначні обсяги обороту цінних паперів на вітчизняному фондовому ринку, високий рівень ризику фінансових інвестицій не дають змоги віднести до абсолютно ліквідних активів, поряд з грошовими коштами, і поточні фінансові інвестиції. Потрібен певний час для перетворення їх у засоби платежу, крім цього можлива втрата їхньої ринкової вартості.

Відсутність або недосконалість планування ліквідності негативно впливає на фінансову стабільність підприємств, а закордонні розробки з наведеної вище причини не можуть бути корисними. Тому в ході управління й контролю ПФП необхідно врахувати вітчизняні особливості фінансового ринку та необхідність підтримання рекомендованого рівня ліквідності, що ускладнюється пошуком такого співвідношення рентабельності й ліквідності, при якому активи підприємства використовуються найефективніше.

З довгострокової точки зору підтримання ліквідності машинобудівного підприємства піддається впливу таких факторів:

- наявність конкурентів, що при обмеженій кількості покупців призводить до того, що підприємство не може диктувати ціни покупцям;

- тривалий час розробки та виготовлення продукції, довгий період часу між постачанням запасів та надходженням коштів за реалізовану продукцію.

Розглядаючи планування і контроль поточних фінансових потреб або тривалості фінансового циклу підприємства з позиції управління ліквідністю підприємства, слід окреслити такі завдання [152]:

- забезпечення достатнього рівня ліквідності активів підприємства, тобто їхньої здатності перетворюватися в грошові кошти в ході певного виробничо-технологічного процесу: чим коротший період перетворення, тим більшим ступенем ліквідності характеризується певний актив, своєчасне визначення термінів і обсягів використання грошових ресурсів залежно від їхньої важливості;

- забезпечення достатнього та стабільного рівня платоспроможності підприємства, тобто наявності у підприємства грошей, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення;

- забезпечення достатнього і стабільного рівня фінансової стійкості підприємства, тобто такого стану фінансових ресурсів, їх формування, розподілу та використання, що забезпечує пропорційний, збалансований розвиток підприємства при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику;

- застосування найбільш ефективних видів кредиту та забезпечення мінімізації витрат по залученню кредитних ресурсів; види банківських кредитів: бланковий, овердрафт, сезонний, кредитна лінія, онкольний, ломбардний, консорціумний, які мають відмінності в умовах надання та погашення, витратах по залученню, що пов'язано з різними вимогами до кредитоспроможності підприємства;

- дотримання принципу цільового використання кредитних ресурсів та забезпечення достатнього рівня ефективності їх залучення;

- визначення умов розрахункової політики з покупцями з урахуванням необхідності задоволення потреб надходження коштів за обсягами і в часі; та

недопущення наявності дефіциту покриття необхідних коштів для здійснення безперебійної поточної діяльності.

Слід зазначити, що серед 15 досліджуваних машинобудівних підприємств тільки два можна охарактеризувати як стабільно працюючі, рентабельні та платоспроможні. Це ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш» та ПАТ «Дніпропетровський стрілочний завод».

Найважливішим інструментом контролю узгодженості показників балансу та плану ліквідності з метою забезпечення стабільної фінансової рівноваги ми вважаємо планування поточних фінансових потреб підприємства, оскільки зниження ПФП приводить до збільшення коефіцієнтів ліквідності, і навпаки, що потребує пошуку компромісного плану.

Слід зазначити, що традиційні, загальноприйняті коефіцієнти ліквідності мають певні недоліки:

- запізнення в аналізі: всі коефіцієнти є статичними, оскільки їх розраховують на основі балансу, який характеризує стан підприємства на певну дату, вони не відображають майбутнього надходження та витрачання коштів від звичайної, фінансової та інвестиційної діяльності, розрахунки здійснюють за даними про минулий період, вони не враховують дії, що мають місце у поточному періоді та які спрямовані на удосконалення управління фінансовими процесами з метою забезпечення ліквідності та платоспроможності;

- спотвореність: коефіцієнти часто не дають реальної картини стану ліквідності й платоспроможності, бо є можливість завищення величин показників через включення до складу поточних активів неліквідних запасів, відстроченої, простроченої або взагалі безнадійної дебіторської заборгованості. Тобто існує ймовірність, що сума дебіторської заборгованості збільшується в балансі саме внаслідок низької платіжної дисципліни покупців, а не збільшення продажів продукції підприємства;

- багатоваріантність: запропоновані способи оцінки ліквідності та платоспроможності різняться кількістю та методами розрахунку використовуваних показників, відсутні орієнтовні (нормативні) величини

зазначених вище коефіцієнтів, які розраховані на основі аналізу стану підприємств різних галузевих структур.

Таким чином, процес контролю в управлінні поточними фінансовими потребами, заснований на аналізі традиційних показників ліквідності підприємства, не є досконалим та точним, оскільки традиційні показники ліквідності не враховують те, як довго активи чи зобов'язання знаходяться в обороті. Проте, тривалість зберігання чи період обороту має значний вплив на те, як швидко підприємство постане перед необхідністю сплачувати свої борги.

Традиційні показники ліквідності основані на тому, що стан ліквідності підприємства кращий, якщо поточні активи більші, ніж короткострокові зобов'язання. Удосконалені показники ліквідності враховують слабкі сторони традиційних показників ліквідності: рівень ліквідності оборотних активів та запасів, термін погашення поточних зобов'язань.

Пропонуємо наступний алгоритм розрахунку удосконалених показників ліквідності:

1) кожній складовій оборотних активів надається певний коригуючий коефіцієнт з урахуванням ступеня ліквідності (вага кожного активу дорівнює 1 мінус обернений показник оборотності (коефіцієнт завантаження) (оборотність – це відношення виручки від реалізації продукції до середнього за період значення відповідного показника) цього активу); коефіцієнт 1 присвоюється грошовим коштам та короткостроковим фінансовим вкладенням (через високий ступінь ліквідності), тобто, вони не коригуються;

2) в порядку зниження ліквідності наступна складова оборотних активів - дебіторська заборгованість, тому до неї застосовуємо коригуючий коефіцієнт

$\frac{1}{ОДЗ}$ (3.1):

$$УДЗ = СДЗ(1 - \frac{1}{ОДЗ}), \quad (3.1)$$

де $УДЗ$ – скоригована дебіторська заборгованість, грн;

$СДЗ$ - середня дебіторська заборгованість, грн;

$ОДЗ$ - оборотність дебіторської заборгованості.

3) наступний крок - запаси, в яких ще менший ступінь ліквідності; для їх коригування застосовуємо наступну формулу (3.2):

$$УЗ = СЗ\left(1 - \frac{1}{ОДЗ} - \frac{1}{ОЗ}\right), \quad (3.2)$$

де $УЗ$ – скоригована величина запасів, грн;

$СЗ$ – середня величина запасів, грн;

$ОЗ$ – оборотність запасів.

4) аналогічним чином враховуємо оборотність поточних зобов'язань; для кредиторської заборгованості, як найбільш термінового зобов'язання, коригуючий коефіцієнт приймаємо рівним одиниці;

5) якщо ми враховуємо короткострокові кредити банків при оцінці поточних зобов'язань, то використовуємо таку формулу (3.3):

$$УКК = СКК\left(1 - \frac{1}{ОКК}\right), \quad (3.3)$$

де $УКК$ – скоригована величина короткострокових кредитів банків, грн;

$СКК$ – середня величина короткострокових кредитів банків, грн;

$ОКК$ - оборотність короткострокових кредитів банків.

Тепер шляхом підстановки можна розрахувати удосконалені (скориговані) коефіцієнти ліквідності підприємства (усі складові наведено вище) (3.4 – 3.7).

1. Удосконалений коефіцієнт загальної ліквідності:

$$УК_{зл} = \frac{ГК + СДЗ\left(1 - \frac{1}{ОДЗ}\right) + СЗ\left(1 - \frac{1}{ОДЗ} - \frac{1}{ОЗ}\right)}{КЗ + СКК\left(1 - \frac{1}{ОКК}\right)} \quad (3.4)$$

2. Удосконалений коефіцієнт проміжної ліквідності:

$$УК_{пл} = \frac{ГК + СДЗ\left(1 - \frac{1}{ОДЗ}\right)}{КЗ + СКК\left(1 - \frac{1}{ОКК}\right)} \quad (3.5)$$

3. Удосконалений коефіцієнт грошової ліквідності:

$$УК_{зл} = \frac{ГК}{КЗ + СКК\left(1 - \frac{1}{ОКК}\right)} \quad (3.6)$$

4. Удосконалений коефіцієнт фінансової ліквідності:

$$UK_{\text{фл}} = \frac{CDZ(1 - \frac{1}{ODZ}) + CZ(1 - \frac{1}{ODZ} - \frac{1}{OZ})}{KZ + CKK(1 - \frac{1}{OKK})} \quad (3.7)$$

Теоретично підприємство може збільшити значення коефіцієнтів ліквідності, збільшуючи обсяг запасів та дебіторської заборгованості та знижуючи обсяг поточних зобов'язань, що виглядатиме як підвищення ефективності управління активами та зобов'язаннями, але з іншого боку, це значно підвищить рівень ПФП, що є негативним чинником. Тут виникає протиріччя, яке ми пропонуємо вирішити.

Значення удосконалених коефіцієнтів може виявитися вище або нижче за ті, що розраховані традиційним способом. Якщо підприємство ефективно управляє своїми поточними активами та поточними зобов'язаннями, тоді нові показники ліквідності виявляться вище традиційних. Це відбувається внаслідок того, що чим більше коефіцієнт оборотності (активів чи зобов'язань), тим більшими будуть і коригуючі показники, тому, якщо коефіцієнт оборотності складових поточних активів більше коефіцієнту оборотності складових поточних пасивів, тоді й удосконалені показники ліквідності будуть вище. Розрахунки, проведені для всіх досліджуваних підприємств (Додаток Н), показали, що напрямки змін різні, тобто є роки із збільшенням коефіцієнтів ліквідності, є роки – зі зменшенням. Коефіцієнти ліквідності тісно пов'язані з поточними фінансовими потребами підприємства, оскільки в них однакові складові (обсяг запасів, розмір дебіторської та кредиторської заборгованості). Можна стверджувати, що збільшення удосконалених коефіцієнтів ліквідності призведе до зменшення рівня ПФП, що означатиме більш ефективне управління грошовими коштами підприємства.

Результати розрахунків, наведених у Додатку Л, свідчать про те, що рекомендованого значення коефіцієнту загальної ліквідності протягом усього досліджуваного періоду дотримувалися ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш» та ДП «НВК «Електровозобудування», а також ПАТ «Синельниківський ресорний завод» з 2006 року. Інші показники ліквідності – як традиційні, так і удосконалені – не дотримані жодним підприємством. Потрібно відзначити, що найчастіше

серед досліджуваних підприємств протягом досліджуваного періоду коефіцієнт загальної ліквідності знаходився у межах від 1 до 1,5, коефіцієнт проміжної ліквідності – у межах від 0,4 до 0,6, коефіцієнт грошової ліквідності – у межах від 0,01 до 0,1, коефіцієнт фінансової ліквідності – у межах від 0,09 до 1,4, що значно менше рекомендованих значень, наведених вище, проте, очевидно, є притаманним підприємствам машинобудування.

Прийняття управлінських рішень потребує адекватних показників, які б визначали поточний стан підприємства та були б зручними для розрахунку і прогнозування. Але, як з'ясовано вище, традиційні показники ліквідності, які не враховують періоди обороту їхніх складових, недооцінюють або переоцінюють реальну ліквідність та платоспроможність підприємства.

Невірна оцінка ліквідності підприємства може привести до невідповідних ситуації управлінських рішень. Те саме можна сказати й про оцінку ПФП. Отже, використовуючи удосконалені коефіцієнти, можна ретельніше та адекватніше дослідити, проаналізувати та спрогнозувати фінансовий стан підприємства.

Крім удосконалення традиційних показників ліквідності доцільним, на нашу думку, буде впровадження коефіцієнту поточних фінансових потреб K_{nfn} , який показує, наскільки заборгованість постачальникам покриває заборгованість покупців та гроші, іммобілізовані у запаси (3.8), (3.9):

$$K_{nfn} = \frac{KЗ}{З + ДЗ} \quad (3.8)$$

або

$$K_{nfn} = \frac{KЗ + КК}{З + ДЗ + НЗВ + ГП} \quad (3.9)$$

Рекомендоване значення $K_{nfn} \geq 1$. Цей коефіцієнт показує, якою мірою комерційний кредит, отриманий від постачальників, покриває кошти, що іммобілізовані у запасах та дебіторській заборгованості, тобто скільки грошових одиниць поточних зобов'язань припадає на одну грошову одиницю поточних активів (за мінусом грошових коштів).

Таблиця 3.1

Значення коефіцієнта поточних фінансових потреб K_{nfn} машинобудівних підприємств Дніпропетровської області, 2002–2015 рр.

№	Назва підприємства	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1.	ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш"	0,17	0,05	0,04	0,02	0,01	0,02	0,16	0,01	0,07	0,03	0,02	0,04	0,01	0,01
2.	ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	0,01	0,04	0,18	0,01	0,08	0,23	0,13	0,05	0,04	0,25	0,09	0,03	0,03	0,06
3.	ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	0,66	0,68	0,22	0,52	0,20	0,53	0,60	0,48	0,35	0,20	0,24	0,33	0,30	0,05
4.	ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	0,35	0,24	0,24	0,09	0,04	0,07	0,14	0,10	0,09	0,15	0,12	0,12	0,15	0,19
5.	ПАТ "Дніпроважпапірмаш імені Артема"	0,40	0,57	0,72	0,15	0,86	0,27	0,59	0,71	0,35	0,48	0,57	0,88	0,87	0,87
6.	ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів"	0,53	0,20	0,24	0,15	0,38	0,53	0,23	0,28	0,59	0,71	0,19	0,13	0,15	0,15
7.	ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків"	0,34	0,68	0,61	0,63	0,63	0,41	0,10	0,01	0,17	0,11	0,24	0,46	0,34	0,23
8.	Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	0,21	0,17	0,25	0,27	0,34	0,28	0,16	0,13	0,10	0,48	0,15	0,25	0,25	0,54
9.	ПАТ "Дніпрополімермаш"	0,36	0,36	0,52	0,51	0,08	0,18	0,93	0,62	0,61	0,46	0,19	0,11	0,23	0,11
10.	ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"	0,30	0,59	0,52	0,62	0,23	0,43	0,51	0,56	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02
11.	ДП "НВК "Електробудування"	0,13	0,15	0,23	0,35	0,42	0,31	0,04	0,29	0,38	0,28	0,24	0,29	0,51	0,55
12.	ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	0,06	0,20	0,02	1,22	1,22	1,17	2,93	1,13	2,95	1,34	1,14	0,00	0,00	0,03
13.	ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"	0,42	0,40	0,21	0,24	0,33	0,56	0,50	0,31	0,38	0,43	0,37	0,43	0,32	0,27
14.	ПАТ "ПАВЛОГРАДХІММАШ" Завод	0,24	0,13	0,13	0,38	0,20	0,26	0,21	0,59	0,52	0,09	0,10	0,18	0,23	0,11
15.	ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	1,05	1,19	0,98	0,88	0,32	0,59	0,30	0,04	0,03	0,03	0,10	0,03	0,01	0,01

Розраховано автором на основі [122].

Так ми змінюємо саму логіку підходу до оцінки ліквідності – не активи

покривають зобов'язання, а навпаки: кредит, який ми беремо, має покривати борг, який нам ще не повернули. Граничні межі K_{nfn} встановити важко, оскільки головною метою управління ПФП є перетворення їх рівня на від'ємне значення за допомогою збалансування дебіторської та кредиторської заборгованості, але збільшувати строки сплати кредиторської заборгованості безкінечно неможливо, оскільки це призведе до втрати більшості постачальників підприємства, отже, критичне значення K_{nfn} має узгоджуватися із коефіцієнтами ліквідності. У таблиці 3.1 розраховано K_{nfn} за формулою (3.9).

Дослідження коефіцієнту поточних фінансових потреб показало, що у більшості випадків його значення набагато менше 1, тобто, сума кредиторської заборгованості не покриває суму запасів та дебіторської заборгованості, отже підприємства відволікають певну частку оборотних коштів у запаси та відстрочки дебіторам. Більш ретельний аналіз показав, що випадки, коли коефіцієнт ПФП значно перевищує 1, пов'язані із збитковою діяльністю підприємств, призупиненням виробництва, що виражається у мінімальному або нульовому розмірі запасів та дебіторської заборгованості при великому розмірі кредиторської, зокрема короткострокових кредитів банків.

Далі узгодимо коефіцієнт поточних фінансових потреб з коефіцієнтами ліквідності. Якщо перетворити обмеження щодо величини K_{nfn} на нерівність, отримаємо формулу (3.10):

$$0 < 3 + ДЗ \leq КЗ \quad (3.10)$$

За рекомендованими значеннями коефіцієнтів ліквідності, запропонованими різними авторами (Додаток М), отримаємо такі нерівності:

$$КЗ \leq ГК + 3 + ДЗ \leq 3,0 \times КЗ \quad (3.11)$$

$$0,50 \times КЗ \leq ГК + ДЗ \leq КЗ \quad (3.12)$$

$$0,01 \times КЗ \leq ГК \leq 0,50 \times КЗ \quad (3.13)$$

Звідси отримаємо такі нерівності:

$$0,49 \times КЗ \leq ДЗ \leq 0,50 \times КЗ \quad (3.14)$$

$$0,50 \times КЗ \leq 3 \leq 2,0 \times КЗ \quad (3.15)$$

$$0,99 \times KЗ \leq 3 + ДЗ \leq 2,50 \times KЗ \quad (3.16)$$

Отже, з метою узгодження коефіцієнтів ліквідності та коефіцієнту ПФП сума запасів і дебіторської заборгованості, з одного боку, та розмір кредиторської заборгованості, з іншого, повинні відповідати таким умовам (3.17):

$$0,99 \times KЗ \leq 3 + ДЗ \leq KЗ \quad (3.17)$$

Використання отриманих нами коефіцієнтів ліквідності для досліджуваних підприємств приведе до аналогічних результатів:

$$KЗ \leq ГК + 3 + ДЗ \leq 1,50 \times KЗ \quad (3.18)$$

$$0,40 \times KЗ \leq ГК + ДЗ \leq 0,60 \times KЗ \quad (3.19)$$

$$0,01 \times KЗ \leq ГК \leq 0,10 \times KЗ \quad (3.20)$$

Звідси отримаємо такі обмеження:

$$0,39 \times KЗ \leq ДЗ \leq 0,50 \times KЗ \quad (3.21)$$

$$0,59 \times KЗ \leq 3 \leq 0,80 \times KЗ \quad (3.22)$$

$$0,99 \times KЗ \leq 3 + ДЗ \leq 1,40 \times KЗ \quad (3.23)$$

Отже, знову отримаємо обмеження:

$$0,99 \times KЗ \leq 3 + ДЗ \leq KЗ \quad (3.24)$$

З іншого боку, відповідно до наведених вище нерівностей можна стверджувати, що співвідношення між елементами ПФП, які дозволять утримуватися в межах рекомендованих значень коефіцієнтів ліквідності (прийнятих в економічній літературі), такі:

$$ДЗ = (0,49 \div 0,50) \times KЗ, \text{ або } KЗ = (2,0 \div 2,04) \times ДЗ \quad (3.25)$$

$$3 = (0,5 \div 2,0) \times KЗ, \text{ або } KЗ = (0,5 \div 2,0) \times 3. \quad (3.26)$$

Для знайдених нами граничних меж коефіцієнтів ліквідності досліджуваних підприємств співвідношення між елементами ПФП такі:

$$ДЗ = (0,39 \div 0,50) \times KЗ, \text{ або } KЗ = (2,0 \div 2,564) \times ДЗ \quad (3.27)$$

$$3 = (0,59 \div 0,80) \times KЗ, \text{ або } KЗ = (1,25 \div 1,695) \times 3. \quad (3.28)$$

Як показали розрахунки, ДП «НВК «Електровозобудування» не дотримується розроблених нами співвідношень між складовими ПФП та орієнтовного значення коефіцієнта ПФП. У 2014 році підприємству було

запропоновано підтримувати розмір запасів, оскільки він знаходиться в орієнтовних межах відносно кредиторської заборгованості $Z = 0,77 KЗ$ при нормативі $Z = 0,59 \div 0,8KЗ$, проте зменшити розмір дебіторської заборгованості (фактично $ДЗ = 2,61 KЗ$ при нормативі $ДЗ = 0,39 \div 0,5KЗ$), $K_{n\phi n} = 0,29$ при нормативі $K_{n\phi n} \geq 1$. Підприємство значно перевищує орієнтовні значення як традиційного, так і удосконаленого коефіцієнта загальної ліквідності, що також свідчить про надлишкову дебіторську заборгованість порівняно з кредиторською.

Отже, зберігаючи постійний рівень запасів для підтримання нормальної виробничої діяльності, підприємство повинно було збільшити КЗ до інтервалу від 21493,8 до 29145,5 тис. грн та зменшити дебіторську заборгованість до інтервалу від 9874,7 тис. грн до 12659,8 тис. грн. В такому разі $K_{n\phi n}$ опиниться в інтервалі від 1,02 до 1,26 та коефіцієнти ліквідності будуть у межах орієнтовних значень.

ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» не дотримується розроблених нами співвідношень між складовими ПФП та орієнтовного значення коефіцієнта ПФП. У 2014 році підприємству було запропоновано підтримувати розмір запасів, проте майже втричі наростити обсяг кредиторської заборгованості (фактично $Z = 1,97 KЗ$ при нормативі $Z = 0,59 \div 0,8KЗ$), а також зменшити розмір дебіторської заборгованості (фактично $ДЗ = 5,61 KЗ$ при нормативі $ДЗ = 0,39 \div 0,5KЗ$), $K_{n\phi n} = 0,13$ при нормативі $K_{n\phi n} \geq 1$.

ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» значно перевищує орієнтовні значення як традиційного, так і удосконаленого коефіцієнта загальної ліквідності, що також свідчить про надлишкову дебіторську заборгованість порівняно з кредиторською.

Отже, зберігаючи постійний рівень запасів для підтримання нормальної виробничої діяльності, підприємство повинно було збільшити кредиторську заборгованість до інтервалу від 36726,3 до 49798,3 тис. грн та зменшити дебіторську заборгованість до інтервалу від 16872,3 тис. грн до 21631,1 тис. грн. В такому разі $K_{n\phi n}$ опиниться в інтервалі від 1,02 до 1,26, та коефіцієнти ліквідності будуть у межах орієнтовних значень.

Наступний етап управління ПФП – це планування. Проведений аналіз дозволив побудувати алгоритм планування ПФП (рис. 3.1).

Процеси виконання плану на досліджуваних підприємствах рекомендовано будувати на основі алгоритму планування ПФП, проте окремий підрозділ не створено, а до працівників фінансового відділу, бухгалтерії та відділу збуту доведено планові показники співвідношення складових ПФП та вдосконалену методику й орієнтовні значення коефіцієнтів ліквідності.

Етап виконання плану на досліджуваних підприємствах забезпечений ресурсами: встановлено ліміти залишків запасів, ліміти дебіторської та кредиторської заборгованості, переглянуто договори з контрагентами, знайдено можливість прискорення оборотності дебіторської заборгованості шляхом мотивації дебіторів до прискореної оплати поставленої продукції за допомогою знижок, планування ПФП рекомендовано проводити за допомогою Microsoft EXCEL, пакет Solver («Пошук рішення»).

Наступний етап, без якого практична реалізація плану є неможливою – це мотивація. Мотивацію персоналу до злагоджених дій щодо досягнення планових показників рівня ПФП та ліквідності здійснено наступним чином: на ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» проведено роз'яснювальну роботу щодо необхідності узгодження дій між різними підрозділами з покращення іміджу підприємства серед покупців та постачальників, а на ДП «НВК «Електровозобудування» як експеримент встановлено певне матеріальне заохочення за виконання плану.

Наступний етап – практичної реалізації – вимагає більш детальної розбудови матриці поєднання політики управління складовими ПФП – перетворення її з двовимірної на тривимірну.

За таким підходом варіантів поєднання політики управління кредиторською заборгованістю, запасами та дебіторською заборгованістю буде вже не 9, а 27 (рис. 3.2), що дасть будь-якому підприємству можливість обрати власну політику управління ПФП відповідно до наявних ресурсів, економічної та маркетингової ситуації та менталітету керівництва підприємства.

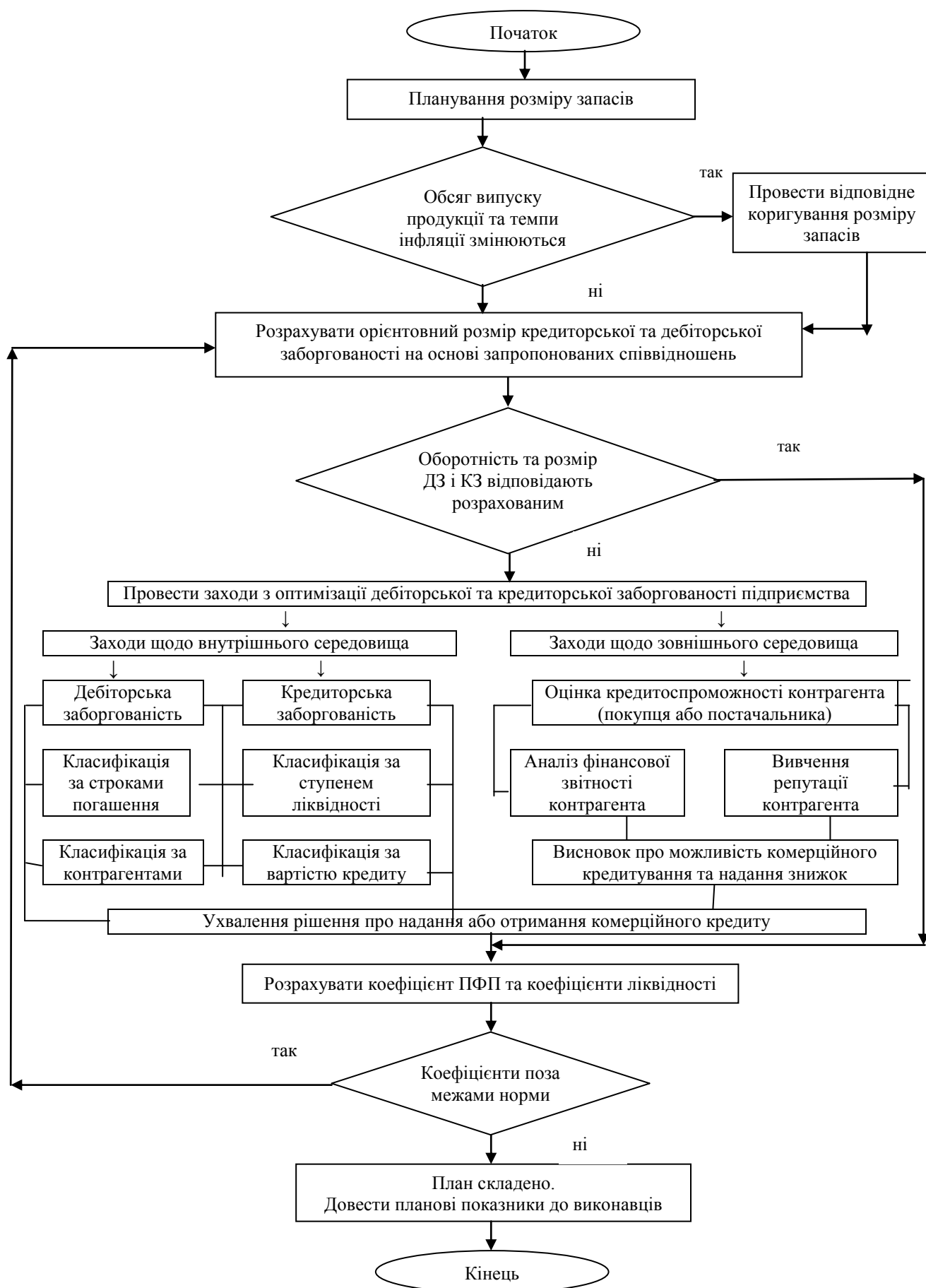
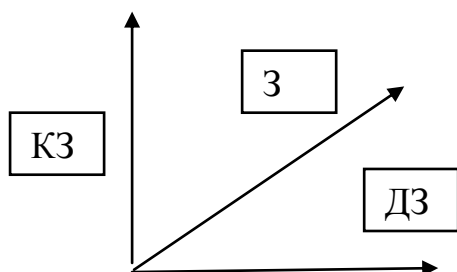
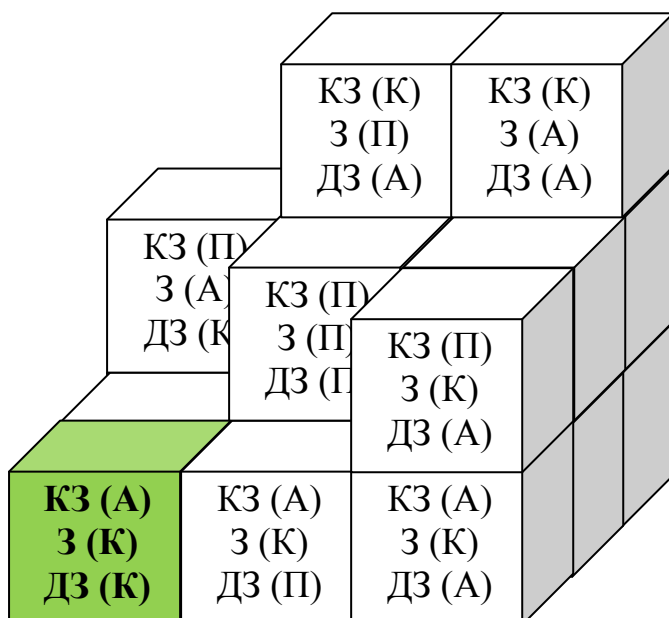

Рис. 3.1. Алгоритм планування ПФП машинобудівного підприємства
(авторська розробка)

За цією матрицею найбільш доцільним (виділено кольором) є поєднання консервативної політики управління кредиторською заборгованістю, яка передбачає її збільшення, з агресивною політикою управління запасами й агресивною політикою управління дебіторською заборгованістю, що передбачає їх зменшення.

ККА	КПА	КАА
ПКА	ППА	ПАА
АКА	АПА	ААА
ККП	КПП	КАП
ПКП	ППП	ПАП
АКП	АПП	ААП
ККК	КПК	КАК
ПКК	ППК	ПАК
АКК	АПК	ААК

Умовні позначення:

КЗ – кредиторська заборгованість;

З – запаси;

ДЗ – дебіторська заборгованість;

А – агресивна політика;

П – помірна політика;

К – консервативна політика.

Рис. 3.2. Тривимірна матриця (зріз) вибору політики управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства (авторська розробка)

Тому наступним після визначення типу політики управління ПФП на конкретному підприємстві можна запровадити певні кроки щодо переходу на більш ефективну політику. Результати визначення політики управління складовими поточних фінансових потреб досліджуваних машинобудівних підприємств за 2012–2015 рр. представлено у табл. 3.2 (з 2002 р. – у Додатку Н).

Таблиця 3.2

Обґрунтування вибору політики управління поточними фінансовими потребами досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області та рекомендації щодо необхідних напрямів її зміни у 2012–2015 рр. (авторська розробка)

Рік	КЗ, тис. грн	Зап, тис. грн	ДЗ, тис. грн	Тип політики управління			Напрямок необхідних змін розміру величини		
				КЗ	З	ДЗ	КЗ	З	ДЗ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш"									
2012	4632	10651	2708	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	1060	7896	3495	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	6539	11100	5578	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	5319	23029	3202	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"									
2012	4632	10651	2708	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	1060	7896	3495	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	6539	11100	5578	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	3703	10069	7178	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
3. ПАТ "ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ АГРЕГАТНИЙ ЗАВОД"									
2012	68346	91960	75493	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2013	73454	94078	65604	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2014	118716	120026	86446	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	116138	135757	72832	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
4. Акціонерне товариство "Дніпроважмаш"									
2012	329425	195319	237907	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	387811	192317	334072	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	357283	159678	326018	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2015	400035	183732	378290	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. ПАТ "Дніпроважпапірмаш" імені Артема"									
2012	30569	8117	1651	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	38941	7569	901	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2014	45057	7300	2582	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	45057	7300	2582	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
6. ПАТ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД З РЕМОНТУ ТА БУДІВНИЦТВА ПАСАЖИРСЬКИХ ВАГОНІВ									
2012	302617	185757	123296	K	A	A	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	121086	29381	83716	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2014	209402	26234	161147	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	123261	41240	146377	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
7. ПАТ "ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД ПРОКАТНИХ ВАЛКІВ"									
2012	33692	30766	22981	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2013	47930	36587	10865	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2014	91376	20325	42749	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	47125	30204	26963	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
8. ДЕРЖАВНА ХОЛДІНГОВА КОМПАНІЯ "ДНІПРОВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД"									
2012	12669	2663	4110	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	15875	2639	3522	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2014	17343	2637	3735	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	21082	4212	881	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
9. ПАТ "Дніпрополімермаш"									
2012	200294	29179	40758	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	87383	25406	35239	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2014	99059	25067	45830	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	114552	28635	52570	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"									
2012	14240	74386	97865	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	11355	62824	180462	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	26371	76876	172992	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2015	56114	114836	188393	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
11. ДП "НВК "Електровозобудування"									
2012	32664	25594	36935	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	41644	17195	58319	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	77415	33682	85594	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	111330	63392	74560	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12. ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"									
2012	286	0	156	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	126	0	176	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	131	0	268	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	168	0	319	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"									
2012	8731	4667	2485	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	11358	4844	2489	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2014	14453	4876	2154	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2015	14873	4264	2025	А	К	К	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
14. ПАТ ЗАВОД "ПАВЛОГРАДХІММАШ"									
2012	22106	40528	102647	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2013	42576	67494	48971	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2014	64981	78272	76737	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	21672	64848	70509	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод"									
2012	13798	6401	44877	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2013	10511	5612	47246	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	2747	6110	42752	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2015	2149	3666	48592	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ

Для аналізу використаємо розрахунки щодо будь-якого підприємства з досліджуваних (Додаток Н). ПАТ «Синельниківський ресорний завод» у 2003 році демонструвало політику управління ПФП, яку можна класифікувати як АКА, тобто поєднання агресивної політики управління кредиторською заборгованістю, консервативної політики управління запасами та агресивної політики управління дебіторською заборгованістю. Тобто, для досягнення мети управління ПФП – зниження їх рівня – підприємству потрібно було знижувати дебіторську заборгованість. Але за відсутності чіткої політики управління ПФП підприємство, навпаки, ще далі відхилилося від головної мети і у 2004 році дотримувалося ще й агресивної політики управління запасами, чим збільшило рівень ПФП.

Інша ситуація спостерігається на ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш», яке у 2011 році демонструвало політику управління ПФП, яка за всіма напрямками (КАА) суперечила найбільш ефективній, тобто це було поєднання консервативної політики управління кредиторською заборгованістю (її зменшення), агресивної політики управління запасами (їх збільшення) та агресивної політики управління дебіторською заборгованістю (її збільшення), що, звісно, призвело до підвищення показників ліквідності, але і значно підвищило рівень ПФП. У 2012 р. таке становище було виправлено, застосовувалася політика ККК, отже до ефективної політики управління ПФП залишився один крок – зміна консервативної політики управління кредиторською заборгованістю на агресивну.

Для зручності використання матриці вибору політики управління поточними фінансовими потребами усі вихідні дані по роках введено до таблиць Microsoft Excel, де відбувається визначення необхідного підприємству типу політики.

Отже, сформовано систему показників ліквідності, які на етапі контролю поточних фінансових потреб дозволяють визначати заходи, що забезпечують утримання їх величини в межах рекомендованих значень коефіцієнтів ліквідності. Для кожної складової застосовано коригуючий коефіцієнт з урахуванням ступеня ліквідності. Введено коефіцієнт поточних фінансових потреб K_{nfn} , який змінює логіку підходу до оцінки ліквідності в частині покриття активів зобов'язаннями. Узгоджено цей коефіцієнт з коефіцієнтами ліквідності. За таких підходів є можливість забезпечення планування рівня поточних фінансових потреб за рахунок цільової функції та якості планів – за рахунок системи коефіцієнтів ліквідності.

3.2. Обґрунтування рівня поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі вирішення оптимізаційних задач

Підвищення ефективності діяльності підприємства пов'язано з удосконаленням управління його поточними фінансовими потребами як головною

умовою забезпечення неперервності фінансового забезпечення процесу виробництва та реалізації продукції. Як було доведено вище (підрозділ 2.1), поточні фінансові потреби підприємства прямо пов'язані з тривалістю його фінансового циклу. Проте аналіз публікацій показав, що науковці дають лише визначення і структуру фінансового циклу, але мало уваги приділяють зв'язку між тривалістю фінансового циклу і рівнем поточних фінансових потреб підприємства та пошуку їх оптимального значення. Тому виникла необхідність вибору ефективного механізму розрахунку й аналізу рівня поточних фінансових потреб підприємства, що зумовлює завдання визначення взаємозалежності елементів фінансового циклу, виручки від реалізації та собівартості продукції. Тривалість фінансового циклу ($\PhiЦ_t$), як і рівень поточних фінансових потреб, повинна прагнути до мінімальної величини, бажано – до від'ємного значення.

Нами розраховано показники тривалості фінансового циклу машинобудівних підприємств Дніпропетровської області за 2002–2015 роки (Додаток К). Перш за все слід відзначити, що з 15 досліджуваних підприємств тільки ПАТ «Верхньодніпровський машинобудівний завод» та ПАТ «Павлоградський завод автоматичних ліній і машин» мають чітко визначену політику управління ПФП, оскільки на них виявлено тенденцію до зменшення (агресивна політика) тривалості фінансового циклу. Крім того, протягом досліджуваного періоду 14 з 15 підприємств (крім ПрАТ «Дніпропетровський експериментальний механічний завод») мали додатне значення тривалості фінансового циклу, що свідчить про надлишкові запаси або велику дебіторську заборгованість (Додаток К).

Аналіз складових фінансового циклу свідчить про те, що додатне значення його тривалості у більшості підприємств зумовлено великим значенням обороту запасів та / або дебіторської заборгованості, що свідчить про неефективне управління запасами та непродуману кредитну політику досліджуваних підприємств. Невелике (порівняно з оборотом дебіторської заборгованості) значення обороту кредиторської заборгованості свідчить про консервативну політику управління ПФП досліджуваних підприємств. У науковій літературі [40;

136; 137; 153] існують різні підходи до визначення часу обороту кожної складової фінансового циклу, проте більшість з них не враховують величину незавершеного виробництва та готової продукції, які саме на машинобудівних підприємствах часто мають велике значення та відволікають значний обсяг оборотних коштів, що збільшує суму поточних фінансових потреб та веде до неплатоспроможності підприємства.

Тому ми пропонуємо, крім матеріальних виробничих запасів, врахувати незавершене виробництво та готову продукцію, а також кредиторську заборгованість за короткостроковими кредитами, що знайшло відображення у оптимізаційній моделі мінімізації тривалості фінансового циклу машинобудівного підприємства (3.29):

$$\PhiЦ_t = \frac{t}{ЧД_t} \cdot (Зан_{cpt} + НЗВ_{cpt} + ГП_{cpt} + ДЗ_{cpt} - КЗ_{cpt} - КК_{cpt}) \rightarrow \min, \quad (3.29)$$

де $\PhiЦ_t$ – тривалість фінансового циклу у межах періоду t , необхідна для отримання певної величини чистого доходу під впливом даних про складові ПФП, днів;

$ЧД_t$ – чистий дохід (виторг) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за період t , тис. грн, $ЧД_t \neq 0$;

t – тривалість розрахункового періоду, днів;

$Зан_{cpt}$ – середній обсяг запасів сировини, матеріалів, товарів за період t , тис. грн;

$НЗВ_{cpt}$ – середній обсяг незавершеного виробництва за період t , тис. грн;

$ГП_{cpt}$ – середні залишки готової продукції за період t , тис. грн;

$ДЗ_{cpt}$ – середня величина дебіторської заборгованості за період t , тис. грн;

$КЗ_{cpt}$ – середня величина кредиторської заборгованості за період t , тис. грн;

$КК_{cpt}$ – середня за період t величина кредиторської заборгованості за короткостроковими кредитами, тис. грн.

Тоді відносне значення поточних фінансових потреб $ПФП_г$ у періоді t можна визначити за формулою (3.30) [154]:

$$ПФП_г = \frac{СВ_{ср}}{t} \cdot \PhiЦ_t, \quad (3.30)$$

де $СВ_{ср}$ – середня величина собівартості реалізованої продукції за період t , тис. грн;

$\PhiЦ_t$ – тривалість фінансового циклу, днів;

t – тривалість розрахункового періоду, днів.

Оскільки

$$\PhiЦ_t = \frac{ПФП_a \cdot t}{ЧД_t}, \quad (3.31)$$

то

$$ПФП_г = \frac{ПФП_a \cdot СВ_{ср}}{ЧД_t}. \quad (3.32)$$

Додатне значення покаже дефіцит коштів, від'ємне – фінансування за рахунок кредиторської заборгованості.

У таблиці 3.3 наведено розрахунок абсолютного (ПФПа) та відносного (ПФПв) рівня поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств Дніпропетровської області у 2012–2015 роках. Аналізуючи складові формул (3.31) та (3.32), можна сказати, що для того, щоб зменшити поточні фінансові потреби, необхідно зменшувати тривалість фінансового циклу, знижувати собівартість реалізованої продукції та збільшувати чистий дохід від реалізації продукції.

Ми застосовуємо два варіанти розрахунку поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств, оскільки за допомогою відносного показника доцільно та зручно порівнювати стан ПФП з іншими підприємствами галузі, а за допомогою абсолютного показника – відстежувати динаміку та тенденції зміни ПФП всередині кожного підприємства. Для оперативного управління поточними фінансовими потребами та тривалістю фінансового циклу підприємства за умови наявності даних про рух складових ПФП необхідно врахувати: а саме – про завезення матеріалів на склад, збільшення дебіторської та кредиторської

заборгованості, передавання матеріалів у цех зі складу, передавання продукції на склад готової продукції та її збут, зменшення незавершеного виробництва, повернення боргів покупцями, виплату кредиторської заборгованості.

Таблиця 3.3

Порівняння абсолютного та відносного рівня поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств Дніпропетровської області у 2012–2015 рр.

№	Назва підприємства	2012			2013			2014			2015		
		$\frac{CBep}{ЧД,}$	ПФПа, тис. грн	ПФПв, тис. грн	$\frac{CBep}{ЧД,}$	ПФПа, тис. грн	ПФПв, тис. грн	$\frac{CBep}{ЧД,}$	ПФПа, тис. грн	ПФПв, тис. грн	$\frac{CBep}{ЧД,}$	ПФПа, тис. грн	ПФПв, тис. грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш"	0,81	10938	13528	0,78	9373	11991	0,80	10963	13758	0,79	16876	21319
2.	ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	0,78	19466	24903	0,76	21002	27778	0,72	18723	25990	0,68	13021	19048
3.	ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	0,51	74519	145606	0,48	56184	116487	0,49	61372	125284	0,52	90042	171729
4.	ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	0,72	172693	241181	0,71	300283	420301	0,78	338559	436028	0,79	341140	432233
5.	ПАТ "Дніпроважпапірмаш імені Артема"	1,25	5348	4271	2,04	5261	2582	2,47	2847	1155	2,81	3701	1317
6.	ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів"	0,85	119832	141540	0,80	138862	17469	0,80	103284	128850	0,82	130749	159930
7.	ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків"	0,68	28635	42164	0,76	25272	33432	0,85	28688	33707	0,77	33198	42941
8.	Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	0,94	3972	4209	0,51	2629	5175	0,49	2293	4687	0,63	2255	3554
9.	ПАТ "Дніпрополімермаш"	0,93	40875	43815	0,95	52377	55242	0,97	52440	54433	0,99	63196	63582
10.	ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"	0,62	108721	175667	0,62	128020	205579	0,65	158639	243587	0,62	168499	271665

Продовження табл. 3.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
11.	ДП "НВК "Електровозобудування"	0,40	20092	49653	0,85	42529	50264	0,84	47234	56085	0,86	52187	60547
12.	ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	0,00	0,00	-70	0,00	0,00	77	0,00	0,00	222	0	0	289
13.	ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"	0,93	4349	4686	0,97	4237	4340	1,15	5156	4487	1,10	5167	4691
14.	ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"	0,82	82645	100660	0,86	96023	112216	0,84	90591	107597	0,82	98985	120175
15.	ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	0,75	34752	46366	0,77	37403	48732	0,78	38541	49676	0,79	39595	49993

Розраховано автором за [122].

Головне завдання управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства полягає у зниженні їх рівня до мінімального можливого (нульового або від'ємного) значення. Ми пропонуємо вирішити це завдання шляхом розв'язання оптимізаційної задачі. Оптимізація – це цілеспрямована діяльність, яка полягає в одержанні найкращих результатів при відповідних умовах. Задачею пошуку оптимуму цільової функції $f(x)$ є визначення сукупності значень незалежних змінних $x_1, x_2, x_3, \dots, x_n$, що відповідає не екстремуму функції $f(x)$, а найбільшому чи найменшому значенню $f(x)$ у допустимій області, яка визначається обмеженнями [155, с. 65, 92, 111]. Критерієм оптимальності є кількісна оцінка якості оптимізованого об'єкта, тобто мінімальний рівень поточних фінансових потреб машинобудівного підприємства.

На підставі даного критерію оптимальності складено цільову функцію, що представляє собою залежність мінімального рівня поточних фінансових потреб від параметрів, які на цей рівень впливають. В нашому випадку задача оптимізації припускає наявність конкуруючих властивостей процесу: мінімальний рівень ПФП – максимально можливий обсяг реалізації продукції, отже, процедура розв'язання поставленої оптимізаційної задачі полягає у виборі компромісного варіанту для зазначених властивостей.

Проектними параметрами задачі виступають величини, які кількісно описують систему: тривалість розрахункового періоду, собівартість реалізованої продукції, дохід від реалізації продукції, залишок запасів сировини, матеріалів, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, норматив конкретного виду запасів на виробництво певного виду продукції підприємства, обсяг виробництва певного виду продукції, ціна конкретного виду запасів, ціна певного виду продукції підприємства.

В запропонованій оптимізаційній задачі використано двосторонні обмеження-нерівності щодо величини кредиторської та дебіторської заборгованості, а також щодо максимально можливого обсягу виробництва продукції.

Отже, нами запропоновано таку постановку задачі оптимізації поточних фінансових потреб підприємства (3.33):

$$1. \text{ Цільова функція } ПФП_{\text{от}} = \frac{CB_t}{ЧД_t} \cdot (Z_t + ДЗ_t - КЗ_t) \rightarrow \min, \quad (3.33)$$

де t – тривалість розрахункового періоду, дні;

CB_t – собівартість реалізованої продукції, робіт, послуг на початок періоду t , тис. грн;

$ЧД_t$ – дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на початок періоду t , тис. грн;

Z_t – залишок запасів сировини, матеріалів на початок періоду t , тис. грн;

$ДЗ_t$ – дебіторська заборгованість на початок періоду t , тис. грн;

$КЗ_t$ – кредиторська заборгованість на початок періоду t , тис. грн.

Величина запасів визначається системою управління запасами, прийнятою на підприємстві, та розраховується за формулою (3.34):

$$Z_t = \sum_{i=1}^n H_i \times OB_j \times p_i, \quad (3.34)$$

де H_i – норматив i -го виду запасів на виробництво j -го виду продукції підприємства, нат. од.;

OB_j – обсяг виробництва j -го виду продукції підприємства, нат. од.;

p_i – ціна i -го виду запасів на виробництво j -го виду продукції підприємства, грн.

Величина доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг розраховується за формулою (3.35):

$$ЧД_t = \sum_{i=1}^n OB_j \times p_j, \quad (3.35)$$

де OB_j – обсяг виробництва j -го виду продукції підприємства, нат. од.;

p_j – ціна j -го виду продукції підприємства, грн.

2. Система обмежень, зумовлена особливостями діяльності підприємства:

2.1. обмеження щодо величини кредиторської заборгованості, зумовлені необхідністю дотримуватися рекомендованих значень удосконалених показників ліквідності (3.36):

$$1,25 \times Z_t \leq KZ_t \leq 1,695 \times Z_t, \quad (3.36)$$

2.2. обмеження щодо величини дебіторської заборгованості, зумовлені необхідністю дотримуватися рекомендованих значень удосконалених показників ліквідності (3.37):

$$2,50 \times Z_t \leq ДЗ_t \leq 4,346 \times Z_t, \quad (3.37)$$

2.3. обмеження щодо максимально можливого обсягу виробництва продукції (3.38):

$$0 \leq OB_j \leq OB^{\max}. \quad (3.38)$$

Слід зауважити, що на результати розрахунків також впливатимуть:

- тривалість інтервалу t : що він менший, то складніше отримання відповідної інформації, проте дані для прийняття управлінських рішень достовірніші;

- обсяг реалізації в натуральному вимірі – він не може постійно збільшуватися, якщо не збільшується попит на продукцію підприємства;

- ціни й виторг від реалізації продукції, робіт, послуг – залежать від цін конкурентів та платоспроможного попиту, а отже, і від стану економіки країни.

Такий підхід вимагає постановки наступної задачі: пошуку максимально можливого обсягу виробництва продукції при отриманому за результатами розрахунків мінімально допустимому рівні поточних фінансових потреб $ПФП_{\min}$ (3.39):

$$OB_j \rightarrow \max \quad (3.39)$$

До такої задачі необхідно ввести обмеження, що дозволять підприємству підтримувати необхідний рівень рентабельності P :

$$ПФП_{\text{ет}} \leq ПФП_{\min} \quad (3.40)$$

$$0 \leq OB_j \leq OB^{\max} \quad (3.41)$$

$$P = \frac{ЧП_t}{СВ_t} \rightarrow \max, \quad (3.42)$$

де $ЧП_t$ – чистий прибуток підприємства, грн.

Таким чином, оптимізаційну задачу та її розв'язання поділено на кілька етапів: оптимізація рівня поточних фінансових потреб з урахуванням залежності від тривалості розрахункового періоду, собівартості реалізованої продукції, доходу від реалізації продукції, залишку запасів сировини, матеріалів, дебіторської та кредиторської заборгованості, нормативів запасів на виробництво певних видів продукції підприємства, обсягу виробництва продукції, цін запасів, ціни кожного виду продукції підприємства; пошук максимально можливого обсягу виробництва продукції при отриманому за результатами розрахунків мінімально допустимому рівні поточних фінансових потреб з урахуванням підтримки необхідного рівня рентабельності підприємства. Тобто, маючи інформацію щодо запланованого обсягу виробництва підприємства, ми можемо розрахувати мінімальний рівень поточних фінансових потреб в середовищі EXCEL, пакет «Пошук рішення».

Запропоновані обмеження потребують додаткового пояснення.

1. Ліміт на створення запасів матеріальних ресурсів, визначений системою управління запасами, прийнятою на підприємстві.

Основна мета управління запасами – утримання їх на мінімально допустимому рівні: надлишкові запаси викликають збільшення витрат підприємства на їхнє страхування, транспортування, витрат через застарівання або псування, проте не виправдано низький рівень запасів може бути джерелом проблем при задоволенні зростаючого попиту на продукцію підприємства, що потребує постійної взаємодії маркетингової та фінансової служб підприємства.

Підприємство має вибір з таких основних методів оцінки запасів:

- метод обчислення собівартості кожної одиниці запасів дозволяє виявляти фінансовий результат від використання і представляти оцінку у звітності за ціною придбання кожного конкретного елемента запасів підприємства;

- метод середніх цін приховує (розмиває) вплив зміни цін придбання запасів на показники їх оцінки як витрат періоду і фінансового результату підприємства;

- метод ФІФО в умовах зростання цін придбання запасів формує максимальну оцінку запасів на кінець періоду, мінімальну оцінку витрат періоду і максимальну оцінку фінансового результату; і навпаки в умовах зниження цін.

Організація лімітування запасів включає певну послідовність дій, яку ми рекомендуємо розділити на кілька етапів:

- 1) аналіз складових і структури запасів за окремими видами у минулому періоді з метою оцінки рівня забезпеченості виробництва запасами;

- 2) вибір політики управління запасами;

- 3) оптимізація розміру запасів на плановий період, зокрема виявлення можливості сезонних коливань протягом року;

- 4) визначення оборотності запасів для оцінки ефективності їх використання;

- 5) обґрунтування заходів щодо забезпечення оптимальної оборотності запасів: забезпечення поточної виробничої та збутової діяльності; можливість мінімізації ціни на готову продукцію та оптимізації витрат, які пов'язані з формуванням запасів, виявлення резервів економії витрат при формуванні запасів;

- 6) створення системи контролю ефективності управління запасами: зокрема визначення оптимального обсягу поставки запасів з використанням однієї з основних моделей: модель економічного розміру замовлення, модель

виробничого замовлення, модель з дисконтованою кількістю, модель замовлення із резервним запасом, нормування запасів за видами (в натуральному вимірі) у порівнянні з нормами виробничого споживання, що дасть можливість не створювати зайвих запасів, вибір та створення системи контролю руху запасів на підприємстві (ABC, XYZ) [141; 156], контроль та планування виробничих запасів на підприємстві з використанням автоматизованих систем управління [157; 158];

7) аналіз результатів контролю та коригування політики управління запасами.

Чітко налагоджена система управління запасами повинна забезпечувати безперервне порівняння нормативних показників із фактичними, тобто вона повинна відслідковувати відхилення показників від норм та виявляти причину їх прояву. Можливість виявлення обсягу, часу та періодичності поповнення запасів сприяє мінімізації витрат, які пов'язані з формуванням запасів.

Розрахунок оптимальної суми запасів Z_{opt} здійснюється за формулою (3.43):

$$Z_{opt} = (H_z \times B_{zd}) + Z_{cn} + Z_{цп}, \quad (3.43)$$

де H_z – норматив запасів поточного збереження, дні;

B_{zd} – одноденний обсяг виробництва (для запасів сировини та матеріалів) або реалізації (для запасів готової продукції) у майбутньому періоді, грн;

Z_{cn} – запланована сума запасів сезонного збереження, грн;

$Z_{цп}$ – запланована сума запасів цільового призначення інших видів, грн.

Для спрощення процедури регулювання параметрів замовлення необхідно розробити та запровадити правила визначення періоду та обсягу замовлення на підприємстві. Діюча система управління запасами на підприємстві повинна супроводжуватися постійним контролем за ходом виконання замовлення, забезпечувати зворотній зв'язок для прийняття персоналом підприємства ефективних рішень щодо закупівлі запасів.

2. Ліміт на приріст дебіторської заборгованості.

Лімітуванню дебіторської заборгованості на підприємстві має передувати її класифікація. Підприємство обов'язково класифікує дебіторську заборгованість за

Планом рахунків бухгалтерського обліку [159]. Це зумовлено чинним порядком обліку в Україні, де дії бухгалтера жорстко регламентовані, на відміну від інших країн, де підприємство самостійно приймає рішення про порядок розміщення різних видів дебіторської заборгованості в балансі та ступінь деталізації цих статей. На нашу думку, можливо класифікувати дебіторську заборгованість за такими ознаками: зв'язок із нормальним операційним циклом; термін погашення; об'єкти, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів; своєчасність сплати боржником дебіторської заборгованості, за періодом оборотності; за контрагентами; за строками її оплати для виявлення покупців, що порушують терміни платежу (встановити відсотки за прострочені платежі).

Розрахунок необхідної суми коштів, які відволікаються у дебіторську заборгованість DZ_{opt} (3.44):

$$DZ_{opt} = \frac{PK_n \times K_{cy} \times (TK_{cp} + TPK_{cp})}{t}, \quad (3.44)$$

де PK_n – запланований обсяг реалізації продукції в кредит, грн;

K_{cy} – коефіцієнт співвідношення собівартості та ціни продукції, од.;

TK_{cp} – середній період надання кредиту покупцям, дні;

$ТПК_{cp}$ – середній період прострочення платежів з наданого кредиту, дні;

t – тривалість розрахункового періоду, дні.

Отже, лімітування дебіторської заборгованості включає наступні дії:

1) аналіз стану дебіторської заборгованості у звітних періодах, оцінка можливої упущеної вигоди від невикористання коштів через заборгованість покупців чи замовників;

2) визначення політики управління дебіторською заборгованістю;

3) обґрунтування кредитної політики (щодо покупців) на плановий період, виставлення рахунків і встановлення характеру заборгованості;

4) обґрунтування заходів щодо інкасації дебіторської заборгованості (ДЗ), динамічна оцінка фінансового стану контрагентів, перепродаж права на стягнення

боргів, вимога застави, страхування з метою запобігання непередбаченим втратам від неповернення безнадійного боргу;

5) створення системи контролю ефективності управління ДЗ, облік замовлень, зокрема, підприємству слід уникати покупців, які працюють у фінансово нестійких сферах діяльності, депресивних регіонах, існуючих менше року, можна використовувати систему ABC відносно портфеля ДЗ підприємства: до категорії «А» включаються найбільш значні й сумнівні види ДЗ («проблемні кредити»); до категорії «В» – кредити середніх розмірів; до категорії «С» – види ДЗ, що мало впливають на діяльність підприємства;

6) аналіз результатів контролю та коригування політики управління дебіторською заборгованістю.

3. Ліміт на приріст кредиторської заборгованості.

Управління кредиторською заборгованістю (КЗ) пов'язане з аналізом умов комерційного кредиту, що надається підприємству його постачальниками. Економістам підприємства доводиться вирішувати питання збалансованості дебіторської та кредиторської заборгованості оскільки дуже часто зниження першої є не вигідним без зміни іншої, оскільки зменшення ДЗ знижує коефіцієнти ліквідності, і підприємство втрачає свою привабливість для кредиторів. Планування погашення КЗ має здійснюватися на основі прогнозів розрахунків з постачальниками, з визначенням відстрочок платежів за кожним контрактом, даних про КЗ минулих періодів, із встановленням графіків погашення заборгованості по клієнтах. Прогноз призначений для планування величини КЗ і кількості днів її рівномірного погашення, суми авансів і відстрочки поточних платежів по статтях бюджету: для планування на короткостроковий період вважаємо доцільним умовно прийняти, що погашення заборгованості відбувається рівними частинами протягом запланованої кількості днів додатково до поточних платежів з урахуванням виданих авансів.

Графік погашення заборгованості має визначати такі групи платежів: планові платежі по всіх видах податків і зборів до бюджету, а також єдиний соціальний внесок; обслуговування кредитів (виплати основного боргу і

відсотків); витрати по оплаті праці; зобов'язання перед постачальниками і замовниками; фінансування управлінських і комерційних витрат; графік виплат за придбання і модернізацію основних засобів.

Щомісячний максимальний обсяг кредиторської заборгованості $KЗ_{.м}$ при дотриманні платіжної дисципліни розраховуємо за формулою (3.45):

$$KЗ_{.м} = П_{пб} + O_n + З_{пост} + KP + O_{кр}, \quad (3.45)$$

де $П_{пб}$ – планові платежі до бюджету та єдиний соціальний внесок, грн;

O_n - витрати по оплаті праці, грн;

$З_{пост}$ – погашення зобов'язань перед постачальниками за поставлені матеріали та енергоресурси, грн;

KP – погашення короткострокових банківських кредитів, грн;

$O_{кр}$ – виплата відсотків за короткостроковими банківськими кредитами, грн.

Щодо управління кредиторською заборгованістю підприємства, на наш погляд, необхідно розробити стратегію залучення й використання кредитних ресурсів. Вона повинна включати в себе визначення оптимального розміру відсоткової ставки банківських кредитів, яка б збільшувала рентабельність вкладеного капіталу. Наступним етапом у ході розробки політики використання кредитних ресурсів є визначення найбільш прийнятних тактичних підходів: банківський кредит (у тому числі овердрафт); товарний кредит (відстрочка оплати постачальникам); факторинг.

Якщо кредитор при настанні термінів виконання зобов'язання не звертається до дебітора з вимогою про виплату боргів, останній може або повернути кредитору борги за власною ініціативою, або продовжувати використовувати незатребувані кошти. Неповорнення боргу спричиняє застосування до боржника певних санкцій: стягнення неустойки, передбаченої договором; штрафів, встановлених законом; відсотків за користування чужими коштами внаслідок їхнього неправомірного утримання. Проте незважаючи на таке різноманіття нормативних і договірних санкцій, їхній сумарний ефект може бути менше тієї економічної вигоди, що отримає дебітор, використовуючи чужі кошти.

Така схема дозволяє виконавцю тимчасово використовувати отримані від замовника гроші за іншим призначенням, наприклад, як короткострокові фінансові вкладення, а можливі санкції будуть погашені боржником за рахунок прибутку, отриманого від використання чужих коштів.

Отже, лімітування кредиторської заборгованості включає наступні дії:

- 1) аналіз стану кредиторської заборгованості у звітних періодах;
- 2) визначення політики управління кредиторською заборгованістю;
- 3) обґрунтування структури та умов формування КЗ;
- 4) обґрунтування заходів щодо погашення кредиторської заборгованості;
- 5) створення системи контролю ефективності управління КЗ;
- 6) аналіз результатів контролю та коригування політики управління кредиторською заборгованістю;
- 7) синхронізація отримання дебіторської заборгованості та погашення кредиторської заборгованості за строками та сумами.

Відповідно до розробленої концептуальної схеми управління поточними фінансовими потребами (рис. 1.5) послідовно виконано усі етапи управління для ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» та ДП «НВК «Електровозобудування». Етап оцінки було проведено на основі звітності ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» та ДП «НВК «Електровозобудування». Розрахунки (Додаток К) показали, що поточні фінансові потреби ДП «НВК «Електровозобудування» – як абсолютні, так і відносні, – мають тенденцію до збільшення (рис. 3.3), що є негативним явищем. Оцінка поточних фінансових потреб ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» показала, що динаміка ПФП не має чітко вираженої тенденції (рис. 3.4), що свідчило про необхідність розробки для підприємства чіткої політики управління ПФП. Етап оцінки (відповідно до концептуальної схеми) передбачає також виявлення стратегії управління ПФП на досліджуваних підприємствах. Коливання напряму зміни ПФП протягом досліджуваного періоду свідчить про відсутність стратегії управління на обох підприємствах, що потребує більш детального аналізу динаміки складових ПФП.

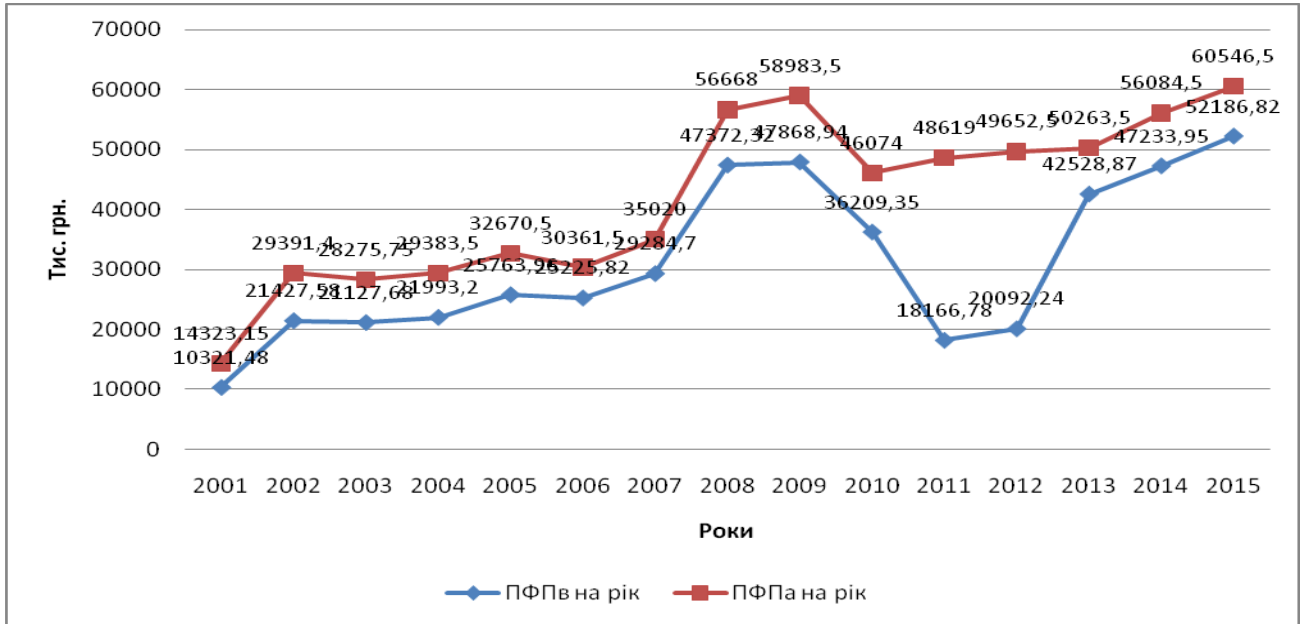

Рис. 3.3. Графік зміни абсолютних та відносних ПФП ДП «НВК «Електровозобудування», 2002–2015 рр.

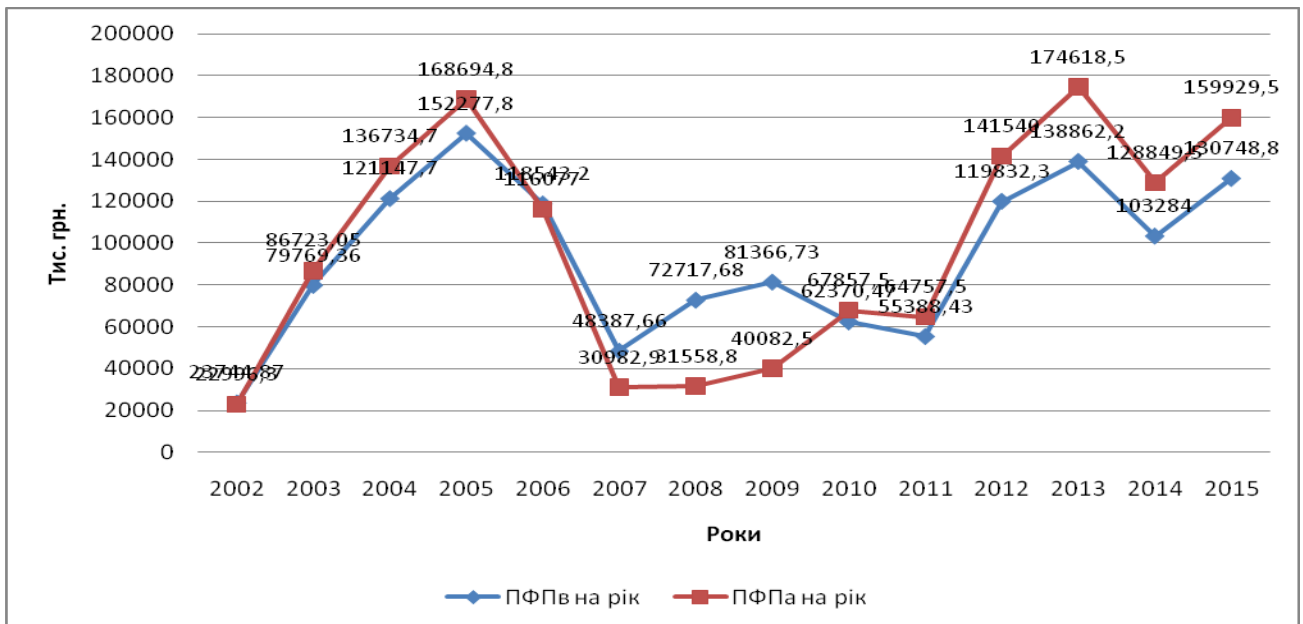

Рис. 3.4. Графік зміни абсолютних та відносних ПФП ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів», 2002–2015 рр.

На ДП «НВК «Електровозобудування» поточні фінансові потреби повільно зростали протягом 2003–2007 рр., далі спостерігалось стрімке зростання у 2008 р. і таке само стрімке падіння з 2009 по 2011 рр., що пов'язано з падінням обсягів виробництва під час кризових явищ в країні.

На ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» коливання рівня ПФП надзвичайно різкі, й починаються вони ще у 2005 році, потім протягом 2007–2011 рр. ПФП помірно зростають, отже, не простежується зв'язок із зовнішньою щодо підприємства економічною ситуацією.

Оцінка тривалості фінансового циклу та періоду обороту його складових (рис. 3.5) на ДП «НВК «Електровозобудування» також дала негативні результати, оскільки після тенденції до зниження тривалості фінансового циклу, яка спостерігалася у 2002–2007 рр., ми бачимо подальше коливання та тенденції до збільшення тривалості фінансового циклу.

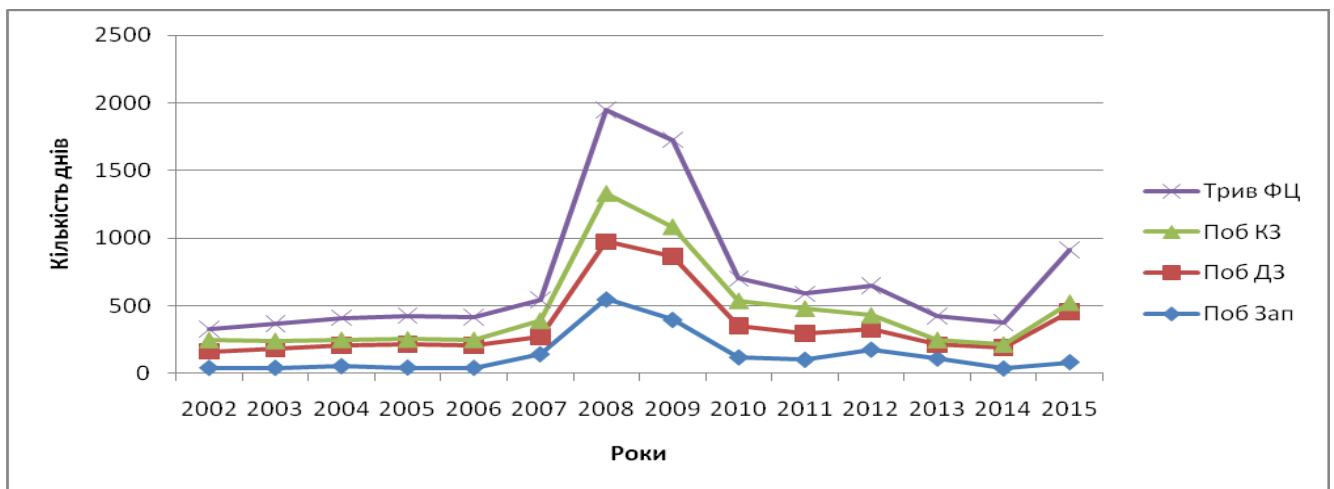

Рис. 3.5. Динаміка зміни тривалості фінансового циклу та періоду обороту його складових на ДП «НВК «Електровозобудування», 2002–2015 рр.

Проте на ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» після значного погіршення ситуації у 2007–2010 роках спостерігається (рис. 3.6) позитивна тенденція до зниження тривалості фінансового циклу.

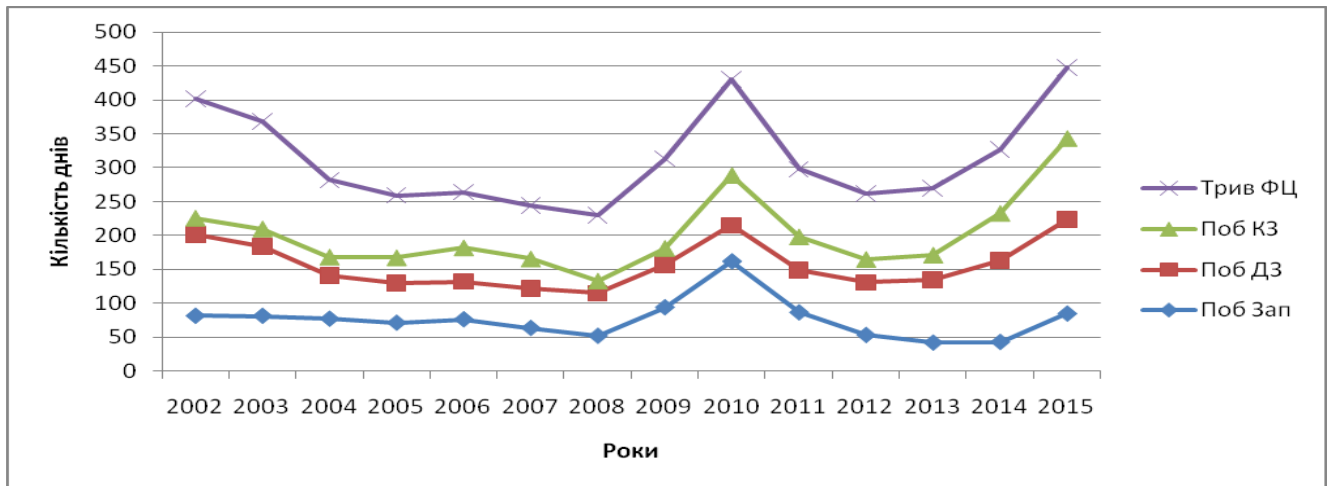

Рис. 3.6. Динаміка зміни тривалості фінансового циклу та періоду обороту його складових на ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів», 2002–2015 рр.

На етапі планування, як зазначалося вище, відбувається визначення сутності управління ПФП, визначення мети управління та постановка завдань. Головне завдання планування ПФП – це приведення їх рівня до від’ємної величини.

Отже, відповідно до формули (3.33) результати оптимізації поточних фінансових потреб ДП «НВК «Електровозобудування» виглядатиме наступним чином (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Результати оптимізації поточних фінансових потреб ДП «НВК «Електровозобудування» та фактичне значення ПФП у 2011–2015 рр.

Рік	ПФПв	ПФПа	Цільова установка
2011	18166,78	48619,0	29538,89
2012	20092,24	49652,5	24001,85
2013	42528,87	50263,5	22972,86
2014	47233,95	56084,5	28782,93
2015	52186,82	60546,5	32772,50

Більш наочно це можна побачити на рис. 3.7. Аналіз динаміки складових ПФП показав, що підприємство знижує обсяг запасів та збільшує кредиторську заборгованість, але збільшення дебіторської заборгованості не вкладається у

найбільш доцільну, як було доведено у розділі 1, консервативно-агресивну політику управління ПФП, яка передбачає зменшення розміру запасів та дебіторської заборгованості, а також збільшення кредиторської заборгованості, що має призвести до зменшення ПФП.

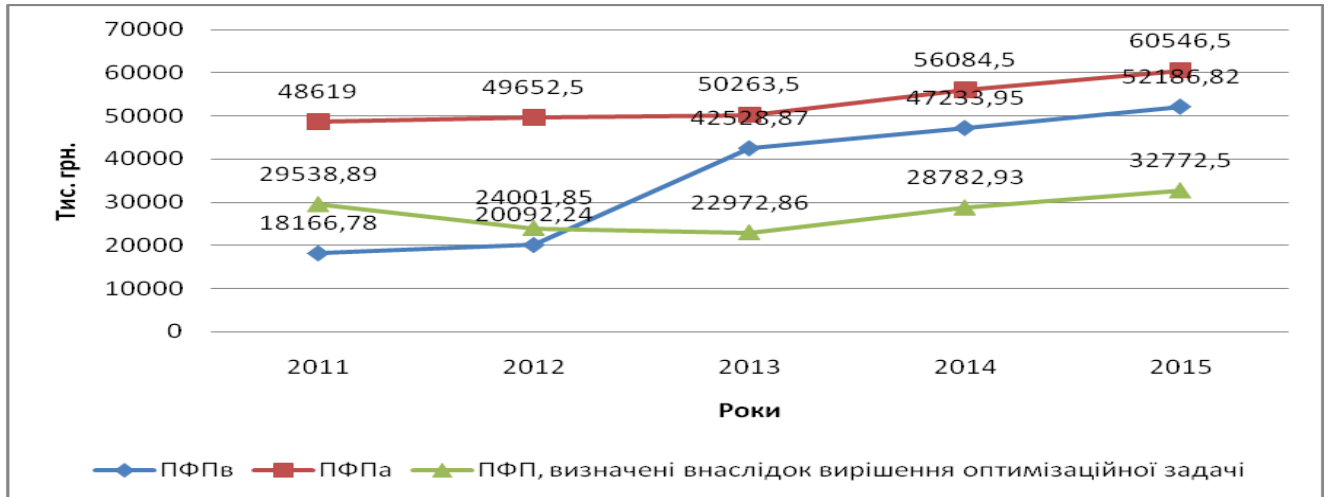

Рис. 3.7. Поточні фінансові потреби ДП «НВК «Електровозобудування» за оптимізаційним та фактичним значеннями у 2011–2015 рр.

Відповідно до формули (3.33) результати оптимізації поточних фінансових потреб ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» виглядатиме наступним чином (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Результати оптимізації поточних фінансових потреб ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» та фактичне значення ПФП у 2011–2015 рр.

Рік	ПФПв	ПФПа	Цільова установка
2011	119832,3	141540,0	35536,32
2012	138862,2	174618,5	27550,89
2013	103284,0	128849,5	67049,50
2014	23744,87	22996,3	6773,35
2015	130748,8	159929,5	29024,32

Більш наочно це можна побачити на рис. 3.8. Аналіз динаміки складових ПФП показав, що підприємство знижує обсяг кредиторської заборгованості, а обсяг запасів та дебіторської заборгованості постійно коливаються у досить великих діапазонах, що доводить, що підприємство діє всупереч найбільш доцільній консервативно-агресивній політиці управління ПФП. Така ситуація потребувала негайної розробки та запровадження обґрунтованої політики управління ПФП.

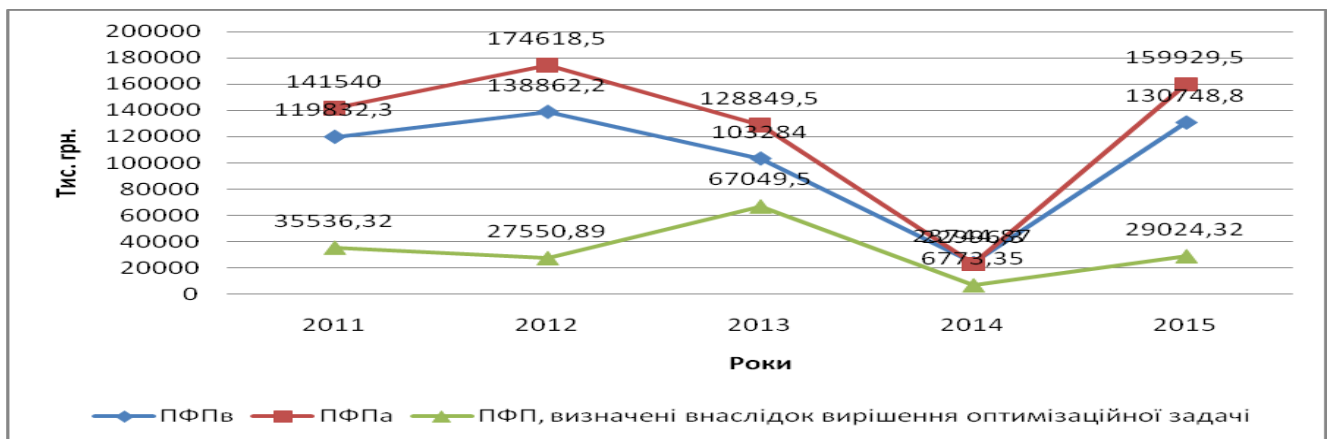

Рис. 3.8. Поточні фінансові потреби ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» за оптимізаційним та фактичними значеннями у 2011–2015 рр.

Отже, підсумовуючи, ми рекомендуємо наведений вище підхід до розв’язання оптимізаційної задачі мінімізації поточних фінансових потреб в залежності від запланованого обсягу виробництва продукції машинобудівного підприємства та нормативів запасів на виробництво кожного виду продукції для використання в процесі планування поточних фінансових потреб машинобудівного підприємства, для аналізу впливу на їхню величину окремих складових фінансового циклу та прийняття рішень щодо кредитної та боргової політики підприємства, а також політики управління запасами.

3.3. Підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств

Наведені у підрозділі 1.3 три підсистеми управління ПФП (підсистема управління запасами; підсистема управління дебіторською заборгованістю; підсистема управління кредиторською заборгованістю) мають свої особливості, але повинні діяти паралельно в часі та просторі, оскільки об'єкти управління цих підсистем є складовими поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств.

Як показав аналіз ефективності управління ПФП на досліджуваних машинобудівних підприємствах, трапляються ситуації, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Це зменшує рівень поточних фінансових потреб, проте з точки зору бухгалтерського обліку це несприятлива ситуація, оскільки підприємство повинне погашати свої борги перед кредиторами незалежно від стану дебіторської заборгованості. З іншого боку, розглядаючи управління ДЗ, бачимо, що продавці намагаються скоротити свій фінансовий цикл та протидіяти відстроченню оплати покупцями, пропонуючи знижки. Вартість комерційного кредиту визначаємо переведенням знижки у річний відсоток (3.42) [74; 160]:

$$i_p = \left(1 + \frac{d}{1-d}\right)^{\frac{365}{t_n - t_d}} - 1, \quad (3.42)$$

де i_p – річний відсоток (ефективна ставка) в частках одиниці,

t_d – період знижки, днів,

t_n – строк оплати за договором, днів,

d – знижка в частках одиниці.

В тому випадку, коли вартість комерційного кредиту в рівнянні (3.42) перевищує відсоткову ставку за короткостроковими кредитами, фінансовий менеджер підприємства, не вдаючись до глибокого аналізу, погодиться на знижку, навіть якщо кредит буде коротшим. Це простіший підхід і він не передбачає

розрахунку внутрішньої норми прибутковості (IRR), тобто, не завжди узгоджується з інтересами акціонерів.

На перший погляд здається, що підприємство, яке користується в процесі своєї господарської діяльності лише власним капіталом, має максимальну стійкість. Однак з погляду конкурентної боротьби на ринку не має значення, який капітал використовувати – власний чи позичений. Але існує різниця вартості цих категорій капіталу. Кредитори (банки або постачальники товарів і послуг) погодяться кредитувати інше підприємство лише в обмін на певний дохід [161]. Слід зауважити, що і власний капітал не є безкоштовним, оскільки вкладення здійснюються з метою досягнення рентабельності, вищої за банківські відсотки за депозитами (або вищої за облікову ставку НБУ).

Таблиця 3.6

Шкала коефіцієнтів резервного дисконтування
залежно від імовірності настання неповернення боргів [140]

Строк існування дебіторської заборгованості, місяці	до 1	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-12	12-24	більш 24
Імовірність безнадійності боргів % <i>res</i>	0.025	0.050	0.075	0.100	0.150	0.300	0.500	0.750	0.950
Коефіцієнт дисконтування <i>cd</i>	0.975	0.950	0.925	0.900	0.850	0.700	0.500	0.250	0.050

Після прийняття рішення щодо надання знижки ставку дисконтування пропонуємо визначати шляхом додавання до безризикової ставки (ставки доходності за ОВГЗ) надбавки за ризики, що враховують галузеві та регіональні особливості підприємства-дебітора (розташування на сході чи на заході країни), надбавки за ризик інфляції (використаємо прогнозні значення, які НБУ розробляє для складання державного бюджету), надбавки за ризик з урахуванням фінансового стану дебітора (використаємо класифікацію НБУ для підприємств-позичальників), надбавки залежно від імовірності настання неповернення боргів за певною шкалою (табл. 3.6) [160, 161] та надбавки (коефіцієнту), пов'язаної зі створенням резерву на покриття безнадійних боргів, які розраховуються на основі

минулого досвіду господарської діяльності підприємства та поточного стану дебіторської заборгованості.

Тоді ринкова вартість дебіторської заборгованості DZ_{pe} визначається за формулою (3.46):

$$DZ_{pe} = DZ_{be} \times cd, \quad (3.46)$$

де DZ_{be} – балансова вартість дебіторської заборгованості,

cd – коефіцієнт дисконтування.

Коефіцієнт дисконтування з урахуванням створення резерву на покриття безнадійних боргів розраховується так (3.47):

$$cd = 1 - \%res. \quad (3.47)$$

$\%res$ – частка відрахувань до резерву на покриття безнадійної заборгованості.

Ефект використання кредиторської заборгованості E_{K3} (ефект боргової політики підприємства) пропонуємо визначати наступним чином (3.48):

$$E_{K3} = \Pi_{K3} - O_{kr} - PB_{K3}, \quad (3.48)$$

де Π_{K3} – додатковий прибуток, отриманий внаслідок використання кредиторської заборгованості та короткострокових кредитів, грн,

O_{kr} – обслуговування кредитів (погашення відсотків), грн,

PB_{K3} – поточні витрати на залучення короткострокових кредитів, грн.

Тоді коефіцієнт ефективності залучення кредиторської заборгованості KE_{K3} визначимо за формулою (3.49):

$$KE_{K3} = \frac{E_{K3}}{K3_{cp}}, \quad (3.49)$$

де $K3_{cp}$ – середня за період кредиторська заборгованість, грн.

Кредитна політика підприємства (політика стягування дебіторської заборгованості) має ґрунтуватися на співвідношенні дебіторської та кредиторської заборгованостей. Коефіцієнт їх співвідношення не повинен перевищувати одиниці й мати тенденцію до зменшення. Якщо цей показник більше 1 й має тенденцію до зростання, підприємство потребує додаткових фінансових ресурсів для фінансування дебіторської заборгованості.

Максимізувати прибуток і мінімізувати ризики втрати платоспроможності можна лише за умови здійснення взаємоузгодженої боргової (КЗ) та кредитної (ДЗ) політики підприємства. Щоб оцінити ефективність кредитної політики підприємства, доцільно аналізувати динаміку показника ефекту від інвестування грошових коштів у дебіторську заборгованість $E_{ДЗ}$ (3.50):

$$E_{ДЗ} = П_{ДЗ} - \Phi B_{ДЗ}, \quad (3.50)$$

де $П_{ДЗ}$ – додатковий прибуток, отриманий від збільшення обсягів реалізації продукції за рахунок наданого покупцям комерційного кредиту, грн;

$\Phi B_{ДЗ}$ – сума фінансових втрат від неповернення боргу покупцями, грн.

Коефіцієнт ефективності інвестування коштів у дебіторську заборгованість $KE_{ДЗ}$ визначається за формулою (3.51):

$$KE_{ДЗ} = \frac{E_{ДЗ}}{ДЗ_{ср}}, \quad (3.51)$$

де $ДЗ_{ср}$ – середня за період дебіторська заборгованість, грн.

Тенденція до зростання наведених показників свідчить про ефективну кредитну політику підприємства.

Сума прибутку, від якої доводиться відмовлятися за умов існування дебіторської заборгованості, зазвичай менша, ніж при збільшенні невкладених грошових коштів, але більша, ніж при нагромадженні обсягів запасів.

Ефект від інвестування грошових коштів у збільшення запасів E_3 з метою збільшення обсягу виробництва та реалізації продукції (3.52):

$$E_3 = П_3 - ПB_3 - ВД_3, \quad (3.52)$$

де $П_3$ – додатковий прибуток, отриманий від збільшення обсягів реалізації продукції за рахунок збільшення певних видів запасів, грн;

$ПB_3$ – витрати на придбання усіх необхідних видів запасів, грн;

$ВД_3$ – втрати від дефіциту певних видів запасів, грн.

Коефіцієнт ефективності інвестування коштів у збільшення запасів KE_3 визначається за формулою (3.53):

$$KE_3 = \frac{E_3}{Z_{cp}}, \quad (3.53)$$

де Z_{cp} – середня за період сума, вкладена у запаси, грн.

Тенденція до зростання свідчить про ефективну політику управління запасами підприємства.

Для підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами пропонуємо модель, яка поєднує три підсистеми ПФП та результати діяльності підприємства (рис. 3.9).

Починається процес управління ПФП машинобудівного підприємства з розрахунку поточних фінансових потреб, який можна робити як у абсолютному, так і у відносному варіантах. Як результат ми отримаємо додатну, від'ємну, або, в ідеальному варіанті, нульову величину.

Якщо рівень ПФП є нульовим або від'ємним значенням, ми маємо визначити, чи є за таких умов ефективною діяльність підприємства.

Для цього спочатку розраховуємо показники ліквідності та перевіряємо, чи знаходяться вони у межах рекомендованих значень (коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (≥ 2), коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності (0,6–0,8), коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності (0,2–0,35)).

Якщо всі чи кілька показників виявилися поза межами норми, з'ясуємо причини такого явища та вживаємо коригувальні дії (якщо є така можливість).

Якщо всі показники знаходяться у межах норми, переходимо до перевірки рентабельності підприємства як узагальнюючого показника ефективності його діяльності.

Якщо підприємство не є рентабельним або має збитки, з'ясуємо причини такого явища та вживаємо коригувальні дії (якщо є така можливість).

Якщо підприємство рентабельне та існує тенденція до зростання рентабельності, це означає, що немає необхідності у покращенні управління поточними фінансовими потребами.

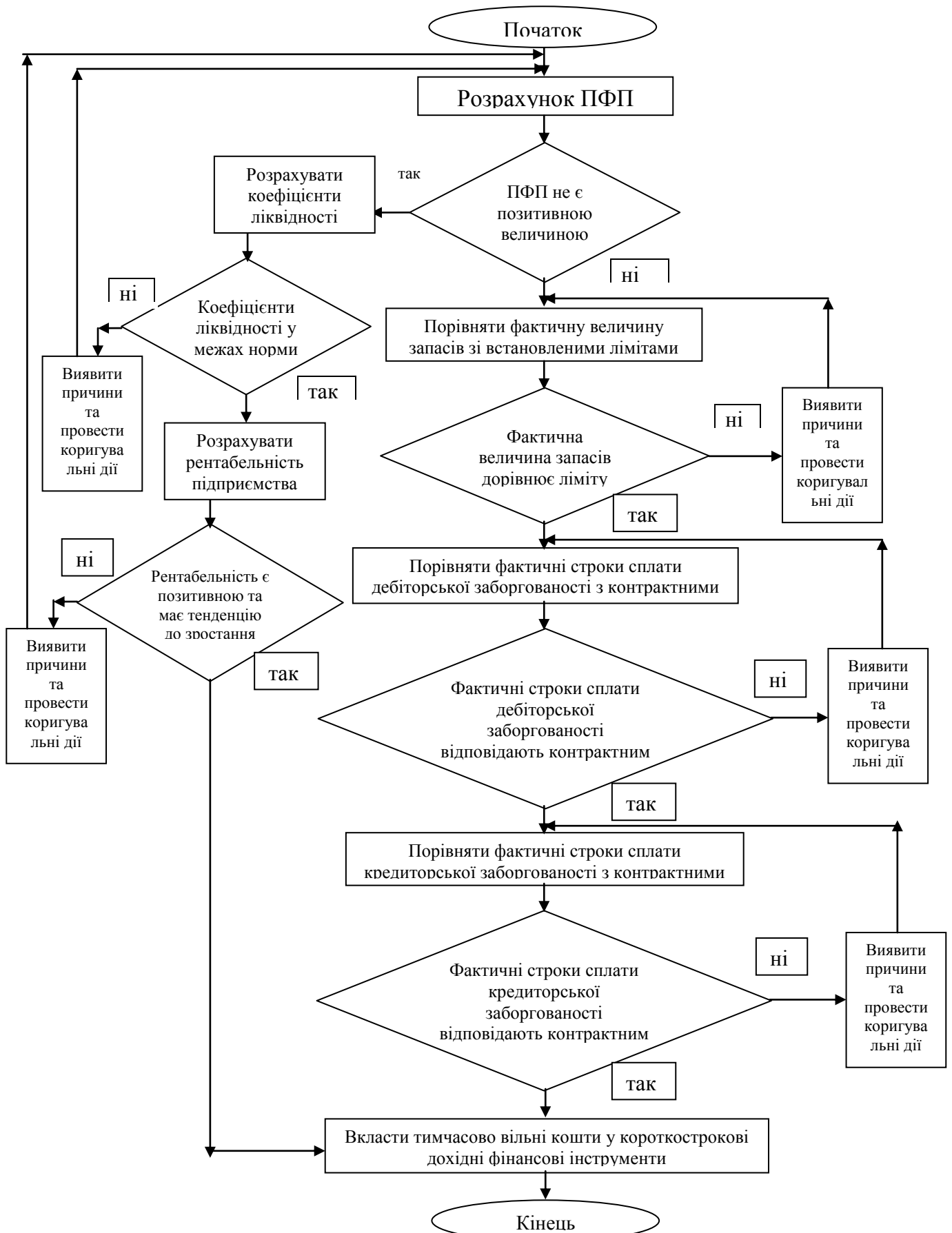

Рис. 3.9. Модель контролю (моніторингу) в управлінні ПФП машинобудівного підприємства (авторська розробка)

Тому надлишкові кошти, що утворилися через перевищення кредиторською заборгованістю суми дебіторської заборгованості та запасів (за умови своєчасних розрахунків з кредиторами), можна спрямувати у дохідні короткострокові фінансові інструменти з метою отримання додаткового доходу.

Якщо ж рівень ПФП виявився додатною величиною, економісту підприємства необхідно з'ясувати причину такого становища та виправити його, оскільки навіть при рентабельній діяльності через додатне значення рівня ПФП існує потенційна загроза виникнення дефіциту грошових коштів.

На наш погляд, спочатку необхідно перевірити, чи дотримується підприємство обраної політики управління запасами, чи є ця політика ефективною, чи дотримується підприємство встановленого ліміту витрачання коштів на запаси та лімітів зберігання та витрачання самих запасів. Якщо ні, тоді необхідно з'ясувати причини та провести певні коригувальні дії. Якщо так, переходимо до наступної складової розрахунку ПФП – дебіторської заборгованості. Для неї також мають бути визначені певні ліміти, наприклад, у договорах з покупцями є встановлені строки оплати, або підприємство планує строки погашення дебіторської заборгованості, проводить систему знижок за своєчасну або дострокову сплату боргів покупцями.

Якщо знайдено певні відхилення від обраної політики або вона взагалі виявилася неефективною, з'ясуємо причини та проводимо коригувальні дії.

Якщо відхилень у підсистемі управління дебіторською заборгованістю не виявлено, переходимо до наступного кроку.

Аналізуємо якість підсистеми управління кредиторською заборгованістю. Якщо є відхилення від обраної політики створення та погашення кредиторської заборгованості, випадки прострочення договірних строків її сплати, випадки втрати цінних постачальників через прострочення платежів, з'ясуємо причини та проводимо коригувальні дії.

Якщо підприємство дотримується укладених договорів з постачальниками, а кредиторська заборгованість перевищує суму запасів та дебіторської

заборгованості, можемо спрямувати надлишкові кошти на короткострокові фінансові вкладення з метою отримання прибутку.

Ефективне управління ПФП має приносити прибуток як в процесі виробничо-збутової діяльності підприємства, так і в ході фінансової діяльності. Тому важливим є забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку коштів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових вкладень. Це потребує розробки системи заходів щодо мінімізації втрат альтернативного прибутку в процесі зберігання грошових коштів та їх антиінфляційного захисту, яка включає:

- узгодження з обслуговуючим банком умов поточного збереження залишку грошових коштів з виплатою депозитного відсотка за середньою сумою залишку;
- використання короткострокових грошових інструментів інвестування (деPOSITIV в банках строком на добу, тиждень) для тимчасового зберігання залишків грошових коштів;
- використання високододіхдних фондових інструментів для інвестування вільного залишку грошових коштів: державних короткострокових облігацій; короткострокових депозитних сертифікатів банків (за умови, що ці інструменти є ліквідними, тобто швидко перетворюються на гроші).

Зв'язок між тривалістю фінансового циклу та рентабельністю машинобудівних підприємств Дніпропетровської області наведено у Додатку П. На відміну від закордонних досліджень, показники діяльності вітчизняних підприємств не виявили прямого чи зворотного зв'язку між тривалістю фінансового циклу (рівнем ПФП) та рентабельністю. Тому управління ПФП має бути спрямоване не тільки на підвищення рентабельності підприємства, а й на мінімізацію ризику втрат, особливо в інфляційних умовах. Усі складові ПФП схильні до ризику втрат: дебіторська заборгованість – до ризику неповернення або невчасного повернення, інфляційного ризику; запаси – до втрат від природних збитків; кредиторська заборгованість та короткострокові банківські кредити – до ризику передчасного стягування боргу.

Також нами виявлено вплив зміни оборотності складових ПФП на зміну ефективності діяльності підприємства:

– прискорення оборотності запасів та дебіторської заборгованості та уповільнення оборотності кредиторської заборгованості за інших рівних умов дозволяє забезпечити той самий обсяг реалізованої продукції при використанні меншого обсягу коштів, що відволікаються у поточні активи, дозволяє підвищити рентабельність поточних активів (використання оборотних коштів);

– прискорення оборотності запасів та дебіторської заборгованості та уповільнення оборотності кредиторської заборгованості при незмінному обсязі оборотних коштів дає можливість за інших рівних умов без залучення додаткових коштів збільшити обсяг реалізації продукції та отримати більше прибутку, дозволяє знизити потреби підприємства у позикових коштах або використовувати вивільнені кошти на короткострокові вкладення.

Отже, головне завдання економістів (фінансових менеджерів) машинобудівних підприємств – активно знижувати період обороту запасів та дебіторської заборгованості та збільшувати строк оплати кредиторської заборгованості. Швидкість обороту вкладених коштів впливає на платоспроможність підприємства. Найбільші труднощі мають машинобудівні підприємства з довгим виробничим циклом. Ефект прискорення оборотності відображається у показниках вивільнення або додаткового залучення коштів в оборот - абсолютного та відносного. Абсолютне вивільнення відбувається, якщо виконання або перевиконання виробничої програми забезпечується при використанні меншої суми оборотних коштів, ніж передбачено планом.

Наступний етап управління ПФП – це етап аналізу. На цьому етапі, порівнюючи результати, отримані на ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» та ДП «НВК «Електровозобудування», де було проведено заходи з удосконалення управління ПФП, з результатами інших досліджуваних у даній роботі машинобудівних підприємств Дніпропетровської області, виявлено, що на перших двох рівнях поточних фінансових потреб, якщо й не досягли від'ємного значення, проте суттєво зменшилися, показники ліквідності

та коефіцієнт поточних фінансових потреб наблизилися до рекомендованих значень. Аналіз змін внутрішнього та зовнішнього середовища, врахування непередбачених обставин, аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів охоплюють, перш за все, зміну валютного курсу гривні, а також збільшення темпів інфляції та більше, ніж очікувалося, падіння ВВП, що негативно впливає на попит на продукцію досліджуваних підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках, погіршення платіжної дисципліни, стан платоспроможності покупців продукції та швидкість прийняття банками рішень про надання кредитів.

На ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» зменшено абсолютний рівень ПФП з 40802 тис. грн до 21013 тис. грн за рахунок скорочення залишку виробничих запасів на складі завдяки перегляду політики управління запасами, а також за рахунок впровадження нових підходів до управління дебіторською заборгованістю, пов'язаних з ранжуванням дебіторів за строками виникнення їхньої заборгованості. Заходи з удосконалення планування поточних фінансових потреб на основі вирішення оптимізаційних задач функції частково дозволили підприємству вийти із зони збиткової діяльності та отримати прибуток у розмірі 13086 тис. грн.

Наступний етап – коригування планів та перегляд цілей - проводиться з метою наближення їх до реальної економічної ситуації ззовні і всередині підприємства. Як було зазначено у розділі 2 даного дослідження, найбільше на обсяг запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості впливають ціна сировини, матеріалів, енергоносіїв, темпи інфляції, кредитна ставка банків, збутова політика, необхідність надання знижок, можливість отримання комерційного кредиту. Через те, що не всі ці дані є об'єктами офіційних статистичних спостережень, під час складання або коригування планів підприємствам запропоновано використовувати такі фактори: темпи зміни грошової маси, темпи зміни ВВП, темпи інфляції, напрям зміни валютного курсу (для підприємств, які є експортерами, або імпортують, наприклад, комплектуючі), ставки банків за кредитами (якщо підприємство не планує звертатися за кредитом, ці ставки будуть орієнтиром при наданні знижок дебіторам).

Якщо ставити мету вибору методу, який дозволив би зменшити обсяг та покращити сприйняття інформації, необхідної для прийняття рішень, тоді необхідно використовувати метод рейтингового оцінювання.

Рейтинг (англ. Rating – оцінка, клас, розряд) – це індивідуальний чисельний показник оцінки окремого об'єкта в класифікаційному переліку, тобто, це узагальнюючий показник, який охоплює певні характеристики об'єкта оцінювання [162, с. 77; 163]. Рейтинг характеризує об'єкт за певною шкалою, в якій значення рейтингу є елементом лінійно упорядкованої множини. Основою рейтингу є класифікація, яка дозволяє групувати (ранжирувати) об'єкти за заданими ознаками у певній послідовності за ступенем зменшення або збільшення даної ознаки або розподілити їх за конкретними групами [164, с. 128]. Отримання користувачами рейтингової інформації дає змогу аналізувати доцільність прийняття управлінських рішень.

Відповідно до цього методу в даній роботі здійснено оцінку якості управління ПФП за фіксованою шкалою та сформовано впорядкований перелік кінцевої множини підприємств, побудований за зменшенням числової характеристики (рангу) якості управління ПФП. В першому випадку оцінюється один окремий об'єкт у порівнянні з нормативним об'єктом. В другому – виконується порівняння множини об'єктів між собою.

Відповідно до обраного методу проведено експертне оцінювання параметрів ефективності управління ПФП із наданням відповідних оцінок суб'єктивного характеру – балів – відповідно до встановленої шкали. В результаті бальні показники узагальнено, і сформовано комплексну рейтингову оцінку, яка відображає місце досліджуваного об'єкта серед інших.

Управлінське рішення на підставі використання рейтингів ми пропонуємо спрямувати на визначення заходів, яких потрібно вжити у кожній фактичній ситуації для розв'язання певної проблеми й одержання бажаного результату. Тобто, рейтинг використовується для аналізу, контролю, обліку, прогнозування та регулювання діяльності господарюючих суб'єктів, та виступає і як інструмент, і як мета управління. Побудову узагальнюючого показника здійснено за допомогою

методів метричного шкалювання [165], для чого вихідний багатомірний простір спроектовано на одну шкалу. Такий підхід дозволяє вирішувати завдання ранжування об'єктів, їх зіставлення, виявлення їх структури, що цілком відповідає призначенню адитивного (лат. *additio* – додавати) показника.

Для оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами підприємства кількісні ознаки адитивного показника необхідно замінити якісними ознаками: достатній, прийнятний, задовільний та незадовільний рівень.

На основі показників оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами, наведених у Додатку Р, побудуємо рейтинг досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області.

Для розрахунку узагальнюючої оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами застосовано чотири групи показників, з яких перша група – показники фінансового циклу та рівня ПФП – є дестимуляторами, рентабельність та коефіцієнт ПФП – є стимуляторами, а показники ліквідності оцінюються на відповідність рекомендованим значенням (табл. 3.6). Показники тривалості фінансового циклу та рівня (абсолютного і відносного) ПФП запропоновано оцінити наступним чином: відповідно до цільової функції (підрозділ 3.2) від'ємне значення оцінюється в 2 бали, нульове – в 1 бал, додатне – 0 балів; показники ліквідності оцінюємо так: якщо розрахункове значення знаходиться у межах норми – 2 бали, менше норми – 0 балів, більше норми – 1 бал; значення рентабельності: від'ємне – 0 балів, нульове – 2 бали, додатне – 2 бали; коефіцієнт ПФП: менше одиниці – 0 балів, дорівнює 1 – 1 бал, більше 1 – 2 бали.

Тоді запропонований адитивний показник ($AUnfn$) будемо розраховувати за формулою (3.54):

$$AU_{ПФП} = O_{ФЦ} + O_{ПФПа} + O_{ПФПе} + O_{Кзл} + O_{Кпл} + O_{Кзл} + O_{Кфл} + O_{Кнfn} + O_{Рент} \quad (3.54)$$

де $O_{ФЦ}$ – бальна оцінка тривалості фінансового циклу підприємства;

$O_{ПФПа}$ – бальна оцінка абсолютного значення рівня ПФП;

$O_{ПФПе}$ – бальна оцінка відносного значення рівня ПФП;

$O_{Кзл}$ – бальна оцінка значення коефіцієнта загальної ліквідності;

$O_{Кпл}$ – бальна оцінка значення коефіцієнта проміжної ліквідності;

$O_{Кзл}$ – бальна оцінка значення коефіцієнта грошової ліквідності;

$O_{Кфл}$ – бальна оцінка значення коефіцієнта фінансової ліквідності;

$O_{Кпфп}$ – бальна оцінка значення коефіцієнта поточних фінансових потреб;

$O_{Рент}$ – бальна оцінка значення рівня рентабельності підприємства.

Інтерпретацію оцінки ефективності управління ПФП проведемо за фактичним рівнем адитивного показника відповідно до визначених класифікаційних ознак: із множини ознак, які описують явище, доберемо розмежувальні, а потім сукупність поділимо на групи відповідно до значень цих ознак (табл. 3.7). При цьому основою для обґрунтування встановлення тих чи інших меж інтервалів є рекомендовані величини.

Таблиця 3.7

Показники оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств та їх значення (авторська розробка)

Критерії рейтингування			Значення показника		Балова оцінка	
Показники часові та грошові	1. Тривалість фінансового циклу підприємства (ФЦ)		Додатне		$O_{ФЦ}$	0
			Нульове			1
			Від'ємне			2
	2. Абсолютний рівень ПФП (ПФПа)		Додатне		$O_{ПФПа}$	0
			Нульове			1
			Від'ємне			2
	3. Відносний рівень ПФП (ПФПв)		Додатне		$O_{ПФПв}$	0
			Нульове			1
			Від'ємне			2
Удосконалені коефіцієнти ліквідності	4. Загальної ліквідності (Кзл)	Рекомендоване значення 1-1,5	Менше рекомендованого значення		$O_{Кзл}$	0
			Більше рекомендованого значення			1
			У межах рекомендованого значення			2
	5. Проміжної ліквідності (Кпл)	Рекомендоване значення 0,4-0,6	Менше рекомендованого значення		$O_{Кпл}$	0
			Більше рекомендованого значення			1
			У межах рекомендованого значення			2
	6. Грошової ліквідності (Кгл)	Рекомендоване значення 0,01-0,1	Менше рекомендованого значення		$O_{Кгл}$	0
			Більше рекомендованого значення			1
			У межах рекомендованого значення			2
	7. Фінансової ліквідності (Кфл)	Рекомендоване значення 0,09-1,4	Менше рекомендованого значення		$O_{Кфл}$	0
			Більше рекомендованого значення			1
			У межах рекомендованого значення			2
8. Коефіцієнт поточних фінансових потреб (Кпфп)			Менше 1		$O_{Кпфп}$	0
			Дорівнює 1			1
			Більше 1			2
9. Рентабельність підприємства (Рент)			Від'ємне		$O_{Рент}$	0
			Нульове			1
			Додатне			2

Вважаємо доцільним використати балові характеристики оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, наведені у таблиці 3.8. Показники, які мають значення нижче задовільного, характеризуються набагато більшими розмірами негативного відхилення. Наприкінці формуємо єдиний список, в якому досліджувані об'єкти проранжовані у порядку зниження рейтингового показника. Місце в рейтингу характеризує номерну конкурентну позицію досліджуваного об'єкта за відповідним показником оцінки ефективності управління ПФП чи бал, наданий йому на основі критеріального оцінювання параметрів експертами.

Таблиця 3.8

Шкала оцінювання ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств

Діапазон оцінки (бали)	Лінгвістична оцінка ефективності управління
$15 < \text{АУпфп} \leq 18$	Достатній рівень
$10 < \text{АУпфп} \leq 15$	Прийнятний рівень
$5 < \text{АУпфп} \leq 10$	Задовільний рівень
$\text{АУпфп} \leq 5$	Незадовільний рівень

Рейтингове співвідношення якості управління ПФП машинобудівних підприємств за результатами розрахунку адитивного показника в розрізі окремих функціональних напрямів діяльності подано в табл. 3.9. Для порівняння візьмемо дані на початок досліджуваного періоду – за 2002 рік. Розрахунки для всіх досліджуваних підприємств за період з 2002 по 2015 рік наведено у Додатку Р.

Результати порівняння рейтингових оцінок досліджуваних підприємств (табл. 3.10) показали, що за період з 2002 по 2015 рр. (Додаток Р) в цілому ситуація з ефективністю управління ПФП погіршилась: якщо в 2002 році максимальна кількість набраних балів склала 14 (ПАТ «Синельниківський ресорний завод»), то у 2014 році жодне з підприємств не набрало більше 8 балів, які є середнім значенням задовільного стану управління ПФП: з 15 підприємств тільки 4 набрали 8 балів, а 7 підприємств – від 0 до 5, потрапивши у категорію з незадовільним станом управління ПФП.

Таблиця 3.9

Рейтинг досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області
за ефективністю управління ПФП в 2002 та 2014–2015 рр.

Назва підприємства	Рік	Функціональні блоки показників				Адитивний показник (max 18 балів)	Лінгвістична оцінка рівня ефективності управління
		ФЦ, ПФП (max 6 балів)	Лікв-сть (max 8 балів)	Кпфп (max 2 бали)	Рент-ть (max 2 бали)		
1	2	3	4	5	6	7	8
1. ПрАТ "Дніпровський завод «Алюмаш»"	2002	0	4	0	2	6	задовільний
	2014	0	6	0	2	8	задовільний
	2015	0	5	0	2	7	задовільний
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	2002	0	5	0	2	7	задовільний
	2014	0	5	0	2	7	задовільний
	2015	0	4	0	2	6	задовільний
3. ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	2002	0	6	0	0	6	задовільний
	2014	0	8	0	0	8	задовільний
	2015	0	8	0	2	10	задовільний
4. ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	2002	0	6	0	0	6	задовільний
	2014	0	8	0	2	8	задовільний
	2015	0	6	0	2	8	задовільний
5. ПАТ "Дніпроважпапірмаш імені Артема"	2002	0	6	0	2	8	задовільний
	2014	0	0	0	0	0	незадовільний
	2015	0	0	0	0	0	задовільний
6. ПАТ "Дніпр-й завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів" (Дніпровагонрембуд)	2002	0	6	0	2	8	задовільний
	2014	0	4	0	0	6	задовільний
	2015	0	0	0	0	0	незадовільний
7. ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків" (ДЗПВ)	2002	0	6	0	2	8	задовільний
	2014	0	4	0	0	6	задовільний
	2015	0	6	0	2	8	задовільний
8. Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод" (ДХК ДМЗ)	2002	0	6	0	2	8	задовільний
	2014	0	0	0	2	2	незадовільний
	2015	0	0	0	1	1	незадовільний
9. ПАТ "Дніпрополімермаш"	2002	0	6	0	0	6	задовільний
	2014	0	6	0	0	6	задовільний
	2015	0	6	0	2	8	задовільний
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод" (ДНСЗ)	2002	0	6	0	2	8	задовільний
	2014	0	3	0	2	5	незадовільний
	2015	0	5	0	2	7	задовільний
11. ДП "НВК "Електрозовобудування"	2002	0	4	0	2	6	задовільний
	2014	0	6	0	2	8	задовільний
	2015	0	6	0	0	6	задовільний
12. ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод" (ДнЕМЗ)	2002	0	0	0	0	0	незадовільний
	2014	1	3	0	1	5	незадовільний
	2015	1	5	0	1	7	задовільний

Продовження табл. 3.9

1	2	3	4	5	6	7	8
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин" (ПАТ "Завод «Палмаш»")	2002	0	0	0	0	0	незадовільний
	2014	0	0	0	0	0	незадовільний
	2015	0	0	0	0	0	незадовільний
14. ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"	2002	0	6	0	2	8	задовільний
	2014	0	2	0	0	2	незадовільний
	2015	0	7	0	2	9	задовільний
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод" (ПАТ "СРЗ")	2002	6	6	2	0	14	прийнятний
	2014	0	0	0	2	2	незадовільний
	2015	0	3	0	2	5	незадовільний

Таблиця 3.10

**Зміна рейтингу досліджуваних машинобудівних підприємств за
ефективністю управління поточними фінансовими потребами (2010, 2015 рр.)**

Місце в рей- тингу	2010			2015		
	Оцін- ка, бали	Кількість підпри- ємств	Підприємства	Оцін- ка, бали	Кількість підпри- ємств	Підприємства
1	10	1	ПАТ "Завод Павлоградхіммаш"	-	-	-
2	8	5	ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків" ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод" ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш" ПАТ "Дніпроважмаш" ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	8	4	ПрАТ "Дніпровський завод "Алюмаш" ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод" ПАТ "Дніпроважмаш" ДП "НВК" "Електроvozобудування"
3	-	-	-	7	1	ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"
4	6	6	ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів" ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод" ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод" ПАТ "Дніпрополімермаш" ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин" ДП "НВК" "Електроvozобудування"	6	3	ПАТ "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів" ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків" ПАТ "Дніпрополімермаш"
5	4	1	ПАТ "Дніпроважпапірмаш імені Артема"	5	2	ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод" ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"
6	2	1	ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	2	3	Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод" ПАТ "Завод Павлоградхіммаш" ПАТ "Синельниківський ресорний завод"
7	0	1	Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	0	2	ПАТ "Дніпроважпапірмаш імені Артема" ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"

Слід зазначити, що з чотирьох запропонованих для складання рейтингу груп показників (фінансового циклу і рівня ПФП, ліквідності, рентабельності та коефіцієнту ПФП) найкращі результати виявлено за показниками ліквідності: якщо за показниками тривалості фінансового циклу та рівня ПФП усі підприємства показали 0 балів (за виключенням ПрАТ «Дніпропетровський експериментальний механічний завод» – 1 бал у 2014 р. та ПАТ «Синельниківський ресорний завод» – 2 бали у 2002 р.).

ДП «НВК «Електровозобудування» піднялося в рейтингу з четвертого на друге місце (балова оцінка підвищилася з 6 до 8 балів), дотримуючись рекомендованих співвідношень елементів поточних фінансових потреб та підвищуючи рентабельність майже в чотири рази (з 0,57% у попередньому році до 2,21% у звітному), в той же час ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» опустилося в рейтингу з другого місця до четвертого (балова оцінка зменшилася з 8 до 6 балів), причиною чого стало стрімке нарощування дебіторської заборгованості (удвічі – з 83716 тис. грн у попередньому році до 161147 тис. грн у звітному) без відповідного коригування кредиторської заборгованості.

За коефіцієнтом ПФП також усі підприємства показали 0 балів (за виключенням ПАТ «Синельниківський ресорний завод» – 2 бали у 2002 році), за показником рентабельності половина підприємств показали і у 2002 і у 2015 році максимальні 2 бали, то за показниками ліквідності у 2002 році 10 підприємств показали 6 балів з 8 максимальних, в 2015 році – 6 підприємств показали 6 балів, а ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод» – максимальні 8 балів (але серед чотирьох коефіцієнтів ліквідності найгірша ситуація з коефіцієнтом грошової ліквідності, він нижче норми за весь період в усіх підприємств, що означає постійну нестачу ліквідних коштів для покриття поточних зобов'язань).

Підприємства, на яких проводилася практична реалізація запропонованої в даній роботі концептуальної схеми управління ПФП, показали протилежні результати (табл. 3.11, 3.12).

Таблиця 3.11

Оцінка рівня ефективності управління поточними фінансовими потребами
ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів»
у 2002–2015 рр.

Рік	ФЦ	ПФП відн	ПФП абс	УК зл	УК пл	УК гл	УК фл	Кпфп	Рен-ть	Сума балів	Оцінка рівня ефективності управління ПФП
2002	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2003	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2004	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2005	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2006	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	незадовільний
2007	0	0	0	2	0	0	2	0	0	4	незадовільний
2008	0	0	0	2	0	0	2	0	0	4	незадовільний
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2010	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2011	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	незадовільний
2012	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2013	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2014	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2015	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний

Таблиця 3.12

Оцінка рівня ефективності управління поточними фінансовими потребами
ДП «НВК «Електровозобудування» у 2002–2015 рр.

Рік	ФЦ	ПФП відн	ПФП абс	УК зл	УК пл	УК гл	УК фл	Кпфп	Рен-ть	Сума балів	Оцінка рівня ефективності управління ПФП
2002	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2003	0	0	0	1	1	0	1	0	2	5	незадовільний
2004	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний
2005	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2006	0	0	0	1	2	2	2	0	2	9	задовільний
2007	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2008	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2009	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2010	0	0	0	1	1	0	2	0	2	6	задовільний
2011	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2012	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2013	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2014	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2015	0	0	0	2	2	2	2	0	0	6	задовільний

За даними табл. 3.11 та 3.12 можемо зробити висновок, що у ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» загальна кількість балів з 8 у 2002–2005 рр. знизилась до 0 балів у 2009 році, потім знову виросла до 7 у 2015 році, у ДП «НВК «Електровозобудування» кількість балів поступово зростає з 6 балів у 2002 році до 9 балів у 2015 році.

Доцільним було б формування загального категорійного переліку, де об'єкти рейтингування залежно від отриманої ними рейтингової оцінки потрібно поділити на групи за встановленими параметрами, а подальше позиціонування досліджуваного підприємства щодо інших проводити тільки в межах цієї групи. Така структуризація дає можливість більш точного врахування специфічних особливостей об'єктів рейтингування та підвищує рівень об'єктивності рейтингової оцінки.

Для підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами використано рейтингування машинобудівних підприємств на підґрунті розрахунку адитивного показника, що акумулює чотири групи показників. Розроблено алгоритм, який поєднує підсистеми управління дебіторською, кредиторською заборгованістю, запасами з результатами діяльності підприємства.

Висновки до розділу 3

Пошук напрямів підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, здійснений у розділі 3, дозволив сформулювати наступні висновки:

1. Традиційні коефіцієнти ліквідності мають недоліки, серед яких ігнорування оборотності елементів ПФП. Тому запропоновано удосконалені коефіцієнти, які враховують слабкі сторони традиційних: рівень ліквідності оборотних активів та запасів, термін погашення поточних зобов'язань. Для цього кожній складовій надається коригуючий коефіцієнт з урахуванням ступеня ліквідності. Запропоновано ввести коефіцієнт поточних фінансових потреб, який показує, наскільки комерційний кредит від постачальників покриває кошти, що

імобілізовані у запасах та дебіторській заборгованості. Узгоджено коефіцієнти поточних фінансових потреб і ліквідності, встановлено співвідношення між елементами ПФП, які дозволять утримуватися в межах рекомендованих значень коефіцієнтів ліквідності. Вибір даних заходів зумовлений тим, що цільова функція дає можливість спланувати рівень ПФП, а коефіцієнти ліквідності відобразять якість складеного плану.

2. Удосконалено методичні підходи до визначення оптимального рівня поточних фінансових потреб за рахунок розв'язання оптимізаційної задачі, яка враховує обмеження щодо обсягу реалізації продукції, лімітів залишків запасів та лімітів на створення дебіторської і кредиторської заборгованості, що дозволяє попереджувати втрати від іммобілізації коштів у запаси та дебіторську заборгованість. Запропоновано два варіанти розрахунку поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств, оскільки за допомогою відносного показника зручно порівнювати стан ПФП з іншими підприємствами галузі, а за допомогою абсолютного показника – відстежувати динаміку та тенденції зміни ПФП всередині кожного підприємства.

3. Удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, який базується на визначенні адитивного показника, що використовується для рейтингування машинобудівних підприємств. Означений показник розраховується за чотирма групами показників окремих функціональних напрямів діяльності підприємства, межі й нормативи цих показників (часові та грошові показники поточних фінансових потреб; удосконалені показники ліквідності; коефіцієнт поточних фінансових потреб; рентабельність підприємства), що в комплексі дозволяє визначити позицію підприємства і розробити заходи щодо її поліпшення, збереження або запобігання переходу на нижчий рівень.

Основні результати, отримані в розділі 3, відображено в наукових працях, наведених у переліку використаних джерел [104, 112, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173].

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні вирішено актуальне наукове завдання щодо удосконалення управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств, а отже, сформульовано такі висновки:

1. За результатами узагальнення теоретичних підходів до поняття "управління поточними фінансовими потребами підприємства" встановлено, що зазначений процес є сукупністю дій щодо мінімізації фінансових ресурсів, складається з трьох блоків, забезпечених організаційною структурою й ресурсами, відповідними методами та фінансовими інструментами, в результаті реалізації яких машинобудівне підприємство спроможне мінімізувати фінансові ресурси щодо формування поточних потреб і підтримання достатнього рівня ліквідності та рентабельності.

2. Удосконалено концептуальну схему управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства, в якій виділено об'єкти управління у кожному з трьох блоків (підготовка вихідних даних, реалізація, регулювання) та на кожному етапі (оцінка, планування, організація виконання плану, мотивація – на I-му етапі; практична реалізація і контроль – на II-му етапі; аналіз і коригування – на III-му етапі). Це дозволяє менеджменту ухвалювати управлінські рішення та визначати коригувальні дії щодо забезпечення ефективності управління поточними фінансовими потребами.

3. Встановлено, що вибір машинобудівним підприємством політики управління поточними фінансовими потребами доцільно проводити за матрицею, в якій фіксується залежність між кредиторською заборгованістю, запасами та дебіторською заборгованістю, видом стратегії й поведінкою підприємства. На такій zasadі обирається політика (агресивна, помірна, консервативна або фіксується її відсутність чи поєднання декількох видів). Дослідження підтверджують, що найбільш прийнятною для машинобудівного підприємства є консервативно-агресивна політика управління поточними фінансовими потребами, провадження якої може забезпечити зменшення поточних фінансових

потреб за рахунок зменшення розмірів запасів та дебіторської заборгованості за збільшення кредиторської заборгованості. З іншого боку, така політика може призвести до зниження показників ліквідності підприємства. Таким чином, встановлення відповідності поточних фінансових потреб й рекомендованих значень показників ліквідності є підґрунтям забезпечення платоспроможності підприємства.

4. Виявлено, що особливості тривалості фінансового циклу машинобудівного підприємства пов'язані з наявністю процесів, які призводять до збільшення операційного циклу, що викликає необхідність дослідження впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на рівень і динаміку поточних фінансових потреб та уточнення їх видів за критеріями напряду дії. Запропоновано виділяти кількісні та якісні фактори впливу.

5. Обґрунтовано теоретичні положення щодо подальшого розвитку системи показників ліквідності, яка, поряд з іншими коефіцієнтами, включає коефіцієнт фінансової ліквідності, розрахований з використанням граничних меж коефіцієнтів загальної і грошової ліквідності. Це дозволяє на етапі контролю поточних фінансових потреб визначати заходи, що забезпечують утримання їх величини в межах рекомендованих значень коефіцієнтів ліквідності. Для кожної складової поточних фінансових потреб та коефіцієнтів ліквідності розраховано відповідний коригуючий коефіцієнт. Введено новий коефіцієнт поточних фінансових потреб, що змінює логіку підходу до оцінки ліквідності в частині покриття активів зобов'язаннями, та узгоджено його з коефіцієнтами ліквідності.

6. Визначено, що оптимальний рівень поточних фінансових потреб доцільно розраховувати шляхом розв'язання оптимізаційної задачі, в якій закладено заплановані обсяги виробництва і реалізації продукції з урахуванням обмежень щодо обсягу запасів, дебіторської і кредиторської заборгованості, узгоджених з показниками ліквідності та виробничими потужностями підприємства. За такого підходу забезпечується скорочення витрат машинобудівного підприємства шляхом поєднання оптимального рівня поточних фінансових потреб та

відповідної політики щодо управління дебіторською, кредиторською заборгованістю і запасами.

7. Для підвищення ефективності управління поточними фінансовими потребами використано адитивний показник, що акумулює чотири групи показників, їх межі й рекомендовані значення. За його значенням проводиться рейтингування машинобудівних підприємств, що заохочує машинобудівні підприємства зберігати свою позицію або досягати позиції вищого статусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стоянов Е.А. Экспертная диагностика и аудит финансово-хозяйственного положения предприятия: Практическое руководство для бухгалтеров, финансистов, руководителей предприятий, аудитором и работников банков / Е.А. Стоянов, Е.С. Стоянова. – К.: Аудиторская фирма «Аурум», 1993. – 298 с.
2. Ситник Л.С. Оздоровлення збиткових підприємств / Л.С. Ситник, Т.М. Бервенова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3(3). – С. 44-50. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3%283%29__10
3. Бочаров В.В. Управление денежным оборотом предприятий и корпораций / В. В. Бочаров. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 144 с.
4. Деева Н.Е. Проблеми становлення національної моделі корпоративного управління / Н.Е. Деева // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8242/10-Deeva.pdf?sequence=1>
5. Ушаков В.Я. Краткосрочная финансовая политика / В.Я. Ушаков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.e-college.ru/xbooks/xbook131/book/index/index.html?go=part-011*page.htm
6. Крамаренко Г.А. Методологические особенности оценки кредитного риска и формирования стоимости кредитных продуктов / Г.А. Крамаренко, О.Е. Чорная // Проблемы материальной культуры. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15038/22-Kramarenko.pdf?sequence=1>
7. Гриньова В.М. Розвиток категоріально-понятійного апарату і поява нових властивостей понять при дослідженні позиції механізму фінансового забезпечення у структурі економічних відносин / О.М. Колодізев, В.М. Гриньова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=HNQdCC4AAAAJ&citation_for_view=HNQdCC4AAAAJ:hqOjcs7Dif8C
8. Кузнецова С.А. Фінансовий менеджмент: у схемах і таблицях / С.А. Кузнецова [навч. посіб]. – Д.: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2011. – 180 с.

9. Коюда В.О. Результати діагностики як основа розвитку системи маркетингу машинобудівного підприємства / В.О. Коюда, Т.І. Мазко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 3. – С. 391-396. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_3_67

10. Городня Т.А. Діагностика управління обіговим капіталом підприємства / Т.А. Городня // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – С. 109–113. – Вип. 20.2.

11. Семенов Г.А. Економічний механізм формування та використання оборотного капіталу підприємств: монографія / Г.А. Семенов, А.В. Бугай, О.О. Єропутова. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 363 с.

12. Буряк А.В. Структура джерел формування капіталу суб'єктів господарювання / А.В. Буряк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 4. – С. 105-109. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2013_4_25

13. Боярко І.М. Оптимізація дебіторської заборгованості підприємства. / І.М. Боярко // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – № 09. – С. 19–25.

14. Азаренкова Г.М. Фінансові ресурси та фінансові потоки (теоретичний аналіз): [монографія] / Г.М. Азаренкова. – Харків: ПП Яковлева, 2003. – 103 с.

15. Кузнецова Н.В. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности / Н.В. Кузнецова. – Владивосток, изд-во Дальневосточного университета, 2004. – 519 с.

16. Gallinger G. The current and quick ratios: do they stand up to scrutiny? Drop the current ratio – pick up the C2C / Business Credit, 1997, Vol. 99, No. 5, pp. 22–23.

17. Stewart G., Supply Chain performance benchmarking study reveals keys to supply chain excellence / Logistics Information Management, 1995, Vol. 8, No. 2, pp. 38–45.

18. Moss J.D. & Stine B. Cash conversion cycle and firm size: a study of retail firms / Managerial Finance, 1993, Vol. 19, No. 1, pp. 25–38.

19. Bodie Z. and Merton R.C. Finance, International Edition, Prentice-Hall, New Jersey, 2000, p.89.

20. Jordan R.W. Fundamentals of Corporate Finance, 6th ed., McGraw-Hill Companies, Boston, 2003, p. 643.

21. Eljelly A.M.A. Liquidity – profitability tradeoff: an empirical investigation in an emerging market / International Journal of Commerce & Management, 2004, Vol. 14 No. 2, pp. 48–61, p. 50.

22. Niaz Ahmed Bhutto, Ghulam Abbas, Mujeeb-ur-Rehman and Syed Mir.M. Shah. Relationship of Cash Conversion Cycle with Firm Size, Working Capital Approaches and Firm's Profitability: A Case of Pakistani Industries / Pakistani journal of eng. technol. Science, 2011, Vol. 1, No. 2, pp. 45–64.

23. Ojeka Stephen A. Credit policy and its effect on liquidity: a study of selected manufacturing companies in Nigeria / The Journal of Commerce, Hailey College of Commerce, University of the Punjab, Pakistan, 2010, Vol. 3, No. 3, pp. 10-19.

24. Vijayakumar A. Management of Corporate Liquidity and Profitability: An Empirical study / International Journal of Marketing and Technology. Vol. 1, Issue 6, November 2011, pp. 156–175.

25. Foundations of Finance [Keown A.J., Martin J.D., Petty J.W. and Scott D. F.], 4th ed., Pearson Education, New Jersey, 2003, p.109.

26. Lancaster C., Stevens J.L. & Jennings J.A. Corporate liquidity and the significance of earnings versus cash flow / Journal of Applied Business Research, 1998, Vol. 14, No. 4, pp. 27–38.

27. Schilling G. Working capital's role in maintaining corporate liquidity / TMA Journal, 1996, Vol. 16, No. 5, pp. 4–8.

28. Soenen L. A. Cash conversion cycle and corporate profitability / Journal Cash Management. 1993, 13(4), pp. 53–58.

29. Ikram ul Haq, Muhammad Sohail, Khalid Zaman, Zaheer Alam. The Relationship between Working Capital Management and Profitability: A Case Study of Cement Industry in Pakistan / Mediterranean Journal of Social Sciences Vol.2, No.2, May 2011, pp. 365–372.

30. Hofmann F. and Belin O. Supply Chain Finance Solutions / SpringerBriefs in Business / Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2011, pp. 5–11.

31. Farris M. T. II, Hutchison P. D. Measuring cash-to-cash performance / International Journal Logistic Management. 2003, 14(2), pp. 83–91.

32. Jose M.L., Lancaster C., Stevens J.L. Corporate returns and cash conversion cycles / Journal of Economics and Finance, 1996, pp. 33–46.

33. Ali Uyar. The Relationship of Cash Conversion Cycle with Firm Size and Profitability: An Empirical Investigation in Turkey / International Research Journal of Finance and Economics. 2009, Issue 24, pp. 186–193.

34. Große-Ruyken Pan Teo, Wagner Stephan M., Lee Wen-Fong. Improving firm performance through value-driven supply chain management: a cash conversion cycle approach, pp. 16–33. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.scm.ethz.ch/publications/Practitioner_publications/Grosse-Ruyken_etal_2008_Improving_firm_performance_through_value-driven_SCM.pdf
35. Gitman L.J. Estimating corporate liquidity requirements: a simplified approach. *The Financial Review*, 1974, pp. 79–88.
36. Bierley Jacob J. Inventory turnover / Hope, ME: Vital Enterprises, 2006. Published February 2008, Revised December 2008. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vitalentusa.com/learn/cash_to_cash.php
37. Banomyong Ruth. Measuring the Cash Conversion Cycle in an International Supply Chain: Annual Logistics Research Network (LRN) Conference Proceeding 2005, Plymouth, UK, 7-9.09.2005, pp. 29–34.
38. Owolabi S.A., Obiakor R.T., Okwu A.T. Investigating Liquidity-Profitability Relationship in Business Organizations: A Study of Selected Quoted Companies in Nigeria: *British Journal of Economics, Finance and Management Sciences*, September 2011, Vol. 1 (2), pp. 11–28.
39. Mian Sajid Nazir, Talat Afza. Impact of Aggressive Working Capital Management Policy on Firms' Profitability: *The IUP Journal of Applied Finance*, Vol. 15, No. 8, 2009, pp. 19–30.
40. Ван Хорн Джеймс С. Основы финансового менеджмента / Ван Хорн Джеймс С., Вахович Джон М. – М.: ООО "И.Д.Вильямс", 2008. – 1232с.
41. Haitham Nobanee, Modar Abdullatif, Maryam AlHajjar. Cash conversion cycle and firm's performance of Japanese firms Emerald Group Publishing Limited. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1954033&show=pdf&>
42. Wesley S., Randall M., Theodore Farris II. Utilizing cash-to-cash to benchmark company performance / Emerald Group Publishing Limited. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1798822&show=pdf&>
43. Лебедев В.А. Финансовое право / В.А. Лебедев. – СПб., 1889. – Т. 1. – Вып. 1. – 520 с.
44. Бирман А.М. опережая время / А.М. Бирман. – М.: Наука, 1990. – 300 с.

45. Аллахвердян Д.А. Финансово-кредитный механизм развитого социализма / Д.А. Аллахвердян. – М.: Финансы, 1976. – 280 с.
46. Баранець Г.В. Управління матеріальними та фінансовими потоками підприємства на основі логістичного підходу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Г.В. Баранець. – Донецьк, 2007. – 22 с.
47. Опарін В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти). Монографія / В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2006. – 240 с.
48. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гроппелі. Пер. з англ. В.Ф. Овсієнко та В.Я. Мусієнко. – К.: Основи, 1993. – 383 с.
49. Макконелл К.Р. Экономикс. Принципы проблемы и политика / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. – Т.1. – М.: Республика, 1992. – 360 с.
50. Johnson I.C., Roberts W.W. Money and Banking: a market oriented approach. Eleventh Ed. California State University, 1990. – 220 с.
51. Братушка С.М. Імітаційне моделювання як інструмент дослідження складних економічних систем / С.М. Братушка // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 2 (27). – С. 113–118.
52. Грошово-кредитна система України в умовах ринкових перетворень в економіці [Текст] : монографія / О.В. Дзюблюк, Б.П. Адамик, Н.Д. Галапуп [та ін.]; за ред. О.В.Дзюблюка. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2007. – 308 с.
53. Портной М.А. Деньги: их виды и функции / М.А Портной. – М.: Анкил, 1998. – 180 с.
54. Рикардо Д. Собрание соч.: В 5 т.: Пер. с англ. / Под ред. М.Н. Смит. – М., 1955. – Т.1.
55. Долан Э.Дж., Кэмпбелл К.Д., Кэмпбелл Р.Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика: Пер. с англ. – М.; Л., 1991.
56. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський [та ін.]. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
57. Дидро Д. Сочинения: В 2 т. – М.: НИКА. – 1991. – Т.1. – 248 с.
58. Ильясов Ф.Н. Соотношение структуры потребностей и структуры цен / Ф.Н. Ильясов. – М.: Институт социологии РАН, 1993. – 220 с.
59. Леонтьев О.М. Діяльність. Свідомість. Особистість / О.М. Леонтьєв. – М.: Політвидав, 1977. – 364 с.

60. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб. : Евразия, 1999. – 520 с.
61. Маркс К. Капитал. Т.1 / К.Маркс, Ф.Энгельс. Соч. – 2-е изд. – Т. 23. – М.: Гос.изд-во полит.лит-ры, 1960. – 784 с.
62. Менгер К. Основания политической экономии. Австрийская школа в политической экономии / К. Менгер, Е. Бём-Баверк, Ф. Визер. – М.: Экономика, 1992. – 340 с.
63. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – В 2 т. – Т. II. – М. : Педагогика, 1989. – 328 с.
64. Косой А.М. Платежный оборот: исследования и рекомендации / А.М. Косой. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 264 с.
65. Птащенко Л.О. Управління корпоративними фінансами / Л.О. Птащенко [Навч. посіб.] – К.: ЦНЛ, 2008. – 296 с.
66. Власова Н.О. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в підприємствах оптової торгівлі : монографія / Н.О. Власова, Л.Л. Носач. – Х. : ХДУХТ, 2011. – 229 с.
67. Hutchison P. D., Farris II M. T. and Anders S. B. Cash-to-cash analysis and management: The CPA Journal, 2007, pp. 42–47.
68. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту / Є.Ф. Брігхем (Переклад з англійської). – К.: Вид-во «Молодь». – 1997. – 1000 с.
69. Розвиток фінансового потенціалу суб'єктів господарювання як основа досягнення фінансово-економічної безпеки : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. В.В. Глуценка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 384 с.
70. Поддєрьогін А.М. Фінансова стійкість підприємств у економіці України: монографія / А.М. Поддєрьогін, Л.Ю. Наумова. – К. : КНЕУ, 2011. – 184 с.
71. Федосов В.М. Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку / В.М. Федосов, В.М. Опарін, С.В. Львовчкін // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 3–21.
72. Бланк И.А. Управление денежными потоками / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 736 с.
73. Белозерцев В. Щодо товарного кредитування та дебіторської заборгованості на підприємстві / В. Белозерцев // Економіст. – 2008. – № 5. – С. 58–61.

74. Барышников А. Оценка влияния задолженностей на финансовое состояние компании / А. Барышников // Управленческий учет и бюджетирование. – 2010. – № 11. – с. 49–53.

75. Ронова Г.Н. Методы оценки эффективности финансового управления на предприятии в рамках критерия стоимости / Г.Н. Ронова, М.С. Боронин. Экономика, статистика и информатика. – Вестник УМО. – 2013. – №3. – С. 77–80.

76. Политика: Толковый словарь. [Д. Андерхилл, С. Барретт, П. Бернем и др. Общая редакция: д.э.н. Осадчая И.М.] – М.: "ИНФРА-М", Издательство "Весь Мир", 2001. – 412 с.

77. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь. / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М. – 1999. – 479 с.

78. Философский энциклопедический словарь [Гл. ред.: Л.Ф. Ильичёв, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.Г. Панов]. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 859 с.

79. Щербатых Ю.В. Общая психология / Ю.В. Щербатых. – СПб.: Питер, 2008. – 177 с.

80. Фрейджер Р. Личность: теории, эксперименты, упражнения. / Р. Фрейджер, Дж. Фейдимен. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2001. – 494 с.

81. Економічна енциклопедія. Т. 3. [Колектив авторів]. – Тернопіль: Академія народного господарства, 2002. – 952 с.

82. Кузнецов С.А. Большой толковый словарь русского языка / С.А. Кузнецов. – 1-е изд-е. – СПб.: Норинт, 1998. – 748 с.

83. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57 000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. М.: Рус. яз., 1988. – 750 с.

84. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.lingvo.ua/uk/Interpret/uk/>

85. Попов М. Полный словарь иностранных слов, вошедших в употребление в русском языке. / М. Попов, 1907.

86. Дмитриев Д.В. Толковый словарь русского языка Дмитриева / Д.В. Дмитриев. – СПб.: Норинт, 2003. – 950 с.

87. Лобода А.О. Джерела фінансового забезпечення підприємства та їх роль у розвитку економіки регіону / А.О. Лобода // Вісник Дніпропетровського

університету. Серія «Економіка». – 2012. – Вип. 6(2). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201262/100-105.pdf>

88. Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений [под. ред. Н. Абрамова]. – М.: Русские словари, 1999. – 980 с.

89. Економічна енциклопедія. Т. 2. [Колектив авторів]. – Тернопіль: Академія народного господарства, 2001. – 848 с.

90. Латіфуллин Г.Р. Теория организации / Г.Р. Латфуллин, А.В. Райченко. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с.

91. Новик И.Б. Введение в информационный мир / И.Б. Новик, А.Ш.М. Абдуллаев. – М., Наука, 1991. – 228 с.

92. Лапыгин Ю.А. Теория организаций / Ю.А. Лапыгин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 311 с.

93. Афанасьев В.Г. Философский энциклопедический словарь / В.Г. Афанасьев [Гл. редакция: Л.Ф. Ильичёв, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.Г. Панов]. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.

94. Метеленко Н.Г. Формування організаційної структури управління як складової внутрішнього господарського механізму промислового підприємства [Електронний ресурс] / Н. Г. Метеленко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 46–49. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2009_10_12

95. Ушаков Д.Н. Толковый словарь Ушакова / Д.Н. Ушаков. – В 4-х томах. – Т.4: С – Ящурный. / Гл. ред. Б.М. Волин, Д. Н. Ушаков; Сост. В.В. Виноградов, Г.О. Винокур, Б.А. Ларин, С.И. Ожегов, Б.В. Томашевский, Д.Н. Ушаков; Под ред. Д.Н. Ушакова. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1940. – 1502 с.

96. Халиков М.И. Система государственного и муниципального управления / М.И. Халиков. – М.: Флинта, 2008. – 448 с.

97. Рыкунов В.И. Основы управления: Многоаспектный поход / В.И. Рыкунов. – М.: Изограф, 2000. – 111 с.

98. Вітлінський В.В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком / В.В. Вітлінський, П.І. Верченко. – К.: КНЕУ, 2008. – 292 с.

99. Муратов А.С. Гармонизация законов и миссии организации / А.С. Муратов // Проблемы теории и практики управления. – 2010. – №9. – С. 15–22.

100. МСФЗ 32 (IAS 32). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://allmsfo.ru/msfo-ias-32.html>

101. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" / [авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геець та ін.]. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

102. Бугай В.З. Тенденції формування оборотних активів машинобудівних підприємств та їх оцінка / В.З. Бугай, Є.Л. Білий, А.В. Бугай // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. – №1(3). – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/econom_2008_1/2008-26-06/buga.pdf

103. Стендаль. Красное и черное. – Таллинн: Эстонское государственное издательство, 1951. – 456 с.

104. Пестовская З.С. Текущие финансовые потребности предприятия: Концептуальные подходы к управлению: монографія [Електронний ресурс] / З.С. Пестовська // Издательский Дом «LAP LAMBERT Academic Publishing», Саарбрюккен, Германия. – 2015. – 92 с. – Режим доступу: www.ljubljudknigi.ru/store/bookprice_offer/show?token=4cefa1f0352506ebc16724beaa620c68e9498cd4&auth_token=d3d3LmxhcC1wdWJsaXNoaW5nLmNvbTo3YzIxMmIwNzE4OWUxYWU4MDI1NmM2ZmU0OTI2MTZiOQ==&locale=ru

105. Пестовська З.С. Теоретичні аспекти управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Бюлетень міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – № 1 (5), Т. 2. – С. 287–297.

106. Пестовська З.С. Використання зарубіжного досвіду розрахунку циклу обороту готівки (Cash Conversion Cycle) для визначення поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 5. Економічні науки, Т. 2. – С. 148–155.

107. Пестовская З.С. Сущность и анализ текущих финансовых потребностей машиностроительных предприятий Украины / З.С. Пестовська, С.В. Грушевський // Вісник НТУ «ХП». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – 2013. – № 53 (1026). – С. 170–175.

108. Пестовська З.С. Концептуальні підходи до управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Науковий вісник ХДУ. Серія Економічні науки. – 2014. – № 5. – С. 229–233.

109. Пестовська З.С. Планування поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України: матеріали Міжрег. наук.-практ. конф.

студентів, аспірантів та молодих вчених, 24.11.2010 р., ДУЕП імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ, 2010. – С. 59–62.

110. Пестовська З.С. Впровадження агресивної стратегії фінансування поточних фінансових потреб машинобудівного підприємства за рахунок банківського кредитування / З.С. Пестовська // Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України: матеріали III Міжрег. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, 17.11.2011 р., Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ, 2011. – С. 125–128.

111. Пестовська З.С. Бухгалтерський облік як інформаційне джерело оцінки поточних фінансових потреб підприємства [Електронний ресурс] / З.С. Пестовська // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: матеріали Десятої Всеукр. наук. Internet-конф., 22-23.02.2012 р., Житомирський державний технологічний університет. – Житомир, 2012. – С. 74–75.

112. Пестовська З.С. Концептуальні підходи до функціонування механізму задоволення поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Об'єднання економістів і правознавців – ключ до нового етапу розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конгресу, 29.11.2013 р., Міжнародне наукове об'єднання економістів "Консиліум". – Берн, Швейцарія, 2013. – Т. 1. – С. 255–259.

113. Пестовская З.С. Обобщение практических подходов к трактовке понятия «Текущие финансовые потребности предприятия» / З.С. Пестовська // Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 30-31 жовтня 2013 р., НТУ «Харківський політехнічний інститут». – Харків, 2013. – С. 80–81.

114. Пестовская З.С. Концептуальная схема управления текущими финансовыми потребностями предприятия / З.С. Пестовська // Always ahead facing the unknown: International scientific and practical congress,), October 9, 2014. – Basel, Switserland, 2014. – С. 202–207.

115. Ткаченко В.А. Теория проектирования больших самоуправляемых социально-экономических систем. / В.А. Ткаченко / науч.-концепт. альм. в 5 томах. – Д.: Монолит, 2013. – (Том 1: Теоретические основы проектирования сложных самоуправляемых социально-экономических систем: монографія) / В.А. Ткаченко,

Б.И. Холод, А.И. Щукин; под науч.ред. д.э.н., академика АЭН Украины, проф. В.А. Ткаченко. – 256 с.

116. Брэдбери Р.О. О скитаньях вечных и о земле / Р.О. Брэдбери (Пер. с англ. / Сост. и послесл. В.И. Скурлатова. – М.: Правда, 1987. – 656 с.

117. Офіційний сайт державної служби статистики України. [Електронний ресурс] : Режим доступу: ukrstat.gov.ua

118. Данилишин Б. Машинобудування відновлює свої позиції / Б. Данилишин // Урядовий кур'єр. – 2009. – №194. – с.4.

119. Шагуров О.О. Стан і тенденції розвитку машинобудування в Україні / О.О. Шагуров // (Актуальні проблеми економіки). – 2009. – №3. – С. 57–63.

120. Петришин Н.Я. Система стратегічних показників діяльності машинобудівних підприємств / Н.Я. Петришин // Регіональна економіка. – 2008. – №4. – с.173–184.

121. Структурна перебудова економіки України. Основні напрями та пріоритети. – К.: НДІЕ Мінекономіки України, 1994. – 109 с.

122. Загальнодоступна інформаційна база даних НКЦПФР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.smida.gov.ua

123. Господарський кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144) із змінами. Документ 436-15, чинний, поточна редакція – Редакція від 02.03.2014, підстава 763-18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

124. Міністерство фінансів України, Державне казначейство України. Лист від 12.02.2008 N 7.1-10/744 Щодо списання дебіторської та кредиторської заборгованості та відновлення касових видатків. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_bm/pg_gwwasx.htm

125. Податковий Кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112), із змінами, Документ 2755-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 02.03.2014, підстава 767-18, пп. «в» пп. 14.1.11 ст. 14, пп «г» пп. 138.10.6 ст. 138.

126. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні / Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 40, ст.365,) із змінами, Документ 996-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2014, підстава 663-

18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

127. Про аудиторську діяльність / Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 23, ст.243) Вводиться в дію Постановою ВР N 3126-ХІІ (3126-12) від 22.04.93, ВВР, 1993, N 23, ст.244}, із змінами, Документ 3125-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 12.12.2012, підстава 5461-17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>

128. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2. „Баланс”: Затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. №87 // Галицькі контракти. – 1999. – № 32.

129. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 „Дебіторська заборгованість”. Затверджено наказом Мінфіну України від 08.10.99 р. № 237.

130. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 „Зобов’язання”. Затверджено наказом Мінфіну України від 31.01.2000 р. № 20.

131. Міністерство вугільної промисловості України, Розпорядження від 15.09.2006 N 86-р Про моніторинг дебіторської та кредиторської заборгованості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurist-online.com/zakoni/004/11/007043.php>

132. Метеленко Н.Г. Фінансові аспекти інноваційного розвитку підприємств машинобудування в Україні [Електронний ресурс] / Н.Г. Метеленко // Ефективна економіка. – 2015. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_50

133. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс] : –Режим доступу: bank.gov.ua

134. Фінансовий стан підприємств України: аналітичний статистичний огляд / І.О. Школьник, С.В. Леонов; І.М. Боярко та ін. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 69 с.

135. Лахтінова Л.А. Уточнення поняття ліквідності суб’єкта економіки в ринкових умовах підприємницького господарювання / Л.А. Лахтінова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2009. – №22. – С. 114–122.

136. Мних Є.В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства: Моногр. / Є.В. Мних, А.Д. Бутко, О.Ю. Большакова, Г.О. Кравченко, Г.І. Никонович. – К. Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2005. – 231 с.

137. Вовк В. Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка / В. Вовк, О. Бугай // Галицький економічний вісник. – 2011. – №3(32). – с.169–173.

138. Войтоловский Н.В. Моделирование системы управления инновационными исследованиями на вертикально-интегрированных строительных предприятиях // Н.В. Войтоловский, А.Л. Пименова, М.Ю. Холодков // Журнал правовых и экономических исследований. – 2013. – № 1. – С. 74–78. Режим доступа: <http://giefjournal.com/sites/default/files/2013-01-16.pdf>

139. Андрушко О.Б. Деякі особливості управління підприємством в умовах кризи / О.Б. Андрушко // Вісник Національного університету Львівська політехніка. Проблеми економіки та управління. – Львів: Національний університет Львівська політехніка. – 2003.– № 484.– С. 217–220.

140. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 208 с.

141. Кузьміна О.М. Методи прогнозування фінансових показників діяльності підприємства / О.М. Кузьміна, Ю.С. Печериця, Л.В. Грищук // Young Scientist. – 2016. – № 1 (28). – Режим доступа: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/1/20.pdf>

142. Блудова Т.В. Розробка значимого набору показників з урахуванням нормативів для моделювання фінансового стану підприємства і управління його діяльністю / Т.В. Блудова, М.С. Островська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 6(49). – с. 67–72.

143. Любушин Н. П. Моделирование жизненного цикла экономических систем: от качественного описания – к количественной оценке [Электронный ресурс] / Н.П. Любушин, Н.Э. Бабичева // GISAP. Economics, jurisprudence and management. – 2013. – № 1. – С. 38–40. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gejm_2013_1_13

144. Волков Д.Л. Эмпирическое исследование эффективности управления оборотными средствами компании в контексте ценностно-ориентированного менеджмента / Д.Л. Волков, Е.Д. Никулин // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://conf.hse.ru/data/2010/04/04/1218287551/volkov.pdf>

145. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Н.М. Давиденко // Актуал. пробл. економіки. – 2005. – № 2. – С. 36–41.

146. Дубинська О.С. Моделювання виробничо-фінансового циклу для забезпечення платоспроможності машинобудівних підприємств. / О.С. Дубинська // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. – № 1 (37). Режим доступу: [file:///D:/Documents/Desktop/Rbetu_2013_1_48%20\(1\).pdf](file:///D:/Documents/Desktop/Rbetu_2013_1_48%20(1).pdf)

147. Пестовская З.С. Влияние внешних и внутренних факторов на текущие финансовые потребности машиностроительных предприятий / З.С. Пестовська // «ФЭС: Финансы. Экономика. Стратегия». Серия «Инновационная экономика: человеческое измерение». – Воронеж, РФ, 2013. – № 8. – С. 31–36.

148. Пестовська З.С. Оперативне управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Формування та розвиток макроекономічних систем в аспекті економічного розвитку України у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених, 16-17.09.2011 р., Аналітичний центр «Нова економіка». – Київ, 2011. – С. 62–64.

149. Пестовская З.С. Зависимость эффективности управления текущими финансовыми потребностями предприятия от психологии руководителя / З.С. Пестовська // Современные направления теоретических и прикладных исследований 2012: сборник науч. трудов Межд. науч.-практ. конф., Одесский национальный морской университет, 23-31.03.2012 р. – Одесса, 2012. – Т. 20. – С. 14–21.

150. Пестовська З.С. Оцінка впливу зовнішніх чинників на поточні фінансові потреби машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 20.03.2013 р., Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 268–271.

151. Пестовська З.С. Кредитування як спосіб покриття поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Актуальні проблеми економіки та фінансів: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 31.08.2015 р., Фінансово-економічна наукова рада. – Київ–Санкт-Петербург–Відень, 2015. – С. 45–49.

152. Заdereцька Р.І. Формування системи контролю за процесами залучення коштів на машинобудівних підприємствах / Г.О. Партин, Р.І. Заdereцька // Бізнес Інформ, №8. – Харків., 2014. – с. 51–54.

153. Гуляєва Н.М. Сутнісні ознаки фінансового циклу торговельного підприємства та системи управління ним [Електронний ресурс]. / Н.М. Гуляєва, С.І. Камінський. – Режим доступу: <http://bukuniver.cv.ua/Applications/zbirnik/n8/08SOF.pdf>

154. Жамойда О.А. Механізм управління фінансовим циклом промислового підприємства [Електронний ресурс] / О.А. Жамойда. // Торгівля, комерція, підприємництво: збірник наукових праць. – 2009. – №10. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Torg/2009_10/47.pdf

155. Гриньова В.М. Оптимізація вартості складових ресурсного потенціалу підприємства : монографія [Електронний ресурс]. / В. М. Гриньова, М.М. Салун. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 236 с. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11769/1/2015-9C.pdf>

156. Головка Н.М. Стан обліку виробничих запасів на підприємствах машинобудування / Н.М. Головка // Наука й економіка. – 2008. – №2(10). – С.110–119.

157. Приймак О.Ю. Методичні процедури управлінського обліку виробничих запасів в логістиці та управлінні підприємством / О.Ю. Приймак // Вісник НУ «Львівська політехніка». – 2007. – №594. – С.141–148.

158. Про затвердження методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: наказ Міністерства економіки України від 14.02.2006 р. № 170 [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06>

159. Заdereцька Р.І. Управління грошовими потоками підприємства та оцінювання його ефективності / Г.О. Партин, Р.І. Заdereцька, Г.Б. Галечко // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. Праць. Вип. 694-695. Економіка. – Чернівці: ЧНУ, 2014. – с.102–108.

160. Michalski G. Corporate inventory management with value maximization in view (Management aktiv podniku s důrazem na maximalizaci hodnoty). Agricultural Economics-Zemedelska Ekonomika. – Czech, 54, 2008 (5). – pp. 187–192.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/01473.pdf>

161. Michalski G. Value-based inventory management, *Romanian Journal of Economic Forecasting*, Volume: 9 Issue: 1/2008. – p. 82–90. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ipe.ro/rjef/rjef1_08/rjef1_08_6.pdf

162. Рейтинговое управление экономическими системами [Богатов О.И., Лысенко Ю.Г., Петренко В.Л., Скобелев В.Г.]. – Донецк: ДонГУ, 1999. – 110 с.

163. Метеленко Н.Г. Моделювання процедур прийняття управлінських рішень у комунікаційній системі руху та регламентації потоку інформації промислового підприємства [Електронний ресурс] / Н.Г. Метеленко // *Економіка промисловості*. – 2010. – № 3. – С. 110–116. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2010_3_18

164. Карминский А.М. Рейтинги в экономике: методология и практика: монография / А.М. Карминский, А.А. Пересецкий, А.Е. Петров [Под ред. А.М.Карминского]. – М: Финансы и статистика, 2005. – 240 с.

165. Григоруک П.М. Методи побудови інтегрального показника / П.М. Григорук, І.С. Ткаченко // *БІЗНЕСІНФОРМ*. – 2012. – №4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://business-inform.net/pdf/2012/4_0/34_38.pdf

166. Пестовська З.С. Механізм задоволення поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі удосконалених показників ліквідності / З.С. Пестовська // *Бюлетень міжнародного Нобелівського економічного форуму*. – 2013. – № 1 (6). – С. 253–260.

167. Ткаченко В.А. Оцінка ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств / В.А. Ткаченко, З.С. Пестовська // *Науковий вісник ХДУ. Серія Економічні науки*. – 2014. – № 6, Ч. 3. – С. 177–180.

168. Пестовська З.С. Механізм задоволення поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі цільової функції / З.С. Пестовська // *Академічний огляд*. – 2013. – № 1(38). – С. 53–61.

169. Пестовська З.С. Сучасні аспекти управління кредиторською та дебіторською заборгованістю підприємства / З.С. Пестовська // *EVROPSKÝ ČASOPIS EKONOMIKY A MANAGEMENTU (European Journal of Economics and*

Management). – Jižní Palmíra, družstvo, Brno, Чеська Республіка, 2015. – Vol. 1, Issue 2. – С. 178–184.

170. Пестовська З.С. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26-28.04.2012 р. – Львів, 2012. – С. 244–246.

171. Пестовська З.С. Алгоритм управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства / З.С. Пестовська // Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28.11.2013 р., Мукачівський державний університет. – Мукачево, 2013. – С. 18–21.

172. Пестовська З.С. Управління поточними фінансовими потребами підприємства на основі удосконалених показників ліквідності / З.С. Пестовська // Сучасні соціально-економічні системи та проблеми освітології: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та аспірантів, 12.04.2014 р., Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ, 2014. – С. 54–57.

173. Пестовська З.С. Контроль і аналіз ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 26.05.2016 р., Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2016. – С. 386-389.

Таблиця А.1

Узагальнення підходів до трактування категорії «поточні фінансові потреби підприємства» вітчизняними авторами

Група авторів	Автори	Характеристика сутності поняття «поточні фінансові потреби підприємства» з точки зору зазначених авторів
1	2	3
1 - автори, які розглядають вартісну оцінку поточних фінансових потреб підприємства	Стоянов Е.А., Стоянова О.Е. [1, с. 207-210]	ПФП - сума запасів та дебіторської заборгованості за мінусом кредиторської заборгованості
	Ситник Л.С. [2, с. 81]	ПФП – це частина чистих оборотних активів, яка не покрита ні власними коштами, ні довгостроковими кредитами
	Бочаров В.В. [3, с. 98]	ПФП – це різниця між коштами, авансованими в оборотні активи (без грошових коштів), та сумою кредиторської заборгованості по товарних операціях або загальною її величиною
	Деєва Н.Е. [4]	
	Ушаков В.Я. [5]	
Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. [6]		
2 - автори, які розглядають часову оцінку поточних фінансових потреб підприємства	Бочаров В.В. [3, с. 99]	ПФП визначають в днях або місяцях відносно обороту: фінансовий цикл менше операційного на період обороту кредиторської заборгованості фінансово-експлуатаційні потреби дорівнюють власним оборотним коштам та чистому оборотному капіталу
3 - автори, які розглядають відносний показник поточних фінансових потреб підприємства	Бочаров В.В. [3, с. 99]	ПФП визначають у відсотках до обороту (обсягу продажів або виручки від реалізації продукції, робіт, послуг)
	Гриньова В.М. [7, с. 178]	ПФП визначають як відношення ПФП у грошовому вимірі до середньоденного обсягу продажів
4 - автори, які ототожнюють поточні фінансові потреби з чистим оборотним капіталом або з робочим капіталом	Ушаков В.Я. [5]	ототожнює власні оборотні кошти (ВОК) з чистим оборотним капіталом (ЧОК) та фінансово-експлуатаційними потребами (ФЕП)
	Кузнецова С.А. [8, с. 83]	ПФП характеризують потребу підприємства у короткостроковому банківському кредиті, це обсяг робочого капіталу
5 - автори, в яких визначення фінансового циклу підприємства співпадає з найбільш часто вживаним визначенням поточних фінансових потреб	Коюда В.О. [9]	тривалість фінансового циклу - це різниця між тривалістю виробничого циклу та кредиторською заборгованістю, що, з іншого боку, дорівнює сумі тривалості обороту запасів та дебіторської заборгованості за мінусом тривалості обороту кредиторської заборгованості
	Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. [6]	Тривалість фінансового циклу дорівнює тривалості обороту запасів та дебіторської заборгованості за мінусом тривалості обороту кредиторської заборгованості
	Городня Т.А. [10]	фінансовий цикл – це період від оплати рахунків за придбану сировину, матеріали та інші виробничі запаси до одержання грошей від покупців за відвантажену продукцію

Продовження табл. А.1

1	2	3
	Семенов Т.А. [11]	фінансовий цикл (цикл обороту готівки) – це час, протягом якого грошові кошти вилучені з обороту
	Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. [6]	фінансовий цикл - це час, протягом якого грошові кошти підприємств вкладено у створені запаси, незавершене виробництво, готову продукцію та дебіторську заборгованість з урахуванням часу обігу кредиторської заборгованості, оскільки вона компенсує відволікання коштів у дебіторську заборгованість
	Буряк А.В. [12]	фінансовий цикл - це період, який починається з моменту оплати постачальникам за матеріали (погашення кредиторської заборгованості), й завершується у момент отримання грошей від покупців за відвантажену продукцію (погашення дебіторської заборгованості)
	Боярко І.М. [13]	тривалість фінансового циклу підприємства пропорційна потребі підприємства в грошових коштах для придбання виробничих оборотних засобів
6 - автори, які визначають поточні фінансові потреби підприємства як фінансово-експлуатаційні потреби	Азаренкова Г.М. [14, с. 51]	фінансово-експлуатаційні потреби (ФЕП) - це різниця між поточними активами й поточними пасивами підприємства ФЕП – це потреба в оборотних коштах ФЕП у широкому розумінні - різниця між поточними активами та поточними пасивами – це «робочий капітал», чистий оборотний капітал, working capital. ФЕП у вузькому розумінні – це різниця між засобами, іммобілізованими у запасах та клієнтській заборгованості, та заборгованістю підприємства постачальникам
7 - автори, які при розгляді управління оборотним капіталом або поточними активами й поточними пасивами не застосовують поняття поточних фінансових потреб	Коюда В.О. [9]	тривалість фінансового циклу
	Городня Т.А. [10]	визначення фінансового циклу
	Кузнецова Н.В. [15, с. 417]	цикл обігу грошових коштів - це період часу, протягом якого гроші перетворюються у запаси, запаси перетворюються у заборгованість кредиторів, а потім заборгованість кредиторів перетворюється знов у гроші.

Таблиця Б.1

Узагальнення підходів до трактування категорії
«цикл обороту готівки» у зарубіжній економічній літературі

Група авторів	Автори	Характеристика сутності поняття «цикл обороту готівки» з точки зору зазначених авторів
1	2	3
1- автори, які розглядають цикл обороту готівки у тісному зв'язку з операційним циклом підприємства	Галлінгер Г. [16]	Cash conversion cycle - цикл обороту готівки - визначає кількість днів, протягом яких операційний цикл потребує значної фінансової підтримки
2 - автори, які розглядають цикл обороту готівки як кількість днів між оплатою запасів та отриманням платежів від покупців	Стюарт Г. [17]	Cash conversion cycle - цикл обороту готівки - комплексний показник, що відображає середню за рік кількість днів, потрібну для перетворення долара, інвестованого у сировину, на доллар, отриманий від споживачів
	Мосс і Стайн [18]	Cash conversion cycle - цикл обороту готівки - кількість днів між оплатою та отриманням платежів. Вимірює проміжок часу між оплатою за придбані запаси та отриманням платежів від споживачів (покупців)
	Боді З. та Мертон Р. [19]	Cash cycle time - період обороту готівки - кількість днів між датою, коли фірма має почати сплачувати гроші своїм постачальникам, та датою, коли вона почне отримувати гроші від своїх покупців (споживачів)
	Джордан Р. [20]	Cash cycle - грошовий цикл - відображає кількість днів, що проходять перед тим, як ми отримуємо гроші від продажу, визначені від моменту, коли ми реально сплатили за запаси
	Елджеллі А. [21]	Cash gap - розрив готівки - вимірює довжину періоду між реальними грошовими витратами на виробничі ресурси та реальним отриманням грошей від продажу продукції чи послуг
	Бхутто та інші [22]	Cash conversion cycle - цикл обороту готівки - вимірює кількість днів між реальними грошовими витратами на придбання сировини та реальним надходженням коштів від продажу продукції чи послуг
	Оджека С. [23]	Cash conversion cycle - цикл обороту готівки - використовується як динамічний вимірник періоду часу, який фірма витрачає на діяльність від моменту впливу коштів до моменту припливу коштів
	Вихаякумар А. [24]	Cash conversion cycle - цикл обороту готівки - вичерпний показник робочого капіталу, оскільки він відображає період часу між витратами на придбання сировини та отриманням грошей за готову продукцію

Продовження табл. Б.1

1	2	3
3 - автори, які наводять формулу розрахунку циклу обороту готівки як кількості днів з моменту продажу (дебіторська заборгованість) та днів, коли гроші вкладено у запаси, за мінусом днів оплати постачальникам (кредиторська заборгованість)	Кіоун та інші [25]	Cash conversion cycle - цикл обороту готівки - відображає кількість днів з моменту продажу (дебіторська заборгованість) та днів, коли гроші було вкладено у запаси, за мінусом днів кредиторської заборгованості. Цикл обороту готівки = Кількість днів неоплачених продажів + Кількість днів зберігання запасів - Кількість днів затримки платежів постачальникам, де Кількість днів неоплачених продажів = Рахунки до отримання / (Обсяг продажів / 365) Кількість днів зберігання запасів = Запаси / (Вартість проданих товарів / 365) Кількість днів затримки платежів постачальникам = Рахунки до сплати / (Вартість проданих товарів / 365)
	Ланкастер та ін. [26]	надають лише формулу розрахунку циклу обороту готівки (ССС), не деталізуючи складові.
	Шилинг [27]	ССС = Inventory days of supply + accounts receivable
	Соїнен [28]	- accounts payable
	Хак та ін. [29]	
	Хоффман і Белін [30]	Цикл обороту готівки = Кількість днів неоплачених продажів + Кількість днів зберігання запасів -
	Фарріс і Хатчінсон [31]	Кількість днів затримки платежів постачальникам, де Кількість днів неоплачених продажів = Рахунки до отримання / (Обсяг продажів / 365)
	Жозе та інші [32]	Кількість днів зберігання запасів = Запаси / (Вартість проданих товарів / 365)
	Алі Уяр [33]	Кількість днів затримки платежів постачальникам = Рахунки до сплати / (Вартість проданих товарів / 365)
		Грос-Руйкен П., Вагнер С. та Лі В. [34]
	Гітман Л. [35]	цикл обороту готівки, відомий як розрив готівки, це період перетворення запасів плюс період дебіторської заборгованості мінус період кредиторської заборгованості
	Бірлі Дж. [36]	цикл обороту готівки (ССС) вимірюється у днях. Існують альтернативи використанню собівартості у обчисленні циклу обороту готівки. Можна використовувати середньорічну вартість матеріалів замість собівартості. Але обидва варіанти мають вади. Собівартість роздуває кредиторську заборгованість перед постачальниками, оскільки включає витрати на товари та послуги. З іншого боку, річна вартість матеріалів здуває кредиторську заборгованість, не включаючи витрати на постійні послуги (персонал, комунальні послуги)

Продовження табл. Б.1

1	2	3
4 - автори, які не надають власного визначення сутності поняття циклу обороту готівки, але використовуює його для оцінки ефективності управління оборотним капіталом підприємства	Рут Баномьон [37]	Цикл обороту готівки (ССС) є важливим фінансовим показником: він відображає операційні зміни у фінансових даних та може бути розрахований за даними фінансових звітів. СССР використовується для виміру ліквідності та оцінки вартості компанії. Підприємства мають використовувати СССР для оцінки змін оборотного капіталу (circulating capital) та моніторингу й контролю над його компонентами
	Хоффман і Белін [30]	поєднують у своїх працях управління робочим капіталом із управлінням циклом перетворення готівки (C2C) та стверджують, що робочий капітал та цикл перетворення готівки є важливим індикаторами для викриття дефіциту у ланцюгу поставок продукції; а цикл перетворення готівки є ключовим чинником оптимізації робочого капіталу
	Фарріс і Хатчінсон [31]	
	Соїнен [28]	
	Хак та інші [29]	
	Алі Уяр [33]	
	Жозе М., Ланкастер С. та Стівенс Дж. [32]	вважають, що цикл обороту готівки - це динамічний вимірювач для управління поточною ліквідністю, оскільки він поєднує дані балансу та звіту про фінансові результати для створення виміру з урахуванням часу
	Оволабі С., Обіакор Р. та Окуен А. [38]	стверджують, що існує взаємозв'язок між циклом обороту готівки (ССС) та мінімальною необхідною ліквідністю, оскільки якщо цикл подовжується, необхідна ліквідність теж має збільшуватися, та навпаки. Доводять існування прямого зв'язку між циклом обороту готівки та коефіцієнтами поточної та швидкої ліквідності, та зворотного із прибутковістю фірми
	Назір М.С., Афза Т. [39]	використовують цикл обороту готівки як відображення результату управління робочим капіталом: чим коротше СССР, тим агресивніше управління робочим капіталом та прибутковіша фірма. Поглиблюють поняття агресивної політики інвестування (чим менший показник, тим агресивніша політика) та поняття агресивної політики фінансування (чим вищий показник, тим агресивніша політика)
	Ван Хорн й Ваховиц [40, с. 361]	визначаючи агресивну політику управління робочим капіталом, звертаються до поняття поточних активів та пасивів, не приділяючи певної уваги показнику циклу обороту готівки
Нобані Х., Абдуллатіф М., Алхайяр М. [41]	роблять висновок, що існує обернений зв'язок між довжиною циклу обороту готівки та прибутковістю в усіх галузях економіки за виключенням компаній, що надають послуги	
Уеслі С., Рендалл М., Фаррис Т. [42]	доводять, що цикл обороту готівки може бути використаний як критерій оцінки ланцюга поставок за допомогою аналізу політики платежів та покращення співпраці з постачальниками	

Таблиця В.1

Підходи вчених до визначення категорії “фінанси”

Автори	Зміст підходу
Лебедев В.О. [43, с. 5]	Зазначив, що під словом “фінанси” в його часи розуміли всю сукупність державного майна, тобто всі матеріальні засоби, що знаходяться в розпорядженні держави – її доходи, витрати та борги. А сам поняття “фінанси” визначив як науку про способи найкращого здобування матеріальних засобів держави та доцільну організацію їх витрачання для виконання найвищих завдань суспільства; тобто як науку про способи найкращого задоволення матеріальних потреб держави. Крім поняття “фінанси” вперше ввів також поняття “фінансова система”, яку розуміє як сукупність фінансового устрою держави та заходів, які вона застосовує у своєму фінансовому господарстві
Бірман О.М. [44, с. 256]	Фінанси – це важіль ефективного управління економікою. Перспективи бачив у розвитку підприємливості, визначивши особливості її прояву в соціалістичній економіці. Вказував на необхідність зміни ролі фінансів у господарському механізмі, а також зазначав, що в ланках господарського механізму зовсім не відбиваються потреби та побажання споживача – підприємств і громадян, фінансовий механізм повинен бути більш гнучким та оперативним.
Аллахвердян Д.А. [45, с. 110]	Удосконалення фінансово-кредитного механізму і забезпечення економічно обґрунтованих зв'язків між централізованими і децентралізованими фінансами на базі науково розроблених параметрів їх функціонування в єдиному процесі слугують критеріями більш широкого і дієвого використання фінансово-кредитних важелів у процесі планування і управління. Посилення ролі фінансів у стимулюванні інтенсивних факторів економічного зростання припускає збалансованість залежності між власними ресурсами госпрозрахункових підприємств та їх фінансовими потребами, збалансованість матеріальних і фінансових ресурсів, розширення госпрозрахункового фінансування за рахунок ресурсів, що створюють самі підприємства в процесі виробничої діяльності.
Баранець Г.В. [46, с. 7]	Фінанси – це система грошових відносин, які виявляються у створенні доходів (грошових фондів, ресурсів), здійсненні витрат (розподілі та перерозподілі фондів, ресурсів), контролі ефективності цих процесів, а також контролі ефективності соціально-економічного розвитку, оскільки останній пронизаний грошовими відносинами.
Опарін В.М. [47, с. 75]	“Фінанси – сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням, мобілізацією і розміщенням фінансових ресурсів та з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі їх використання валового внутрішнього продукту, а за певних умов і національного багатства”. Фінанси підприємств він визначає як “сукупність обмінно-розподільних відносин, що виникають на підприємстві в процесі формування, розміщення і використання фінансових ресурсів, здійснення витрат, отримання і розподілу доходів”.
Нікбахт Е., Гроппеллі А. [48, с. 51]	Фінанси – застосування різноманітних економічних прийомів для досягнення максимального достатку фірми або загальної вартості капіталу, вкладеного у справу. До 1970 року головним для фінансистів було визначення шляхів ефективного управління робочим капіталом з метою поліпшення методики ведення фінансового обліку, та тлумачення балансу і звіту про результати діяльності.
Зві Боді, Р.К.Мертон [19, с. 18]	Фінанси – це наука про те, яким чином люди управляють витрачанням та надходженням дефіцитних грошових ресурсів протягом визначеного проміжку часу. Фінанси – це наукова дисципліна, яка вивчає питання розподілу обмежених грошових коштів в часі та в умовах невизначеності.

Таблиця Г.1

Визначення вченими сутності грошей та їхніх функцій

Автор	Сутність
К.Р.Макконнел, С.Л.Брю [49, с. 264]	Гроші - це те, що гроші роблять. Усе, що виконує функції грошей, і є гроші, називають функції засобу обігу, міри вартості та засобу заощадження.
Джонсон І.К., Робертс В.В. [50, с. 26]	“Гроші можуть мати лише функціональне визначення”. На запитання “що таке гроші?” простіше дати пояснення з приводу того, “як використовуються гроші”. “Все, що виконує грошові функції, є грішми”.
Братушка С.М. [51, с. 7]	особливе економічне благо, яке безумовно і вільно приймається для оплати всіх товарів і послуг і що вимірює їх вартість.
Івасів Б.С. [52, с. 15]	товар, загальний еквівалент, за допомогою якого вимірюються затрати праці виробників.
М.А. Портной [53, с. 14]	гроші – це засіб вираження цінності товарних ресурсів, що беруть участь у даний час у господарчому житті суспільства, це універсальне втілення цінності у формах, що відповідають даному рівню товарних відносин... Кредитні гроші не мають власної цінності. Це символічні гроші, що існують у виглядці цифровиз знаків, певним чином засвідчених.
Д. Рікардо [54, с. 62]	віддається перевага функції грошей як засобу обігу. “Гроші є товаром, ... що служить загальним засобом обміну”.
Долан Э. Дж., Кэмпбелл К.Д., Кэмпбелл Р. Дж. [55, с. 12]	гроші визначаються як засіб оплати товарі та послуг, засіб вимірювання вартості, а також засіб збереження вартості, та як засіб нагромадження.
А.С. Гальчинський [56, с. 69]	гроші як технічний інструментарій обміну товарів; в процесі реального обміну за допомогою грошей забезпечується реалізація не лише вартості, а й споживчої вартості товару; у зв'язку з цим важливою складовою ознакою грошей є їхня здатність обслуговувати технічний бік обміну – рух споживчих вартостей.

Таблиця Д.1

Узагальнення підходів до трактування категорії «потреби»

Автор	Підхід до визначення потреб	Визначення
Д. Дідро [57, с. 12-67]	відносини	природні потреби людей роблять їх залежними один від одного, пов'язують і об'єднують їх
Ф.Н. Ільясов [58]	програма поведінки	потреби - це основні програми поведінки, за допомогою яких реалізується функціонування (життєдіяльність) суб'єкта
О.М. Леонт'єв [59]	відносини	потреба - це система відносин між суб'єктом та середовищем проживання
А. Маслоу [60, с. 77-105]	поведінка	розробив ієрархію людських потреб залежно від сили впливу на поведінку людини
К. Маркс [61]	програма поведінки	дієвий вияв сутності людини, кожної її властивості, риси, прагнення стає потребою; зміна природних умов життя людини розширює її власні потреби, здібності, а також засоби і способи праці
К. Менгер [62, с. 31-242]	необхідність	людина зі своїми потребами і владою над засобами їх задоволення є вихідним і кінцевим пунктом будь-якого господарства спільноти
С.Л. Рубінштейн [63]	необхідність	стан індивіда, який потребує умов життя, предмети й об'єкти, без яких його існування та розвиток є неможливими

Додаток Е

Таблиця Е.1

Оцінка стану системи управління поточним фінансовими потребами машинобудівних підприємств Дніпропетровської області (Анкетування за стадіями управління)

№	Стадії управління / Питання	Робітники				Керівники			
		1	2	3	4	1	2	3	4
	Планування								
1.	Якою є тривалість експлуатаційного та збутового циклів?								
2.	Якою є тривалість операційного та грошового циклів?								
3.	Як часто змінюються асортимент продукції, покупці та постачальники, собівартість, ціна?								
4.	Яке співвідношення власних та позичених коштів вважається на підприємстві оптимальним?								
5.	Чи планується на підприємстві рівень поточних фінансових потреб?								
	Організація								
6.	Чи є окремих структурний підрозділ підприємства, відповідальний за процес управління оборотним капіталом та поточними фінансовими потребами підприємства?								
7.	Чи забезпечена взаємодія такого підрозділу з усією рештою організаційної структури підприємства?								
8.	Або функції управління оборотним капіталом виконують лише відділ збуту чи відділ постачання?								
9.	Чи є оборотний капітал окремим об'єктом управління?								
10.	Чи розроблено посадову інструкцію фахівця з управління поточними фінансовими потребами підприємства?								
	Реалізація								
11.	Як часто трапляються збої в операційній діяльності через нестачу запасів?								
12.	Як часто трапляються збої в операційній діяльності грошових коштів?								
13.	Чи зберігаються тимчасово вільні кошти на депозиті у банку?								
14.	Як часто виникає на підприємстві прострочення кредиторської заборгованості?								
15.	Як часто для поточного фінансування застосовуються кредитні продукти банків (облік векселів, факторинг, форфейтинг)?								
	Контроль								
16.	Чи є стандарти оцінки покупців (дебіторів)?								
17.	Після якого терміну прострочення дебіторська заборгованість фактично стає безнадійною (15, 30, 45, 60, 90, 180, 360 днів)?								
18.	Чи контролює підприємство рівень запасів та їх відповідність лімітам?								
19.	Чи контролює підприємство рівень коефіцієнта ліквідності?								
20.	Чи контролює підприємство взаємозв'язок між поточними фінансовими потребами та рентабельністю підприємства?								
	Всього								

Варіанти оцінювання

- 0 Явище / процес не існує, діяльність не ведеться
- 1 Діяльність ведеться дуже рідко або залежно від ситуації
- 2 Явище / процес існують, діяльність ведеться постійно
- 3 Явище / процес ведеться максимально ефективно

Продовження табл. Ж.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
23.	обсяг реалізованої промислової продукції машинобудування										
	грошово-кредитні										
24.	якість обслуговування в банках										
25.	кредити банків реальному сектору										
26.	кредити банків у поточну діяльність										
27.	кредити банків до 1 року										
28.	ставка по кредитах реальному сектору										
	внутрішні										
	організаційні										
29.	масштаб діяльності підприємства (малий бізнес, середній, великий)										
30.	професійний рівень управління										
31.	організаційна культура										
32.	тривалість збутового циклу										
	виробничі										
33.	темпи росту виробництва та реалізації продукції										
34.	сезонність виробництва і реалізації продукції										
35.	асортимент продукції										
36.	тривалість виробничого циклу										
37.	кількість та номенклатура ресурсів, що споживаються										
	фінансові										
38.	наявність поточних касових розривів у надходженні та витрачанні коштів										
39.	конкурентоспроможність підприємства										
40.	облікова політика підприємства										
41.	цінова політика підприємства										
42.	тривалість фінансового циклу										
43.	система розрахунків за товари, роботи, послуги										
44.	методика оцінки дебіторів										
45.	методика оцінки запасів										
	Всього										

Варіанти оцінювання

- 0 Не впливають
- 1 Впливають незначно
- 2 Впливають часто або залежно від ситуації
- 3 Впливають постійно

Таблиця 3.1

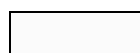
Машинобудівні підприємства Дніпропетровської області, дані фінансової звітності яких використано у дослідженні

Назва підприємства	Код ЄДРПОУ	Вид діяльності
1. ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш»	19151204	35.20.1 Виробництво залізничного рухомого складу
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	05749336	35.20.1 Виробництво залізничного рухомого складу
3. ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	14311614	35.30.0 Виробництво літальних апаратів, включаючи космічні
4. ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	00168076	28.91 Виробництво машин і устаткування для металургії
5. ПАТ "Дніпроважпапірмаш ім. Артема"	00218911	29.55.1 Виробництво машин та устаткування для виробництва паперу та картону
6. ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів» (Дніпровагонрембуд)	00554514	35.20.1 Виробництво залізничного рухомого складу 35.20.2 Ремонт і технічне обслуговування залізничного рухомого складу
7. ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків" (ДЗПВ)	00187375	29.51.1 Виробництво машин для металургії
8. Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод" (ДХК ДМЗ)	23945298	32.30.1 Виробництво апаратури для приймання, запису та відтворення звуку і зображення
9. ПАТ "Дніпрополімермаш"	00218615	29.56.1 Виробництво машин та устаткування спеціального призначення, н. в. і. г.
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод" («ДНСЗ»)	14367980	30.20 Виробництво локомотивів 35.20.1 Виробництво залізничного рухомого складу
11. ДП «НВК «Електровозобудування»	32495626	35.20.2 Ремонт і технічне обслуговування залізничного рухомого складу
12. ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод" («ДнЕМЗ»)	00443016 мале	29.53.1 Виробництво машин та устаткування для перероблення сільгосппродуктів
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин" (ПАТ «Завод «Палмаш»)	00222151	29.52.1 Виробництво машин та устаткування для добувної промисловості та будівництва
14. ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"	00217417	29.23.0 Виробництво промислового холодильного та вентиляційного устаткування
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод" (ПАТ «СРЗ»)	00231573	34.30.0 Виробництво вузлів, деталей та приладдя для автомобілів та їх двигунів

Таблиця И.1

Класифікація зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на рівень поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств (введено автором*)

Групи факторів	Види факторів	Якісні та кількісні фактори*
Зовнішні фактори	Загальноекономічні	Рівень конкуренції в галузі*
		Тенденції зміни ціна сировину, матеріали, енергоносії на внутрішньому і зовнішньому ринках*
		Напрями зміни курсу гривні до іноземних валют*
	Правові	Якість законодавчої бази регулювання підприємницької діяльності*
		Якість регулювання зовнішньоекономічної діяльності*
	Фіскально-бюджетні	Наявність дотацій з держбюджету*
		Наявність пільг з оподаткування*
		Наявність державних замовлень*
	Міжгосподарські	Характер взаємин з постачальниками і покупцями та платіжна дисципліна*
		Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції переробної промисловості в цілому і машинобудування зокрема*
	Грошово-кредитні	Якість обслуговування в банках*
		Показники кредитування банками економіки*
Показники емісії*, грошової маси (пропозиції грошей)*		
Внутрішні фактори	Організаційні	Форма власності підприємства*
		Професійний рівень управління та організаційна культура*
		Масштаб діяльності підприємства (малий бізнес, середній, великий)*
	Виробничі	Асортимент продукції, кількість і номенклатура споживаних ресурсів*
	Маркетингові	Конкурентоспроможність підприємства*
		Збутова політика підприємства*
	Фінансові	Цінова політика підприємства*
		Методика оцінки дебіторів та дебіторської заборгованості*
		Методика оцінки запасів*
		Наявність поточних касових розривів у надходженні та витрачання коштів*

Якісні фактори

Кількісні фактори

Таблиця К.1

Тривалість фінансового циклу машинобудівних підприємств Дніпропетровської області (дн.)

№	Назва підприємства / Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1.	ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш»	62,1	63,0	66,3	60,7	53,8	54,2	5769	72,4	73,1	69,2	69,0	66,8	92,9	112,9
2.	ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	282,1	292,1	269,9	240,0	222,7	146,1	78,4	104,5	153,4	72,0	55,1	75,0	130,9	185,0
3.	ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	131,2	139,5	227,2	297,0	297,7	221,6	126,8	150,0	226,5	254,3	211,8	147,7	143,7	202,2
4.	ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	185,1	183,1	158,6	146,9	151,4	155,8	145,2	156,4	195,3	191,7	124,2	189,9	186,3	177,1
5.	ПАТ "Дніпроважпапірмаш ім. Артема"	126,0	101,9	71,1	88,0	64,1	52,0	76,7	69,9	136,8	149,9	176,1	239,8	161,3	219,5
6.	ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів»	77,2	124,1	160,4	173,4	166,8	151,8	617,8	643,2	162,8	109,3	219,5	176,0	161,9	389,4
7.	ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків" (ДЗПВ)	166,0	95,3	57,8	56,9	56,9	66,7	109,1	237,8	265,6	136,1	85,3	83,7	86,8	91,2
8.	Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	153,1	133,7	128,6	106,3	84,7	80,6	153,2	488,4	1104,2	205,4	40,4	1906,0	4063,6	4913,7
9.	ПАТ "Дніпрополімермаш"	486,8	548,7	323,5	191,6	179,9	169,8	194,6	3695,6	266,7	192,2	287,7	326,9	329,1	350,3
10.	ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"	114,2	84,6	70,8	58,3	60,6	68,6	68,7	68,0	90,2	105,2	104,2	165,1	253,3	207,6
11.	ДП «НБК «Електрозобудування»	176,3	158,4	113,3	91,4	81,8	78,8	96,6	131,8	141,8	99,4	96,3	98,1	94,1	105,4
12.	ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	1693,2	1461,4	833,0	-19,2	-98,9	-77,5	-414,3	-84,1	-49,7	-31,8	-11,4	12,4	34,4	42,8
13.	ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"	801,5	905,7	689,6	563,1	628,8	502,3	404,7	411,9	248,4	163,4	171,2	186,9	295,8	367,1
14.	ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"	229,8	127,1	110,2	115,7	136,9	122,5	71,4	50,3	60,8	185,4	294,6	309,6	390,4	397,4
15.	ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	-12,0	-22,7	-11,0	13,7	123,3	183,0	170,5	283,3	559,9	398,6	367,2	464,9	490,9	393,9

Розраховано автором на основі [122]

Додаток К

Таблиця К.2

Рівень поточних фінансових потреб (ПФПа) машинобудівних підприємств Дніпропетровської області за період 2002-2015 рр. (тис. грн)

№	Назва підприємства	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1.	ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш»	2428	3221	4587	5761	6696	8028	8749	9523	10525	12223	13528	11991	13758	21319
2.	ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	7287	7721	8217	8596	7908	8108	12143	15231	18778	23254	24903	27778	25990	19048
3.	ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	13953	16702	31008	44692	58074	55277	38630	51906	97368	146809	145606	116487	125284	171729
4.	ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	43667	41358	59088	80199	108258	140260	169651	165420	181968	258822	338840	420301	436028	432233
5.	ПАТ "Дніпроважпапірмаш ім. Артема"	3450	5956	4588	5346	3858	3237	4355	2833	4200	5263	4271	2582	1155	1317
6.	ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів»	22996	86723	136735	168695	116077	30983	31559	40083	67858	64758	141540	174619	128850	159930
7.	ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків"	56550	8566	7832	10949	13294	19139	33103	54329	71265	59805	42164	33432	33707	42941
8.	Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	38720	36753	38712	37571	27855	22120	28968	32391	39815	25643	4209	5175	4687	3554
9.	ПАТ "Дніпрополімермаш"	4745	10553	9476	7247	9806	12866	7916	10125	20935	27674	43815	55242	54433	63582
10.	ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод" («ДНСЗ»)	33429	28794	29929	30314	36401	43887	52917	60394	109956	171054	175667	205579	243587	271665
11.	ДП «НВК «Електровозобудування»	29391	28276	29384	32671	30362	35020	56668	58984	46074	48619	49653	50264	56085	60547
12.	ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	189	157	148	-125	-151	-88	-114	-182	-217	-173	-70	77	222	289
13.	ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"	5172	10121	9067	7981	6868	5966	6132	6503	5649	4753	4686	4340	4487	4691
14.	ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"	8739	7142	10128	10605	9954	11007	9977	9922	14190	45413	100660	112216	107597	120175
15.	ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	-230	-1058	-731	1333	15699	31105	33424	34681	37766	43039	46366	48732	49676	49993

Розраховано автором на основі [122].

Додаток Л

Таблиця Л.1

Традиційні та удосконалені показники ліквідності машинобудівних підприємств
Дніпропетровської області, 2002-2015 рр.

Назва підприємства, рік	Коефіцієнти ліквідності							
	традиційні				удосконалені			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш»	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	2,93	0,46	0,12	2,73	1,69	0,24	0,08	1,61
2003	3,21	0,57	0,15	3,00	2,30	0,42	0,15	2,14
2004	2,66	0,93	0,43	2,05	2,00	0,68	0,43	1,57
2005	12,89	3,31	1,21	11,58	10,44	2,92	1,21	9,23
2006	21,01	7,40	3,99	16,54	18,05	6,71	3,99	14,06
2007	6,33	1,59	0,74	5,43	4,95	1,44	0,74	4,21
2008	3,39	1,08	0,62	2,67	2,75	0,94	0,62	2,14
2009	7,55	2,60	0,71	6,75	5,94	1,97	0,71	5,23
2010	4,24	0,74	0,18	3,93	3,44	0,87	0,18	3,27
2011	2,75	0,89	0,13	2,50	1,99	0,54	0,13	1,86
2012	3,60	1,30	0,51	2,88	3,06	1,17	0,51	2,54
2013	13,28	5,83	2,41	10,75	12,01	5,18	2,41	9,60
2014	3,15	1,45	0,47	2,55	2,16	1,10	0,47	1,69
2015	5,91	1,58	0,87	4,93	4,06	1,65	0,87	3,20
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	15,73	2,79	1,07	14,67	5,59	2,25	0,90	4,70
2003	9,39	1,71	0,22	9,17	1,75	1,29	0,22	1,53
2004	4,33	1,59	0,24	4,07	1,91	1,02	0,24	1,67
2005	14,39	3,57	0,34	13,98	6,19	3,67	0,34	5,85
2006	3,99	1,36	0,16	3,80	2,25	1,07	0,16	2,09
2007	1,61	0,39	0,03	1,52	1,08	0,36	0,03	1,04
2008	1,24	0,60	0,04	1,14	0,81	0,33	0,04	0,78
2009	1,41	0,90	0,01	1,34	0,54	0,43	0,01	0,53
2010	1,67	1,15	0,00	1,54	1,05	0,71	0,00	1,05
2011	1,52	0,57	0,21	1,11	1,03	0,52	0,21	0,82
2012	2,57	1,38	0,89	1,68	2,42	1,26	0,89	1,53
2013	3,60	2,54	1,49	3,11	3,84	2,74	1,49	2,35
2014	3,76	2,25	1,02	2,74	2,54	2,13	1,02	1,51
2015	6,57	3,86	1,92	4,66	5,12	3,71	1,92	3,21
3. ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	0,92	0,67	0,00	0,84	0,10	0,14	0,00	0,10
2003	0,88	0,58	0,01	0,79	0,10	0,13	0,01	0,09
2004	0,66	0,29	0,01	0,61	0,14	0,16	0,01	0,14
2005	0,88	0,50	0,00	0,73	-0,01	0,10	0,00	-0,02
2006	1,39	1,14	0,00	0,90	0,19	0,21	0,00	0,19
2007	1,09	0,82	0,00	0,65	0,20	0,18	0,00	0,20
2008	1,87	1,36	0,00	0,93	0,43	0,30	0,00	0,43
2009	1,46	0,99	0,01	1,07	0,33	0,27	0,01	0,32
2010	1,62	1,20	0,00	1,21	0,34	0,28	0,00	0,33
2011	1,76	1,35	0,08	1,26	0,49	0,43	0,08	0,41
2012	4,06	2,71	0,20	2,45	1,63	1,24	0,22	1,40
2013	2,89	1,61	0,59	2,17	1,83	1,26	0,56	1,26
2014	2,21	1,20	0,38	1,74	1,32	0,90	0,40	0,92
2015	2,11	0,94	0,30	1,80	1,12	0,80	0,30	0,82
4. ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	1,66	0,43	0,00	1,64	0,39	0,27	0,00	0,39
2003	1,66	0,61	0,01	1,59	0,85	0,38	0,01	0,84
2004	1,80	0,69	0,00	1,75	0,97	0,45	0,00	0,96
2005	1,84	0,83	0,07	1,42	1,00	0,47	0,07	0,93
2006	1,97	0,96	0,11	1,80	1,29	0,65	0,12	1,17
2007	1,68	0,82	0,03	1,61	0,97	0,53	0,02	0,94

Продовження табл. Л.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2008	1,29	0,65	0,10	1,15	0,86	0,50	0,11	0,75
2009	2,03	1,13	0,19	1,77	1,17	0,81	0,18	0,99
2010	2,08	1,40	0,00	1,98	1,03	0,69	0,00	1,03
2011	1,45	0,88	0,01	1,36	0,73	0,51	0,01	0,73
2012	1,44	0,84	0,07	1,32	0,86	0,58	0,07	0,79
2013	1,42	0,92	0,01	1,36	0,69	0,49	0,01	0,68
2014	1,41	0,97	0,01	1,36	0,82	0,60	0,01	0,81
2015	1,45	0,99	0,01	1,40	0,70	0,53	0,01	0,69
5. ПАТ "Дніпроважпапірмаш ім. Артема"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	1,55	0,47	0,01	1,53	0,60	0,21	0,01	0,59
2003	0,95	0,23	0,01	0,91	0,56	0,21	0,01	0,55
2004	0,95	0,50	0,01	0,53	0,27	0,09	0,01	0,26
2005	0,99	0,21	0,00	0,92	0,68	0,19	0,00	0,68
2006	0,66	0,19	0,00	0,65	0,43	0,12	0,00	0,43
2007	0,49	0,08	0,01	0,44	0,34	0,09	0,01	0,33
2008	0,50	0,05	0,00	0,50	0,30	0,04	0,00	0,30
2009	0,37	0,02	0,00	0,37	0,08	0,02	0,00	0,08
2010	1,00	0,65	0,01	0,38	0,13	0,03	0,01	0,12
2011	1,00	0,70	0,02	0,32	0,13	0,03	0,02	0,12
2012	0,32	0,06	0,00	0,32	-0,20	0,03	0,00	-0,20
2013	0,33	0,13	0,00	0,22	-0,38	0,02	0,00	-0,38
2014	0,23	0,06	0,00	0,22	-0,52	0,01	0,00	-0,52
2015	0,23	0,06	0,00	0,22	-0,58	-0,01	0,00	-0,58
6. ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів»	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	0,99	0,76	0,05	0,91	0,46	0,36	0,05	0,41
2003	1,10	0,88	0,00	1,07	0,53	0,43	0,00	0,53
2004	1,09	0,77	0,00	1,08	0,59	0,46	0,00	0,59
2005	1,15	1,03	0,06	1,08	0,70	0,60	0,07	0,63
2006	0,40	0,22	0,01	0,39	0,07	0,11	0,02	0,05
2007	0,23	0,10	0,00	0,23	0,16	0,02	0,00	0,16
2008	0,93	0,43	0,00	0,91	0,65	0,07	0,00	0,65
2009	0,40	0,26	0,00	0,38	-0,14	0,01	0,00	-0,14
2010	0,68	0,49	0,06	0,60	0,28	0,22	0,06	0,22
2011	0,34	0,22	0,00	0,33	0,08	0,10	0,00	0,07
2012	1,04	0,42	0,00	1,02	0,55	0,36	0,00	0,55
2013	0,99	0,74	0,00	0,93	0,79	0,47	0,00	0,78
2014	0,90	0,78	0,00	0,89	0,24	0,22	0,01	0,23
2015	0,89	0,56	0,09	1,52	-0,26	-0,14	0,09	-0,35
7. ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	1,16	0,57	0,00	1,13	0,43	0,24	0,00	0,43
2003	1,10	0,54	0,00	1,06	0,67	0,38	0,00	0,67
2004	1,01	0,39	0,00	0,96	0,60	0,29	0,00	0,60
2005	0,88	0,57	0,00	0,87	0,63	0,37	0,00	0,63
2006	0,88	0,44	0,01	0,85	0,57	0,36	0,01	0,55
2007	0,89	0,54	0,00	0,86	0,67	0,40	0,00	0,67
2008	1,21	0,67	0,00	1,20	0,69	0,44	0,00	0,69
2009	1,98	1,60	0,00	1,98	0,52	0,45	0,00	0,52
2010	1,25	0,92	0,00	1,24	0,53	0,43	0,00	0,53
2011	1,18	0,41	0,00	1,15	1,21	0,78	0,00	1,21
2012	1,60	0,68	0,00	1,60	1,17	0,51	0,00	1,17
2013	1,00	0,24	0,01	0,99	0,73	0,32	0,01	0,72
2014	0,69	0,47	0,00	0,69	0,45	0,25	0,00	0,45
2015	1,25	0,61	0,04	1,21	0,99	0,63	0,04	0,96
8. Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	1,13	0,30	0,01	1,07	0,75	0,29	0,01	0,74
2003	1,35	0,39	0,02	1,28	0,81	0,29	0,02	0,79
2004	1,41	0,46	0,03	1,37	0,88	0,34	0,03	0,85
2005	1,31	0,45	0,05	1,25	0,95	0,39	0,05	0,90

Продовження табл. Л.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2006	1,51	0,47	0,09	1,39	1,38	0,57	0,09	1,29
2007	1,39	0,46	0,11	1,24	0,99	0,38	0,11	0,89
2008	1,78	0,37	0,04	1,73	0,35	0,29	0,03	0,32
2009	1,04	0,52	0,02	1,01	-2,27	-0,10	0,02	-2,28
2010	1,04	0,71	0,01	0,99	-0,91	-0,31	0,01	-0,92
2011	0,64	0,39	0,00	0,63	1,97	1,39	0,00	1,97
2012	0,53	0,32	0,00	0,53	-0,81	-0,34	0,00	-0,81
2013	0,39	0,22	0,00	0,39	-5,96	-2,68	0,00	-5,96
2014	0,37	0,22	0,00	0,37	-2,88	-1,23	0,00	-2,88
2015	0,24	0,04	0,00	0,24	0,00	0,00	0,00	0,00
9. ПАТ "Дніпрополімермаш"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	1,51	0,29	0,00	1,49	0,09	0,11	0,00	0,09
2003	1,00	0,35	0,01	1,03	-0,82	0,10	0,01	-0,84
2004	0,87	0,25	0,02	0,82	0,10	0,19	0,02	0,08
2005	0,70	0,20	0,02	0,65	0,06	0,13	0,02	0,05
2006	0,50	0,18	0,01	0,46	0,28	0,12	0,01	0,28
2007	0,52	0,12	0,00	0,48	0,26	0,09	0,00	0,25
2008	0,66	0,26	0,01	0,55	-8,10	-0,52	0,01	-8,12
2009	0,58	0,40	0,03	0,53	-14,29	-4,45	0,03	-14,32
2010	0,72	0,53	0,07	0,62	0,21	0,20	0,07	0,13
2011	0,73	0,47	0,02	0,65	0,05	0,10	0,02	0,03
2012	0,91	0,77	0,54	0,35	1,12	1,12	0,99	0,13
2013	0,77	0,48	0,04	0,69	0,16	0,18	0,04	0,13
2014	0,78	0,53	0,03	0,72	0,14	0,16	0,03	0,11
2015	0,80	0,55	0,08	0,71	0,21	0,22	0,08	0,13
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	2,95	0,83	0,11	2,80	2,06	0,82	0,11	1,95
2003	1,64	0,46	0,03	1,58	0,90	0,32	0,03	0,87
2004	1,65	0,60	0,05	1,56	1,12	0,45	0,05	1,07
2005	1,49	0,35	0,01	1,46	1,03	0,36	0,01	1,02
2006	2,64	0,83	0,05	2,59	2,31	0,75	0,05	2,26
2007	2,26	0,89	0,14	2,10	1,59	0,70	0,14	1,45
2008	1,90	1,10	0,02	1,88	1,17	0,64	0,02	1,15
2009	1,98	0,89	0,29	1,69	1,45	0,91	0,29	1,16
2010	12,43	7,69	2,46	9,91	9,55	5,94	2,46	7,09
2011	3,76	2,29	0,61	3,15	2,97	1,96	0,61	2,36
2012	17,64	12,41	2,08	12,10	11,87	7,88	2,08	9,79
2013	26,10	20,57	3,13	21,43	11,50	9,66	3,13	8,37
2014	16,75	13,84	0,08	9,48	4,88	3,85	0,08	4,80
2015	10,63	8,59	0,19	5,40	3,21	2,36	0,19	3,02
11. ДП «НВК «Електрозовбудування»	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	3,08	1,91	0,01	3,04	1,79	1,24	0,01	1,78
2003	3,77	1,91	0,05	3,69	2,55	1,64	0,05	2,50
2004	3,34	1,48	0,11	3,22	2,15	1,15	0,10	2,05
2005	2,14	1,05	0,03	2,07	1,55	0,81	0,03	1,52
2006	2,06	0,88	0,18	1,87	1,50	0,83	0,17	1,33
2007	2,12	1,21	0,00	2,10	1,48	0,78	0,00	1,48
2008	2,03	1,08	0,00	2,02	1,51	0,89	0,00	1,51
2009	2,14	0,55	0,00	2,13	0,97	0,63	0,00	0,97
2010	1,80	0,45	0,00	1,80	1,03	0,38	0,00	1,03
2011	1,96	1,17	0,01	1,94	1,42	0,69	0,01	1,41
2012	1,93	1,14	0,00	1,91	1,49	0,97	0,00	1,49
2013	1,82	1,41	0,00	1,81	1,21	0,87	0,00	1,21
2014	1,55	1,11	0,00	1,54	0,83	0,65	0,00	0,83
2015	1,33	0,76	0,04	1,24	0,61	0,46	0,04	0,56
12. ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	2,51	2,00	0,00	2,50	-14,60	-11,09	0,00	-14,60
2003	2,33	1,86	0,02	2,18	-4,34	-3,15	0,02	-4,36
2004	4,04	3,33	0,01	3,71	-3,00	-2,14	0,01	-3,01

Продовження табл. Л.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2005	0,86	0,51	0,01	0,78	-0,02	0,06	0,01	-0,02
2006	0,73	0,71	0,00	0,73	0,27	0,25	0,00	0,27
2007	0,77	0,75	0,00	0,77	-2,72	-2,63	0,00	-2,72
2008	0,24	0,24	0,00	0,21	-0,84	-0,81	0,00	-0,84
2009	0,07	0,06	0,00	0,06	0,16	0,15	0,00	0,16
2010	0,04	0,04	0,01	0,03	0,06	0,06	0,01	0,05
2011	0,65	0,65	0,05	0,60	0,33	0,33	0,05	0,28
2012	0,59	0,59	0,05	0,55	0,83	0,83	0,05	0,78
2013	1,42	1,42	0,02	1,40	1,25	1,25	0,02	1,22
2014	2,10	2,10	0,05	2,05	1,59	1,59	0,05	1,54
2015	2,30	2,30	0,40	1,90	1,94	1,94	0,40	1,54
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	1,98	1,13	0,00	1,69	-0,37	0,02	0,00	-0,37
2003	1,87	1,04	0,01	1,57	-4,50	-1,12	0,01	-4,51
2004	3,21	1,70	0,00	2,45	-1,96	0,05	0,00	-1,96
2005	2,41	1,27	0,00	1,83	-1,67	0,05	0,00	-1,67
2006	1,57	0,81	0,00	1,21	-1,21	0,02	0,00	-1,21
2007	1,38	0,58	0,00	1,18	-0,76	0,07	0,00	-0,76
2008	1,37	0,55	0,01	1,17	-0,78	0,14	0,01	-0,79
2009	1,24	0,58	0,00	1,03	-0,74	0,13	0,00	-0,75
2010	1,14	0,59	0,00	0,91	0,43	0,28	0,00	0,43
2011	0,98	0,44	0,00	0,80	0,29	0,20	0,00	0,28
2012	0,85	0,32	0,00	0,82	0,35	0,23	0,00	0,35
2013	0,65	0,23	0,01	0,65	0,13	0,15	0,01	0,12
2014	0,55	0,22	0,00	0,49	-0,18	0,07	0,00	-0,18
2015	0,43	0,14	0,00	0,42	-0,00	0,08	0,00	-0,00
14. ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	1,77	0,97	0,00	1,71	0,59	0,36	0,00	0,59
2003	1,84	0,66	0,01	1,60	0,64	0,50	0,01	0,63
2004	3,42	1,93	0,17	2,95	2,56	1,20	0,17	2,40
2005	2,90	2,20	0,02	2,63	1,59	1,09	0,02	1,57
2006	0,47	0,26	0,00	0,43	0,29	0,20	0,00	0,28
2007	0,56	0,33	0,07	0,47	0,33	0,23	0,07	0,26
2008	1,05	0,52	0,02	0,91	0,72	0,39	0,02	0,70
2009	1,79	1,21	0,45	1,08	1,38	0,89	0,44	0,95
2010	1,76	1,37	0,49	1,04	1,13	0,88	0,49	0,65
2011	1,84	1,33	0,23	1,35	1,04	0,77	0,23	0,81
2012	3,58	1,97	0,05	3,10	1,23	0,85	0,05	1,17
2013	7,54	5,70	0,01	6,48	2,37	1,81	0,01	2,35
2014	3,41	1,83	0,05	2,74	0,28	0,56	0,05	0,23
2015	7,85	4,85	0,17	6,25	1,08	1,58	0,17	0,91
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод"	Кзл	Кпл	Кгл	Кфл	УКзл	УКпл	УКгл	УКфл
2002	0,69	0,22	0,01	0,67	0,27	0,10	0,01	0,27
2003	0,68	0,23	0,00	0,67	0,45	0,19	0,00	0,45
2004	0,95	0,35	0,00	0,94	0,53	0,23	0,00	0,53
2005	1,10	0,53	0,00	1,08	0,63	0,32	0,00	0,63
2006	2,64	1,85	0,00	2,63	1,08	0,79	0,00	1,08
2007	1,65	1,35	0,00	1,65	0,37	0,33	0,00	0,37
2008	3,03	2,59	0,00	3,02	0,81	0,77	0,00	0,81
2009	7,15	6,14	0,00	7,10	-7,08	-5,75	0,00	-7,08
2010	5,70	4,65	0,00	5,59	-1,13	-0,71	0,00	-1,13
2011	4,26	3,51	0,00	4,11	0,77	0,71	0,00	0,77
2012	3,72	3,25	0,00	3,72	-0,04	0,05	0,00	-0,04
2013	5,03	4,50	0,00	5,03	-1,90	-1,59	0,00	-1,90
2014	17,79	15,57	0,00	17,79	-2,58	-2,01	0,00	-2,59
2015	24,32	22,61	0,00	24,32	2,88	2,79	0,00	2,88

Методичні підходи до розрахунку коефіцієнтів ліквідності

Таблиця М.1

Методичні підходи до розрахунку коефіцієнта абсолютної ліквідності

№	Автор	Методика розрахунку коефіцієнта абсолютної ліквідності	Рекомендоване значення
1	Войтоловський Н.В. [138]	$(ГК + КФВ) / (КСЗ - ДМП - АО)$	0,01 – 0,15
2	Андрушко О.Б. [139]	$(ГК + КФВ) / КЗ$	0,2 – 0,3
3	Шеремет А.Д. [140, с. 101]	$(ГК + КФВ) / (КЗ + КК)$	0,2 – 0,5
4	Кузьміна О.М. [141]	$(ГК + КФВ) / (КЗ - КК)$	0,2 – 0,5
5	Блудова Т.В. [142]	$(ГК + КФВ) / КСЗ$	0,2 – 0,3
6	Любушин Н.П. [143]	$(ГК + КФВ) / (КСЗ - ДМП - РМВ)$	0,2 – 0,5
7	Волков В.Д. [144]	$(ГК + КФВ) / КЗ$	0,2 – 0,4
8	Давиденко Н.М. [145]	$(ГК + КФВ) / КЗ$	> 0,2
9	Дубинська О.С. [146]	$(ГК + КФВ) / КЗ$	0,2 – 0,3

Таблиця М.2

Методичні підходи до розрахунку коефіцієнта термінової ліквідності

№	Автор	Методика розрахунку коефіцієнта термінової ліквідності	Рекомендоване значення
1	Войтоловський Н.В. [138]	$(ГК + КФВ + КДЗ) / (КСЗ - ДМП - АО)$	> 1
2	Андрушко О.Б. [139]	$(ГК + КФВ + КДЗ) / КСЗ$	0,8 - 1
3	Шеремет А.Д. [140, с. 101]	$(ГК + КФВ + КДЗ) / (КК + КЗ)$	> 1
4	Кузьміна О.М. [141]	$(ГК + КФВ + КДЗ) / (КК + КЗ)$	> 1
5	Блудова Т.В. [142]	$(ГК + КФВ + КДЗ) / КСЗ$	0,7 - 1
6	Любушин Н.П. [143]	$(ОА - ЗВ - ПДВ) / (КСЗ - ДМП - РМВ)$	> 1
7	Волков В.Д. [144]	$(ГК + КФВ + ДЗ + ІОА) / КСЗ$	0,5 - 1
8	Давиденко Н.М. [145]	$(ГК + КФВ + КДЗ) / КСЗ$	> 1
9	Дубинська О.С. [146]	$(ГК + КФВ + КДЗ) / КСЗ$	0,6 – 0,7

Таблиця М.3

Методичні підходи до розрахунку коефіцієнта поточної ліквідності

№	Автор	Методика розрахунку коефіцієнта поточної ліквідності	Рекомендоване значення
1	Войтоловський Н.В. [138]	$(ГК + КФВ + КДЗ + ДДЗ + ПДВ + ЗВ - ВМП - ІОА) / (КСЗ - ДМП)$	1 - 2
2	Андрушко О.Б. [139]	$ОА / КСЗ$	2
3	Шеремет А.Д. [140, с. 102]	$(ОА - ВМП) / КСЗ$	> 2
4	Кузьміна О.М. [141]	$ОА / (ККЗ + КЗ)$	> 2
5	Блудова Т.В. [142]	$ОА / КСЗ$	1,5 - 2
6	Любушин Н.П. [143]	$(ОА - (ВМП + ПДВ + ПДВ + ДДЗ + ЗЗВУК)) / (КСЗ - ДМП - РМВ)$	1,3 – 1,7
7	Волков В.Д. [144]	$ОА / КСЗ$	1 - 2
8	Давиденко Н.М. [145]	$ОА / КСЗ$	> 2
9	Дубинська О.С. [146]	$ОА / КСЗ$	2 - 3

Умовні позначення:

ГК – грошові кошти;
 КФВ – короткострокові фінансові вкладення;
 КСЗ – короткострокові зобов'язання;
 ВМП – доходи майбутніх періодів;
 АО – аванси отримані;
 КЗ – кредиторська заборгованість;
 КК – короткострокові кредити;
 РМВ – резерви майбутніх витрат;
 ІОА – інші оборотні активи;

ЗВ – запаси та витрати;
 ПДВ – ПДВ за придбаними цінностями;
 ДДЗ – довгострокова дебіторська заборгованість;
 КДЗ – короткострокова дебіторська заборгованість;
 ВМП – витрати майбутніх періодів;
 ЗЗВУК – заборгованість засновників за внесками в уставний капітал;
 ОА – оборотні активи.

Таблиця Н.1

**Оцінка політики управління складовими ПФП досліджуваних
машинобудівних підприємств Дніпропетровської області та рекомендації щодо
необхідних напрямків зміни політики у 2002-2015 рр.**

Підприємство, рік	Величина, грн.			Існуюча політика			Напрямок необхідних змін		
	КЗ	З	ДЗ	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4						
1. ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш»»									
2001	3038,2	3114	235,7	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	1060,2	2619,3	269,8	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2003	1421,9	3753,4	507,8	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2004	2597,8	4489,5	845,1	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2005	560,2	5368,9	1119,1	К	А	А	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2006	425,9	5795,2	1249,4	К	А	А	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2007	1692,7	8015	1180,4	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2008	3789	8764	1349	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	1587	7859	2854	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2010	2850	9979	1218	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2011	5773	10778	3680	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2012	4632	10651	2708	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	1060	7896	3495	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	6539	11100	5578	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	5319	23029	3202	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"									
2001	3038,2	3114	235,7	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	1060,2	2619,3	269,8	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2003	1421,9	3753,4	507,8	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2004	2597,8	4489,5	845,1	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2005	560,2	5368,9	1119,1	К	А	А	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2006	425,9	5795,2	1249,4	К	А	А	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2007	1692,7	8015	1180,4	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2008	3789	8764	1349	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	1587	7859	2854	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2010	2850	9979	1218	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2011	5773	10778	3680	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2012	4632	10651	2708	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	1060	7896	3495	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	6539	11100	5578	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	3703	10069	7178	К	К	А	Залишити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
3. ПАТ "ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ АГРЕГАТНИЙ ЗАВОД"									
2001	47569	16276	30659	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	57534	14881	33169	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2003	69048,1	20291,4	34481,4	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2004	94624,2	34961,6	22756,5	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2005	128596	48978	44466,9	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2006	98379,3	24708,9	64244,5	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2007	129729	35724	48266	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2008	101526	51215	43127	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2009	117192	54721	70302	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2010	163252	70029	127786	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	162000	66559	138278	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2012	68346	91960	75493	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2013	73454	94078	65604	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2014	118716	120026	86446	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	116138	135757	72832	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
4. Акціонерне товариство "Дніпроважмаш"									
2001	19391	47784	8609	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	33988	41724	14045	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2003	38799	40563	21017	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2004	53796	59458	34707	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2005	68722	69045	28458	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2006	74307	75211	58247	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ

Продовження табл. Н.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2007	102083	87918	76360	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2008	187892	120410	95802	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	90345	80968	79191	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2010	122332	83919	158225	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	255700	143910	204954	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2012	329425	195319	237907	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	387811	192317	334072	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	357283	159678	326018	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2015	400035	183732	378290	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
5. ПАТ "Дніпроважпапірмаш" ім. Артема"									
2001	0	0	0	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	7486	8080	3375	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2003	12823	9239	2398	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2004	27920	12519	2356	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2005	8321	6491	1175	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2006	12966,5	6138	2248	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2007	16640	6836	425	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2008	16843	7727	674	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	20765	7348	268	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2010	25183	8907	611	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	26004	7884	440	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2012	30569	8117	1651	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	38941	7569	901	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2014	45057	7300	2582	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	45057	7300	2582	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
6. ПАТ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД З РЕМОНТУ ТА БУДІВНИЦТВА ПАСАЖИРСЬКИХ ВАГОНІВ									
2001	0	0	0	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	106642	23635,7	73379,2	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2003	149296	32232,5	126987	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2004	176771	57677,1	133369	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2005	208135	23814,7	200351	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2006	170442	31221,6	34598,5	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2007	196459	26276,7	18633,6	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2008	59792	29771	24733	K	A	A	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	138352	19675	33411	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2010	399654	78581	160360	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	335039	39881	70136	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2012	302617	185757	123296	K	A	A	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	121086	29381	83716	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2014	209402	26234	161147	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	123261	41240	146377	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
7. ПАТ "ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД ПРОКАТНИХ ВАЛКІВ"									
2001	0	0	0	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	15152,7	8824,7	8318,1	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2003	17436,1	9827,6	8649,3	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2004	26202,6	16193,1	9084,7	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2005	37491,9	11484,9	21286,1	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2006	46270,7	20044,1	19129,7	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2007	46571,8	16222,5	23899,2	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2008	39150	20900	26093	K	A	A	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	33853	12832	54283	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2010	74194	24602	67643	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	42088	32596	15956	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2012	33692	30766	22981	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2013	47930	36587	10865	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2014	91376	20325	42749	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	47125	30204	26963	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
8. ДЕРЖАВНА ХОЛДИНГОВА КОМПАНІЯ "ДНІПРОВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД"									
2001	54393	39052	15933	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	41877	34703	10062	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2003	35553	34230	11392	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2004	38549	36892	15730	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2005	39142	33606	15188	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2006	21815	22796	7527	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін

Продовження табл. Н.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2007	27119	25128	8403	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2008	23290	32898	7423	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2009	35033	17950	17532	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2010	54631	17961	36121	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	8294	1997	3196	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2012	12669	2663	4110	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	15875	2639	3522	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2014	17343	2637	3735	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	21082	4212	881	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
9. ПАТ "Дніпрополімермаш"									
2001	0	0	0	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	9907,7	12073,5	2672,9	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2003	17750,2	11467,7	6747,8	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2004	18652,2	11619,3	3645,4	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2005	22337,9	11141,5	3333,7	A	K	K	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2006	29115,3	9406,1	4081	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2007	33576	13417,4	2735,5	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2008	66495	26328	10254	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	87056	16030	30258	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2010	100549	18901	43058	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	90119	23130	35086	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2012	200294	29179	40758	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2013	87383	25406	35239	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2014	99059	25067	45830	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	114552	28635	52570	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"									
2001	10972,1	29548	14014,1	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	15352,5	32558,7	10413,1	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2003	42225,4	49791,3	16820,3	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2004	43341,2	45405,8	22224,6	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2005	50120,9	57052,1	16070,1	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2006	22301,4	40417,8	17269,4	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2007	35941	48943	26666	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2008	68061	54808	73336	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	77992	85502	46158	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2010	16912	80147	87485	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2011	58917	86477	99106	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2012	14240	74386	97865	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	11355	62824	180462	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	26371	76876	172992	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2015	56114	114836	188393	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
11. ДП «НВК «Електровозобудування»									
2001	7354	13695,2	18509	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	11463,6	13429,7	21388	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2003	8374	15583	15347	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2004	13088	24351	17831	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2005	24331	26510	23907	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2006	25425	30033	17521	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2007	29057	26343	34787	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2008	36462	34506	39237	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2009	31190	49532	16909	K	A	K	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2010	40802	55366	17962	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	37221	29156	43146	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2012	32664	25594	36935	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	41644	17195	58319	A	K	A	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	77415	33682	85594	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	111330	63392	74560	A	A	K	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
12. ПАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"									
2001	55,1	36,6	154,1	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	81,1	40,9	161,9	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2003	71,4	33,7	122,3	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2004	46,8	33	140,7	K	K	A	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2005	1157	401,1	496,4	A	A	A	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2006	655,7	14,5	461,5	K	K	K	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін

Продовження табл. Н.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2007	524	13	388	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2008	389	1	81	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2009	310	3	17	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2010	279	0	8	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2011	577	0	346	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2012	286	0	156	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	126	0	176	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	131	0	268	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2015	168	0	319	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"									
2001	0	0	0	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	10646	9064	8913	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2003	10475	8639	7764	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2004	4272	6444	4037	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2005	5567	6389	3816	А	К	К	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2006	7403	5585	3388	А	К	К	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
2007	11313	9049	4307	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2008	10805	8854	3811	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2009	9337	6158	3503	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2010	8311	4500	3024	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2011	10761	5744	2855	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2012	8731	4667	2485	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2013	11358	4844	2489	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2014	14453	4876	2154	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2015	14873	4264	2025	А	К	К	Залишити без змін	Залишити без змін	Залишити без змін
14. ПАТ ЗАВОД "ПАВЛОГРАДХІММАШ"									
2001	7286	5805	6632	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	5837	6858	2465	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2003	2806	4170	4105	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2004	5666	3925	10982	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2005	30675	6467	6655	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2006	31067	7218	7406	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2007	15292	8018	5955	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2008	11400	6608	5660	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2009	23706	9134	15501	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2010	27929	14248	23543	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	25870	41808	38385	К	А	А	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2012	22106	40528	102647	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2013	42576	67494	48971	А	А	К	Залишити без змін	Зменшити З	Залишити без змін
2014	64981	78272	76737	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2015	21672	64848	70509	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод"									
2001	0	0	0	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2002	13872	6453	2823	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2003	13071	5827	2969	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2004	13697	8229	4683	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2005	18481	10648	9354	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2006	16103	12687,1	29686,2	К	А	А	Збільшити КЗ	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2007	49628	14994	66864	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2008	15770	6916	40718	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2009	5277	5339	32115	К	К	К	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Залишити без змін
2010	7333	7703	33298	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2011	11678	8754	39246	А	А	А	Залишити без змін	Зменшити З	Зменшити ДЗ
2012	13798	6401	44877	А	К	А	Залишити без змін	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2013	10511	5612	47246	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ
2014	2747	6110	42752	К	А	К	Збільшити КЗ	Зменшити З	Залишити без змін
2015	2149	3666	48592	К	К	А	Збільшити КЗ	Залишити без змін	Зменшити ДЗ

Додаток П

Таблиця П.1

Складові фінансового циклу та рентабельність досліджуваних машинобудівних підприємств Дніпропетровської області у 2002-2015 рр.

Підприємство, рік	Тривалість				Рентабельність
	Обороту запасів	Обороту ДЗ	Обороту КЗ	Фінансового циклу	
1	2	3	4	5	6
1. ПрАТ «Дніпровський завод «Алюмаш»					
2002	73,32	6,46	17,69	62,09	3,30
2003	62,35	7,61	6,93	63,03	8,14
2004	59,60	9,78	3,05	66,33	1,84
2005	51,92	10,34	1,58	60,68	7,36
2006	44,82	9,51	0,56	53,76	5,19
2007	46,60	8,20	0,62	54,18	5,86
2008	55,22	8,32	5,96	57,59	7,37
2009	63,22	15,99	6,77	72,44	7,20
2010	61,96	14,14	2,99	73,11	5,91
2011	58,71	13,85	3,42	69,15	0,46
2012	55,31	16,49	1,96	69,83	8,37
2013	51,62	17,26	2,14	66,75	3,56
2014	64,13	30,63	1,87	92,89	0,57
2015	90,31	23,23	0,72	112,83	15,93
2. ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"					
2002	253,23	34,93	6,07	282,10	14,15
2003	258,59	42,35	8,86	292,08	0,00
2004	228,35	77,36	35,80	269,92	4,74
2005	191,29	74,67	25,97	239,99	0,04
2006	170,41	61,20	8,90	222,70	0,00
2007	132,79	42,94	29,67	146,06	0,31
2008	61,61	32,79	16,00	78,39	0,16
2009	53,98	60,76	10,24	104,50	1,65
2010	57,46	103,17	7,26	153,37	6,57
2011	55,53	30,82	14,34	72,02	7,20
2012	52,83	14,16	11,92	55,08	12,70
2013	41,11	38,61	4,71	75,02	16,56
2014	58,07	77,02	4,18	130,91	4,09
2015	109,50	84,29	8,83	184,97	16,55
3. ПАТ "Дніпропетровський агрегатний завод"					
2002	146,48	300,08	315,36	131,20	-5,22
2003	146,92	282,59	289,98	139,54	-10,70
2004	202,40	209,67	184,90	227,17	-38,37
2005	278,94	223,39	205,30	297,03	1,48
2006	188,84	278,60	169,79	297,66	3,30
2007	121,13	225,51	125,05	221,59	3,83
2008	142,66	149,97	165,85	126,78	2,27
2009	153,12	163,95	167,02	150,04	0,00
2010	145,09	230,38	148,99	226,49	-8,61
2011	118,28	230,40	94,42	254,26	-2,23
2012	115,29	155,48	58,97	211,80	17,86
2013	117,91	89,43	59,68	147,66	21,52
2014	122,81	87,22	66,30	143,73	-8,60
2015	150,60	93,78	42,16	202,22	9,43
4. ПАТ "ДНІПРОВАЖМАШ"					
2002	189,67	48,00	52,61	185,06	-33,10
2003	182,16	77,62	76,67	183,11	1,54
2004	134,23	74,78	50,42	158,59	10,82
2005	117,72	57,86	28,65	146,94	4,41
2006	100,86	60,62	10,10	151,38	-0,12

Продовження табл. П.1

1	2	3	4	5	6
2007	90,57	74,74	9,56	155,75	1,06
2008	89,15	73,67	17,63	145,20	2,27
2009	95,19	82,72	21,52	156,39	1,73
2010	88,49	127,41	20,59	195,31	3,27
2011	84,36	134,48	27,17	191,68	-1,92
2012	37,06	114,04	26,89	124,22	3,64
2013	87,55	129,18	26,88	189,85	0,24
2014	75,19	141,01	29,91	186,29	0,16
2015	70,356	144,29	37,54	177,11	2,05
5. ПАТ "Дніпроважпапірмаш ім. Аргема"					
2002	147,53	61,62	83,19	125,97	0,07
2003	148,16	49,39	95,65	101,90	-7,60
2004	168,70	36,86	134,42	71,14	-11,27
2005	156,39	29,05	97,48	87,96	1,86
2006	104,97	28,45	69,30	64,13	3,27
2007	104,14	21,46	73,64	51,96	0,09
2008	128,18	9,67	61,19	76,67	0,09
2009	185,97	11,62	127,69	69,90	-2,79
2010	264,77	14,32	142,28	136,81	-25,22
2011	239,07	14,96	104,16	149,87	-21,94
2012	329,93	43,11	196,91	176,13	-74,02
2013	728,33	118,49	607,05	239,77	-113,12
2014	1038,89	243,36	1120,92	161,33	-161,62
2015	1216,67	430,33	1427,50	219,50	-161,63
6. ПАТ «Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів»					
2002	39,65	123,09	85,59	77,15	0,51
2003	39,98	143,40	59,25	124,13	0,76
2004	52,73	152,70	45,04	160,39	0,43
2005	41,87	171,48	39,99	173,37	0,98
2006	39,55	168,82	41,55	166,81	-42,29
2007	140,88	130,43	119,48	151,82	-133,01
2008	548,61	424,48	355,28	617,81	-272,21
2009	396,70	466,48	220,03	643,15	-203,37
2010	117,87	232,44	187,51	162,80	-21,59
2011	100,00	194,57	185,24	109,33	-60,83
2012	174,96	149,99	105,45	219,50	-10,33
2013	108,41	104,31	36,74	175,98	4,06
2014	34,95	153,88	26,88	161,94	-61,09
2015	82,14	374,38	67,13	389,40	-67,49
7. ПАТ "Дніпропетровський завод прокатних валків"					
2002	129,52	122,09	85,61	166,00	14,25
2003	103,73	94,36	102,82	95,27	0,49
2004	96,00	65,43	103,64	57,80	0,13
2005	71,92	78,92	93,94	56,90	0,06
2006	67,49	86,52	97,10	56,91	0,43
2007	63,14	74,92	71,42	66,65	6,09
2008	61,18	82,39	34,46	109,11	-5,45
2009	73,83	175,92	11,93	237,82	17,06
2010	69,75	227,17	31,36	265,56	5,87
2011	65,06	95,09	24,10	136,05	0,24
2012	64,06	39,37	18,17	85,26	5,42
2013	84,36	42,39	43,01	83,75	-13,77
2014	73,25	69,01	55,49	86,77	-16,40
2015	53,64	74,00	36,47	91,16	15,58
8. Державна холдингова компанія "Дніпровський машинобудівний завод"					
2002	145,80	51,39	44,10	153,09	0,81
2003	125,43	39,04	30,72	133,74	0,21
2004	118,13	45,05	34,58	128,60	-0,53

Продовження табл. П.1

1	2	3	4	5	6
2005	99,70	43,73	37,16	106,27	-1,06
2006	85,71	34,52	35,57	84,66	-6,16
2007	87,36	29,04	35,75	80,64	-3,62
2008	153,39	41,84	42,08	153,15	-9,65
2009	383,33	188,13	83,09	488,38	-93,49
2010	497,99	744,02	137,77	1104,24	-32,92
2011	79,93	157,45	32,00	205,38	8,16
2012	22,38	35,09	17,04	40,43	1,94
2013	976,40	1405,49	475,86	1906,03	23,38
2014	2287,10	3145,85	1369,40	4063,55	0,30
2015	4734,63	3190,99	3011,94	4913,67	0,00
9. ПАТ "Дніпрополімермаш"					
2002	619,22	137,09	269,55	486,76	-39,42
2003	612,04	244,93	308,25	548,72	-55,29
2004	394,08	177,41	247,99	323,50	-19,95
2005	300,85	92,25	201,53	191,57	-37,09
2006	188,51	68,02	76,61	179,92	-16,87
2007	150,57	44,97	25,78	169,76	3,98
2008	488,53	159,66	453,58	194,61	6,31
2009	7730,34	7393,44	11428,15	3695,63	19,31
2010	222,53	467,06	422,86	266,73	-20,24
2011	145,95	271,35	225,11	192,19	2,03
2012	171,73	249,00	133,04	287,69	-5,16
2013	161,52	224,88	59,47	326,93	0,13
2014	152,59	245,08	68,55	329,12	-8,33
2015	147,92	271,04	68,69	350,27	0,32
10. ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"					
2002	106,09	41,73	33,61	114,21	5,25
2003	121,00	40,01	76,40	84,62	8,25
2004	112,64	46,20	88,01	70,82	6,97
2005	98,54	36,83	77,06	58,31	4,92
2006	81,11	27,74	48,27	60,58	3,87
2007	69,85	34,34	35,58	68,61	3,78
2008	67,37	64,94	63,59	68,72	7,14
2009	78,96	67,25	78,23	67,97	5,52
2010	67,97	54,84	32,57	90,23	18,02
2011	51,23	57,37	3,41	105,18	14,24
2012	47,72	58,43	1,93	104,23	22,54
2013	55,09	111,75	1,76	165,08	20,76
2014	72,63	183,75	3,11	253,27	47,11
2015	73,25	138,09	3,73	207,61	35,94
11. ДП «НВК «Електровозобудування»					
2002	81,36	119,67	24,71	176,31	0,27
2003	81,26	102,89	25,76	158,39	0,44
2004	76,99	63,97	27,66	113,31	10,46
2005	71,14	58,38	38,12	91,39	3,51
2006	76,13	55,78	50,15	81,76	0,76
2007	63,43	58,85	43,48	78,80	2,41
2008	51,85	63,08	18,35	96,58	3,89
2009	93,87	62,72	24,82	131,77	0,45
2010	161,43	53,66	73,29	141,81	0,10
2011	86,36	62,43	49,44	99,35	3,24
2012	53,07	77,63	34,44	96,26	0,17
2013	41,78	93,00	36,63	98,15	0,57
2014	42,68	120,73	69,31	94,10	2,21
2015	84,53	139,46	118,54	105,44	-3,66
12. ПрАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"					
2002	347,51	1416,95	71,30	1693,17	-414,65

Продовження табл. П.1

1	2	3	4	5	6
2003	347,31	1323,13	209,04	1461,40	-198,81
2004	188,29	742,42	97,67	833,04	-28,61
2005	343,70	504,43	867,37	-19,24	-62,57
2006	136,00	313,46	548,32	-98,86	0,38
2007	12,11	374,07	463,64	-77,46	325,00
2008	25,55	855,93	1295,75	-414,28	350,00
2009	0,92	22,65	107,72	-84,14	0,00
2010	0,34	2,86	52,92	-49,71	0,00
2011	0,00	32,49	64,24	-31,75	0,00
2012	0,00	40,92	52,34	-11,41	0,00
2013	0,00	26,73	14,33	12,40	0,00
2014	0,00	34,40	0,00	34,40	0,00
2015	0,00	43,53	0,74	42,79	0,00
13. ПАТ "Павлоградський завод автоматичних ліній і машин"					
2002	702,41	690,71	591,59	801,53	-29,66
2003	792,15	746,24	632,68	905,72	-35,54
2004	573,59	448,78	332,79	689,58	-0,24
2005	452,74	277,05	166,66	563,13	-34,04
2006	548,16	329,80	249,18	628,78	-70,28
2007	616,15	323,99	437,80	502,34	-19,38
2008	590,78	267,88	454,00	404,66	-16,29
2009	475,43	231,64	295,20	411,87	-34,49
2010	234,36	143,52	129,47	248,41	-15,44
2011	176,07	101,05	113,73	163,39	-19,12
2012	190,15	97,53	116,51	171,18	-4,38
2013	204,80	107,10	125,02	186,88	-40,65
2014	320,43	153,06	177,69	295,80	-68,44
2015	357,61	163,50	154,04	367,07	-35,64
14. ПАТ Завод "ПАВЛОГРАДХІММАШ"					
2002	166,52	119,62	56,32	229,82	15,54
2003	98,10	58,44	29,49	127,05	-8,64
2004	44,05	82,10	15,93	110,22	8,62
2005	56,68	96,19	37,19	115,68	2,21
2006	94,13	96,72	53,92	136,93	-11,74
2007	84,78	74,35	36,63	122,50	4,47
2008	52,31	41,54	22,48	71,36	1,38
2009	39,89	53,62	43,23	50,28	5,44
2010	50,08	83,63	72,93	60,79	12,57
2011	114,44	126,43	55,45	185,43	9,11
2012	120,47	206,35	32,26	294,56	1,95
2013	149,03	209,18	48,58	309,64	-25,39
2014	264,46	228,07	102,11	390,43	-17,65
2015	236,64	243,47	82,70	397,41	1,23
15. ПАТ "Синельниківський ресорний завод"					
2002	168,38	73,66	254,05	-12,00	-5,27
2003	131,79	62,16	216,64	-22,70	-17,13
2004	105,48	57,42	173,87	-10,96	1,82
2005	96,69	71,90	154,94	13,65	0,06
2006	91,64	153,32	121,66	123,31	0,31
2007	81,44	284,06	182,47	183,03	10,17
2008	55,87	274,31	159,73	170,45	-1,20
2009	50,12	297,88	64,32	283,68	-10,34
2010	96,68	484,89	21,67	559,89	2,73
2011	76,21	335,94	13,54	398,61	8,13
2012	60,02	333,15	25,92	367,24	1,18
2013	57,31	439,47	31,83	464,95	5,00
2014	57,92	444,73	11,71	490,94	4,94
2015	38,52	359,88	4,47	393,92	2,23

Додаток Р

Таблиця Р.1

Розрахунок адитивного показника та оцінка якості управління поточними фінансовими потребами
машинобудівних підприємств Дніпропетровської області за 2002-2015 рр.

Рік	Значення показників										Бальна оцінка									Сума балів	Оцінка стану управління ПФП
	Тривалість ФЦ	ПФПвід на рік	ПФПабс на рік	Укзл	УКпл	УКгл	Укфл	Кпфп	Рент-ть	Трив. ФЦ	ПФПвід на рік	ПФПабс на рік	Укзл	УКпл	УКгл	Укфл	Кпфп	Рент-ть			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
ПрАТ «Дніпровський завод «Алломаш»																					
2002	62,09	1953,06	2427,65	1,69	0,24	0,08	1,61	0,17	3,30	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний	
2003	63,03	2563,56	3220,85	2,30	0,42	0,15	2,14	0,05	8,14	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний	
2004	66,33	3716,79	4587,15	2,00	0,68	0,43	1,57	0,04	1,84	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний	
2005	60,68	4767,72	5761,00	10,44	2,92	1,21	9,23	0,02	7,36	0	0	0	1	1	2	1	0	2	7	задовільний	
2006	53,76	5595,68	6696,45	18,05	6,71	3,99	14,06	0,01	5,19	0	0	0	1	1	1	1	0	2	6	задовільний	
2007	54,18	6752,69	8028,25	4,95	1,44	0,74	4,21	0,02	5,86	0	0	0	1	1	2	1	0	2	7	задовільний	
2008	57,59	7088,73	8749,35	2,75	0,94	0,62	2,14	0,16	7,37	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний	
2009	72,44	7369,86	9523,00	5,94	1,97	0,71	5,23	0,01	7,20	0	0	0	1	1	2	1	0	2	7	задовільний	
2010	73,11	8317,06	10524,50	3,44	0,87	0,18	3,27	0,07	5,91	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний	
2011	69,15	10128,13	12222,50	1,99	0,54	0,13	1,86	0,03	0,46	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний	
2012	69,83	10937,76	13528,00	3,06	1,17	0,51	2,54	0,02	8,37	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний	
2013	66,75	9372,55	11991,00	12,01	5,18	2,41	9,60	0,04	3,56	0	0	0	1	1	1	1	0	2	6	задовільний	
2014	92,89	10962,65	13758,00	2,16	1,10	0,47	1,69	0,01	0,57	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний	
2015	112,83	16875,97	21318,50	4,06	1,65	0,87	3,20	0,01	15,93	0	0	0	1	1	2	1	0	2	7	задовільний	
ПАТ "Верхньодніпровський машинобудівний завод"																					
2002	282,10	5062,04	7286,90	5,59	2,25	0,90	4,70	0,01	14,15	0	0	0	1	1	2	1	0	2	7	задовільний	
2003	292,08	5847,55	7720,50	1,75	1,29	0,22	1,53	0,04	0,00	0	0	0	1	2	2	1	0	1	7	задовільний	
2004	269,92	6258,36	8217,15	1,91	1,02	0,24	1,67	0,18	4,74	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний	

Продовження табл. Р.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
		ПАТ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД З РЕМОНТУ ТА БУДІВНИЦТВА ПАСАЖИРСЬКИХ ВАГОНІВ																			
2002	77,15	23744,87	22996,30	0,46	0,36	0,05	0,41	0,53	0,51	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2003	124,13	79769,36	86723,05	0,53	0,43	0,00	0,53	0,20	0,76	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2004	160,39	121147,70	136734,70	0,59	0,46	0,00	0,59	0,24	0,43	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2005	173,37	152277,80	168694,80	0,70	0,60	0,07	0,63	0,15	0,98	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2006	166,81	118543,20	116077,00	0,07	0,11	0,02	0,05	0,38	-42,29	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	2	незадовільний
2007	151,82	48387,66	30982,90	0,16	0,02	0,00	0,16	0,53	-133,01	0	0	0	2	0	0	2	0	0	4	4	незадовільний
2008	617,81	72717,68	31558,80	0,65	0,07	0,00	0,65	0,23	-272,22	0	0	0	2	0	0	2	0	0	4	4	незадовільний
2009	643,15	81366,73	40082,50	-0,14	0,01	0,00	-0,14	0,28	-203,37	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2010	162,80	62370,47	67857,50	0,28	0,22	0,06	0,22	0,59	-21,59	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	6	задовільний
2011	109,33	55388,43	64757,50	0,08	0,10	0,00	0,07	0,71	-60,83	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	2	незадовільний
2012	219,50	119832,30	141540,00	0,55	0,36	0,00	0,55	0,19	-10,33	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	6	задовільний
2013	175,98	138862,20	174618,50	0,79	0,47	0,00	0,78	0,13	4,06	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	8	задовільний
2014	161,94	103284,00	128849,50	0,24	0,22	0,01	0,23	0,15	-61,09	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	6	задовільний
2015	389,40	130748,80	159929,50	-0,26	-0,14	0,09	-0,35	0,15	-67,49	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
	7	ПАТ "ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД ПРОКАТНИХ ВАЛКІВ"																			
2002	166,00	3881,50	5655,00	0,43	0,24	0,00	0,43	0,34	14,25	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2003	95,27	6223,47	8565,60	0,67	0,38	0,00	0,67	0,68	0,49	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2004	57,80	6183,00	7832,30	0,60	0,29	0,00	0,60	0,61	0,13	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2005	56,90	9009,04	10949,05	0,63	0,37	0,00	0,63	0,63	0,06	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2006	56,91	10809,22	13293,50	0,57	0,36	0,01	0,55	0,63	0,43	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2007	66,65	15103,34	19138,80	0,67	0,40	0,00	0,67	0,41	6,09	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2008	109,11	25039,66	33102,65	0,69	0,44	0,00	0,69	0,10	-5,45	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	6	задовільний
2009	237,82	36197,28	54328,50	0,52	0,45	0,00	0,52	0,01	17,06	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2010	265,56	48967,95	71264,50	0,53	0,43	0,00	0,53	0,17	5,87	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2011	136,05	41917,29	59804,50	1,21	0,78	0,00	1,21	0,11	0,24	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2012	85,26	28634,72	42164,00	1,17	0,51	0,00	1,17	0,24	5,42	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2013	83,75	25271,55	33431,50	0,73	0,32	0,01	0,72	0,46	-13,77	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	6	задовільний
2014	86,77	28688,31	33706,50	0,45	0,25	0,00	0,45	0,34	-16,40	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	6	задовільний

Продовження табл. Р1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
2015	91,16	33197,58	42940,50	0,99	0,63	0,04	0,96	0,23	15,58	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
8 ДЕРЖАВНА ХОЛДИНГОВА КОМПАНІЯ "ДНІПРОВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД"																				
2002	153,09	32480,29	38720,00	0,75	0,29	0,01	0,74	0,21	0,81	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2003	133,74	30198,31	36752,50	0,81	0,29	0,02	0,79	0,17	0,21	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2004	128,60	31971,59	38712,00	0,88	0,34	0,03	0,85	0,25	-0,53	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2005	106,27	32076,28	37570,50	0,95	0,39	0,05	0,90	0,27	-1,06	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2006	84,66	25916,14	27855,00	1,38	0,57	0,09	1,29	0,34	-6,16	0	0	0	2	2	2	2	0	0	8	задовільний
2007	80,64	21189,98	22120,00	0,99	0,38	0,11	0,89	0,28	-3,62	0	0	0	2	2	2	2	0	0	8	задовільний
2008	153,15	28166,07	28967,50	0,35	0,29	0,03	0,32	0,16	-9,65	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2009	488,38	35030,26	32391,00	-2,27	-0,10	0,02	-2,28	0,13	-93,49	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2010	1104,24	44491,62	39814,50	-0,91	-0,31	0,01	-0,92	0,10	-32,92	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2011	205,38	25324,30	25642,50	1,97	1,39	0,00	1,97	0,48	8,16	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2012	40,43	3972,49	4209,00	-0,81	-0,34	0,00	-0,81	0,15	1,94	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	незадовільний
2013	1906,03	2629,28	5175,00	-5,96	-2,68	0,00	-5,96	0,25	23,38	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	незадовільний
2014	4063,55	2293,40	4687,00	-2,88	-1,23	0,00	-2,88	0,25	0,30	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	незадовільний
2015	4913,67	2254,91	3554,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,54	0,00	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	незадовільний
ПАТ "Дніпролімерш"																				
2002	486,76	5461,62	4745,35	0,09	0,11	0,00	0,09	0,36	-39,42	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2003	548,72	12860,27	10552,85	-0,82	0,10	0,01	-0,84	0,36	-55,29	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	незадовільний
2004	323,50	10264,19	9476,00	0,10	0,19	0,02	0,08	0,52	-19,95	0	0	0	2	2	0	0	0	0	4	незадовільний
2005	191,57	7525,11	7246,65	0,06	0,13	0,02	0,05	0,51	-37,09	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	незадовільний
2006	179,92	9882,52	9805,70	0,28	0,12	0,01	0,28	0,08	-16,87	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2007	169,76	11747,46	12866,45	0,26	0,09	0,00	0,25	0,18	3,98	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2008	194,61	17824,03	7916,40	-8,10	-0,52	0,01	-8,12	0,93	6,31	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	незадовільний
2009	3695,63	410644,70	10125,00	-14,29	-4,45	0,03	-14,32	0,62	19,31	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	незадовільний
2010	266,73	32241,21	20934,50	0,21	0,20	0,07	0,13	0,61	-20,24	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2011	192,19	24381,47	27674,00	0,05	0,10	0,02	0,03	0,46	2,03	0	0	0	0	2	0	0	0	2	4	незадовільний
2012	287,69	40875,45	43815,00	1,12	1,12	0,99	0,13	0,19	-5,16	0	0	0	2	2	2	2	0	0	8	задовільний
2013	326,93	52376,64	55241,50	0,16	0,18	0,04	0,13	0,11	0,13	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний

Продовження табл. Р.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
2014	329,12	52440,27	54433,00	0,14	0,16	0,03	0,11	0,23	-8,33	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2015	350,27	63196,23	63582,00	0,21	0,22	0,08	0,13	0,11	0,32	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
	10			ПАТ "Дніпропетровський стрілочний завод"																
2002	114,21	28353,60	33429,05	2,06	0,82	0,11	1,95	0,30	5,25	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний
2003	84,62	23370,29	28794,10	0,90	0,32	0,03	0,87	0,59	8,25	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2004	70,82	23504,21	29929,25	1,12	0,45	0,05	1,07	0,52	6,97	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2005	58,31	24521,56	30314,35	1,03	0,36	0,01	1,02	0,62	4,92	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2006	60,58	30666,07	36401,00	2,31	0,75	0,05	2,26	0,23	3,87	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2007	68,61	37406,72	43887,05	1,59	0,70	0,14	1,45	0,43	3,78	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний
2008	68,72	45084,07	52916,50	1,17	0,64	0,02	1,15	0,51	7,14	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2009	67,97	51003,17	60393,50	1,45	0,91	0,29	1,16	0,56	5,52	0	0	0	1	2	2	2	0	2	9	задовільний
2010	90,23	80727,04	109955,50	9,55	5,94	2,46	7,09	0,03	18,02	0	0	0	1	1	1	1	0	2	6	задовільний
2011	105,18	112324,40	171054,00	2,97	1,96	0,61	2,36	0,03	14,24	0	0	0	1	1	2	1	0	2	7	задовільний
2012	104,23	108720,80	175666,50	11,87	7,88	2,08	9,79	0,01	22,54	0	0	0	1	1	1	1	0	2	6	задовільний
2013	165,08	128019,50	205579,00	11,50	9,66	3,13	8,37	0,01	20,76	0	0	0	1	1	1	1	0	2	6	задовільний
2014	253,27	158638,90	243587,00	4,88	3,85	0,08	4,80	0,01	47,11	0	0	0	1	1	0	1	0	2	5	незадовільний
2015	207,61	168499,10	271664,50	3,21	2,36	0,19	3,02	0,02	35,94	0	0	0	1	1	2	1	0	2	7	задовільний
	11			ДП «НПК «Електрообудування»																
2002	176,31	21427,58	29391,40	1,79	1,24	0,01	1,78	0,13	0,27	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2003	158,39	21127,68	28275,75	2,55	1,64	0,05	2,50	0,15	0,44	0	0	0	1	1	0	1	0	2	5	незадовільний
2004	113,31	21993,20	29383,50	2,15	1,15	0,10	2,05	0,23	10,46	0	0	0	1	2	2	1	0	2	8	задовільний
2005	91,39	25763,96	32670,50	1,55	0,81	0,03	1,52	0,35	3,51	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2006	81,76	25225,82	30361,50	1,50	0,83	0,17	1,33	0,42	0,76	0	0	0	1	2	2	2	0	2	9	задовільний
2007	78,80	29284,70	35020,00	1,48	0,78	0,00	1,48	0,31	2,41	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2008	96,58	47372,32	56668,00	1,51	0,89	0,00	1,51	0,04	3,89	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2009	131,77	47868,94	58983,50	0,97	0,63	0,00	0,97	0,29	0,45	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2010	141,81	36209,35	46074,00	1,03	0,38	0,00	1,03	0,38	0,10	0	0	0	1	1	0	2	0	2	6	задовільний
2011	99,35	18166,78	48619,00	1,42	0,69	0,01	1,41	0,28	3,24	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2012	96,26	20092,24	49652,50	1,49	0,97	0,00	1,49	0,24	0,17	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний

Продовження табл. Р.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
2013	98,15	42528,87	50263,50	1,21	0,87	0,00	1,21	0,29	0,57	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2014	94,10	47233,95	56084,50	0,83	0,65	0,00	0,83	0,51	2,21	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2015	105,44	52186,82	60546,50	0,61	0,46	0,04	0,56	0,55	-3,66	0	0	0	2	2	2	2	0	0	6	задовільний
	12	ПРАТ "Дніпропетровський експериментальний механічний завод"																		
2002	1693,17	130,12	188,80	-14,60	-11,09	0,00	-14,60	0,06	-414,65	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2003	1461,40	140,93	156,95	-4,34	-3,15	0,02	-4,36	0,20	-198,81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2004	833,04	136,71	147,55	-3,00	-2,14	0,01	-3,01	0,02	-28,61	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2005	-19,24	-12,53	-12,15	-0,02	0,06	0,01	-0,02	1,22	-62,57	2	2	2	0	0	0	0	2	0	8	задовільний
2006	-98,86	-155,52	-151,05	0,27	0,25	0,00	0,27	1,22	0,38	2	2	2	2	2	0	2	2	2	16	прийнятний
2007	-77,46	-79,19	-87,95	-2,72	-2,63	0,00	-2,72	1,17	325,00	2	2	2	0	0	0	0	2	2	10	задовільний
2008	-414,28	-3,41	-113,50	-0,84	-0,81	0,00	-0,84	2,93	350,00	2	2	2	0	0	0	0	2	2	10	задовільний
2009	-84,14	-0,23	-182,00	0,16	0,15	0,00	0,16	11,30	0,00	2	2	2	2	2	0	2	2	1	15	прийнятний
2010	-49,71	0,00	-217,00	0,06	0,06	0,01	0,05	29,50	0,00	2	1	2	0	0	0	0	2	1	8	задовільний
2011	-31,75	0,00	-173,00	0,33	0,33	0,05	0,28	1,34	0,00	2	1	2	2	2	0	2	2	1	14	прийнятний
2012	-11,41	0,00	-70,00	0,83	0,83	0,05	0,78	1,14	0,00	2	1	2	2	2	0	2	2	1	14	прийнятний
2013	12,40	0,00	77,00	1,25	1,25	0,02	1,22	0,00	0,00	0	1	0	2	2	0	2	0	1	8	задовільний
2014	34,40	0,00	222,00	1,59	1,59	0,05	1,54	0,00	0,00	0	1	0	1	1	0	1	0	1	5	незадовільний
2015	42,79	0,00	288,50	1,94	1,94	0,40	1,54	0,03	0,00	0	1	0	1	1	2	1	0	1	7	задовільний
	13	ПАТ "Павлоградський завод автомобільних ліній і машин"																		
2002	801,53	5268,12	5171,50	-0,37	0,02	0,00	-0,37	0,42	-29,66	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2003	905,72	11939,39	10120,50	-4,50	-1,12	0,01	-4,51	0,40	-35,54	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2004	689,58	11680,27	9066,50	-1,96	0,05	0,00	-1,96	0,21	-0,24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2005	563,13	9440,51	7981,00	-1,67	0,05	0,00	-1,67	0,24	-34,04	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2006	628,78	8825,34	6867,50	-1,21	0,02	0,00	-1,21	0,33	-70,28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2007	502,34	7521,39	5965,50	-0,76	0,07	0,00	-0,76	0,56	-19,38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2008	404,66	6294,48	6131,50	-0,78	0,14	0,01	-0,79	0,50	-16,29	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	незадовільний
2009	411,87	6743,42	6502,50	-0,74	0,13	0,00	-0,75	0,31	-34,49	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	незадовільний
2010	248,41	5703,29	5648,50	0,43	0,28	0,00	0,43	0,38	-15,44	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2011	163,39	4477,70	4753,00	0,29	0,20	0,00	0,28	0,43	-19,12	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний

Продовження табл. Р.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
2012	171,18	4349,04	4686,00	0,35	0,23	0,00	0,35	0,37	-4,38	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2013	186,88	4237,36	4339,50	0,13	0,15	0,01	0,12	0,43	-40,65	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2014	295,80	5155,91	4486,50	-0,18	0,07	0,00	-0,18	0,32	-68,44	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2015	367,07	5166,69	4691,00	0,00	0,08	0,00	0,00	0,27	-35,64	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
	14			ПАТ ЗАВОД "ПАВЛОГРАДХІММАШ"																
2002	229,82	8466,49	8738,50	0,64	0,50	0,01	0,63	0,24	15,54	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2003	127,05	5790,06	7141,50	2,56	1,20	0,17	2,40	0,13	-8,64	0	0	0	1	2	2	1	0	0	6	задовільний
2004	110,22	7454,30	10127,50	1,59	1,09	0,02	1,57	0,13	8,62	0	0	0	1	2	0	1	0	2	6	задовільний
2005	115,68	7940,28	10605,00	0,29	0,20	0,00	0,28	0,38	2,21	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2006	136,93	7656,45	9953,50	0,33	0,23	0,07	0,26	0,20	-11,74	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2007	122,50	8359,29	11007,00	0,72	0,39	0,02	0,70	0,26	4,47	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2008	71,36	7230,82	9977,00	1,38	0,89	0,44	0,95	0,21	1,38	0	0	0	2	2	2	2	0	2	10	задовільний
2009	50,28	7517,24	9921,50	1,13	0,88	0,49	0,65	0,59	5,44	0	0	0	2	2	2	2	0	2	10	задовільний
2010	60,79	11265,90	14189,50	1,04	0,77	0,23	0,81	0,52	12,57	0	0	0	2	2	2	2	0	2	10	задовільний
2011	185,43	35377,08	45413,00	1,23	0,85	0,05	1,17	0,09	9,11	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2012	294,56	82644,71	100660,00	2,37	1,81	0,01	2,35	0,10	1,95	0	0	0	1	1	0	1	0	2	5	незадовільний
2013	309,64	96023,05	112216,00	0,28	0,56	0,05	0,23	0,18	-25,39	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2014	390,43	90591,48	107597,00	-0,15	0,33	0,01	-0,16	0,23	-17,65	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	незадовільний
2015	397,41	98985,36	120175,00	1,08	1,58	0,17	0,91	0,11	1,23	0	0	0	2	1	2	2	0	2	9	задовільний
	15			ПАТ "Синельниківський ресорний завод"																
2002	-12,00	-209,89	-230,00	0,27	0,10	0,01	0,27	1,05	-5,27	2	2	2	2	2	0	2	2	0	14	прийнятний
2003	-22,70	-935,87	-1057,50	0,45	0,19	0,00	0,45	1,19	-17,13	2	2	2	2	2	0	2	2	0	14	прийнятний
2004	-10,96	-595,39	-730,50	0,53	0,23	0,00	0,53	0,98	1,82	2	2	2	2	2	0	2	0	2	14	прийнятний
2005	13,65	1024,43	1332,50	0,63	0,32	0,00	0,63	0,88	0,06	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2006	123,31	11865,94	15699,10	1,08	0,79	0,00	1,08	0,32	0,31	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2007	183,03	22967,73	31104,60	0,37	0,33	0,00	0,37	0,59	10,17	0	0	0	2	2	0	2	0	2	8	задовільний
2008	170,45	26019,57	33424,00	0,81	0,77	0,00	0,81	0,30	-1,20	0	0	0	2	2	0	2	0	0	6	задовільний
2009	283,68	28455,54	34680,50	-7,08	-5,75	0,00	-7,08	0,04	-10,34	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	незадовільний
2010	559,89	28869,82	37766,00	-1,13	-0,71	0,00	-1,13	0,03	2,73	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	незадовільний

Продовження табл. Р.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
2011	398,61	31956,17	43038,50	0,77	0,71	0,00	0,77	0,03	8,13	0	0	0	2	2	0	2	0	2	2	8	задовільний
2012	367,24	34752,11	46366,00	-0,04	0,05	0,00	-0,04	0,10	1,18	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	незадовільний
2013	464,95	37403,26	48732,00	-1,90	-1,59	0,00	-1,90	0,03	5,00	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	незадовільний
2014	490,94	38541,15	49675,50	-2,58	-2,01	0,00	-2,59	0,01	4,94	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	незадовільний
2015	393,92	39594,57	49992,50	2,88	2,79	0,00	2,88	0,01	2,23	0	0	0	1	1	0	1	0	2	5	2	незадовільний

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ
НАУКОВО - ВИРОБНИЧИЙ
КОМПЛЕКС
«ЕЛЕКТРОВОЗОБУДУВАННЯ»

THE STATE ENTERPRISE
DNEPROPETROVSK
RESEARCH AND PRODUCTION
COMPLEX FOR ELECTRIC
LOCOMOTIVES CONSTRUCTION

ДП «НВК «ЕЛЕКТРОВОЗОБУДУВАННЯ»

SPC «ELECTROVOZOSTROENIYA»

49068, м. Дніпропетровськ, вул. Орбітальна, 13
Телефон: 49-72-91; телетайп: 643612 Куст; факс: 773-26-77

№02-21-05/2014/21.05.2014р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Пестовської Зої Станіславівни
на тему «Управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств»
у діяльність ДП «НВК «ЕЛЕКТРОВОЗОБУДУВАННЯ»

Матеріали дисертаційного дослідження на тему «Управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств» у частині формування концептуальних підходів до управління поточними фінансовими потребами підприємства були використані ДП «НВК «ЕЛЕКТРОВОЗОБУДУВАННЯ» з метою впорядкування дій фінансово-економічного відділу підприємства щодо управління поточними фінансовими потребами за рахунок визначеної мети управління та чітко поставлених його завдань, врахування інформаційного забезпечення, використання фінансових інструментів для реалізації управлінських рішень, а також у частині оптимізації розміру поточних фінансових потреб та зменшення обсягу коштів, що відволікаються у понаднормові запаси сировини та прострочену дебіторську заборгованість, для чого використано запропоновану у науковому дослідженні Пестовської З.С. матрицю поєднання консервативної, помірної та агресивної політики управління запасами та дебіторською заборгованістю та консервативної, помірної та агресивної політики управління кредиторською заборгованістю, яка дозволила узгодити дії щодо зменшення розміру поточних фінансових потреб ДП «НВК «ЕЛЕКТРОВОЗОБУДУВАННЯ» з нормативними значеннями коефіцієнтів ліквідності.

Головний інженер
ДП «НВК «Електровозобудування»

В.М. Олівсон

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
 «ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД З РЕМОНТУ ТА
 БУДІВНИЦТВА ПАСАЖИРСЬКИХ ВАГОНІВ»

Україна, 49024, м. Дніпропетровськ, вул. Універсальна, 10, ПАТ «ДНІПРОВАГОНРЕМБУД»,
 код ЄДРПОУ 00554514, ПІН 005545104022, телетайп 643-451 ТОПОЛЬ, багатоканальний (056) 376-40-09,
 приймальня (056) 376-40-59 / 725-47-58, факс 38 (056) 725-47-68, E-mail: main@dntb.dp.ua, www.dntb.dp.ua

д/ 15-08/14 від 08.2014р.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
 Пестовської Зої Станіславівни
 на тему «Управління поточними фінансовими потребами машинобудівних
 підприємств»
 у діяльність ПАТ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ЗАВОД З РЕМОНТУ ТА
 БУДІВНИЦТВА ПАСАЖИРСЬКИХ ВАГОНІВ»**

Матеріали дисертаційного дослідження на тему «Управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств» у частині формування нових підходів до планування поточних фінансових потреб підприємства на основі цільової функції їх мінімізації з урахуванням обмежень окремих складових поточних фінансових потреб дозволили ПАТ «ДНІПРОВАГОНРЕМБУД» зменшити їх абсолютний розмір з 40802 тис. грн. до 21013 тис. грн. за рахунок скорочення залишку виробничих запасів на складі завдяки перегляду політики управління запасами, а також за рахунок впровадження нових підходів до управління дебіторською заборгованістю, пов'язаних з ранжуванням дебіторів за строками виникнення їхньої заборгованості. Заходи з удосконалення планування поточних фінансових потреб на основі цільової функції частково дозволили підприємству вийти із зони збиткової діяльності та отримати прибуток у розмірі 13086 тис. грн.

Директор
 ПАТ «ДНІПРОВАГОНРЕМБУД»

Таслицький Л.Я.

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МІСЬКА АСОЦІАЦІЯ
ПРОМИСЛОВЦІВ І ПІДПРИЄМЦІВ**

49070, Україна, м. Дніпропетровськ, пр. К.Маркса, 75-а, тел. 8 (0562) 785-55-22
e-mail: nadiya_ka@mail.ru

№ 26-04 від 10 березня 2015 р.

**ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Пестовської Зої Станіславівни**

на тему "Управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств",
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 -
Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

У результаті проведення дисертаційного дослідження Пестовської З.С. на тему "Управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств" було теоретично обгрунтовано та експериментально перевірено авторську концептуальну схему управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства, яка розглядається як поблоковий процес, що дозволяє виділяти об'єкти управління у кожному блоці та на кожному етапі. До означеної схеми автором введено такі елементи: на етапі оцінки – відповідність базової стратегії підприємства показникам динаміки поточних фінансових потреб; на етапі планування – приведення рівня поточних фінансових потреб до від'ємного значення шляхом узгодження його з показниками ліквідності та рентабельності; на етапі організації – побудову алгоритму управління поточними фінансовими потребами; на етапі аналізу – врахування впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на динаміку поточних фінансових потреб й визначення системи оцінки ефективності управління ними.

Вважаємо за доцільне використовувати запропоновану схему як основу ухвалення управлінських рішень щодо поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств Дніпропетровської області. На нашу думку, дана наукова робота має важливу теоретичну, практичну і методичну цінність.

Голова Дніпропетровської міської асоціації
промисловців і підприємців

В.В. Чумак

УНІВЕРСИТЕТ
імені
АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

ALFRED NOBEL
UNIVERSITY

вул. Січеславська Набережна, 18, м. Дніпро, Україна, 49000
тел.: +38 (056) 370-36-26, fax.: +38 (0562) 31-20-33
e-mail: info@duan.edu.ua, www.duan.edu.ua

18, Sicheslav'ska Naberezhna Str., Dnipro, 49000, Ukraine
tel.: +38 (056) 370-36-26, fax.: +38 (0562) 31-20-33
e-mail: info@duan.edu.ua, www.duan.edu.ua

№ 7237/7 від 22.12.2016

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
ПЕСТОВСЬКОЇ Зої Станіславівни

Дисертаційна робота Пестовської З.С. виконувалась відповідно до плану науково-дослідної роботи ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» за темами: «Розвиток фінансів в умовах хаотично структурованої економіки» (номер державної реєстрації 0111U007589), у рамках якої автором уточнено категорію поточних фінансових потреб підприємства та управління ними на машинобудівних підприємствах й удосконалено систему показників ліквідності підприємства та «Підвищення стійкості та розвиток підприємства у системі управління потоковими процесами» (номер державної реєстрації 0110U000202), де автором удосконалено науково-теоретичні підходи щодо обґрунтування політики підприємства стосовно підтримки оптимального рівня поточних фінансових потреб з урахуванням показників ліквідності та рентабельності.

Теоретичні положення та матеріали досліджень використовуються у навчальному процесі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» при викладанні дисциплін «Кредитний менеджмент», «Аналіз господарської діяльності», «Обґрунтування господарських рішень», у науково-дослідних, курсових та дипломних роботах здобувачів.

ПРОРЕКТОР
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Г.Я. ГЛУХА

УНІВЕРСИТЕТ СЕРТИФІКОВАНО ТА АКРЕДИТОВАНО МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ
THE UNIVERSITY HAS BEEN CERTIFIED AND ACCREDITED BY INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації
Монографія

1. Пестовская З.С. Текущие финансовые потребности предприятия: Концептуальные подходы к управлению: монография [Электронный ресурс] / З.С. Пестовская. Германия, Саарбрюккен, Издательский Дом «LAP LAMBERT Academic Publishing», 2015. – 92 с. – Режим доступа: www.ljubluknigi.ru/store/bookprice_offer/show?token=4cefa1f0352506ebc16724beaa620c68e9498cd4&auth_token=d3d3LmxhcC1wdWJsaXNoaW5nLmNvbTo3YzIxMmIwNzE4OWUxYWU4MDI1NmM2ZmU0OTI2MTZiOQ==&locale=ru

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Пестовська З.С. Теоретичні аспекти управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – № 1 (5), Т. 2. – С. 287–297.

3. Пестовська З.С. Використання зарубіжного досвіду розрахунку циклу обороту готівки (Cash Conversion Cycle) для визначення поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Вісник Хмельницького національного університету. Сер.: Економічні науки. – 2012. – № 5, Т. 2. – С. 148–155.

4. Пестовська З.С. Механізм задоволення поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі удосконалених показників ліквідності / З.С. Пестовська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2013. – № 1 (6). – С. 253–260.

Статті у закордонних виданнях та виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз

5. Пестовская З.С. Сущность и анализ текущих финансовых потребностей машиностроительных предприятий Украины / З.С. Пестовская, С.В. Грушевский // Вісник НТУ «ХП». Сер.: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – 2013. – № 53 (1026). – С. 170–175. *Особистий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні впливу особливостей фінансового циклу на рівень поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств⁶.*

6. Пестовська З.С. Концептуальні підходи до управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Науковий вісник ХДУ. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 5. – С. 229–233⁷.

7. Ткаченко В.А. Оцінка ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств / В.А. Ткаченко, З.С. Пестовська // Науковий вісник ХДУ. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 6, Ч. 3. – С. 177–180. *Особистий внесок здобувача полягає у розробці підходів до визначення загального рівня ефективності управління поточними фінансовими потребами⁸.*

⁶ Міжнародні наукометричні бази даних: Ulrich's Periodicals Directory у (New Jersey, USA), Google Scholar.

⁷ Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus.

⁸ Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus.

8. Пестовська З.С. Механізм задоволення поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств на основі цільової функції / З.С. Пестовська // Академічний огляд. – 2013. – № 1(38). – С. 53–61⁹.

9. Пестовская З.С. Влияние внешних и внутренних факторов на текущие финансовые потребности машиностроительных предприятий / З.С. Пестовская // «ФЭС: Финансы. Экономика. Стратегия». Сер.: «Инновационная экономика: человеческое измерение». – Воронеж, РФ, 2013. – № 8. – С. 31–36¹⁰.

10. Пестовська З.С. Сучасні аспекти управління кредиторською та дебіторською заборгованістю підприємства / З.С. Пестовська // EVROPSKÝ ČASOPIS EKONOMIKY A MANAGEMENTU (European Journal of Economics and Management). – Jižní Palmira, Brno, Чеська Республіка, 2015. – Vol. 1, Is. 2. – С. 178–184.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Пестовська З.С. Планування поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України: матеріали міжрег. наук.-практ. конф., 24 листопада 2010 р. – Дніпропетровськ: ДУЕП імені Альфреда Нобеля, 2010. – С. 59–62.

12. Пестовська З.С. Оперативне управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Формування та розвиток макроекономічних систем в аспекті економічного розвитку України у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 вересня 2011 р. – Київ: Аналітичний центр «Нова економіка», 2011. – С. 62–64.

13. Пестовська З.С. Впровадження агресивної стратегії фінансування поточних фінансових потреб машинобудівного підприємства за рахунок банківського кредитування / З.С. Пестовська // Формування практичних компетенцій у майбутніх фінансистів: досвід співпраці ВНЗ та працедавців України: матеріали III міжрег. наук.-практ. конф., 17 листопада 2011 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2011. – С. 125–128.

14. Пестовская З.С. Зависимость эффективности управления текущими финансовыми потребностями предприятия от психологии руководителя / З.С. Пестовська // Современные направления теоретических и прикладных исследований–2012: сб. науч. трудов Межд. науч.-практ. конф., 23–31 березня 2012 р. – Одесса: Одесский национальный морской университет, 2012. – Т. 20. – С. 14–21.

15. Пестовська З.С. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління поточними фінансовими потребами підприємства / З.С. Пестовська // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 26–28 квітня 2012 р. – Львів, 2012. – С. 244–246.

16. Пестовська З.С. Бухгалтерський облік як інформаційне джерело оцінки поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Зимові читання,

⁹ Міжнародні наукометричні бази даних: Index Copernicus, Російський індекс наукового цитування (ПІНЦ).

¹⁰ Міжнародні наукометричні бази даних: Російський індекс наукового цитування (ПІНЦ), EBSCO, Ulrich's Periodicals directory, Research Bib Journal Database, Google Scholar.

присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: матеріали Десятої Всеукр. наук. Internet-конф., 22–23 лютого 2012 р. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2012. – С. 74–75.

17. Пестовська З.С. Оцінка впливу зовнішніх чинників на поточні фінансові потреби машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринкового середовища: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 20 березня 2013 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – С. 268–271.

18. Пестовська З.С. Концептуальні підходи до функціонування механізму задоволення поточних фінансових потреб підприємства / З.С. Пестовська // Об'єднання економістів і правознавців – ключ до нового етапу розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конгресу, 29 листопада 2013 р. – Берн, Швейцарія: Міжнародне наукове об'єднання економістів "Консиліум", 2013. – Т. 1. – С. 255–259.

19. Пестовская З.С. Обобщение практических подходов к трактовке понятия «Текущие финансовые потребности предприятия» / З.С. Пестовська // Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 жовтня 2013 р. – Харків: НТУ «Харківський політехнічний інститут», 2013. – С. 80–81.

20. Пестовська З.С. Алгоритм управління поточними фінансовими потребами машинобудівного підприємства / З.С. Пестовська // Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28 листопада 2013 р. – Мукачево: Мукачівський державний університет, 2013. – С. 18–21.

21. Пестовская З.С. Концептуальная схема управления текущими финансовыми потребностями предприятия / З.С. Пестовська // Always ahead facing the unknown: International scientific and practical congress, October 9, 2014. – Basel, Switzerland, 2014. – С. 202–207.

22. Пестовська З.С. Управління поточними фінансовими потребами підприємства на основі удосконалених показників ліквідності / З.С. Пестовська // Сучасні соціально-економічні системи та проблеми освітології: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 12 квітня 2014 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – С. 54–57.

23. Пестовська З.С. Кредитування як спосіб покриття поточних фінансових потреб машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Актуальні проблеми економіки та фінансів: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 31 серпня 2015 р. – Київ–Санкт-Петербург–Відень: Фінансово-економічна наукова рада, 2015. – С. 45–49.

24. Пестовська З.С. Контроль і аналіз ефективності управління поточними фінансовими потребами машинобудівних підприємств / З.С. Пестовська // Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 26 травня 2016 р. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2016. – С. 386–389.